

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ahmet YAZAR

DENİZ KÜLTÜRÜNÜN
ANTALYA KENT KÜLTÜRÜ VE KİMLİĞİNİN DÖNÜŞÜMÜNDEKİ YERİ

Danışman

Prof. Dr. Gülser ÖZTUNALI KAYIR

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2010

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ahmet YAZAR

DENİZ KÜLTÜRÜNÜN
ANTALYA KENT KÜLTÜRÜ VE KİMLİĞİNİN DÖNÜŞÜMÜNDEKİ YERİ

Danışman

Prof. Dr. Gülser ÖZTUNALI KAYIR

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2010

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iii
HARİTALAR LİSTESİ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iii
KISALTMALAR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
GİRİŞ.....	1
<i>BİRİNCİ BÖLÜM:</i>	5
KAVRAMLAR VE KURAMSAL TEMEL ÇERÇEVESİNDE ANTALYA KENT KÜLTÜRÜ VE KİMLİĞİ	5
1.1. ANTALYA KENT KÜLTÜRÜ	5
1.1.1. Kültür	5
1.1.2. Kent, Mekân ve Zaman.....	10
1.1.2.1. Kentsel Bellek.....	20
1.1.2.2. Habitus Olarak İnsan ve Yaşam Tarzı	24
1.2. ANTALYA KENT KİMLİĞİ.....	27
1.2.1. Kent Kimliği ve Aidiyetler	27
1.2.1.1. Kentli ve Kentlilik Bilinci.....	37
1.2.1.2. Yerellik	39
1.2.2. İskan Politikaları ve Konar Göçerlik	41
1.2.3. Tarihi Açından Antalya Kent Kimliği	49
1.2.4. Demografik ve Sosyo – Kültürel Açından Antalya Kent Kimliği	52
1.2.5. Ekonomik Açından Antalya Kent Kimliği	55
1.2.6. Kent Planlaması Açısından Antalya Kent Kimliği	61
1.2.7. Ekolojik Açından Antalya Kent Kimliği	66
1.3. KONAR GÖÇERLİĞİN ANTALYA KENT KÜLTÜRÜ VE KİMLİĞİNE ETKİSİ..	68
<i>İKİNCİ BÖLÜM:</i>	75
ANTALYA DENİZ KÜLTÜRÜ	75
2.1. ANTALYA DENİZ KÜLTÜRÜNE TARİHSEL BAKIŞ	76
2.1.1. Antalya’da Deniz Kültürü.....	76
2.1.2. Akdeniz’de Korsanlık	78
2.2. ANTALYA DENİZ KÜLTÜRÜ VE İÇERDİKLERİ.....	80

2.2.1. Deniz Kültürü ve Maddesel Nesneler	81
2.2.2. Deniz Kültürü ve Kentsel İçerik Bileşimi.....	82
2.3. ANTALYA DENİZ KÜLTÜRÜNÜN KONUMUNUN BAŞAT ETKİLEYENLERİ	84
2.3.1. Yörük Kültürü ve Yarı Göçer Yaşam Biçiminin Denizle İlişkisi.....	84
2.3.1.1. Yörük Yaşamı ve Göç.....	85
2.3.1.2. Yörükler ve Toplumsal Yapı – Üretim Biçimi	88
2.3.1.3. Yörük Yaşamı ve Yerleşik Yaşam.....	91
2.3.2. Turizm Odaklı Üretim ve Kentleşme.....	93
2.3.3. Denizcilik ve Balıkçılık	96
<i>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:</i>	101
ARAŞTIRMA BULGULARI ve DEĞERLENDİRME	101
3.1. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME	101
3.1.1. Görüşme Aşamaları	105
3.1.1.1. Görüşme Ön Hazırlık Süreci.....	106
3.1.1.2. Görüşme Süreci.....	108
3.1.1.3. Deşifre Süreci ve Verilerin Tasnifi	109
3.1.1.4. Tematik Değerlendirme	112
3.1.1.4.1. Köken Bilgisi	112
3.1.1.4.2. Çocukluk	116
3.1.1.4.3. Gençlik.....	134
3.1.1.4. 4. Güncel.....	141
3.2. DEĞERLENDİRME	158
SONUÇ	159
KAYNAKÇA.....	162
EKLER.....	175
Ek 1: Görüşme Gözlem Formları.....	175
Ö Z G E Ç M İ Ş	195

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kent Kimliği Oluşum Şeması.....	30
Şekil 2: Aidiyetin Belirlenmesi Modeli	34
Şekil 3: Verilerin Tasnifi	109

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Türklerin İlerleyişi (yak. 1200-1571)	50
Harita 2: Kaleiçi ve sur dışı gelişme planı	62
Harita 3: Antalya Yöresi Yörüklerinin Göç Yolları	87

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Belleğin İki Biçimi (Fellini'nin amarcord adlı yapıtından uyarlanmıştır.)	21
Tablo 2: Kimliğin Öz Elemanları	32
Tablo 3: İskan ile İlgili Şahıslar.....	44
Tablo 4: XX. Yüzyıl Başlarında Antalya Merkez Kazası'nın Gelir Durumu	57
Tablo 5: Tam ve Yarı göçebe yaşam biçimi	69
Tablo 6: Tematik Kodlama Örneği.....	110
Tablo 7: Tematik Çerçeve.....	111

KISALTMALAR

A.g.k. Adı geçen kaynak

Bkz. Bakınız

ev. Çeviren

Der. Derleyen

Ed. Editör

Hzl. Hazırlayan

s. Sayfa

s.y. Sayfa yok

Vb. Ve benzeri

Yay. Yayınları

DİE Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı

T.C. Türkiye Cumhuriyeti

TMMOB Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TÜİK T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu

ÖZET

Antalya’da kent kültürünün, toplumsal etkileşimi, ortak-yaşarlığı, mekâna ve zamana dair yaşam pratiklerini, sembolleri ve belleği içinde barındıran yapısı, kent kimliği ölçeğinde aidiyet, yerellik, kentlilik gibi unsurlarla birlikte tarihsel anlamda ve toplumsal çeşitlilik bağlamında sürekli bir dönüşüm yaşamaktadır. İskan ve habitus ile eklemlenen toplumsal yapı, üretim biçimleri ve toprak mülkiyeti ile birlikte Antalya’da sosyo-ekonomik yapının farklı yansımalarla ortaya çıkmasına aracılık etmektedir.

Araştırmanın odağında yer alan deniz kültürü; toplum ve birey tarafından Antalya için ekolojik bir çevresel kimlik unsuru olan denizin anlamlandırılması, maddesel nesnelere aktarımı, deniz bilgisi, ekonomik, toplumsal ve yönetsel değerlerin oluşturulması bağlamlarıyla ekolojik insanın yaşam dairesinde üretilmektedir. Deniz kültürünün, Antalya kent kültürü ve kimliğine ilişkin konumu, Antalya’da iç göç ve dış göç unsurları ile birlikte göçer yaşam biçiminden, turizm, denizcilik ve balıkçılık gibi kendi kültür dairelerini yaratabilen üretim biçimlerinden parçalar taşımaktadır ve bunlarla birlikte değerlendirilmeye muhtaçtır.

Bu çalışma kapsamında, Antalya’nın taşıdığı sosyo-kültürel çeşitlilik, toplumsal etkileşim, sosyo-ekonomik durum, tarihsel bakış açısıyla deniz kültürünün mevcut konumu, Antalya kent kültürü ve kimliğinin dönüşümü ile bağlantılı olarak yüz yüze görüşmeler yoluyla ortaya konulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Deniz kültürü, Kent kültürü, Kent kimliği, Yörük kültürü, Toplumsal dönüşüm.

ABSTRACT

The Stand of The Marine Culture in Transformation of Antalya's Urban Culture and Its Identity

With components such as belonging, locality, urban identity, the structure of urban culture in Antalya, which comprises social interaction, cohabitation, life practices, symbols and memory related to time and space, continuously goes through a transformation in a sense of history and within the framework of social diversity. The social structure as well as modes of production and land ownership that integrate into the settlement and habitus is means of bringing about socio-economic structure in various reflections.

The marine culture, which is the focal point of the research, is produced in the circle of human life, in the context of attaching a meaning for the society and individuals living in Antalya to the sea as a problem of environmental/ecological identity, the transmission of it through material objects, sea knowledge, and the creation of social, economic and administrative values. The position of the marine culture in the face of Antalya's urban culture and identity, which possesses some parts of nomadic way of life, tourism, maritime, fishery etc. that are able to create their own cultural circles with the elements internal and external immigration in Antalya, is needed to be explained by these points of view.

In the comprehension of this work, the socio-cultural diversity, the social interaction, socio-cultural situation, the current situation of marine culture that is possessed of Antalya with regard to historical perspective are put forward in relation to urban culture and transformation of identity through face-to-face interviews.

Key Words: Marine Culture, Urban Culture, Urban Identity, Nomadic (Yörük) Culture, Social transformation

GİRİŞ

İnsan, toplumsal bir varlık olarak toplumu yaratan, ondan etkilenen ve onu etkileyen bir varlıktır. Toplum içerisinde bireylerle kurulan etkileşim, toplumun geneli ile birlikte bir ortak-yaşarlık durumuna dönüşmektedir. Ortak-yaşarlık sadece insanı kapsayan, onu kısıtlı bir toplumsal yapı ile belirleyen bir sistem değildir. İnsan, çevresi ile bir bütündür ve ekolojik bir varlık olması nedeniyle, çevresi ile de kesintisiz bir ilişki ve etkileşim içindedir. “Etken” ve “etkileyen” şeklinde gelişen bu süreçte, akletme ve yeniden şekil vererek bireyleşen insan, çevresini eko-kültürel olarak anlamlandırmaktadır.

Bu bileşke ve etkileşim süreci, bize kültür gibi çok katmanlı bir kavram çerçevesinde düşünmemizi gerektirmektedir. Eyleyen bireyin kendisinin benzerlerinden ayırt edilebilmesinin bir ifadesi, özgünlüğünün bir yansıması olan kimlik, kültür tarafından tekrar tekrar biçimlendirilmektedir. Kültür ve kimlik sadece insana ait kavramsallaştırmalar değildir. Etkileşimin ve özgünlüğün zamansal ve mekânsal her türlü yansımanın kültürü ve kimliği olabilir. Bu açıdan etkileşimin bir aracı olarak düşünülebilecek kentin de kültürü ve kimliği olması, üzerinde araştırma yapılmasını güdüleyen bir etken olmaktadır.

Kültür, içeriğinde “ardıllığı” barındıran bir süreci ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle Antalya kenti, sosyo-kültürel açıdan kente anlam yüklemiş pek çok toplumsal etken ile biçimlendirilmiştir. Tarihsel süreçte toplumsal çeşitlilik ve buna özgü kültürel zenginliklerin ortak noktası olmuştur. Ardıllığı sadece nüfus anlamında değil, çeşitli nüfusların içerdiği farklılıklarla sağlamıştır. Kimliğini de bu toplumsal ve kültürel çeşitlilik ile birlikte meydana getirmiştir.

Antalya kent kültürü ve kimliği, tarihsel ve toplumsal anlamlandırmalarla birlikte bir dönüşüm içerisinde. Bu dönüşüm sürecinde, Antalya’da deniz kültürü çok boyutlu toplumsal ve ekonomik yapıdan farklı zaman dilimlerinde farklı şekillerde etkilenmiştir. Ancak deniz ve deniz kültürü Antalya’da, kültür kavramının da ifade ettiği biçimde bir yaşam biçimi olabilmiş midir? Sosyo-ekonomik etkileşim süreçlerinin hem bir ürünü hem de bu süreçlerin bir etkileyeni olarak nasıl konumlanmıştır? Bu soruları yanıtlamak önem taşımaktadır. Etken etkilenen ilişkisine yönelik, Antalya kentine ve kırsal çevresine ilişkin

kültürel nesnelere, semboller ve aktarım, çoğunlukla kolektif belleğin bir unsuru olarak değerlendirilebilecek olan resmi bellek ile mümkün olmaktadır. Kültürel aktarımın resmi bellek ile gerçekleşimi ve iktidar ilişkileri bağlamında Antalya’da kentsel, toplumsal ve fiziksel çevre bütünlüğü bir takım kesintilikleri içerisinde barındırmaktadır. Özellikle habitus kavramı ile bu kesintiliklerin içeriği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu noktada günümüzde özellikle konar göçerliğin Antalya kent kimliği ve kültürü için oldukça özgün, fakat kentten uzaklaşan konumu dikkate değerdir ve deniz kültürünün kenarda kalan durumu ile sıkı sıkıya ilintilidir. Dönüşüm Antalya’da kır-kent bağlantılı biçimde gerçekleşmektedir. Bu nedenlerle bu çalışmada öncelikle, kent kimliği ve kültürel özellikleri, süreçleri ve toplumsal dönüşümü ayrıntılandırılacak, açılacak ve somut göstergeler sunulmaya çalışılmaktadır.

Kentlilik, yerellik gibi süreçler, kent merkezi ve kırsal çevre ile bütünlüklü olarak sosyo-ekonomik etkileşimler içerisinde değerlendirilmekte ve önemli bir etkileyen durumundaki iskan politikalarının Antalya kentine yansımaları vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Kent kültürü ve kimliğinin zaman ve mekâna ilişkin niteliklerinden hareketle ekokültürel ve sosyo-kültürel dönüşümün Antalya’ya nasıl yansıdığına ortaya konulması amaçlanmaktadır. Göç, yönetim ve üretim biçimlerindeki değişim irdelenmekte ve tarihsel bir bakış açısıyla Antalya kent kültürü ve kimliğinin, etkileşimsel ve devingen bir yapı gösterdiğine, bu yapının bir dönüşüm süreci ile nasıl ifade edildiğine yönelik veri setleri sunulmaktadır.

Antalya’da, geçmişten bugüne farklı toplum kesimlerinin bir arada oluşu, kentin kimliğine özgünlük ve zenginlik kattığı kadar aidiyetlerin de farklı noktalarda toplanmasını getirmektedir. Geçmişte dış göç ile biçimlenen bu toplumsal yapı ve aidiyet örüntüleri günümüzde daha çok iç göç süreçleriyle eklemlidir. Ancak Antalya’da bu aidiyetleri sadece kent merkezi ile sınırlı tutmak oldukça güçtür. Kent ekolojik bir mekân olduğundan, çevresi ile bir bütündür ve kente kimliğini veren unsurlar arasında fiziksel çevreyi de saymak gerekmektedir. Bu kavrayış ile birlikte düşünüldüğünde Antalya kenti kendine özgü bir toplumsal yapı ile etkileşim içindedir. Bu özgünlük, özellikle kentin konar göçer yaşam biçimini sürdüren toplumsal kesimlerle eklemlidir ve ortaya

konulmaktadır. Antalya’da kent kültürü ve kimliğini, bu başat etkenle birlikte düşünmek gerekmektedir. Konar göçer yaşam biçiminin kendi eko-kültürel yapısı, kentin etkileşim içinde olduğu bir başka fiziksel çevre ile yani denizle ilişki içindedir. Bu fiziksel çevre, aynı zamanda ekolojik bir değer olarak Antalya kent kimliğinin bir unsurudur.

Etkileşim, bu çalışma çerçevesinde tarihsel bakış açısıyla ve deniz kültürünün kendisine içkin olarak da ayrıca ele alınmaktadır. Çünkü Antalya’nın sosyo-kültürel çeşitliliği nedeniyle, bireyler denizle sadece kent kıyısındaki bir manzara olarak değil bütüncül yaşamış, tarihsel süreçte ondan yararlanmış, denize dair ürünler vermiş, bir takım nesnelere ve sembollerle toplumsallaştırmış ve kuşaklara aktarmıştır. Kültürün zamana ilişkin devingen yapısı deniz kültüründe de karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde kentin sektörel anlamda da bir dönüşüm yaşadığı ve bu sektörlerin içinde barındırdıkları sorunlardan da kentin olumsuz yönde etkilendiği gözlemlenmektedir. Deniz kültürüne ilişkin biçimde değerlendirilebilecek olan turizm, denizcilik ve balıkçılık gibi üretim faaliyetleri, kente ilişkin bir düşünüşü, yaşam biçimini oluşturmaktan ya da yansıtmaktan uzaktır. Geçmişte hayvancılık ve ormancılık ile bütünleşik bir ekonomik yapı taşıyan Antalya, sonrasında tarımsal üretimde ülkenin etkin bir kenti haline gelmiş, sebze ve meyve ihracatında önemli illerin başında yer almıştır ancak kent günümüzde merkezi politikalarla destekli biçimde turizm odaklı bir sosyo-ekonomik süreç yaşamaktadır. Bütün bu süreçlerde ise kentsel ve kırsal çevrenin anlamlandırıcısı olan aktörler, kent kültürünü, kimliğini ve deniz kültürünü oluşturabilecek olan bütüne tam anlamıyla dahil olamamış görünmektedir.

Bu çalışmaya deniz ve deniz kültürü; kent kültürünün dönüşümüyle, kimliğin buna dair yeniden şekillenmesi ile bağlantılı olarak, Antalya kent belleğinin ve toplumsal gerçekliğinin hangi noktasında yer almaktadır sorusu sorularak başlanmıştır. Buna dair bir cevap arayışı çalışmanın temel amacını oluşturmakta, kent belleğini kurgulayan ve kimliğini oluşturan bireylerin bugün dile getirdikleriyle, doğrudan ve yüz yüze görüşmelerle elde edilen verilerle ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Nihai amaç ise bu çalışmanın başka bilimsel araştırmalara kaynaklık etmesinin sağlanmasıdır.

Antalya kent kültürü ve kimliği, Antalya deniz kültürü ve toplumsal dönüşüme ilişkin araştırma bulguları aşaması olarak üç ana bölümden oluşan ve kuramsaldan uygulamaya doğru bir seyir izleyen çalışma, nitel yöntemin derinlikli yapısı ile paralellik taşımakta ancak nesnel ve genel geçer çıkarımlardan ziyade, bütünlüğü kendi doğası ve öznel yanları ile ortaya koyabilecek şekilde kısıtlılıkları da içermektedir. Bu kısıtlılık aynı zamanda Antalya kenti geneli hakkında çıkarımlar yapmaya yönelik olmayıp, güncel yaşamları açıklamaya odaklanmayı gerektirmiştir.

Literatür incelemesine ek olarak, haritalar, istatistikler, tarihsel belgeler çalışmanın temel kaynakları olmuştur. Deniz kültürüne ilişkin kaynakların kısıtlılığı Antalya kenti için daha da zorlaştırıcı olmuş ve bizi başka araştırmaların yapılması gerektiği saptamasına götürmüştür. Veri toplama tekniği olarak kullanılan yüz yüze görüşme, gözlem notları ile pekiştirilmiş, çalışma içerisinde de istatistiksel verilerden yararlanılarak bir anlam çeşitlemesi ile birlikte araştırma bulgularının sunulması aşamasında bireylerin sözlerine doğrudan atıflar yapılmıştır. Bu yöntemin benimsenmesinin nedeni yorumlayarak öznelliği arttırmama kaygısı ve tarafsızlık çabasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

KAVRAMLAR VE KURAMSAL TEMEL ÇERÇEVESİNDE ANTALYA KENT KÜLTÜRÜ VE KİMLİĞİ

Kültürün kapsayıcı karakterini temel alarak öncelikle Antalya kent kültürü üzerine düşünmek, Antalya kent kimliği üzerine düşünüşün anahtarı olacaktır. Birinci bölüm bu açıdan Antalya Kent Kültürü ve Antalya Kent Kimliği şeklinde iki kademeli olarak ele alınmıştır. Böyle bir diziliş hem kuramsal bakışın genelden özele, soyuttan somuta doğru takibini imkanı kılacak hem de sonraki bölümler için birer referans oluşturacaktır.

1.1. ANTALYA KENT KÜLTÜRÜ

Antalya, kendi kültür dairesini yaratmış bir kent olarak kendisini ortaya koymaktadır. Ancak bu kültür dairesi pek çok parçadan oluşan etkileşimsel bir sürecin yansımasıdır. Bu açıdan her bir başlık, kültür gibi birbirine eklemli biçimde alt başlıklarla birlikte değerlendirilmeye muhtaçtır.

1.1.1. Kültür

Kente ilişkin kültürel yapıyı anlayabilmek ve devamında açıklayabilmek, kültürün kendisini, kökenini, kültürel yaratımın başlangıcını ve işleyişini anlayabilmeye dayanmaktadır. Buna bağlı olarak genel bir kavram olan “kültür”ün, kavramsal karakterini yaratan “insan” olgusu kadar derin ve çok boyutlu özellikleri de önem taşımaktadır. Kendisine atfedilen anlam kodlarını karşılamak adına bu geniş kapsamlılık, “kültür” kavramını dalgalı ve bulanık bir yüzeye taşıyor gibi görünse de; toplumsal ya da sosyo-kültürel yapıyı da kurduğundan zenginleşmesine ve derinleşmesine imkan tanımaktadır. Bu sayede kültür, farklı içeriklerle karşımıza çıkmaktadır.

Çok genel bir anlatımla kültür, doğanın insanlaştırılması ve buna ilişkin süreç, üretim ve verimdir. İnsanın; düşüncüsü, duyuşu, eyleyişu, istekleri, kendisini ve özünü nasıl gördüğü, buna ilişkin değeri ve bunları nasıl düzenlediğı ile ilgilidir¹.

Kültür, insan yaşaının farklı biçimlerine ve boyutlarına ilişkin farklı anlamlar ifade edebilir. Bu açıdan öncelikle bir sürecin ifadesi olarak kültür; “bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır. Belli bir toplumun kendisi, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir. Kültür, tarihi ve süreklidir. Eğer kültür bir kuşaktan diğeriye geçiyorsa yani sürekliyse onun her kültürde nedenleri ve sonuçları vardır”². Bu bağlamda insan, kendisine aktarılanı simgeleştirip, öğretilbilir hale getirdiğı sürece onu korur ve geleceğe aktarır. İşte kültürün simgelere ait boyutu, yaşam biçimleri ve yaşamın anlamlaştırılması ile ilintilidir. Bunların davranışlara dökülmesi kültürel olguya da kaynaklık eder³. “Kültür, insanların sembolik temsil pratikleri yoluyla anlam inşa etmeye çalıştıkları bir yaşam düzeni olarak görülebilir”⁴. Bu noktada kültürün değışebilirlik niteliğı, maddi ve sembolik değeri, bireylerin davranışlarıyla örtüşen şartların değışebilirliğine paraleldir. Semboller ve anlam kodları, kuşaklar arası geçişi sağlayabildiğı gibi kültürün analitik bağlantılarını ahenkli hale getirmektedir.

---

¹ Nermi Uygur, *Kültür Kuramı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 17.

² Muharrem Es, *Kent Üzerine Düşünceler*, Okutan Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 50.

³ Ercan Tatlıdil, “Kent Sosyolojisi: Kuram ve Kavramlar”, *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, Sayı: 3, İzmir, 1992, s. 30.

⁴ John Tomlinson, *Küreselleşme ve Kültür*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 33.

Kültürün paylaşılan, devredilen yapısı, değişim süreci içinde şekillenen öğrenilmiş davranış kalıpları ve bu kalıpların ürünlerinden oluşan bir yaşam biçimine ilişkindir⁵. İnsan zaten içine doğduğu ve kendisini yoğuran kültürle iç içedir ve birçok boyutuyla ondan etkilenmekte, toplumsallaşma⁶ süreciyle de içselleştirdikleriyle eyleyen bireye dönüşmektedir. “Bireyin kültürü toplumun kültürüne, toplumun kültürü tek tek bireyin kültürüne doğrudan doğruya bağlı bir görünüm sergilemektedir”⁷. Toplumsallaşma bu anlamda, bireyin toplumla etkileşimi sürecini ifade etmektedir. Birey, kültürün üreticisi, yeniden yaratıcısı olarak o kültürün içine doğmakta, toplumsallaşma süreci ile normları, değerleri, rolleri kendine içkin hale getirmekte, içine doğduğu kültürü tüm boyutlarıyla önce benliğine işlemekte sonra yaşam pratiklerine dökmektedir.

Bikhu Parekh’in belirttiği gibi, toplum, insanlar ve bunlar arasındaki ilişki yapısı ile ilgilidir. Kültür ise insanlar -insan grupları- arasındaki bu ilişkilerin içeriği ve onları yönetip meşrulaştıran ilkelerle bir bütündür⁸. Biri ilişki yapısı, diğeri ilkeler bütünü olan bu iki boyut birbiriyle de etkileşim halindedir. Yani toplumla kültür karşılıklı etkileşim halindedir ve kültür bu etkileşimin hem oluşturucusu hem de sonucu durumundadır. Kültür, bu etkileşimde kuşakların ihtiyaçlarına uygun olarak şekillenir ve toplumun bütünlüğünü sağlamaktadır⁹.

---

⁵ Mahmut Tezcan, *Sosyolojiye Giriş Temel Kavramlar*, Feryal Matbaası, Ankara, 1995, s. 166.

⁶ *Toplumsallaşma(sosyalizasyon)*; ferden doğduğu andan itibaren maruz kaldığı bir süreçtir. Bu süreçte fert, içinde bulunduğu toplumun kurallarını, değerlerini öğrenerek o toplumun işlevsel bir üyesi haline gelir. Böylece fert, toplum içerisinde statü kazanmakta ve roller edinmektedir. Sosyal ilişkiler ağı içerisinde sosyal bir varlık durumuna gelir. (Esra Burcu, “Evrimsel Teorinin Sosyolojik Düşünce Üzerindeki Etkileri ve Sosyobioloji”, www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/1998152EsraBurcu.pdf, Erişim Tarihi: 02.01.2010, s. 176.) Diğer bir açıdan *toplumsallaşma*; bireylerin kendi toplumlarının değerlerini, tutumlarını, örf ve adetlerini kazandığı, içselleştirdiği bir süreçtir. Aynı zamanda her bireyin belirgin ve farklı bir kişilik geliştirmesini de sağlayan bir süreçtir. (İhsan Sezal, *Sosyolojiye Giriş*, Martı Kitap ve Yayınevi, II. Basım, Ankara, 2003, s. 97.)

⁷Sevinç Köse, Semra Tetik, Cuma Ercan, “Örgüt Kültürünü Oluşturan Faktörler”, www.bayar.edu.tr/~iibf/dergi/pdf/C8S12001/SKSTCE.PDF, Erişim Tarihi: 02.05.2010, s. 220.

⁸ Bikhu Parekh, *Çok Kültürlülüğü Yeniden Düşünmek Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*, Çev.: Bilge Tanrıseven, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2002, s. 188.

⁹ Tatlıdil, A.g.k., s. 32.

Bunun yanında kültür ile ekonomi, siyaset ve diğer kurumlar arasındaki etkileşim ve karşılıklı biçimlendirme; yaşanan dünyayı, insanın eyleyişini, deneyimlerini ve en sonunda kültürün içeriğini etkiler. Yalnız yine belirtmek gerekir ki kültür, etkin bir anlam yaratma sürecini, devamlı yeniden tanımlanma ve yapılandırılmayı içerir. Yoksa sabit ve edilgen bir miras değildir¹⁰. Burada önemli olan nokta, yine insan tarafından oluşturulmuş olan ekonomik, politik sistemler ve toplumsal kurumlar ile kültür arasındaki karşılıklı etkileşimin, bu süreçleri oluşturan özne durumundaki insan gruplarına tekrarlı biçimde şekil vermesidir. Devinden biçimde şekillenmiş insan tarafından ekonomik, politik sistem ve kurumlar da yeniden şekillendirilmektedir.

Kültürün bu çok boyutlu yapısına antropolojik bir bakış açısı getiren B. Malinowski, kültürün biyolojik temelleri ile ilgilenmiştir ve onu, insan doğası ve gereksinimleri sonucu oluşan bir ürün olarak görmüştür. Malinowski'ye göre kültür, insanların çeşitli yollarla edindikleri, kendi aralarında ve kuşaklar arası paylaştıkları maddesel nesnelere ve bilgi, sanat, hüner ve alışkanlıkları, inançları ve değerleri, insanların toplumsal ve tarihsel gelişim sürecinde yarattıkları maddi ve manevi öğelerin toplamını ve düzeyini anlatır¹¹.

Kültürü Marksist bakış açısına dayanarak açıklayan Doğan Ergun, kültürün sınıfsal bir olgu olduğunu vurgular. Ekonomik ve toplumsal gerçeğin yani üretim ilişkilerinin kültürü belirleyişi kadar kültürün de ekonomik gerçeği belirleyişi önemlidir. Toplumsal anlamda üretim ilişkileri çerçevesinde gelişen çıkarları koruma ve kendi egemenliğini kurma mücadelesi sonucunda mücadelenin tarafları kendi ideolojilerine ilişkin yaşam tarzları oluştururlar ve bunu tüm topluma yaymaya çalışırlar. Bu, kültürün de bir anlamda üretilmesi sürecidir. Dolayısıyla öğrenilmiş bir yaşayış tarzı olarak kültür, toplumsal inançların, düşüncelerin, duyguların, davranışların bütünüdür¹².

Kültür bize, kuşaklar arası aktarılan ve paylaşılan bir mirası, tinsel ve zihinsel anlam kodlarını ve davranış kalıplarını, yaşam boyunca sürdürülmüş bir edim sürecinin

---

¹⁰ Parekh, A.g.k., s. 194-196.

¹¹ Rüstem Erkan, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilim Adamı Yayınları, Ankara, 2004, s. 249-250; Bronislaw Malinowski, *İnsan ve Kültür*, V Yayını, Ankara, 1990, s. 73.

¹² Doğan Ergun, *Türk Bireyi Kuramına Giriş*, İmge Kitabevi, Ankara, 2004, s. 39-43.

çıktılar toplamını sunar. Bütün bunlar bir dizi sosyal sürecin eklemli durumu ve bileşkesidir. Kendisine, bir zihinsel meşruiyeti dayanak alan insan (bu meşruiyet biyolojik gereksinimler, bireysel menfaatler, akraba ilişkileri temelli olabilir) davranışlarını semboller sistemi ve anlam kodları ile paylaşıp aktarmakta ve ekolojik kaynaklara adaptasyon, yaşam tarzlarının biçimlendiricisi olarak kültürün kaynaklığını yapmaktadır. İnsan da ekolojik bir varlık olduğuna göre, kendi yaşamını en başta biyolojik gereksinimlerine göre ve çevresel faktörlerle birlikte düşünerek şekillendirmektedir. Bu noktada araştırma konumuzun odak noktası olan deniz, kültür yaratım sürecinde kendisini en başta insanın gereksinimlerini karşılayabilirlikte göstermektedir. Denize atfedilen konum, gereksinimlerin karşılanabilmesi ile orantılı biçimde elbette olumlu ya da olumsuz olabilir. İnsan bu noktada değerlerini, davranışlarını, duyuş, düşüncelerini, söyleyişlerini, alışkanlıklarını, kendisinin yaşamına katkı sağlayan bedensel ve zihinsel varlığını arttıran faktörlerden biri deniz ise onun lehine bir yaşam tarzı geliştirecek ve yaşamını biçimlendirecek ve nesillere aktaracaktır. Bu nokta hem kent kültürü hem de deniz kültürü için ortak nüveleri işaret etmektedir. Antalya’da yaşamsal ve mekânsal pratiklerle tarihsel geçmiş göz önüne alındığında kentin kendine özgü kültürel bir değer taşıdığı anlaşılmaktadır. Bir başka açıdan Antalya’da kent kültürü, denizin coğrafi mekânsal boyutu ile paydaşlık taşımaktadır.

İçerisinde tarihsel kodları barındıran kültürel süreç mekân ile doğrudan bağlantılı, iç içe ve karşılıklı etkileşim halindedir. Kültürün denize özgü nitelikler taşımasında 3 boyutun önemi vardır.¹³

- a) Bir grubun tipik yaşam şekillerini (alışkanlıklar, teşvik edilen davranışlar, değerler, ritüeller),
- b) Semboller sistemi, anlamlar sistemi ve kavramsal şemaları sembolik kodlara çevirmeyi ki bu aynı zamanda kültürün kuşaklar arası aktarılabilirlik olarak paylaşımını ifade eder,
- c) Ekolojik kaynaklara adaptasyonu anlatır.

Yukarıdaki üç boyutun tek tek ifade ettikleri, doğrudan bir mekânsal ortaklığın varlığı ile mümkündür. Özellikle ekolojik kaynaklara adaptasyon, bu mekânsal ortaklığı,

---

¹³ Candan Ilgın, Orhan Hacıhasanoğlu, “Göç-Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi İçin Model: Berlin/Kreuzberg Örneği”, Erişim Adresi: http://www.itudergi.itu.edu.tr/tammetin/itu-a_2006_5_2_C_Ilgın.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2008, s. 61.

yaşamsal sürekliliği, kültürel devamlılığı içermektedir. Kent, bu mekânsal ortaklığın fiziksel niteliğiyle, kültür ve insan-toplum etkileşiminin aracıdır. Oysa konumuz dahilinde bu aracının sadece kent olmadığı, coğrafyanın ve iklimin (ki zamana ilişkindir) belli kültürel kodlarla yoğrularak nasıl mekânsal bir zorunluluk olduğu ve nasıl zorunlu bir araç olarak benimsendiği oldukça önemlidir. Çünkü Antalya kentinin içerdiği toplumsal etkileşim, kendi kültürel kodlarını tarih boyunca farklı şekillerde üretmiştir. Örneğin Antalya’da deniz kıyısında yazın obaların kurulması, toplumun denizle etkileşim sürecinin ifadesidir ve kültürel bir içerik taşımaktadır. Bunun gibi göçer yaşam biçiminin etkisi ile yazın yüksek dağ yamaçlarına göç edilmesi ve kışın tekrar kente dönülmesi de bir toplumsal etkileşimin ifadesidir ve kültürel bir içeriğe sahiptir. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta, deniz kıyısının kentten uzak olan noktalarında kurulan yazlık mekânların da, bir konar göçer yerleşim birimi olan *oba* tabiri ile adlandırılmasıdır. Sembolik ve iletişimsel aktarımın çarpıcı bir örneği olan bu durum, Antalya kentinin coğrafi mekânsal yansımalarla iç içe bir kültür taşıdığına da kanıttır. Bu ve buna benzer bir takım görüngüler sayesinde anlaşılmaktadır ki kent kültürü Antalya’da, coğrafi mekânsal konumlanmadan ve iklim koşullarından oldukça kuvvetli biçimde etkilenmektedir. Denizel iklimin sıcak ve nemli karakteri Antalya’nın tarihten bugüne taşıdığı toplumsal çeşitlilik ve göçer unsurların hayvancılıkla ve ritüellerle ilintili yaşam biçimi ile bağlandığında ‘Antalya özelinde deniz, kente dair kültürel sürecin üretiminde tam bir özne konumundadır’ demek güç görünmektedir.

1.1.2. Kent, Mekân ve Zaman

Antalya’da dönüşen kent kültürünün halen durduğu noktayı ve içeriklerini, sadece kültürün kapsayıcılığı ile tartmak mümkün görünmemektedir. Toplumsal etkileşim, kente içkin mi gerçekleşiyor? Antalya kent kültürü, yaşam pratikleri ile nasıl şekilleniyor bunu daha net görebilmek için konunun mekân ve zamana ilişkin boyutları ortaya konulmalıdır. Bu açıdan öncelikle “kent” üzerine düşünüşe, toplumun kentsel mekânla bütünlüğüne değinmekte yarar vardır.

Kentin neden oluştuğu, nasıl oluştuğu, hangi amacı gerçekleştirdiğine yönelik bilimsel ve tarihsel savlar oldukça yeni fakat çok çeşitli bakış açıları sunmaktadır. Yörükan’a göre ilk sosyolojik kent tanımı Rene Maunier’in “Şehirlerin Menşei ve

Ekonomik Fonksiyonu”¹⁴ adlı eserinde verilmiştir. Maunier, daha önce yapılmış kent tanımlarında ortak özelliğin, şehrin tek bir özelliğine göre, morfolojik ve fonksiyonel özelliklerine göre ve her iki tipten özellikleri de içine alan karma bir esasa dayanmış olmalarına göre üç grupta değerlendirmiştir. Yapılan ayrımlar ile şekillenen tanımlarda daha çok nüfus yoğunluğu ve bir merkezde toplanma dikkate alınmış, sur ve kalelerle meydana gelen morfolojik köy-kent farklılığı üzerinde durulmuş, kimi tanımlarda demografik özellikler dikkate alınmış, fonksiyonel ayrıştırmalarla tanımlamalar yapılmış, değişim ve tüketim kavramlarıyla kent her yönüyle açıklanmaya çalışılmıştır. Şehrin hukuki bir yapı, askeri bir oluşum, pazar olgusuna bağlı bir yapı, zanaatla açıklanabilecek bir kurum, ekonomik faktörlerle açıklanabilecek bir yapı, ticari bir oluşum olduğu üzerine düşüncüler özellikle Avrupa’da kent kuramlarının bir ön hazırlığını teşkil etmiştir¹⁵.

Buna ilişkin olarak Alfred Vierkandt, “Tabiat Kavimleri ve Kültür Kavimleri” adlı eserinde, insan topluluklarını iki büyük kategoride toplamaktadır. Vierkandt, “tabiat kavimlerinde” içgüdülere bağlanabilecek olan içten gelen faaliyetlerin, “kültür kavimlerinde” ise düşünce ve iradeye dayanan faaliyetlerin yaygınlığından bahsetmiştir. Bu sınıflama içerisinde, birinci grup topluluklar köy, ikinci grup topluluklar ise kent niteliğini taşır¹⁶. Öte yandan buna ek olarak, “sanayi öncesinin geleneksel toplumlarında kent yerleşimi, din, etnisite, kan bağı-kabile, meslek ilişkileriyle ortaya çıkan mekânsal ve toplumsal ayrışma üzerine kurulu idi”¹⁷.

Amerika’da ise kent kuramlarına ilişkin düşünüş belirgin olarak 1915 ve 1925 yılları arasında Chicago Üniversitesi’nde yapılan çalışmalarla gerçekleşmiştir. 1925 yılında Robert E. Park ve Ernest W. Burgess’in birlikte yayımladıkları “Şehir” adlı eser ile sistemli bir kent kuramı ortaya konulurken aynı zamanda “insan ekolojisi” denilen yeni bir bilimin temelleri de atılmıştır¹⁸. Ancak bundan önce ekoloji sözcüğünün 1878 yılında

---

¹⁴ Ayda Yörükan, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, Nobel Yayın ve Dağıtım, Ankara, 2006, s. 44; Rene Maunier, *L’origine et la fonction economique des villes*, Giart et Briere, Paris, 1910.

¹⁵ Ayda Yörükan, A.g.k., s. 44-46.

¹⁶ Yörükan, A.g.k., s. 40; Alfred Vierkandt, *Natuvölker und Kulturvölker*, Leipzig, 1896.

¹⁷ Adalet B. Alada, “Küreselleşen Şehrin ‘Geleneksel Mahallesi’ne’ Reddiye”, *Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed.: Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 28.

¹⁸ Yörükan, A.g.k., s. 74.

Haeckel tarafından kullanılmasıyla biyolojiden farklı olarak doğal ortak-yaşarlık düzeninin veya “biyotik yerleşme”¹⁹ grubunun incelenmesi ile ekoloji, yeni bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. Ekoloji, Park, Burgess ve McKenzie’nin kentsel ekolojik kuramsal çalışmalarıyla sosyal bilimler içerisinde bir disiplin olarak yer almaya başlamıştır. “Belli bir yaşama-yeri içerisinde yaşamak zorunda kalan bitki ve hayvan türleri, nasıl yarışmadan doğan bir işbirliğiyle birbirlerine bağlanmışlar ve aralarında bir ortak-yaşarlık ilişkisi kurulmuşsa, insanların kurmuş olduğu yerleşme gruplarını teşkil eden unsurlar da aynı şekilde bir ortak-yaşarlık ilişkisi içerisinde bulunmaktadır”²⁰. Bu ortak yaşamdan doğan insan ekolojisi, “belli bir coğrafi ve kültürel yaşama-yeri içerisindeki” insanların oluşturdukları yerleşme gruplarını araştırır. Unsurların oynadıkları rollere göre oluşan ihtisaslaşma ve iş bölümü düzeni sayesinde ortak-yaşarlığa ilişkin bir denge hali olan ekolojik düzen gerçekleşmektedir. Yalnız yukarıdaki benzetme insan ekolojisine ait bazı farklılıkları gizlememelidir. İnsanın çevresini etkileyen ve değiştirebilen bir varlık olması ve biyotik yerleşme üzerinde sosyo-kültürel bir yapı meydana getirebilmesi onu salt biyotik ekoloji anlamından ayrı tutmaktadır. Bu noktada “insan ekolojisi, belli bir yerleşme grubu içerisindeki insani varlıkların ve sosyal kurumların mekân üzerindeki dağılımını inceleyen ve bu dağılımı rol oynayan faktörleri ve ilkeleri araştırma amacını güden bir sosyal bilim dalı olarak görünmektedir”²¹.

Ekolojik boyutun yanında Laborit’e göre insan, doğrudan doğruya kent kurmak içgüdüleriyle yaşamını şekillendirmemektedir ve yaşamsal gereklerinin yanında, kurduğu toplumsal yapıyı korumak, sürdürmek amacını gütmektedir²². Bu noktada kenti bir canlı yapının, bir toplumsal kümenin ürünü saymak, toplumsal ürünün bir çıktısı olarak düşünmek, bir anlamda kentin toplum tarafından toplumun yapısını korumak üzere kullanılan ‘bir araç’ durumunda olduğunu ifade eder. Kent, insan kümesinin yapısı üzerinde etkiliyse kendisi de bir “etkileyen”dir. Kentin “etken”i ise kenti kuran, orada oturan, onu kullanan insan kümesi olacaktır. Birbirine bağımlı bu etken ve etkileyen ilişkisi

¹⁹ Biyotik ya da biyotik yerleşme; belirli bir yerde yaşamak zorunda olan bitkiler, hayvanlar ve mikroorganizmalar olarak ifade edilebilir.

²⁰ Yörükân, A.g.k., s. 76.

²¹ Yörükân, A.g.k., s. 75-77; Der.: Park ve Burgess, *The City*, R. D. McKenzie, “Human Ecology”, *Encyclopedia of the Social Sciences*, Cilt V, s. 314-315, “Demography, Human Geography and Human Ecology”, *The Fields and Methods of Sociology*, s. 52-66.

²² Henry Laborit, *İnsan ve Kent*, Çev.: Bertan Onaran, Payel Yayınları, İstanbul, 1990, s. 21.

aynı zamanda toplumsal üretimin bizi getirdiği sonuçtur. Etken ve etkileyen ilişkisinin devingen özelliği ve bunu oluşturan örgütlenme düzeyinde, açık biçimde kentin de insan kümesi üzerindeki etkisini görmek mümkündür. Kentin yapısı ile orantılı olarak bu etki karşılıklı biçimde ya sağlamlaşacak ya da zayıflayacaktır. Başlangıçta bir takım etkenlerce oluşturulan toplumsal küme zaman ve mekândan bağımsız olmadığından insan, toprağın üstü ve altı, su, akarsular, liman ağzları, bütün olarak yere ve iklime ait (jeoklimatik) çevrenin işlevi, geçiş ve göç yolları, üretim ve alışveriş olanakları ile etkileşim halindedir. Kent de aynı zamanda bir bölgenin parçasıdır ve başka kentlerle ilişki içindedir. Ulusal ve yöresel karakter taşır. Bu karakterin oluşturduğu amaçlar kenti meydana getiren insan kümesinin amaçlarıyla farklılık göstermez, fakat çağlar itibariyle bu amaçlar değişkenlik gösterebilir. Laborit'in tam ifadesiyle söyleyecek olursak, "İnsan etkinlikleri, tıpkı onları dile getiren toplumlar gibi, evrim geçirir. Kentler de"²³.

Park, Burgess ve McKenzie, kentin ekolojik düzenini doğal alanlarla açıklamışlardır. "Doğal alanlar"; insanlar ve kurumların, mekânın belli yerlerinde toplanmış olmasından meydana gelmektedir. Aynı ırk, din, kültür, sınıf gibi özelliklere sahip olan halkı kendilerine doğru çektikleri için, aynı zamanda birer kültürel birimdirler ve doğal düzendeki yarışma sürecinin sonucudurlar. Doğal alanlar nüfusun belli bir kısmını içine almaktadır. Kentin farklı alanlarında görülen farklı adetler ve hareket tarzları, yaşam seviyeleri, yaş ve cinsiyet grupları, sosyal problemler doğal alanlara göre farklı dağılımlar göstermektedir²⁴. McKenzie, kenti oluşturan doğal alanları coğrafi ve kültürel birimler olarak görmektedir²⁵.

Doğal alanlar terimi, kente ilişkin kapsayıcı ve içi yaşam pratikleri ile örülü bir kent kültürü anlayışına yönelik bir kültür üretim sürecini ifade etmekte midir? Yani nüfusun genelini içeren, doğal çevre ile iletişimde olan sınırlara sahip bir kent, ortak-yaşarlık değerleri ile eklemli bir mekânsal çerçeve, kentin kendisini de doğal alanlar içine dahil edebilir. Bu mekânsal çerçeve elbette bir bina, bir mahalle, benzer coğrafi özellikler gösteren bir alan olabilir. Ancak çoğu zaman kültürel sürecin, içeriğinde ikincil ilişkilerin

---

²³ Laborit, A.g.k., s. 22-25.

²⁴ Yörükan, A.g.k., s. 77.

²⁵ Yörükan, A.g.k., s. 107.

olduğu, sınıflı bir toplumsal düzenin sürdüğü, üretim ve mülkiyetin coğrafi belirleyenlerle eklemlendiği bir mekânsal çerçevede yani kentte gerçekleştiği kabul edilmektedir.

Şimdiye kadar yazılanlarla paralel olarak Murray Bookchin, kenti en basit anlamıyla bir eko-topluluk olarak görmektedir. Şöyle ki, kent etik bir insan birliği olarak görüldüğünde toplumsal nitelikli bir eko-topluluktur, içinde yaşayanlara salt mal ve hizmet sağlayan yapılar topluluğu değildir²⁶. Kent, farklı sosyal sınıflardan oluşan toplumun, yapay çevreyi doğal çevreye egemen kılması ve bu ortamda kentsel yaşam kurallarına uyumlu biçimde yaşaması halidir²⁷.

Tarih içerisinde akademik anlamda kent üzerine çalışmalarla kuramsal gelişimi olgunlaşan kent; yaşanan bir gerçeklik olarak, kendisini değişen ve çatışan bir sosyal ilişkiler ağı içerisinde konumlandıran insanın varsıllaşan düşünce dünyası ile davranışlarını şekillendirmesinin, bir ortakyaşarlık ilişkisi içinde sosyo-kültürel bir yapı meydana getirmesinin mekânsal bir ifadesidir. Kent insanı ise, meydana getirdiği çevreyi belli bir düzen içinde çekip çeviren, yeniden ve birikimli biçimde “kültür”e dahil eden bir eko-topluluktur. Kentin (ki bu kent doğal çevreden bağımsız değildir artık) kültürel sürecin ifade mekânı olması, dile, davranışa, üretim gücüne, maddi imkânlara, ilişki ağlarına, eğitime, değerlere, belleğe ilişkin verileri sağlaması, onun kendi kültürel birikimini sağlaması anlamına da gelir.

Belirtmek gerekir ki kültürel bağlamda kentle ilgili çalışmalar, iki esas içeriğe sahiptir. İlki deneyimler ve tarihten günümüze ulaşan uygulama ve düşünceler üzerindeki çalışmalardır. İkincisi ise bu uygulama ve düşüncelerin kentlerin büyüme modelleri ve biçimlerinin hesaplanmasında kullanılmasıdır ki; bu tür çalışmalarda “kent kültürü” kavramı yadsınamayacak bir noktada yer almaktadır. Bu açıdan kent ile ilgili çalışmalarda kent kültürü kavramı araştırılırken amaçlanan, kır-kent sürekliliğinin evrenselliği içinde kent kültürü olgusuna ilişkin temel açıklamaların getirilmesidir. Kentlerin irdelenmesi çalışmalarında bireylere ve gruplara ait ortak deneyimler, düşünce ve uygulamalar ortaya

---

²⁶ Murray Bookchin, *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Ayrıntı Yayınları, Çev.: Burak Özyalçın, İstanbul, 1999, s. 9, 10.

²⁷ Eyüp Zengin, “Türkiye’de Kent Sosyolojisi Çalışmaları”,

www.qafqaz.edu.az/.../20031207%20Turkiyede%20Kent%20-zengin.pdf, Erişim Tarihi: 07.12.2009, s. 180.

konulmuştur²⁸. Antalya’da kent kültürünün kır-kent bağlantılı olarak düşünümü, kültürel bir gel-git durumunu anımsatmaktadır. Çünkü evrensel bir kır-kent kavrayışı, Antalya özelinde devinimli bir sürekli bir göç olgusu ile yani göçer kültür dairesinin kapsayıcılığı ile de şekillenmektedir. Bu durum Antalya’da ortak deneyimler, düşünce ve uygulamalar bağlamında bu kültürel gel-git durumunu açıklar niteliktedir.

Belli bir yaşama yeri içerisindeki canlı yoğunluğunun artışı ile kaynakların yetersizleşmesi sonucunda bozulan doğal denge esas olarak istila/işgal sürecini getirmektedir. Bozulan düzen mekânsal bir yer değiştirmeyi ve istila sürecini zorunlu kılmaktadır. İstila eden türün hâkimiyeti, diğer türlerin azalması ve ortadan kalkması sonucunu doğurmaktadır. Biyotik yerleşme grubu içerisinde kurulan bu yeni düzen ‘ardıllık’ kavramıyla açıklanabilir. Yani ardıllık bize bozulan denge halinden yeni kurulan denge haline geçişi, değişim sürecini, sürece ilişkin zamansal ve mekânsal safhaları göstermektedir. Bu aynı zamanda kültür bahsindeki süreklilik ve devingenliğe ilişkin düşünüşe de katkı yapmaktadır. Bu döngü içerisinde yer alan istila, topraktan faydalanma şeklinde ya da yerleşik unsurların tipinde bir değişim meydana getirir²⁹. Antalya’da sosyo-kültürel değişim, aynı zamanda dini-etnik yapıdaki değişim sürecinin belirgin biçimde yaşandığı, 1923 ve sonrasında görülebilir³⁰. Bu zaman diliminde, mübadele ve merkezi yönetimin dış göç sürecini yönlendirişi önemli etkindir. Göç, Antalya kentinde temel özellik olmaya devam etmekte ve kültürel süreci oldukça derinden etkileyen bir olgu konumunu sürdürmektedir.

Antalya kent kültürü bu çok boyutlu anlatılar içerisinde yine çok boyutlu bir özellik taşımaktadır. Çok çeşitli etkileyenlerin bileşkesi durumundaki kente dair görülmesi gereken nokta, geçmişten bugüne dönüşüm sürecinde kent kültürünün kendi dinamiklerinin üzerinde inşa edilememesidir. Mekânsal kavrayış, tarihin farklı dönemlerinde farklı biçimlerde kent kültürüne yansımış durumdadır. Bellekler, yaşam tarzları, toplumsal düşünüş –ilişki ağları-, üretim ilişkileri mekânın farklı yorumları üzerinde

---

²⁸ Tatlidil, A.g.k., s. 31.

²⁹ Yörükan, A.g.k., s. 82.

³⁰ Güven Dinç, “20. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Nüfusu”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 369; 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, s. 182–183.

şekillenmektedir. Oysa her defasında hatırlamak gerekir ki ortakyaşarlık, mekânsal ortaklık, kent kültürü gibi kavramlar toplumsal bütünlüğü ifade etmektedir. Bu aynı zamanda tarihsel çizgiyi de kapsayan bir biçimde “kültürlenme” anlamını da taşımaktadır. Çünkü kent içindeki kültürel etkileşim, alt kültürler gibi farklı kültür gruplarının kente özgü kültürle harmanlanması ile de gerçekleşmektedir. Kent kültürü bu anlamda bir erime potasıdır. Antalya kent kültürü bu bütünlüğün varlığı açısından zamansal değişimler taşımaktadır ve eklemlî, birikimli bir kültürel seyir izlemektedir.

Kentin kendisini de ifade eden fiziki mekân sembolik anlamlarından arındırılmış “boş” bir mekân değildir ve “kültürel gözlüklerle” okunabilirse ancak anlaşılabilir³¹. Bu açıdan zamana ilişkin kuvvetli ifade, uzamla yani mekânsallaşmış olanın zamanla bağlantılı olarak orada olması haliyle, orayı dönüştürmesi haliyle anlamlı duruma gelmektedir. Kent kültürü zaman ve mekânla çerçevelenip kültürün kendisine, kendini yaratabilmesi için hareket alanı sağlamaktadır.

Bu hareket alanında yaşanan bireysel anlam dünyaları, toplumsal etkileşim ve gündelik yaşamla ilişkili zaman-mekân pratikleri şu boyutlar ile açıklanabilir:³²

- a) Maddî pratikler, mekân içindeki ve onun aracılığıyla gerçekleşen üretim ve yeniden üretimi sağlayan fiziksel akış, aktarım ve etkileşimi ifade eder,
- b) Mekân gösterimleri, bazen günlük ifadeler bazen akademik disiplinlerin diliyle mekânsal pratiklerin anlaşılmasını sağlayan göstergeler, anlamlar, bilgi ve kodları ifade eder,
- c) Gösterim mekânları, mekânsal pratiklerin geleceğe yönelik düşüncü içeren boyutudur. Bu, mekânsal pratikler için yeni anlam ve zihinsel icatlar demektir. Kodlar, söylemler, hayali peyzajlar, özgül mimari çevreler, resimler, müzeler, festivaller bunlardan bazılarıdır.

Antalya’da yaşam pratikleri, mekânsal pratiklerle ya da kentsel mekânla bütünleşebilmek için gerekli koşulları ya da engelleri hangi bağlamlarda yaşamaktadır, hangi bağlamlarda belirgin biçimde bu durum açığa çıkmaktadır? Dönüşüm ve zamana

---

³¹ Ayşe Öncü, Petra Weyland, *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 31.

³² Harvey, A.g.k., s. 246; Bkz. Henry Lefebvre, *La Production de L’espace*, Paris, 1974.

ilişkin bir bakış açısı, bu bütünleşme ya da ayrışmayı açığa çıkartacaktır. Öncelikle üretim ilişkileri ile devlet, toplum ve sınıflar bağlamında gerçekleşen toplumsal dünyanın mekânsal pratiklere ilişkin boyutunda, bir takım pratikler değişim ve dönüşüme doğrudan etkilidir. Ulaşılabilirlik ve mesafe bu noktada toplumsal etkileşim için yaratıcı yöntemlerin kaynağı olabileceği gibi toplumsal etkileşim için bir engel de olabilir. Çünkü her türlü üretim sistemi için ek maliyet demektir. Antalya kenti, *ulaşılabilirlik* olgusunun bu olumsuz tarafını geçmişte ve bugün, üretilen ürünün nakledilmesi şeklinde yaşarken; *mesafe* olgusunun olumsuz tarafını, kentler arası ya da bölgesel nitelikte değil, kent içinin kent çevresiyle olan etkileşimindeki eksiklik şeklinde yaşamaktadır. Kentin toplumsal çeşitliliğinin belirgin unsurlarından olan Yörükler büyük oranda kent çevresinde, dağ yamaçlarında kalarak ve yarı göçer yaşam biçimini buralarda şekillendirerek mesafeyi oluşturmaktadırlar. Mekânın mülk edinilmesi ise, ulaşılabilirlikle geriye itilmiş bir üretim sürecinin ve mesafelendirilerek uzaklaştırılmış bir kentsel mekânın içini dolduran bir pratik olarak görülebilir. Çünkü her iki açıdan da üzerinde düşünsel bir boşluk taşıyan kentsel mekân, başka etmenlerce kullanılmakta, mülk edinilmektedir. Kent içi yerleşim alanları, Antalya’da tarihsel çizgide pek çok farklı etnik kökenden toplulukça kullanılmış mülk edinilmiştir. Keza arazi mülkiyeti ve kullanımı, geçmişte devletin topraklandırması ile gerçekleşirken bugün turizm ile birlikte bu arazilerin mülkiyetinin el değiştirmesi süreci yaşanmaktadır. Bireysel ve sınıfsal el değiştirme, yaratılan yeni mekânsal pratiklerle mümkün kılınmakta, dönüştürülmektedir. Mekânın organizasyonunun, üretiminin, mülk ediniminin yasal ya da yasadışı yollarla denetlenmesini, mekân üzerinde kurulan ve sürdürülmek istenen hakimiyeti ifade eden mekân üzerinde hakimiyet, mekâna ilişkin politikaların da mekânı denetim altında tutanlarca belirlenmesini beraberinde getirmektedir. Turizm, sektörel anlamda Antalya’da kendi pratiklerini bu dönüşüm sürecinin odağı haline getirmektedir. Yani bir sonraki aşamada mekânın üretimi, arazi kullanımı, taşımacılık ve iletişim gibi alanlarda yeni sistem ve gösterim biçimlerinin ortaya çıkışına ilişkin pratikler, kent kültürünün zaman-mekân döngüsünü kentin kendi varlığı ile bir bütün olan özgün değerlerden uzaklaştırmaktadır³³.

Mekân ve kent kavramlarının iç içeliğini Castells’in, “mekân yalnızca toplumsal yapının açılımının bir sonucu olmayıp, üzerinde ‘bir toplumun özgüllük kazandığı tarihsel bir araya gelişin somut ifadesi, kendini belli edişi’ anlamını taşır” cümlesinde çok net

---

³³ Harvey, A.g.k., s. 250 – 263.

görmekteyiz³⁴. Çünkü kent, aynı zamanda insanın kendisini gerçekleştirdiği mekânsal ortaklığın ifadesidir. İşte böyle bir durumda, aynı mekânda bulunma hali insanlar arası fiziki mesafenin azalması anlamına gelirken, zihinsel anlamdaki mesafenin artması ve buna bağlı olarak da bireyselliğin bir kültürel yaşam tarzına dönüşmesi mümkündür³⁵. Bu anomaliden çıkış, kent kimliğinin; belleğin yerelliği ile kent insanının cemiyet karakterini birbiriyle ilintili ve orantılı hale getirmesiyle mümkün olacaktır.

Modernistler için mekân, toplumsal amaçlar uğruna biçimlendirilebilirken, Postmodern kuramın güç kazandığı günümüz dünyasında mekân, “bağımsız ve özerk” oluşu ile yorumlanmaktadır³⁶. Oysaki Urry’ye göre öncelikle “mekân, içine yerleşen maddi nesnelere bir biçimde ayrı, mutlak bir kendilik olarak görülmemeli” ve salt içine yerleşen nesnelere de indirgenmemelidir. Mekânsal yapı, toplumsal örgütlenme örüntülerinin tek başına belirleyicisi değildir³⁷. Mekâna içkin nesnelere aldığı farklı mekânsal ilişkileri ayırt etmek için Urry, mesafe, süreklilik, arasındalık, kapsama gibi terimler kullanmanın öneminden bahseder. Benzer şekilde ve süreklilik teriminin kullanımıyla da Özer’e göre mekân karakteri, kentin geçmişinden geleceğine onun sürekliliğini sağlayan bağlantı ögesidir. Mekânın karakteri, kentin belleği açısından da sembolik değeri ifade eder³⁸.

Toplumsal kimlikler, zaman, mekân ve belleği bir araya getiren duygu yapılarından, “hayali cemaatlerden” ortaya çıkmaktadır. Bellek ile birlikte geçmiş sözcüğü her an yeniden kurulmaktadır, her an yeniden anlanmaktadır. İnsan çevre etkileşimi ile hem geçmiş hem de gelecek anlam kazanmaktadır³⁹. Çünkü insanın geçmişi koruma

---

³⁴ Sanem L. Özen, Şinasi Aydemir, “Trabzon’un Mimari Mirasının Korunması: Bütünleşik Koruma Yaklaşımı-Kentsel Sosyal Alan Analizi: Trabzon Örneği”, *Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed.: Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 222.

³⁵ Ruhi Ersoy, “Şehirleşme-Halk Kültürü İkilinde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 20, Yıl:2006/1, s. 235.

³⁶ Alada, A.g.k., s. 29.

³⁷ John Urry, *Mekânları Tüketmek*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 96.

³⁸ Mehmet Nazım Özer, “Kentlerimizde Kimlik Arayışlarında Bir Yaklaşım Aracı Olarak Kimlik Çözümleme Rehberi”, *Kent ve Bölge Üzerine Çalışmalar – Orhan Kuntay’a Armağan*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2007, s. 311.

³⁹ Urry, A.g.k., s. 18.

güdüsü kendi benliğini korumayı da içerir. Bu açıdan bireysel ve kolektif kimliğin temeli “geçmiş”tir. Kültürel semboller ise geçmişin nesnelere, anlam kaynağıdır. Geçmişe dair düşünüş ve koruma güdüsü bir noktada değişimi, dönüşümü ılımlı hale getiren de bir etkendir⁴⁰. Elbette zaman ve mekânda olup biten etkileşim ve buna bağlı değişim aslında bir bilinçlilik halinin eseri olmalıdır. Yani doğal çevrenin yani denizin sembollerle, yaşam tarzıyla, alışkanlıklarla bir kültür ve kimlik unsuru haline getirilişi, bilinçli bir eylem, gelecek planları içeren zamansal bir edim, kent insanının düşün dünyasının ekonomik gereksinimlerinin bir sonucu olmalıdır. Ancak belirtildiği gibi mevcut yaşam pratiklerini ortaya koyan zaman-mekân pratikleri Antalya’da özellikle deniz söz konusu olduğunda aksak bir görünüm sergilemektedir. Buna ilişkin kavrayışı zaman olgusunun belleğe değgin noktalarında görebilmek çok daha mümkündür.

İnsan yaşamı, ayrıntılardan arındırılmış biçimde düşünüldüğünde, günlük iş ve ev arası ya da okul, alışveriş mekânları arasındaki dolaşım ile tüm yaşam evresini kapsayan biçimde gençlik yıllarının kırsal bölgede geçirilip kentte mesleki eğitim, evlilikle birlikte alt kente taşınma, emeklilikte kırsal bölgeye çekilme gibi bir dizi ve sürekli göç anlamındaki zaman – mekân değişimlerinden oluşmaktadır⁴¹. Zaten başlı başına zaman kavramı toplum ile birlikte anlamlıdır. Toplumun kendisini algılayışı ve adlandırışı da zamansal bir özellik taşımaktadır. Hatta benlik, zamana ilişkin düşünüldüğünde anlam kazanmaktadır. Örneğin benliğin normlarla şekillenişinin başlangıcı olan çocukluk, zamansal bir sürecin yaşanması ile yoğrulur. Bu küçük ölçekli yaşamsal pratikler dünyasının yanında sosyal disiplinlerin klasik ve büyük anlatıları da “zaman” akışını vurgulamaktadır. Zamanın akışı içinde önceden sonraya doğru sıralanan insanlar, toplumlar, medeniyetler ile beraber yabanıl-medeni, geleneksel-modern-postmodern, az gelişmiş-gelişmiş; fordist-postfordist gibi ikilemler de ancak zamanın akışı içinde düşünülebilir. Olayların açıklanması ve nedensellik ilişkilerinin kurulması zaman akışı içinde bir başlangıç noktası olduğu üstüne kurulur. Bu nedenle zaman içinde başlangıç noktasına geri dönülerek o olayın ilerleyen zaman içinde “gelişmesini”, “dönüşmesini”, “değişmesini” izlemek gerekir⁴². Bu başlangıç noktasına geri dönüş, zaman ile belleğin bir arada değerlendirilmesi ile mümkündür. Çünkü kültürün de kent kültürünün de kendi

---

⁴⁰ Harvey, A.g.k., s. 107.

⁴¹ David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*, Metis Yayınları, İstanbul, 2006, s. 238.

⁴² Öncü, Weyland, A.g.k., s. 13.

içinde bir süreklilik taşıdığı kesindir. Bu aynı zamanda *ardıllık* demektir. Ardıllığı yakalayabilmek, sürekliliğin karakterini tespit edebilmek, bunların kent kültürüne yansımalarının Antalya’da nasıl şekillendiğini keşfedebilmek, belleğe değgin bir zamansal kavrayışta mümkündür. Antalya’ya ve kıyısındaki denize zaman akışı ile bağlantılı bir bakış açısı getirmek, kültürel kodların doğrudan doğruya kente içkin mi yoksa belirli bir coğrafya ile sürekli etkileşim halindeki bir kültürel etki ile mi şekillendiğini tartmak ve hatta açığa çıkartmak açısından gerekli olmaktadır.

1.1.2.1. Kentsel Bellek

Bellek, bir çekmece ya da ambar olarak ele alınmamalıdır. Çünkü bu tür kavrayışlar Urry’ye göre zamanın yanlış biçimde mekânsal olarak kavramlaştırılmasından kaynaklanmaktadır. Urry’nin tespitiyle “kent, insanlara ait anıların ve geçmişin ambarıdır ve ayrıca kültürel simgeler deposu olarak da işlev görmektedir”⁴³. Tıpkı bellek gibi. Ancak “geçmişe ait olayların üzeri, bunların kolektif bellekte canlı tutulmasından sorumlu gruplar, kurumlar ve ritüeller tarafından belli bir koza ile örtülür.” Bu anlamda bellek anlam ve semboller bakımından zengindir⁴⁴. Bellek, anlam ve sembollerin üretimine kaynaklık ederek kimlik oluşumuna katkı yapmaktadır. Kent kültürü ve kimlik, bellek ile birbirine eklemlenmektedir. Tıpkı geçmiş ile geleceğin de bellek ile birbirine eklemlendiği gibi. Eğer kenti etkileyen başat kültürel unsura ilişkin bellek halen canlı ve yaşanıyorsa, kent kültürünün başat belleğe ilişkin “bellek yanlı” oluşması da kaçınılmazdır. Antalya kenti, belleğinde konar göçerliğe ilişkin olayları yaratmakta ve yaşamaktaysa, kent kültürü doğaldır ki konar göçerliğe dair yaşam pratikleri, üretim süreçleri, toplumsal örüntüler üzerine kurulacaktır.

Ancak üzerinde durulan belleği bir miktar daha odaklı hale getirmek yararlı olacaktır. Çünkü belleğin esas olarak iki biçiminden bahsedilebilir. İletişimsel bellek, bireylerin tarihsel deneyimleriyle bir bütündür. Gündelik yaşamlarından kendi yaşam dünyalarına aktardıklarını ve geri verdiklerini anlatır. Aktarımların yaşam pratikleri ile nasıl gerçekleştiğini iletişimsel bellekten öğreniriz. Bu bir anlamda canlı bellektir, canlı

---

⁴³ Urry, A.g.k., s. 17, 42.

⁴⁴ Philip Smith, *Kültürel Kuram*, Babil Yayınları, İstanbul, 2007, s. 110, 127.

tanıklıktır. İletişimsel bellek, kent kültürü için ne kadar önemliyse bu çalışma için de önemlidir. Çünkü iletişimsel bellek Antalya özelinde somut verileri elde edebilmenin de yolunu açmaktadır. Üzerinde tartıştığımız konuya ilişkin verileri elde edebilmek için kullanılan derinlemesine görüşme tekniği, doğrudan doğruya iletişimsel belleğe ilişkin bir tekniktir.

Tablo 1: Belleğin İki Biçimi (Fellini'nin *amarcord* adlı yapıtından uyarlanmıştır.)

	İletişimsel Bellek	Kültürel Bellek
İçerik	Bireysel biyografiler çerçevesinde tarihsel deneyimler	Efsanevi köken, ulaşılamaz tarihi geçmişte yaşananlar
Biçim	Gayri resmi, az biçimlendirilmiş, doğal, iletişimsel alışveriş içerisinde gelişen, gündelik	Planlanmış, çok iyi biçimlendirilmiş, törensel iletişim, bayram
Araçlar	Organik belleklerdeki canlı anılar, deneyler, aktarılanların anlatımı	Kesin nesneleştirme, söz, görüntü ve dans yoluyla geleneksel sembolik kodlama, sahneleme
Zaman Yapısı	80-100 yıl şimdiki zamanla bağlantılı 3-4 kuşaklık zaman ufku	Kesin geçmiş, efsanevi bir geçmiş zaman
Taşıyıcılar	Belirsiz bir hatırlama grubunun canlı tanıklıkları	Uzmanlaşmış gelenek taşıyıcıları

Kaynak: Özlem Hemiş Öztürk, “Akdeniz’de Kültürel Belleğin Fragmanları ve Kültürel Belleğin Taşıyıcıları: Çocuklar, Deliler, Entelektüeller”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl:9, Sayı:34, Ankara, Kasım 2005, s. 125.

Tablo 1’den de anlaşılacağı üzere iletişimsel bellek, kültürün yaşanan boyutu ve aktarımı ile doğrudan ilintilidir. Oysa kültürel bellek daha büyük bir anlatıma sahip ve toplumsalın soyut düşünüşü beslediği geniş bir zamansal boyuttur. Belirtildiği gibi canlı belleğin rolünü hem de konumunu keşfetmek iletişimsel belleği odak almaktan geçmektedir. Çünkü Antalya kent kültürünün dönüşen yapısı, aktarılan kültürün dünden bugüne içerdikleri ile doğru orantılı olacaktır. Doğaldır ki bireyin çocukluğu ile bir bütün olan yaşamı, kent içinde bir toplumsallaşma süreci ile birlikte gerçekleşmektedir. 1950’li yıllarda arkadaşlarıyla limanda balık avlayan bir birey, bugün de benzer yaşam pratiklerini,

bilgisini, ilgi alanlarını beslemekten, kendi yaşam dairesine uygulamaktan geri durmayacaktır. Öte yandan toplumsallaşma, zaman ve mekân ile bir bütündür. Tıpkı kültürde olduğu gibi. Denize dair oluşmuş bir kültür, kentte yaşayan bireyin geçmişten bugüne yaşam pratikleri ile iletişimsel bellek vasıtasıyla harmanlanmakta, maddesel nesnelere aktarılmasıyla deneyimlenmektedir, anlatılara dönüşmektedir. Geçmişteki bayramlarda denizde yapılan yarışların artık yapılmıyor oluşu, çocukluğunda, gençliğinde bu yarışlarla büyüyen bir birey için aktarımın kopması, belleğin kaybolması, kültürün ya da iletişimsel kültürün ardılığının tahrip olması anlamını taşır.

Bir diğer açıdan sembollerin kültüre ve kimliğe yönelik katkısı iletişimsel bellek ile gerçekleşmektedir. İletişimsel bellek, toplumsallaşmanın ve etkileşimin ifadesi olduğu kadar, kimliğin de taşıyıcısı konumundadır. Mekânsal ortaklığın ortak-yaşarlıkla bütünleşmesi ve toplumsal gerçekliğe yansımaları iletişimsel belleğin varlığı ile ortaya çıkmaktadır.

İletişimsel bellek aynı zamanda kolektif karakterli bir bellek yapısına atıfta bulunmaktadır. Kolektif bellek, yani toplumsal olana ait, onun kurduğu ve yaşadığı belleği Nuri Bilgin iki biçime ayırmaktadır. İlki “resmi bellek” ki kolektif bellek resmi bellek tarafından şekillendirilebilir. Belleğin bu biçimi bize devlet kurumları tarafından dayatılmış ve ikincil önemdedir. Diğer biçim olan “canlı bellek”te ise olaylar, yaşayan bireylerin belleklerinde oluşturulmaktadır. Yazar buna, “maruz kalınan bellek” demektedir. Yani olayların “kurbanı ya da eyleyeni” olan insanlarca oluşturulan bellektir. Canlı bellek denmesinin sebebi ise, zaman içinde “evrimle, değişme ve dönüşmelere” maruz kalmasıdır. Kolektif bellek geçmişi ihtiyaçlara göre ve yatay iletişimle şekillendirmektedir. Yatay iletişimle oluşturulan bellek, toplumsal biçimde ortaklaşa oluşturulmuş, değer ve normlar, inanç ve temsillerin devreye girdiği, seçici dikkat ve unutmaya sadeleştirilmiş toplumsal bellektir. *Burada otorite ve hakim grupların müdahalesi değil olayın canlı tanıkları ya da eyleyenlerinin ön planda olması söz konusudur.* Bilgin’e göre, kent insanının belleği yerel ölçekli bir bellektir. Kimlik bu noktada bellek ve benliğe eklenmiştir. Hatırladıklarımızın benliğimizle uyumu kimliğimizi ortaya koyar⁴⁵. Bu açıdan yerel ölçekte bireyin yaşadığı kentin değişimi, kentin sundukları, bireye kattıkları ile akıllarda

---

⁴⁵ Nuri Bilgin, “Geçmişin Araçsallaştırılması Tarih ve Kolektif Bellek (I)”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, Tarih Vakfı Yayınları, Sayı: 173, Mayıs 2008, İstanbul, s. 35 – 39.

kalanlarca şekillendirilir. Antalya’da da bu böyle şekillenmektedir elbette. Ancak resmi bellek ve onun kültürü tarafından meşrulaştırılan bellek ve kimlik, Antalya’da kent kültürü için gereken doğal etkileşimi kesiklileştirmektedir. Kent kültürünün oluşumunda kültürel iletişim bağlamında yaşanan kopuş bu noktaya denk gelmektedir.

Zamana ilişkin aktarım ve ardıllık, bellek ile meydana geliyorsa kentsel belleğe ilişkin sorunsallar Antalya kent mekânı kavrayışında bazı sembolik anlam kodlarıyla örneklenebilir. Bu açıdan sanat, belleğe değgin sembolik aktarımın yaratıcılık boyutuna güçlü bir örnektir. Kent kültürü içinde sanatın varlığı, mekânın kullanımını ve zamana atfedilenin içeriğini en iyi biçimde anlatmaktadır. Kent kültürüne ilişkin sanatsal etkinliklerin yaşam pratikleri ile örtüşmesi önemlidir. Altın Portakal Film Festivali, kültürün iletişim boyutuna ait bir simgedir ve varlığı Antalya kenti için kent kültürünün bir izdüşümü görünümündedir. Bu açıdan halen üzerinde tartışılan ve yıldan yıla içeriği ve biçimi değişen film festivali, yaşam pratikleri ile örtüşmemekte, kent kültürüne ilişkin bir aktarımın ve etkileşimin ifadesi olmakta güçlük yaşamaktadır. Kent mekânına ait pratikler ve örnekteki gibi kültürün görüngüleri arasındaki çok parçalılık, Antalya sosyo-kültürel kimliğinde özellikli unsur olabilmekten uzaktır. *Gösterim mekânı* anlamındaki Altın Portakal örneği, bireysel anlam dünyasının gündelik yaşamla buluşamamasının, geleceğe yönelik bir düşünüşün dahi oluşamamasının somut örneğidir. Keza sinemaya özgü mesleklerde bir gelişme sağlanamamış ve bir dil oluşturulamamıştır. Antalya’da sanatsal iz düşüme ait böyle bir sorunsalın resmi bellek ile ilişkilendirilebilirliği de mümkün görünmektedir.

Antalya’da, zaman içerisinde oluşan kent kültürünü ve taşıdığı kültürel örüntüler arasındaki bağ resmi bellek ve dolaylı kent ilişkileri yoluyla kurulmaya ve korunmaya çalışılmaktadır. Oysa öte yandan başat kültür unsuru olarak görünen konar göçer toplumsal yapının günümüzdeki yarı göçer durumunun, bellek kaybının yaşanmakta olduğu bu süreci sürekli hale getirip getirmediği üzerinde durmak gerekmektedir. Bu açıdan “habitus” kavramı paralelinde bu noktaya değinmek yararlı olacaktır.

Kent belleğinde var olan deniz kültürü zaman içinde, kentleşme politikalarıyla yok olmuş, Antalya kenti diğer kentlere benzetilmeye çalışılmıştır. Bugün Antalya, battı çıktıklarıyla, üst geçitleriyle, kavşak düzenlemeleriyle, fiziksel olarak diğer kentlerden

farklılığını ortadan kaldıran düzenlemelerle kimliğini arayan bir kente dönüştürülmüştür. Kent bellek kaybı yaşamaktadır. Öyleyse bu noktada “bellek kaybı”, akletme yoluyla yönlendirilen bir dönüşümle tamamen zıt görünmektedir. Antalya’da deniz, akletme yoluyla gerçekleşen bilinçli eylemler kümesinin odağında yer almamaktadır. Bellek kaybı, denize dair olmayan bir yaşam biçimi ile birleşmektedir. Bunu “habitus” kavramı ile net biçimde ortaya koyabilmek mümkündür.

1.1.2.2. Habitus Olarak İnsan ve Yaşam Tarzı

Habitus kavramı, asıl olarak Pierre Bourdieu tarafından kuramsal açılımlar taşıyan toplum bilimsel ve felsefi içeriklere sahip biçimde kullanılmış özgün bir kavramdır. Bourdieu, “habitus”u çeşitli biçimlerde kavramsallaştırmaktadır; belirli biçimlerde davranmaya yönelik ampirik eğilimler olarak (yaşam tarzı), dürtüler-tercihler-beğeniler-hisler, somutlaşmış davranış, aktörlerin sahip olduğu bir çeşit dünya görüşü, beceriler ve pratik toplumsal yetenek, yaşam fırsatlarına ve kariyer yollarına ilişkin büyük amaçlar ve beklentiler olarak. Bu kavramsallaştırmalarla birlikte düşünüldüğünde “habitus, aklımız ve bedenimizde taşıdığımız, farklı toplumsal ortamlarda başvurabileceğimiz kaynaklar ve eğilimler bütünüdür”⁴⁶. Ancak Bourdieu bir örnekle habitusun aslında o kadar da akla dayanmadığını ortaya koymaktadır. Ona göre habitus, “fileye doğru koşan tenis oyuncusunun aldığı ani karara benzer.” O an önemli olan neden topa vurulduğu değildir, oyunu oynamaktır⁴⁷. Bu açıdan habitus bir rasyonel tercihler grubundan oldukça uzaktadır. Özellikle de zaman kıt, bilgiler sınırlı, alternatifler sağlıksız ve pratik sorunlar aciliyet taşıyorsa rasyonel hesaplar değil, yapılabilecek tek şey yapılır. Yani kendi toplumsal dünyalarının doğal zorunluluklarının farkında olan bu aktörler, sürekli maruz kaldıkları pozisyonları, içinde buldukları pozisyonla bütünleştirerek deneyim ve sezgi bütünlüğü ile hareket ederler⁴⁸.

---

⁴⁶ Smith, A.g.k., s.188.

⁴⁷ Smith, A.g.k., s.188; Pierre Bourdieu, *In Other Words*, Stanford University Press, Stanford, 1990, s. 11.

⁴⁸ Pierre Bourdieu, *Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi*, Der: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 47.

“Bourdieu, habitus kavramıyla bireyin kültür ürünleri ve pratiklerine –sanat, yiyecek, tatil, hobi vb.- dair beğenisinin geçerliliği konusundaki duygusunu şekillendiren bilinçdışı eğilimlere, sınıflandırma şemalarına, sorgulanmaksızın kabul edilmiş tercihlere gönderme yapar. Burada habitusun yalnızca gündelik bilgiler düzeyinde işlemekle kalmayıp, aynı zamanda bedene kazınmış olduğunun vurgulanması önem taşır. (...) Bunların hepsi bir arada, bir kimseye kökenlerinin kazandırdığı alışkanlığı taşır. Kısacası, beden, sınıfsal beğenin maddeleşmesidir: Sınıfsal beğeni vücuda bürünmüştür. Her grup, sınıf ve sınıf fraksiyonu farklı bir habitusa sahiptir”⁴⁹. Farklı farklı görünüm taşıyabilecek bu durum Burke’ye göre “düzenlenmiş doğaçlama” yı ifade etmektedir⁵⁰.

Toplumsal gerçeğin nesneliliği ile kişisel deneyimin özneliliği arasında bağ durumundadır⁵¹. Bir başka deyişle farklı yaşam tarzlarının gündelik uygulamaları ile algı ve değerlendirme kategorilerinin üretimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yardımcı olan habitus aynı zamanda sınıfsal farklılıkların “beğeni”ye ilişkin verilerini de bize sağlar. Bu açıdan kültür, aynı zamanda habitus bakımından da sınıfsal bir olgudur ve Bourdieu’nun fikirlerinde görüldüğü gibi iktidar ilişkileri içerisinde değerlendirilmesi gerekir⁵².

Bu anlamda her gün tekrarlanan günlük yaşam biçimleri, tarzları farklılaşsa da ona dair uyum üretebilecek bir “duyarsız alışkanlık” göstermişse bu noktada habitus kavramı anlam kazanmaktadır. *Artık kent yaşamının aktörleri, kültür üretiminin ve toplumsal belleğin edilgen hale gelmesinden/getirilmesinden kaynaklı fırsatları pazarlayanlar olmaktadır.* Bu dönüşüm sürecinde habitus, sistemi olumsuz yönde tekrar tekrar üreten bir işlev görmektedir. Kent bünyesinde meydana gelen habitus, organik toplumun çekingen ve duyarsızlaştırılmış halini çağrıştırmaktadır. Zaman olgusu ile ilintili olarak değerlendirildiğinde, organik toplumlar için söz konusu olan sadece yaşanılan anın önemli

---

⁴⁹ Mike Featherstone, *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, Çev.: Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 2005, s. 151, 152.

⁵⁰ Peter Burke, *Tarih ve Toplumsal Kuram*, Çev.: Mete Tunçay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994, s. 117.

⁵¹ David Chaney, *Yaşam Tarzları*, Dost Kitabevi Yayınları, Çev.: İrem Kutluk, Ankara, 1999, s. 70.

⁵² G. Ertuğrul Apaydın, “Popüler Kültür ve İktidar Sorunu”, www.mu.edu.tr/sbe/sbedergi/dosya/4_4.pdf, Erişim Tarihi: 11.05.2008, s.y.

olması, bu toplumların dünya ve doğa algısını oldukça ayrı bir boyutta tutmaktadır⁵³. Bu aynı zamanda bu toplumlarda geleceğe ait bir kaygıdan yoksunluğu da akla getirmektedir. Öyleyse şu iki soruyu sormak, ilerleyen bölümlerin değerlendirilmesi açısından oldukça yararlı olacaktır. Toplum, gelecek kavramına sahip olmazsa, hükmetme arzusuna nasıl sahip olabilir? Benzer şekilde “biriktirme, kazanma, sahiplenme” gibi değerlerin olmadığı bir toplumda doğaya hükmetme mümkün müdür?⁵⁴

Habitusla ilişkin kavramsallaştırmalar ve içerik, Antalya’da *konar göçerliğin* egemen belleği ve egemen üretim biçimlerini meşrulaştırması ile paralellik taşımaktadır. Konar göçerliğin organik niteliği, günübirlik yaşama ait pratiklerin kendi yaşam alanında uygulanıp uygulanmadığı ile sınırlı kalmayı beraberinde getirmektedir. Bu sınırlılık kent yaşamı ve kent kültürünün gelişimi, dönüşümü, evrenselleşmesi için doğrudan doğruya bir olumsuzluktur.

Habitus ve Antalya kent kültürüne doğrudan etkili konar göçer yaşam ile birlikte düşünebilmeyi, daha çok kayıtsızlık, egemenlik alanından ödün verme ya da kent yaşamı içinde ortaya çıkan duyarsız alışkanlıkla boşalan mekân ve zamanın hakim aktörlerce çekip çevrilmesine, egemenlik alanının devredilmesine rıza gösterme şeklindeki etkileşim biçimleriyle tartışabilmekteyiz. Çünkü konar göçer örgütlenme ailevi ve soya dayalı bir korunma siyaseti üretmektedir. Bu korunma, çoğu zaman kentteki dönüşüm sürecinde geri çekilme şeklinde gerçekleşmiştir. Çünkü maddesel anlamda *biriktirme, kazanma, sahiplenme* gibi ekonomik düşünüşün çok boyutlu yaşam pratiklerinin eksiklik gösterdiği gözlemlenmektedir. Bunun devamı olarak, değişim ve dönüşüme dair iletişim/mesafe, mülk edinimi, mekân üzerinde hakimiyet ve mekânın üretimine yönelik pratiklerdeki gecikme, kent kültürünü üretmedeki kesikliliği ortaya koymaktadır. Mevsimsel bir yer değiştirme sürekliliği, belli bir mekân üzerinde çalışma şeklini sürekli kılmamaktadır. Yine mevsimsel hareket, mekân üzerindeki hakimiyeti, mülk edinimini, arazi kullanımını yerleşik düşünüşten uzak tutmaktadır. Bir tarafta kendi kültürünü oluşturmaya çalışan bir kent, diğer tarafta iletişimsel/ mekânsal bir mesafeye sahip, kentin kendi kültürünü üretmesine dahil olamayan göçer yaşam pratikleri. Habitus, bu süreçte göçer yaşamın

---

⁵³ Banu Aygün, Ahmet Mutlu, “Ekolojik Toplumun Organik Toplumla İlişkisi Üzerine”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Ocak-Mart 61-1, Ankara, 2006, s. 9.

⁵⁴ Aygün, Mutlu, A.g.k., s. 10.

yerleşikliğe dair mevcut olmayan düşünüşünde, göç etme sürekliliğine, hayvancılığa, soyun devamına yönelik iletişimsel pratiklerde saklıdır.

Antalya kent kültürü; mekâna ve zamana ilişkin sosyo-kültürel yapıları, kent belleğini, nesnel görüngüleri, sembolleri, imgeleri, habitusa ilişkin bir yaşam biçimini tarih içinde dış ve iç göç süreçleriyle oluşmuştur. Bu devingenlik kent kültürü ve belleğinde ardılıklara yönelik kesintililikleri doğurmaktadır. Öte yandan, kentin kendine özgü nitelikleri nedeniyle gerçekleşmesi beklenen eko-kültürel dönüşümün izleri gözlenememektedir.

1.2. ANTALYA KENT KİMLİĞİ

Kent kültürü, kent aracılığıyla oluşan etkileşimin nedenlerini ve sonuçlarını içerisinde barındırırken; kent kimliği, bu etkileşime ilişkin neden ve sonuçların özgün yapısına vurgu yapmaktadır.

Kültürel topluluğa üye olmanın sonucu olarak, bireyin kişiliğinin biçimlenip kimliklenmesi ve kültürlenme, aynı zamanda ortak bir kimlikle özdeşleşmeyi de beraberinde getirir. Oluşan toplumsal taban kente kimliğini veren, kültürü etkileyen toplumsal etkendir⁵⁵.

Antalya kent kimliği bu özgün toplumsal tabana sahiptir ve elbette kendine özgü ayırt edenleri ile değerlendirilecektir. Ancak öncelikle kimlik nedir ve Antalya kent kimliği hangi açılardan kendine özgüdür? Bunlara açıklık getirmek, Antalya kent kimliğinin yaşadığı dönüşümü ve deniz kültürünün bu dönüşüm sürecindeki yerini netleştirmek için gereklidir.

1.2.1. Kent Kimliği ve Aidiyetler

Kent kimliğini tanımadan önce kimliğin ne olduğuna bakmakta yarar vardır. Kimlik konusu, son yılların bilimsel araştırmalarında sıklıkla sorgulanan bir kavramdır. “Kimlik,

---

⁵⁵ Parekh, A.g.k., s. 201.

bir nesnenin veya objenin diğerlerinden özgünlüğü, tekliği ve bireyselliği ile ayrılması şeklinde tanımlanabilir. Kent kimliğinin, bir kenti diğer kentlerden ayırt etmeye, bir anlamda başkalaştırmaya yardımcı olan nitelikler ve kente özgü olduğu tartışma götürmeyen öğelerden oluştuğunu söyleyebiliriz⁵⁶.

Özer'e göre kimlik, birçok faktör tarafından etkilenebilen bir süreçken,⁵⁷ Ilgın ve Hacıhasanoğlu'nun ifadesiyle bireysel kimlik, birlik veya tutarlılık duygusunu barındırır⁵⁸. Öte yandan "kimlik, bireysel ya da kolektif olarak, kendilerinin ne olduğunu düşünen insanların kim olduğunu ve bunun kültürel olarak nasıl kurulduğunu ifade eder"⁵⁹. Aynı şekilde Harvey'in ifadesiyle, "herkes kendini başkalarından ayıran bir mekân işgal eder (bir beden, bir oda, bir ev, insanı biçimlendiren bir topluluk, bir ülke); kendimizi başkalarından nasıl ayırdığımız ise kimliğimizi belirler"⁶⁰.

Yine Özer, kimliğin karakterlerine 4 farklı içerikle yaklaşmaktadır. Yani kimlik; yerelin, mekânın, sosyal olanın ve anlamların bileşimini ve karşılıklı etkileşimini sergilemektedir. Şöyle ki:⁶¹

Yerelin karakteri; iklim, topografya, jeolojik oluşum ve bitki örtüsünün oluşturduğu doğal çevre içerisindeki özelliklerdir.

Mekânın karakteri ise, dolu ve boşlukların oluşturduğu biçim, yapısal özellikler, simgesel etki, kullanılan malzemeler vb. açısından oluşturduğu biçim ve görüntüdür.

Sosyal karakter; insanlar arası ilişkiler ki -bu noktada önceki başlıkla bağlantılı olarak arkadaşlık, komşuluk ilişkileri, duygusal mekân yaşantıları, hatıralara duyulan ihtiyacın karşılanabilirliği, biçimlendirme, oluşturma süreci ve kararlarına katılma gibi etkenler mekâna duygusal bağları oluşturmaktadır.

Anlam; kimlik, geçmişin toplumsal yaşamlarının ve kültürlerinin günümüzde kentsel mekânda somutlaşmış ürünleridir. Bu zaman diliminde toplumların yaşam mekânlarına, yaşamları, mücadeleleri, acıları, sevinçleri, özlemleri ile yükledikleri anlamlar dizisidir.

---

⁵⁶ Özer, A.g.k., s. 310.

⁵⁷ Özer, A.g.k., s. 310, 311.

⁵⁸ Ilgın, Hacıhasanoğlu, A.g.k., s. 61.

⁵⁹ Smith, A.g.k., s. 323, 324.

⁶⁰ Harvey, A.g.k., s. 337.

⁶¹ Özer, A.g.k., s. 312.

Harvey'in de belirttiği gibi “değer ve anlam hiçbir mekânsal düzende içkin değildir, atfedilmeleri gerekir”⁶². Birey anlam atfettikçe toplumsal ve maddi çevresini benimser. Bu, bireysel ya da kolektif nitelikte olabilir; deneyimlere veya yerel tarihteki olaylara (veya aynı zamanda her ikisine birden) gönderme yapabilir⁶³. Toplumsallaşma sürecinde önemli rolü olan kent simgeleri, bu aşamada az çok istikrarlı bir günlük ilişki ağının, öğrenilmiş toplumsal norm ve rollerin devamını sağlar. Anlamlı bir çevre, bireyin toplumsal kimliğiyle örtüştüğü takdirde bireye ait bu toplumsal kimlik toplum ve mekâna uyum yeteneği sayesinde, benimseme ve güven duygusuyla eklemlenir⁶⁴. Bir başka açıdan bakan Castells, servet, güç, imge akışının küresel dünyada kolektif ya da bireysel, atfedilmiş ya da inşa edilmiş bir kimlik arayışının, toplumsal anlamın temel kaynağı haline gelişinden bahsetmektedir⁶⁵.

Bireyin mülkiyet ve servet ile birlikte aidiyeti anlamlandırışı, Antalya'da farklı ve özgün mekânsal içerikler taşımaktadır ve bu durum habitus ile de kavramsallaştırılabilir gerçeklikler taşımaktadır.

Kimliğe öz niteliğini kazandıran kent insanı, algıların etkileşim kurmakta, tanımakta, bilmekte, yararlanmakta, yaratmakta, imgeler oluşturmaktadır. İmge, gerçeklikle benzerliği olan ve zihinde canlandırılan, zihinde yeniden oluşturulan şekil olarak tanımlanabilir. Bu aynı zamanda geleceğe yönelik bir düşünüşü içerisinde barındırır. Çünkü kimliğin zamana ilişkin boyutu bu noktayı da kapsamakta ve değişimin temellerini de hazırlamaktadır.

Çevresel imge, gözlemci ve çevre arasındaki çift yönlü bir işlemdir. Çevrenin sunduğu bir takım farklılıklar ve bağıntılar gözlemci tarafından düzenlenir ve anlamlandırılır. Bu sayede oluşan imge sınırlanmış ve vurgulanmış olur⁶⁶. Bu noktada kent

⁶² Harvey, A.g.k., s. 244.

⁶³ Öncü, Weyland, A.g.k, s. 107.

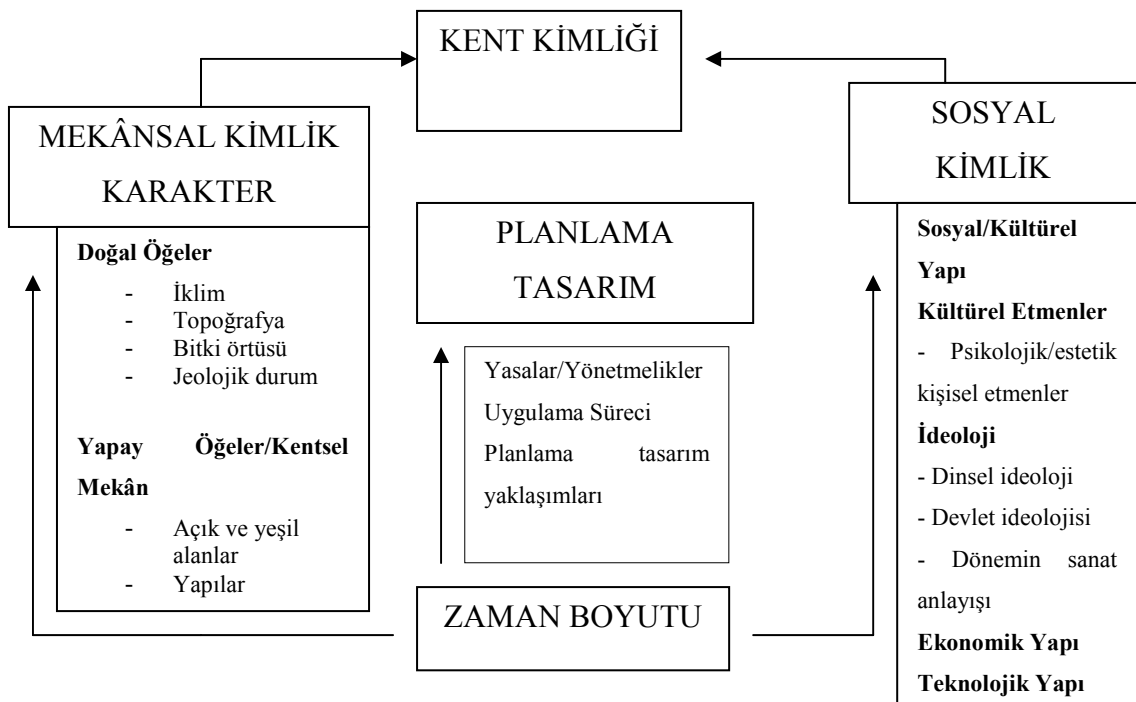
⁶⁴ Öncü, Weyland, A.g.k., s. 107.

⁶⁵ Manuel Castells, *Ağ Toplumunun Yükselişi, Enformasyon Çağı: Ekonomi, toplum ve kültür*, I. Cilt, Çev.: Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 3-4.

⁶⁶ Kevin Lynch, “Çevrenin İmgesi”, *Kent ve Kültürü*, Çev.: İlknur Özdemir, Cogito, Sayı: 8, İstanbul, 1996, s. 156.

imajı ya da kent imgesi de, mekânın algılanışı, anlamlandırılışı ve sembolleştirilişi (sembolik algılama) ile açıklanabilir. Kent imgesi, “kentnin tarihi, doğası, coğrafyası, mekânı ve anlamı ile diğer benzerlerinden çekici, farklı ve ayırt etmeye yarayan önemli öğelerin tümünü içermektedir”⁶⁷. Burada kent kimliği ile kent imgesinin birbirini içine geçmiş yapısı göz ardı edilmemelidir. Çevresel imge kent imgesinin olduğu kadar kent kimliğinin de öz suyu gibidir.

Şekil 1: Kent Kimliği Oluşum Şeması

Kaynak: Mehmet Nazım Özer, “Kentlerimizde Kimlik Arayışlarında Bir Yaklaşım Aracı Olarak Kimlik Çözümleme Rehberi”, *Kent ve Bölge Üzerine Çalışmalar – Orhan Kuntay’a Armağan*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2007, s. 309.

Şekil 1’den de anlaşılacağı üzere kent kimliği, iklim, topografya, bitki örtüsü, jeolojik durum, kısaca doğal öğeler ile toplumun sosyo-kültürel, ekonomik, demografik, ideolojik, politik, teknolojik özellikleri ve o kentte yaşayanların yaşamları, mücadeleleri, eğlenceleri, kaderleri, gelecekte bekledikleri üzerine kurulmuş olan psikolojik değerlerden

⁶⁷ Özer, A.g.k., s. 310.

ibaret toplumsal kimliğin zaman boyutundaki etkileşimiyle oluşur⁶⁸. “Zaman içinde süreklilik ve aynı oluş duyguları birbirini pekiştirir”⁶⁹. Doğrudan bir ifadeyle kimlik olgusu, bireysel (bellek) ve toplumsal içeriğiyle esas olarak zamana atıfta bulunur. Kent kimliğinin değişimi açısından önemli olan nokta, zamanla bu bir aradalığın ve unsurların ağırlıklarının değişiminin kent kimliğinin değişimini de beraberinde getirmesidir. Yani mekânsal kimlik ve sosyal kimliğin değişimi, kent kimliğinin değişimi demektir⁷⁰. Bu değişime ilişkin olarak kent kimliği kavramının zamana atfedilen yönü, onun hem geçmiş hem gelecek sorgulamaları içermesi ile de ilgilidir. Yani “yaşayanların onda buldukları değerler, amaçlar kümesinden, mekâna yüklenen idealleştirmeden söz edilir”⁷¹.

Antalya, coğrafi açıdan mekânsal kimliğini; deniz kıyısında olması ve batısından itibaren kente ulaşılabilirliği olumsuz etkileyen sıra dağlarla çevrili olması, yöre halkının geçimini sağladığı ormanlık alanlara sahip olması gibi ekolojik unsurlar ile ortaya koymaktadır. Deniz, bu mekânsal kimliğe denk gelmektedir ve aynı zamanda estetik bir değer taşımaktadır. Tarihsel süreçle birlikte toplumsal yaşam, denize ilişkin birikimleri elbette sağlamış, her fırsatta yoğunlaştırmıştır. Yani çevresel imgenin varlığından bahsedilebilir. Ancak toplumsal kimlikteki değişim ya da etkileşim süreçlerindeki kopuşlar -göç, yönetim, üretim biçimlerindeki değişim- kent kimliğinin içeriğinin başkalaşmasını getirmiştir.

Antalya’da mekânsal kimlik 1970’lerden itibaren sosyal kimlik değişimini getirmiştir. Kent hızla yeşil alanlarını kaybetmeye başlamıştır. 1980’lerde başlayan devletin ideolojik değişimi, tarım ve ekonomi politikalarıyla birlikte ormanlık alanların turizme açılmasını getirerek Antalya’nın sosyal kimliğini köklü bir değişime uğratmıştır. Özellikle “rant mantığı” mekânsal kimliğin karakterini değiştirirken sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik kimliği de dönüştürmüştür. 1994 yılında Büyükşehir Belediyesi kurularak bu dönüşüm ekolojik ve kentsel kimlik değerlerinin aleyhine hızlanmıştır. “Dünya kenti”, “Turizm kenti” gibi kavramlar ile bütünleşen “rant” uğruna kent, parçacı planlama

---

⁶⁸ Özer, A.g.k., s. 313.

⁶⁹ Ilgın, Hacıhasanoğlu, A.g.k., s. 61.

⁷⁰ Özer, A.g.k., s. 313.

⁷¹ Nihal E. Erkan, “Dünyanın Yerel Aynası”, *Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed.:Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 51.

anlayışları ile özgün kır-kent bütünleşikliği şeklindeki özgünlüğünü yitirmiş, diğer kentlere benzemeye, karasal özellikleri ön plana çıkartır olmuştur.

Antalya'nın kent kimliğinin bir başka özgün niteliği de bir yapısal çevre kimliği unsuru olan konut kimliği ile ortaya çıkmaktadır. Taş ve ahşap karışımı geniş duvarlı, avlulu, su kanallı, iklime uyumlu konutlar yaşanan dönüşümün de bir göstergesi olarak yerini 10–12 katlı, ısıyı tutan apartmanlara, sitelere bırakmıştır.

Kent kimliğinin öz elemanları, sosyal çevre kimliği ve fiziksel/mekânsal çevre kimliği ayırmaştırmasıyla düşünülebilir;

Tablo 2: Kimliğin Öz Elemanları

Kimliğin Öz Elemanları	
1.Sosyal Çevre Kimliği/Kültürel Kimlik	2.Fiziksel Çevre Kimliği
- Toplumsal Kültürel Kimlik	- Doğal Çevre Kimliği
- Tarihi Kültürel Kimlik	- Yapısal Çevre Kimliği
- Kullanıcı / - Tasarımcı Kimliği	Kent Kimliği, Konut Yerleşmeleri Kimliği, Mekânsal Kimlik, Konut Kimliği

Kaynak: Ilgın, Hacıhasanoğlu, A.g.k., s. 61. (Bu tablo, aynı kaynakta yer alan maddeleştirilmiş bilgilerin tablolaştırılmış halidir.)

Ilgın ve Hacıhasanoğlu'nun belirttiği şekilde düşünüldüğünde kentin kimliği coğrafi içerik, kültür düzeyi, mimari, yerel gelenekler, yaşam biçimi gibi niteliklerin karışımı ile meydana gelmektedir. Sosyo-ekonomik yapı ise kentin profilini ortaya koymaktadır⁷².

Antalya için fiziksel çevre kimliğinin dağlarla özdeşleşmesi, kentin ekolojik varsılıklarının yanı sıra iklimin etkisiyle ve mevsimsel sıcaklık artışlarıyla birleşerek konar göçerliği zorlamaktadır. Günümüzde de gelir durumuma göre yaylada yazlık

⁷² Ilgın, Hacıhasanoğlu, A.g.k., s. 61.

sahipliği biçiminde ortaya çıkan bu durum Antalya özelinde özellikle yazın turizm ile hem dağda hem de denizde ağırlık kazanan bir fiziksel çevre kimliği şekline dönüşmektedir.

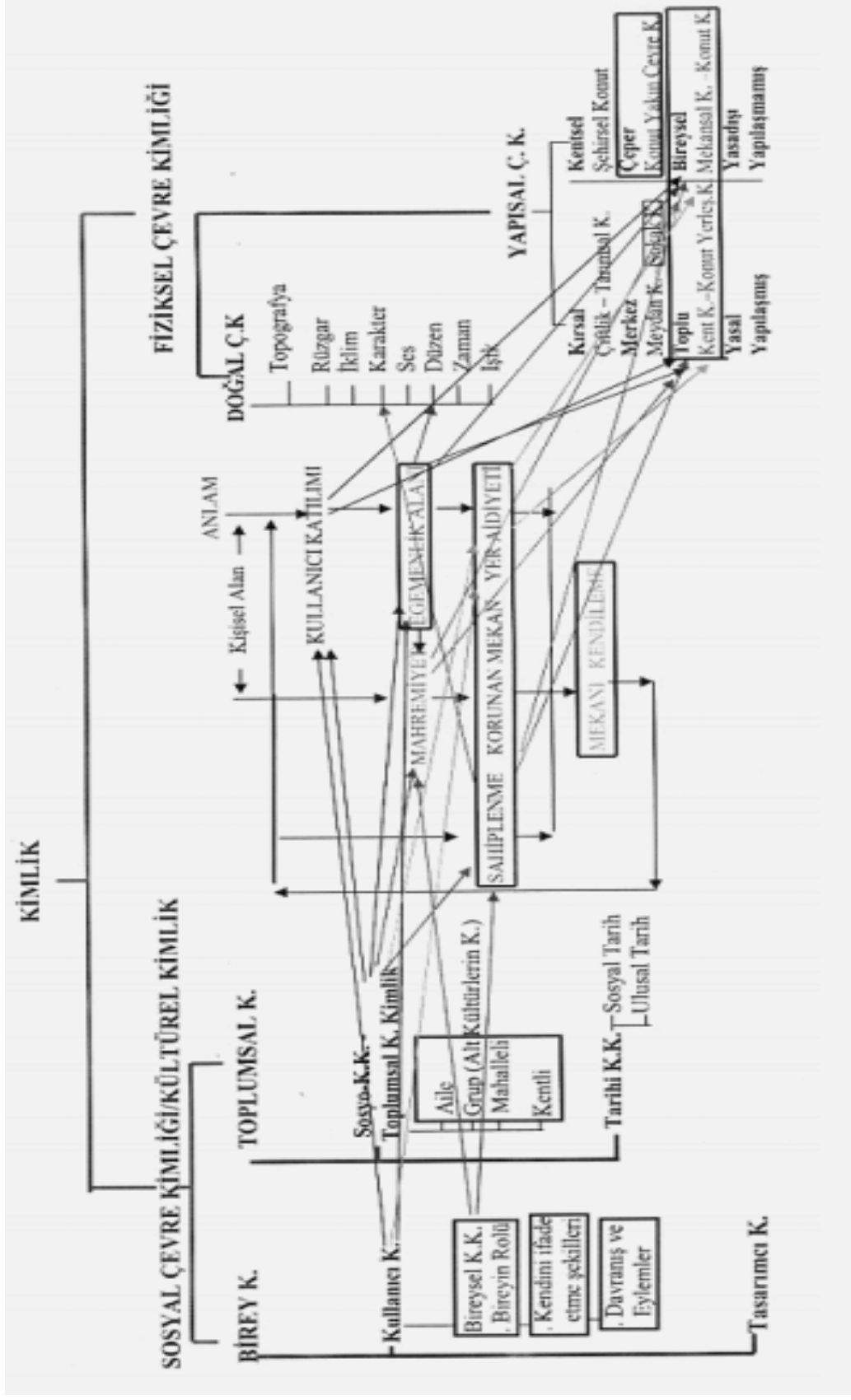
Ancak buradaki karşılıklı yapı, sosyal çevre kimliğiyle, daha doğru bir ifadeyle, kullanıcı ve toplumsal kültürel kimlik ile birlikte düşünmeyi gerektirmektedir. Özellikle kullanıcı ya da anlam atfeden için yapısal çevre ancak aidiyet ile birlikte kimliğe dönüştürülebilir. Toplumsallaşma sürecinde kent simgeleri, insan ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşimin istikrarını ve devamını sağlamaktadır. Ancak önemli olan nokta bireyin toplumsal kimliği ile yine onun anlam atfettiği çevrenin gerçeklikte örtüşmesi, benimseme ve güven duygusunun bu sayede var olmasıdır. Bu nedenle kimlik ile birlikte aidiyet konusuna değinmekte yarar vardır.

Aidiyetin kimlikle birleşimi aslında insanın, çevresinde bir egemenlik alanı oluşturabilmesi ile orantılıdır. Birey kendini, egemenlik kurabildiği oranda o ortama ait hissedebilmektedir. Aidiyet; anlamlandırma, egemenlik kurma ve mahremiyet ile bütünleşmektedir. İnsanın mekânı kendine içkin anlamlandırışı üç şekilde gerçekleşebilmektedir: a) Sahiplenme, b) Korunan Mekân, c) Yer Aidiyeti⁷³. Bu anlamlandırma Şekil 2’de çok boyutlu biçimde görülebilir.

---

⁷³ Ilgın, Hacıhasanoğlu, A.g.k., s. 60.

Şekil 2: Aidiyetin Belirlenmesi Modeli

Kaynak: Candan Ilgın, Orhan Hacıhasanoğlu, "Göç-Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi İçin Model: Berlin/Kreuzberg Örneği", http://www.itu.edu.tr/tammetin/itu-a_2006_5_2_C_Ilgin.pdf, Erişim Tarihi: 04.11.2008, s. 63.

Tablo 2’de basit biçimde sunulan kimliğin öz elemanları, Şekil 2’de gösterilen “Aidiyetin Belirlenmesi Modeli” ile değerlendirildiğinde daha kapsamlı ve çok boyutlu bir bakış açısına imkan sağlamaktadır. Çünkü kent kimliğine aidiyet kavramı ile birlikte bakmak, bu çalışmanın konusu olan deniz kültürünü açıklamayı ve kavramayı kolaylaştıracaktır.

Daha önce de değinildiği gibi kent kimliğinin oluşumunda bireyin eyleyen olarak toplumsal halde sosyal çevre kimliğini meydana getirmesi, öncelikle onun sahiplenme ve egemenlik alanı ile örülü mahremiyet algısı ile ilintilidir. Toplumsal ve sosyo-kültürel kimlikle örtüşen bu durum bireyi, yer aidiyeti ile birlikte mekânı kendileme –kendine içkin kılma- şeklindeki anlam dünyasına götürmektedir. Yani denizin, doğal çevre kimliğinin bir unsuru olarak toplumsal gerçeklikte yer bulabilmesi, denizin taşıdığı özgünlüğün anlam ile yoğrulmasına bağlıdır. Daha açık bir ifadeyle birbiriyle üst üste gelen sahiplenme, yer aidiyeti, düşünce ve egemenlik alanının kurulması biçimindeki bireysel ve sosyo-kültürel kimlik, doğal çevre kimliğinin unsuru olan denize anlam atfetmelidir. İşte bu sayede kimlik, aidiyet ile eklemlenir ve belirlenir. Anlam atfedilen (doğal çevre kimliğinin unsuru olan) denize ve (yapısal çevre kimliğinin unsuru olan) kente ilişkin bir düzen yaratma kaygısı aidiyetle birlikte ortaya çıkar, kültürler birlikte dengelenir. Aidiyet; tarihsel, ekonomik, soya dayalı, coğrafya odaklı ve dini kodlamalar taşıyabilir. İnsanın toplumsal ve tarihsel gelişim çizgisinde aidiyet, bu kodlamalara dayanan bir egemenlik anlayışı, benimseme, rıza gösterme şeklinde kimliğe ya da imgeleme yansıyabilir. Antalya kent kimliğine ilişkin aidiyet kodları, yoğun biçimde konar göçer yaşam biçiminin gereklerine göre şekillenmiştir. Fakat konar göçer yaşamın aidiyet kodlaması tercihlili bir yapı taşımaktadır. Öncelikle doğal çevrenin unsurlarından dağa özgü bir yaşam biçimi tercih edilmekte ve egemenlik alanının kurulumu dağa-kırsala içkin gerçekleşmektedir (unutulmamalı ki habitus, iktidar ile birlikte değerlendirilmelidir). Bu nedenle kent kimliğinin oluşabilmesi için gerekli bağdan yani denize kıyısı olan kent merkezinden ve toplumsal kimlikten yoksun kalmaktadır. Bu yoksunluk ise ya istilayla ya da kent üzerindeki iktidar sahiplerince uygun görülenle / resmi bellekle doldurulmaktadır. Son yıllarda turizm, bu uygun görülenlerden bir tanesidir. Turizm, kent kimliğinin bir ifadesi gibi görünmekle birlikte asıl olarak üretim biçiminin değişmesini, kent kimliğinin başkalaşmasını ifade etmekte; deniz ise, turizm işletmeleri, plajlar, bar ve restoranlar alanına dönüşmektedir.

Bu geride duruş Şu biçimde de değerdendirilebilir. Coğrafi alan içerisinde biçimlenmekte olan mevcut kültür süreci, aynı zamanda bize yerel olan-biz ve benzerlerimiz, yerel olmayan-yabancı, öteki ayrımına ait verileri karşımıza çıkartabilir. Aidiyet duygusuna ilişkin olarak bu ayrışım farklı biçimlerde oluşup değışebilir⁷⁴. Kentin iktidar dinamikleriyle Şekillenen kültürel aidiyet kodları, günlük yaşam pratikleri içinde, “biz” ve “tekiler” arasındaki sınırlar yoluyla korunup, süreklilik kazanır. Biz ve öteki ayrışımının başlangıç noktası olan aidiyet ve kültür süreci, toplumsal denetimin belirsizleşmesi ile kendine içkin süreçlerden kopar. Bunların yerinin başat hale gelen egemen kültürce doldurulmasına duyarsızlaşmayla devam eder⁷⁵. Bu açılımı konar göçerlik ile birlikte düşünmek, Antalya kent kimliğinin nasıl kurgulandığını da açığa çıkaracaktır.

Aidiyet, mekân ile birlikte eklemlenerek uyuma yönelik bir seyir izliyorsa orada “kimliklenme”den bahsetmek de kolaylaşmaktadır. Orada uzun süre ikamet etmek, oralı olma duygusu taŐımak, yaşam evrelerini hatıralarla ve o yerle bütünleŐtirmek, ilişkiler ağındaki sembolik ve duygusal süreçler kimliği ve mekânsal aidiyeti açıklamakta göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bu noktada “mekânın niteliğı olan yaşam güvenliğı, konforu, kalitesi gibi unsurlar ile sosyal ilişkilerin oluşması gereklidir”⁷⁶. Bu aynı zamanda “mekânı kendileme”nin de bir ifadesidir. Benimseme ve rıza gösterme, akletme yoluyla gerçekleşiyorsa kent kimliğinin eyleyenlerine kentli demek mümkündür. Bu açıdan aidiyet, bir ölçüde akletme yoluyla anlamlı bir temele oturmaktadır. Oysaki konar göçer yaşamda mekânın niteliğı kırsal ve doğal karakter taŐırken aidiyet ile birlikte düşünüldüğünde bu yapı duygusallık içermektedir.

Ancak konar göçer yaşam biçiminde habitusa ilişkin bir duyarsız alışkanlık haline dönüŐebilen aidiyet, kente ilişkin düşünüşte kendisini en açık biçimde göstermektedir. Konar göçer yaşamda ya da yarı göçer yaşam biçiminin mevsimsel olarak kurgulanması, mekân üzerindeki hakimiyetin kesiklileŐmesi demektir. Tam da bu nokta, aidiyetin de kesiklileŐmesi, kent kimliğinin aidiyet ile birlikte kurgulanamamasını ifade etmektedir.

---

⁷⁴ Urry, A.g.k., s. 106.

⁷⁵ nc, Weyland, A.g.k., s. 27.

⁷⁶ zer, a.g.k., 312.

1.2.1.1. Kentli ve Kentlilik Bilinci

Kent imgeleriyle birlikte düşünülduğünde aidiyet, aynı zamanda göreceli olarak hatalı ya da doğru bir bilinçlenme halini de içerebilir. Doğruluğu, sürekli algılamalar ya da alışkanlıklarla meşrulaştırılmış bu bilinçlilik hali, toplumun kente aidiyetine de meşru bir boyut katabilir.

Bilinçlenme haliyle de bağlantılı olarak “kentli”nin ne demek olduğuna ve kentlilik bilincine değinmekte yarar var. Çünkü “aidiyet” ve “egemenlik” iddiası kentte gerçekleşmektedir, kendisini kente içkin biçimde göstermektedir.

Kentlilik en basit anlamda kente özgü ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel değerleri benimsemeyi, geçimi kente özgü işlerden sağlamayı, kente özgü tavır ve davranışları, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemeyi kapsar⁷⁷. Bu aynı zamanda kent kimliğinin, bireyin toplumsal kimliği içerisinde erimesi, özümsemesi demektir.

Kent insanı eğer kendisini kentle özdeşleştiremiyorsa, sembolik ilişkinin (anlamın) eksikliğinden söz etmek mümkündür. Zira kentli olmak, kent ile birey arasındaki sembolik bağın sağlıklı olup olmadığını da ifade etmektedir. Kent bünyesinde var olan atmosferin ya da bir başka deyişle “elle tutulamayanın gözle görünür kılınması, özdeşleşmenin ve anlam içeriğinin sembolik olarak temsil edilmesi, bu tür atmosferi yaşanır kılar ve katılan insan için karmaşık olanı azaltarak onun kendini yapıya bağlanmış hissetmesini sağlar ve tanıdık bir duyguyla eve dönmesini gerçekleştirir”⁷⁸. Bu aynı zamanda kentli olma olgusunu da ifade eder. “Kentleşme ise, bir toplumsal değişme, uyum ve bütünleşme sürecidir”⁷⁹.

Kentlilik bilincinin kentli olma durumuna vurgu yapan noktası; kente içkin davranışların kent sakinleri tarafından sergilenmesini, kentli olmanın farkındalığını, kent

---

⁷⁷ Kıvılcım A. Ertan, “Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği” www.mu.edu.tr/sbe/sbedergi/dosya/20-01.pdf, s. 2 Erişim Tarihi: 07.12.2009; S. Kemal Kartal, *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme*, Yurt Yayınları, Ankara, 1983, s. 21.

⁷⁸ Özen, Aydemir, A.g.k., s. 227.

⁷⁹ Özen, Aydemir, A.g.k., s. 226.

ile birey arasındaki anlamlı ve güçlü bir bağı, sonucunda kentin bir parçası gibi hissetmeleri halini kapsar⁸⁰. Bazı yazarlar, kentlilik bilincinin tanımlanmasında ortak bir kentte sadece yaşamının yeterli olmadığını belirtmektedirler. İnsanlar, içinde yer aldıkları olguları daha kolay sahiplenmektedirler. Bu doğrultuda kentlilik bilinci, kentte yaşayanların var olan değişik kimlikler ile birlikte içinde yaşadıkları kentle özdeşleşebilen bir kimliğe de sahip olmalarını anlatmaktadır⁸¹. Kimlikle, ilişki ve etkileşimlerle ve tarihsellikle alakalı olan yer ve yerellik, kentlilikle iç içe olduğu zaman kent kimliğini anlamlı kılmaktadır. Çünkü kent, yerel ile kente ait toplumsal ilişkilerin aracısı konumundadır.

Antalya'da kentlilik yoğun göç süreci ile birlikte değerlendirilmelidir. İş gücü ve istihdam ile birlikte konut sahibi olmak, kent ile ilişkiyi daha az sorunlu kılmaktadır. Ters bir ifadeyle uyum ve uzlaşma, iş ve mülkiyet ile doğru orantılı görünmektedir. Ancak Antalya'nın turizm odaklı bir kent olduğu algılaması, istihdam ve göç gibi iki sorunlu konunun da kentte var olduğunun ipuçlarını vermektedir⁸². Özellikle mevsimsel göç (yazın yaylaya göçe karşılık Antalya'da yazlık konut sahiplerinin kente gelişi) ve sezonluk çalışma biçimi ile birlikte değerlendirildiğinde kentlilik, toplumsal anlamda gel-gitli bir süreç yaşamaktadır.

Antalyalı olma, yerlilik, kentlilik gibi kavramlara değinirken kente aidiyet ve yerlilik büyük oranda göç süreciyle ilişkilendirilebilir. Özellikle son 30–40 yıldır bu dönüşüme ilişkin bir farkındalığın oluştuğu ortadadır⁸³. 1990–2000 yılları arasında Türkiye'de kent merkezlerindeki ortalama nüfus artışı binde 26,98 iken Antalya İli'nde bu oran binde 46,67'ye yükselmektedir⁸⁴.

---

⁸⁰ Gaye Birol, "Kentlilik Bilinci ve Balıkesir'den Yarım Asırlık Bir Örnek: Yeni Çarşı Deneyimi", w3.balikesir.edu.tr/~birol/kentlilik_bilinci.pdf, Erişim Tarihi: 20.04.2008, s. 28.

⁸¹ Es, A.g.k., s. 49.

⁸² S. Ö. Güçlü, A.g.k., s. 107, 110.

⁸³ S. Ö. Güçlü, A.g.k., s. 109.

⁸⁴ Cem Aruv, Mustafa Yıldırım, Bülent Topkaya, "Antalya Kentindeki Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarına Etkilerinin Belirlenmesi", <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11094.pdf>, Erişim Tarihi: 03.06.2010, s.y.; DİE, 2000 Nüfus Sayımı Verileri.

1.2.1.2. Yerellik

Aidiyet konusu ile bağlantılı olarak yerellik, mekân boyutu ile düşünülmesi gereken, büyük oranda yer aidiyeti ile örtüşen “bireysel” ve aynı zamanda “sosyal” bir algılama halidir. Bu açıdan zaten birey ve toplum birbirinden bağımsız biçimde düşünülemez. Coğrafya ile birlikte düşünüşün ve egemenlik alanını toplumsal olarak birlikte yorumlayışın bir göstergesi olarak yerellik, Şekil 1’de de görüldüğü gibi, kent kimliğiyle örtüşür biçimde içeriğinde ekonomik kaygıları da barındırmaktadır. İnsan, tarih yapıcı olarak değerlendirilirse, insan faaliyetlerinin önceden belirlenmiş üretim güçleri ve üretim araçlarınınca biçimlendirildiği göz ardı edilmemelidir. İnsanın amaçlı faaliyetleri ancak bu süreci değiştirebilir ve bu da beraberinde toplumsal-ekonomik şekillenmelerin değişim ve dönüşümünün yaratılması demektir. Kent ise bu noktada, bu değişim ve dönüşümün yaratıldığı mekândır⁸⁵. Kentin dönüştürücü ve yaratıcı karakteri, onun “açık ve ortaklaşa, paylaşılabilen kolektif kimlikler, anlamlar ve etik değerler” üretebilir oluşuyla eş anlamlıdır⁸⁶.

Bölgesel ya da daha doğru bir ifadeyle coğrafyaya bağlı olarak yerelliği tanımlamak, önceki başlıklarda ele alınan kent kimliği öğelerinin oluşumunu etkilemiş olan toplumsal süreçleri bir bütün olarak değerlendirmeyi gerektirmektedir. Çünkü üzerinde durduğumuz konu, bir anlamda imgeleminde dağı, kenti ya da denizi odak noktaya yerleştirerek, onu zaman olarak yaşayan bireyin kültürel paylaşımında ve kimlik unsurlarında “neyin” “neden” baskın olduğunun ortaya konulmasıdır aynı zamanda.

İnsanı bu konuda sırf başat bir faktör olarak ele almak, kentin ya da mekânın edilgen karakterde bir yapı içerdiğini ima yolu ile söylemektir. Oysa belirtmek gerekir ki, insan tarafından etkilenen kent; insanların bir araya gelmeleriyle oluşan toplumsal kümenin edimi olarak “etkilenen” konumundadır. Ama kent, “insan kümesinin yapısı üzerinde” etkiye sahip olduğundan aynı zamanda “etkileyen”dir⁸⁷. Etkileşim kendisini kent içinde ya da yerelde, kente içkin biçimde somutlaştırır ve tek tek bireylerin algılamalarının yanı sıra

---

⁸⁵ Murat Kayıkcı, “Düşünce-Mekân İlişkisi Bağlamında Eski Yunan’da Kent”, *Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed.: Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 148.

⁸⁶ Alada, A.g.k., s. 35.

⁸⁷ Kayıkcı, A.g.k., s. 151.

toplumsal olarak bireylerin karşılıklı etkileşimi, bu mekânsal somutlaşmada göz ardı edilmemelidir⁸⁸.

Bir “yer”e ait olma, Öncü’ye göre, insanın insanla ve çevreyle etkileşiminden ve bu ikisinin deneyimler yoluyla birbirine eklenmesinden doğar. Yerellik, günlük yaşamın merkezindedir; sadece yerleşim anlamında değil kurulan bireysel ve toplumsal dünyanın da bir ifadesidir. Bir yerleşim yerindeki toplumsal üretim kaynağının kendisini mekâna içkin nitelendirir. Yoksa dışarıdan bir tanımlama ya da monte edilen bir tanım değildir⁸⁹. Bu durumda diyebiliriz ki, bir yere ya da bir yerelliğe aidiyetin temel şartı “kente ait olma duygusu”nun oluşmasıdır⁹⁰. Yoksa yer duygusu soyut olarak “topluma” aidiyet ihtiyacı üzerine temellenmez, “fakat bu ihtiyacı karşılayacak özellikte bir yere ait olma duygusu ile insanlar bağlılığı ve bağlanmayı geliştirirler”⁹¹.

Burke’ye göre coğrafi şartlar ve yerellik, başka bir deyişle topluluk-çevre ilişkisi örneğin ekim ve meracılık yapan toplulukların din, savaş, okuryazarlık algıları- göz ardı edilemez önemdedir. Bu aynı zamanda bir sentezi beraberinde getirir ve mikro-makro çözümlerinin birbirinden bağımsız olamayacaklarını da anlatmaktadır⁹². Örneğin Alp dağlarında çok zor iklim ve coğrafi şartlarla birlikte yaşamakta olan halkın işbirliği ve kararların birlikte alınmasına verdiği önem dikkate değerdir⁹³. Konar-göçer yapı, yerelliği kendi organik yaşam biçimi ile ilişkilendirdiği, iklimle biçimlendirdiği için kendine özgü yetilere ve özelliklere sahiptir. Toplumsal ilişkiler ve anlam kodları, doğal çevreye ait bir yaşam biçimince şekillendirilmektedir. Hayvancılığa (çobanlık) ait bir yaşam biçimi elbette yerelliği dağ yamaçlarında kurgulamaktadır. Ancak bu durum kente ait yerelliği zayıf bırakmaktadır. Kentteki bu zayıf yerellikler, edilgenleştirilmiş hücreler olarak

---

⁸⁸ Erkan, A.g.k., s. 51.

⁸⁹ Farklı disiplinlerce çekip çevrilen mekânsallık ve yerellik kavramları, coğrafya disiplinini ve ekolojiyi dahi kavramsal bakımdan ara disiplinlere bölüp, birleştirmiştir. Toplumların coğrafi alan ile ilişkilerine odaklanan beşeri coğrafya; insan ekolojisine, mevki, mekân ve mekân içindeki dağılımlar, doğal sınırlar, doğal alan veya bölge gibi bazı temel kavramlar vermiştir. (Yörükân, A.g.k., s. 113.)

⁹⁰ Öncü, Weyland, A.g.k., s. 145-152.

⁹¹ Alada, A.g.k., s. 36.

⁹² Burke, A.g.k., s. 55.

⁹³ Bookchin, A.g.k., s. 293.

zamanla kimlikleri ve hatta kültürleri tüketebilir veya törpüleyebilir; böyle olduğu takdirde Urry' ye göre bu yerler, neredeyse her şeyin tüketildiği yerlere dönüşeceklerdir⁹⁴.

Yer; ilişkisel, tarihsel ve kimlikle ilgilidir. Tarihsel anlamda toplumsal etkileşim, Antalya'da zaman zaman mekânsal bir ortak payda yakalamış ancak bunu denize içkin biçimde özümsemekten geri durmuştur. Bunda bireylerin, yerelliği üretim ile birlikte düşünüşleri ve toplumsal çeşitliliğin de çok farklı üretim biçimleri ile eklemlenmesi etkindir denilebilir. Sonuçta bu öz çerçevesinde Antalya'da yerel karakter, mekânsal olarak toplumsal çeşitlilik bakımından bir bileşke durumundadır. Ancak bu bileşke, iskan politikalarıyla biçimlendirilmiş bir yapı da taşımaktadır.

1.2.2. İskan Politikaları ve Konar Göçerlik

Resmi belleğin, etkileşim için gerekli olan kolektiviteleri kesikleştirmesi Antalya örneğinde en belirgin biçimde iskân politikalarında görülmektedir. Antalya'da yerelliğin dağ yamaçlarında kurgulanışı ile iskân arasında bağ mevcuttur. Ancak bunun aynı zamanda göç olgusuyla birlikte değerlendirilmesinde yarar vardır.

Öncü'ye göre "Kültürel aidiyetler", egemenlik alanının kurulması ile de bağlantılı olarak yapısal çevre ya da yapay çevre içerisindeki hiyerarşik ilişkiler bağlamında iktidar savaşlarının bir ürünüdür. "Bu savaşlar içinde yer alan muhtelif grup ve kesimler için, kültürel-iktisadi-siyasi ayrıcalıklar ve farklılıklar birbirinden ayıklanamaz bir 'yaşam alanı' mücadelesinin parçasıdır"⁹⁵. Bu mücadele, dönüşüm süreci ile birlikte değerlendirilmeye muhtaçtır. Çünkü toplumsal değişimin tarihi, bir ölçüde, mekân ve zaman anlayışları ve bu anlayışların koşullabilecekleri *ideolojik* kullanımlar aracılığıyla kavranabilir. Üstelik toplumu değiştirmek isteyen herhangi bir proje, mekânsal ve zamansal anlayış ve pratiklerin dönüşümünün karmaşık ağını kavramak zorundadır⁹⁶. Bu açıdan, yerellikler egemenlik mücadelelerinin zorunlu koşullarıyla sınırlanmakta ve çerçevelenmektedirler. En belirgin örneğini ise tarihsel süreçte *dışa dönük* ve *seküler* cemaat yapısı içerisindeki

---

⁹⁴ Urry, A.g.k., s. 11.

⁹⁵ Öncü, Weyland, A.g.k., s. 28.

⁹⁶ Harvey, A.g.k., s. 246.

göçebelerin yerleşik düzene geçirilme çabasında görmekteyiz. Göçebeler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Osmanlı'nın köylülere uyguladığı ve teba statüsünü benimsemeyi gerektiren politikalarıyla karşılaşmışlar, fakat bu dönüşüme başlangıçta olabildiğince karşı çıkmışlardır⁹⁷. Yerelliğin bir yansıması olarak görülebilecek olan bu karşı çıkış, yerelliğin iktidardan etkilenişi durumuna da bir örnek oluşturmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu, yol güvenliği ve vergilendirme amacı ve kaygısıyla boş toprakları “şenlendirme” için bilinçli bir iskân politikası gütmüştür⁹⁸. Barkan'a göre göçebelerin, tarım bölgelerine yerleşmeleri ve özellikle doğudan batıya doğru olan aşiret göçlerinin gerçek sebebi Orta Arabistan'dan Suriye'ye göçen Arap aşiretlerinin yaptığı nüfus baskısıdır. Devlet, ya sürgün ya da gönüllü göçmenler yoluyla göçe şekil vermiştir. Osmanlı, Yörükleri fethedilen bölgelerdeki ana yollar üzerine yerleştirirken, yine Türkleri şehirlere sürgün yöntemiyle iskân etmiştir⁹⁹. Çünkü Osmanlı bürokratik yapısı göçebe yapıyı ve onun ruhunu devlet yapılanması ile örtüştürememiştir. Osmanlı'ya göre sabit bir yeri olmayan bu yapının idare edilemezliği, sürekli hareket halinde oluşu en başta kayıt altına almanın ve vergilendirmenin önüne geçmiştir¹⁰⁰. Osmanlı toprak düzeni, toprağa bağlı bir nüfus ve bu nüfusun sağladığı gelire dayanıyordu. Bu düzene uydurma çabası neticesinde nizamnameler çıkarılmış, hatta Kanuni döneminde Yörükler için “Yörük Kanunnameleri” hazırlanmıştır. Bunlara ek olarak Yörükler, yerleşik yaşama zarar verdikleri, yerleşik düzen sahibi halkı eşkıyalık, hırsızlık ile rahatsız ettikleri gerekçeleriyle zaman zaman Kıbrıs, Rakka gibi yerlere sürgün edilmişlerdir¹⁰¹.

“Göçebeler, sabit çiftçiler ve kentliler gibi, devletin bildik düzenine kolayca uyum sağlayamayacak, çok özel bir tebaydı. Osmanlılar göçebeleri, bağımsızlığın ve hareketliliğin beslediği bir tehdit, yerleşik toplum rüyasına karşı potansiyel bir tehlike

---

⁹⁷ Rudi P. Lindner, *Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar*, Çev.: Müfit Günay, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s. 84.

⁹⁸ Halil İnalçık, “Akdeniz ve Türkler”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 34, Ankara, Kasım 2005, s. 137; Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler”, *Vakıflar Dergisi*(II), 1942.

⁹⁹ İnalçık, A.g.k., s. 137.

¹⁰⁰ Lindner, A.g.k., s. 95.

¹⁰¹ Fikret Babuş, *Osmanlı'dan Günümüze Etnik-Sosyal Politikalar Çerçevesinde Göç ve İskan Siyaseti ve Uygulamaları*, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 31.

olarak gördüler. Uygarlık dışı yaşamlarından kendilerinin ve daha çok Osmanlıların kurtarılabilmesi adına, göçebeler için ‘iskân ve yerleşme’ daha hayırlı olurdu”¹⁰². Osmanlı iskân politikasının, devletin devamlılığı kaygısı güdülerken tasarlandığı bazı işaretlerden anlaşılabilir. Örneğin Avşar boylarının bir ucu Artvin’de bir ucu Balıkesir’dedir. Bunun gibi Çetin boylarının yerleri yok olmaya yüz tutacak kadar parçalıdır. Büyük aşiretlerin dağıtıldığı ve iktidar için tehlike unsuru olmaktan çıkarıldıkları görülmektedir¹⁰³. Şekil 1’de de görüldüğü gibi devlet ideolojisi, sosyal kimliği şekillendirebilmekte ve bu doğrultuda kentsel kimliği belirleyici bir etkiye sahip olabilmektedir.

Göç, sadece konar göçerliğin doğal yaşam biçimine ilişkin bir durumu ifade etmemektedir. Egemenlik alanının tesisi için verilen mücadele de göçü beraberinde getirmektedir. Üstelik bu mücadelede taraflardan biri zor kullanma yetkisine sahipse etkileşim etkilenmeye dönüşmektedir. Özellikle bu zorunlu göç durumu, toplumsal değişimi köklü biçimde etkilemektedir. Tablo 3’te görülen iskâna tabi tutulmuş gruplar ve şahıslar; potansiyel toplumsal değişimi ifade edebildiği gibi potansiyel kültürel kesintileri ve kimlik sorunlarını da içermektedir. Çünkü iskâna tabi tutulan kesimlerin çeşitliliği düşünüldüğünde, “yerleşmek” fiili sorunsuz biçimde iskân ile örtüşmektedir. Fakat yerellik ve kent kimliği konar göçer ekseninde hangi boyutlarla tartışılabilir ve iskân ile birlikte gerçekleşen bir kimliklenme, zamansal boyut ile nasıl bir kent kimliği oluşturmuştur, sorularını da yanıtlamaya çalışmak gerekmektedir.

---

¹⁰² Lindner, A.g.k., s. 96.

¹⁰³ Atilla Erden, “Günümüzde Toros Yörüklerinden İzlenimler”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 141.

Tablo 3: İskan ile İlgili Şahıslar

İSKANLA İLGİLİ ŞAHISLAR	
A-YERLİ İSKANA TABİ OLANLAR	B-DIŞ ÜLKELERDEN GELENLER
Şark Vilayetleri Mültecileri	Mübadiller
Harikzedeler (savaşta evleri yıkılanlar)	Gayrimübadiller
İstilazedeler (toprakları işgal görenler)	1934–1950 arasında gelenler
Sel ve heyelandan zarar görenler (Bunlar da harikzede olarak anılır)	Dışarıya sürülenlerden dönmesine izin verilenler
Nakledilenler	Serbest göçmenler
Gezginciler: Aşiretler, sınırdaki unsurlar, göçebeler, Yörükler, Çingenele	Mülteciler:1923'den önce gelenler, 1923– 1939 arasında gelenler, 1939'dan sonra gelenler
Topraksız yerliler	Eski Bulgaristan göçmenleri
Elviyei Selase (Kars, Artvin, Batum) halkı	Dışarıdan gelen Çingenele
Anarşistler, dışarı sürülenler ve casusluklarından şüphe edilenler	1950'den sonra gelenler

Kaynak: Babuş, A.g.k., s. 134; a-Naci Kökdemir; Eski ve Yeni Toprak, İskan Hükümleri ve Uygulama Klavuzu, Ankara, 1932 b-885 ve 2510 sayılı iskan yasalarının metinleri.

Osmanlı'nın iskân ve Kolonizasyon yöntemleri konusunda Fikret Babuş'un son çalışması önemli bilgiler vermektedir;¹⁰⁴

- “Fethedilen bölgelerdeki boş ve ıssız yerlere yerleştirilen dervişler, gaza idealiyle hareket ederek, o yerleri imar ediyor ve bölge halkını bilinçlendirip devlete bağlıyorlardı.
- Belli kurallar çerçevesinde ‘sürgün’ uygulaması yapıp, nüfus yoğunluğu fazla ve verimsiz yerlerden, boş ve verimli yerlere nüfus nakledilerek, bölgeler arasındaki siyasi ve ekonomik denge sağlanıyordu”.

¹⁰⁴ Babuş, A.g.k., s. 28, 29.

İskanla beraber göçbeleri yerleşik düzenle uyumlu hale getirmenin, yerleşik düzen içine almanın başlıca yollarından biri de vergilendirme olmuştur. Konar göçer unsurlar, sürüleri üzerinden, sürülerin ürünleri üzerinden ya da kendi iş gücü üzerinden vergilendiriliyorlardı¹⁰⁵. Bunlar resm-i ağnam, resm-i ağıl, resm-i kışlak, resm-i yaylak gibi adlarla çeşitlendirilmişti. Osmanlı döneminde parayla ve büyük oranda eşyayla ödenen vergiler 1900'lerden sonra para ile ödenir hale gelmiştir.¹⁰⁶

Ancak Lindner'in ifadesiyle göçerler, yerleşik Osmanlı tebaası gibi vergilendirildiğinden, verginin nedeni ve mazereti meşruluğunu yitiriyordu. Göçerler Osmanlı ordusunun asli unsuru olsalardı, kendileri için yararlı gördükleri vergilerin meşruiyetini belli oranda kendi kendilerine kurabilirlerdi. Ancak ordu içerisinde "Orhan Bey'in saltanatından itibaren göçbelerin kullanımı gerilemekteydi. XVI. yüzyılda göçbelerin Osmanlı ordusundaki rolleri küçük, hatta gemi yapımı, yol işçiliği, taşıma hizmetleri (pirinç, peksimet taşıma, madenlerden kömür çekme), güherçile çıkarma ve benzeri işleri üstlenen ordunun işçi takımına verilen gözden düşmüş bir konuma denk geliyordu. Böylesi işler onlar için bir 'fırsat' değildi". Lindner'e göre göçerler kendi yaşam alanlarındaki konumlarının gitgide değiştiğini ve bu değişikliğin kendilerini "gönüllü yoldaşlar"dan "güvenilmez kullara" dönüştürdüğünü algılamışlardır¹⁰⁷.

Vergiler, devlet için kamusal ihtiyaçları karşılama yanında toplumsal yapının değiştirilmesi amacıyla da kullanılmıştır¹⁰⁸. Aktan'ın sınıflandırmasıyla göçebe unsurlar, özellikle çevre nüfusun yoğunluğu ve baskısı gibi etmenler neticesinde; kültürel erime, yeniden yorumlama ve yapılanmalar, olduğu gibi benimsemeler, terk etmeler, merkezi otoritenin şekillendirmesi, etnik karışımlar, fiili baskı ve yönetim altına girme benzeri oluşumlar ve sonuçlar yaşamışlardır. Bu etkileri azaltmak ve yaşamı devam ettirebilmek için; kökenlerini gizlemişler, feragat etmişler, bilinçli terk etmişler, isteyerek uyum sağlamışlar, bilinç dışı unutmışlar ya da buna benzer savunma mekanizmalarıyla hareket

¹⁰⁵ Lindner, A.g.k., s. 97.

¹⁰⁶ Mehmet Eröz, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s. 234-236.

¹⁰⁷ Lindner, A.g.k., s. 110, 70.

¹⁰⁸ Ali Rıza Gökbnar, "Osmanlı Devletinde Yörüklerin Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçirilmesinde Uygulanan Vergi Politikaları ve Sosyal Sonuçları",

<http://www.bayar.edu.tr/~sosyal/dergi2/OsmanliDevletinde.pdf>, Erişim tarihi: 28.11.2009, s. 65.

etmişlerdir¹⁰⁹. Göçebe unsurları en çok etkileyen iki etkenden ilki merkezi otorite, ikincisi yerleşik baskın kültür olmuştur. Askeri üstünlükleri nedeniyle yerleşik unsurlara üstün gelseler de sonuçta yerleşik kültür tarafından eritilip, yerleştirilir ve köylüleştirilirler¹¹⁰. Aktan'ın yorumuyla İbn Haldun, Bedevi kabilelerinden örnekle, kuşaklar arası fark açıldıkça göçebenin miskinleştiğini ve sonraki soy devamında da göçebenin asabiyetinin, üstün gelme dürtüsünün yok olduğunu tespit etmektedir. Yine de etkileşim karşılıklıdır. Aktan'a göre bu olumsuz sürece rağmen göçebelere yerleşeni küçümseme tavrı da mevcuttur. Örneğin, "Akkoyunluların Resuluşağı kolundan olanlar, eskiden Akdeniz kıyı şeridinde kalan ve göçerliği sürdüremeyene defterden düşercesine 'Tekede kaldı' derlermiş ve bunlardan umut kesilirmiş"¹¹¹.

Toplumsal değişme süreci kendisini konar göçer yaşamdan feragat etme, egemenliğin meşrulaştırılması ve içe kapanma biçiminde göstermektedir. Oysaki en başında konar göçer toplum yapısında kapalı bir yapı yoktur. Ancak denilebilir ki, göçer topluluklarında endogami, yani içten evlilik katı biçimde uygulanmaktadır. Aktan'a göre bundaki amaç kökendeki saflığı koruma dürtüsüdür. Ancak bu dürtü bazen yetersiz kalmakta ve boy örgütlenmesi bozularak bireyselleşme ortaya çıkmakta ve yeni obalar türemektedir. Buna rağmen kökenlerini devam ettiren boylar, hatta iskân zorlamalarına direnen ya da başka bir deyişle göçer yaşamı tercihte ısrar edenler için Osmanlı Yörük defterlerinde "eskiyörük" tabiri kullanılmaktadır¹¹².

Çelişki gibi görünen bir durum da Yörüklerde sosyal düzen içerisinde topluluktan sorumlu kişi olarak bir bey bulunmasıdır ve aslında bu yadırgatıcı bir durum değildir¹¹³. Çünkü nüfusun korunması kaygısı da, yönetsel role sahip bir bireye duyulan gereksinim de varlığın sürdürülmesine yönelik bir özgüven tazelemesidir. Beylik geleneğine sahip boy ya da aşiretlerin beylerine 1842 Düzenlemesi'yle mühür verilmiştir. Eğer boyun, beylik

¹⁰⁹ Oğuz Aktan, "Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu'da Depreşen ve Dinen Konar-Göçer Asabiyeti", *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 2.

¹¹⁰ Aktan, A.g.k., s. 3.

¹¹¹ Aktan, A.g.k., s. 20, 4.

¹¹² Aktan, A.g.k., s. 5-7.

¹¹³ Mehmet Ak, "20. Yüzyılda Serik'te Yörükler", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 281.

geleneği yoksa Osmanlı, konar göçer topluluğuna bir kethüda atardı. Vergileri ise Yörük subaşları tahsil ederdi¹¹⁴. Daha önce de değinildiği gibi konar göçerlik şeklindeki yaşam biçimi için önemli olan ailenin yerleşik düzenle birlikte rafa kaldırılması olası değildi. Oba yönetiminden sorumlu olan aileler, yerleşik düzen içerisinde de bu yönetim alışkanlıklarını ve doğal önderliklerini sürdürmüşlerdir¹¹⁵.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınma için gerekli olan nüfus ihtiyacı nedeniyle nüfusun arttırılması göçmen politikası ile paralellik göstermektedir. Bununla birlikte kalkınma tarımsal üretim ile mümkün görülmüştür ve bu açıdan dış ülkelere gelenler için boş arazilerin tahsisi tarımsal kalkınmanın aracı durumundadır¹¹⁶.

Türkiye için ise “nüfus-iskân” konusunda; “dış iskân”, Türkiye'ye dışarıdan gelen unsurların iskânı sorunu şeklinde, “iç iskân”, düzensiz yaşayan unsurların iskânı şeklinde değerlendirilebilir. 2 Haziran 1929 tarih 1505 sayılı yasa ile hükümet doğudan batıya nakledilenlerin arazilerini satın almış ve köylü, aşiret efradı, göçebe ve muhacirlere dağıtmıştır. 14 Haziran 1934'te ise 2510 sayılı yasa ile muhacirlerin ve göçebelerin toprağa bağlanması, güçlerinin kırılması, topraksızların topraklanması ve üretken hale gelmeleri amaçlanmıştır¹¹⁷.

Günümüz aşırı parçalı arazi yapısının köklerinin bu yasalara dayanıp dayanmadığı ayrı ve önemli bir tartışma konusudur. Antalya bu açıdan ve Tablo 3 ile paralel biçimde değerlendirildiğinde gezginciler (Aşiretler, sınırdaki unsurlar, göçebeler, Yörükler, Çingeneler) ve topraksız yerliler anlamında iskâna tabi tutulduğu gibi dış ülkelere gelenler açısından da zengin kompozisyonlu bir iskân sürecini yaşamıştır.

Günümüz iskân siyaseti de Osmanlı'nın konar göçer algısından farklı bir siyaset üretmemiştir. 1948 tarihli Bakanlar Kurulu kararlarında göçer yaşam süren toplulukların

---

¹¹⁴ Aktan, A.g.k., s. 15.

¹¹⁵ İdris Adil, *Kürkçüler*, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 173.

¹¹⁶ Ayrıca 1928'e kadar mübadele ile gelenlerin büyük çoğunluğunun çiftçi olduğu belirtilmelidir. Önder Duman, “Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri (1923-1938)”, <http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/175.pdf>, Erişim Tarihi: 03.06.2010, s. 25.

¹¹⁷ Babuş, .A.g.k., s. 133, 260.

iskânı ile ilgili alınan karar ve programlar da, hiçbir yerde oturmayan ve eskiden beri göçerliği devam eden toplulukların İçişleri Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın belirlediği yerlere yerleştirilmeleri ve bu yapılırken yine de alışkın oldukları yaşam biçiminin, iklim ve geçim şartlarının gözetilmesi öngörülmüştür.¹¹⁸ Ancak değişim her toplumsal grupta farklı etkilerle sürmüştür. Örneğin Eskişehir konar göçer haldeyken muhtarlığa sahip olmuşlardır. 1948'de ise Eskişehir¹¹⁹ köyünü kurmuşlar ve daha önce sahip oldukları muhtarlığı yerleşik yaşamda devam ettirir hale gelmişlerdir. Bununla birlikte 1948'den sonra yaylacılık faaliyetinde bulunanların sayısında azalma olmuş, tapulama işlemlerinin ardından tapulanan ve satın alınan arazilerin ekilip biçilmesi, makineli tarıma geçilmesi, yerleşme sürecinde önemli bir faktör olmuştur¹²⁰.

Karakoyunlularda ise farklı bir süreç yaşanmıştır. Anamas yaylalarına oymaklar halinde çıkan Karakoyunlu Yörükleri oldukça varlıklıdır. Bu, Kuşçular obasından olan varlıklı kişilerin ödedikleri varlık vergilerinden bilinmektedir. Onlar da uzunca bir süre konar göçer haldeyken muhtarlıkla yönetilmişlerdir. Gerçi 1950 yılında muhtarlık mühürleri ellerinden alınmıştır, ancak yine de bir süre daha yaylaya çıkmaya devam etmişlerdir. Nüfus cüzdanlarında 1950'ye kadar doğum yeri olarak Karakoyunlu yazmıştır, fakat bugün Antalya sınırları içerisinde böyle bir yer adı bulunmamaktadır. Buradan, doğum yeri olarak göçer yaşam süren Karakoyunlu Yörüklerinin genel adının nüfus kaydı için kabul gördüğü anlaşılmaktadır¹²¹.

Bu süreç, Antalya'da kent kimliğinin oluşumunun farklı etkiler altında geliştiğinin ve aynı zamanda devlet ideolojisinin etkilerinin de göstergesidir. Aslında yönetsel açıdan bakıldığında meşru temellere oturtulabilecek doğal bir sürecin yansıması olan bu durum, Antalya kenti için ve bu kentin bireyi için aynı meşruiyeti taşıyor olabilir. Mekânın kullanıcısı olan birey, kendisini gerçekleştirebileceği mekâna aidiyeti ve buradaki üretkenliğine ilişkin birikimi, mecbur kaldığı anlam kodları ile şekillendiremez ya da şekillendirmez. Göç olgusunun çok boyutlu yaşandığı bu kentte, toprağa bağımlı kimlik inşası süreci, kenti bir dönüşüm süreci içinde tutmaktadır.

---

¹¹⁸ Eröz, A.g.k., s. 262.

¹¹⁹ Eskişehir köyü, Antalya'nın Serik ilçesine bağlıdır.

¹²⁰ Ak, A.g.k., s. 284.

¹²¹ Ak, A.g.k., s. 286-287.

1.2.3. Tarihi Açıdan Antalya Kent Kimliği

Kent kimliği, Antalya özelinde, içerdiği unsurlar bakımından ayrı ayrı değerlendirilmeye muhtaçtır. Çünkü parçaların bir aradalığı bütünü doğurmaktadır. Bu açıdan kenti özgün kılan unsurlara yüklenen anlamlar tek tek ortaya konulmalıdır. Tarihsel açıdan kentin kimliğini oluşturan unsurlar aynı zamanda yüklenen anlamlardaki değişimi de ortaya koyacaktır. Çünkü Antalya, çevresiyle birlikte tarih öncesi devirleri de kapsayan bir toplumsal eyleyişin nesnesi ve kimi zaman öznesi durumundadır. Ancak bu ve devamındaki alt başlıklarda kentin kimliği için seçkici bir tavırla deniz odaklı bir bakış açısı getirilmiştir. Bu aynı zamanda Deniz Kültürü bölümü için de bir temel olacaktır.

Antalya'nın 30 km. kuzeyinde Kırkgöz su kaynakları yakınında yer alan 'Karain Mağarası'ndan elde edilen buluntular bölgenin yerleşim tarihinin yüz bin yıldan daha eski olduğunu göstermektedir¹²². Bu aynı zamanda ekolojik yaşam biçiminin varlığının, insanın toplumsal anlamda doğa ile etkileşim halinin yerleşiklikle de iç içe olduğunun göstergesidir. İÖ 158'de Bergama Kralı II. Attalos tarafından kurulmadan önce de (kentin isminin yine kentin kurucusu olan II. Attalos'dan kaynaklandığı düşünülmektedir) önemli bir liman kenti olan Antalya, Bizans devrinde de bu önemini sürdürmüştür; fakat denize karşı savunmasının yetersizliği nedeniyle İS. 7. yüzyılda Arap akınlarıyla ortadan kalkmıştır. O dönemlere ait rıhtım kalıntıları, liman, liman tesisleri ile ilgili kalıntılar mevcuttur¹²³. Bununla birlikte Roma döneminde Pamphilia¹²⁴ limanları Toros Dağları'nı iç bölgelere ve Ege Denizi'ne bağlayan kaliteli yollara sahiptir¹²⁵.

Roma İmparatorluğu'nun son dönemleri ile beraber Anadolu coğrafyasının sıklıkla egemenlik mücadelelerine konu olmasından Antalya da payına düşeni almıştır. Beylikler

---

¹²² Giray Ercenk, "Antalya Bölgesi Yörükleri Göç Yolları", *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 133.

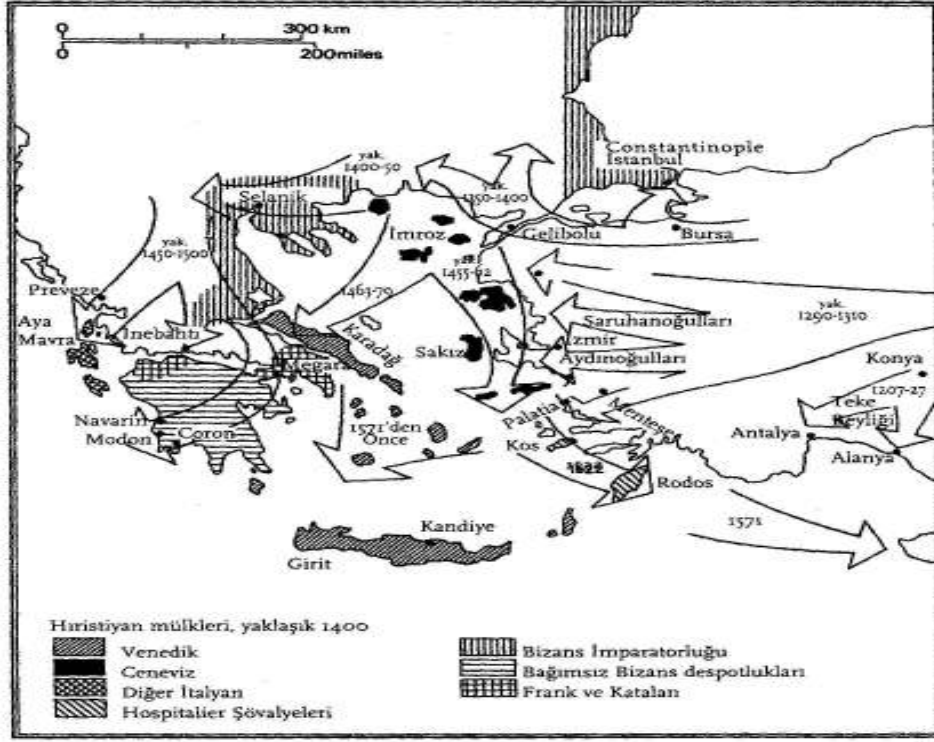
¹²³ Hüseyin Çimrin, *Yakın Geçmiş Yolculuk Bir Zamanlar Antalya*, Cilt 2, Atso, Antalya, 2006, s. 229.

¹²⁴ Pamphylia, Antalya'nın düzlük alanlarının tümüne antik çağlarda verilen isimdir.

¹²⁵ Ercenk, A.g.k., s. 134.

dönemi ve özellikle Selçuklu hanedanı döneminde oldukça belirgin değişimler yaşayan Antalya, denizcilik konusunda farklı ve ayrıcalıklı bir zaman dilimi geçirmiştir.

Harita 1: Türklerin İlerleyişi (yak. 1200–1571)

Kaynak: John H. Pryor, *Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş – Araplar, Bizanslılar, Batlılar ve Türkler*, Çev.: Füsün Tayanç, Tuna Tayanç, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 165.

1200'lü yıllarda, yani Selçuklular döneminde Antalya, Akdeniz kıyısında önemli bir pazaryeri ve ticaret iskelesi konumundadır. Çünkü İç Anadolu'nun hububatı, madeni ve kumaşları Antalya iskelesi ile ihraç edilmekte; Hindistan, Mısır, Yemen ve Suriye'nin malları da aynı iskele ile ithal edilmektedir. Şehrin bu ticari öneminden dolayı tersane kurulmuştur. Selçuklular, Antalya ormanlarının sedir ağaçları sayesinde önemli bir donanma oluşturmuşlardır¹²⁶. Aynı şekilde Ekinci'de Antalya ve Sinop'un Selçuklular

¹²⁶ Muhammet Güçlü, *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, ATSO Kültür Yayınları No: 25, Antalya, 1997, s. 2.

döneminin ithalat ve ihracat merkezi konumunda olmalarından, buralarda tersane ve gemi inşasının kayda değer öneme sahip olduğundan bahsetmektedir¹²⁷.

Bunların yanında tarihsel süreç içerisinde Antalya bölgesi sürekli göç olaylarına sahne olmuştur ve bu süreç günümüzde de devam etmektedir. Antalya, Suriye ve Mısır'dan sürgün yoluyla ve diğer bölgelerden güvenlik amacıyla gelen göçler neticesinde çok kültürlü bir yerleşim yeri olmuştur. “Emevi halifesi Abdülmelik zamanında Suriye'deki Mardayitlerin, Mısır Hıdivi İbrahim Paşa zamanında Mısırlıların, 1832 yılında Moralıların, 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Mora, Teselya, Girit'ten gelen göçmenlerin yerleşim alanı olmuştur”¹²⁸. “1912–1913 Balkan Savaşları'nda Osmanlı Devleti yenilip, Doğu Trakya dışındaki tüm Avrupa topraklarını kaybedince, bu topraklarda yaşayan Müslüman halk yine kitleler halinde Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göçlerle 650.000 kadar göçmen balkanları terk edip, kalan Osmanlı topraklarına gelmiştir”¹²⁹.

Arap coğrafyacı, Nusaybinli İbn Hauqal, 1900 yılından önce Anadolu'nun en işlek limanlarından sayılan Antalya ve Trabzon'dan Anadolu'nun en yüksek vergi gelirine sahip ve ekonomik yönden en kuvvetli kentleri olduğundan söz etmektedir. Eski tarihi anlatılarla Antalya'nın doğal limanının küçük olduğu anlaşılmaktadır ve Orta Çağdaki yazılı kaynaklardan da limanın ancak on beş kadirge alabildiği anlaşılmaktadır. Özellikle büyük ahşap Arap gemilerinin yanaştığı, yük alış verişinin yapıldığı, İskele'de gümrük binaları, depolar ve tüccar dükkanlarının var olduğu aktarılmaktadır¹³⁰. 1905–1907 tarihleri arasında ise İtalyan gemileri Antalya limanı yerine Mersin, İzmir ve Ayvalık limanlarına girmektedirler. Bu durumdan, XX. Yüzyılın başlarında Antalya iskelesinin eski ticari canlılığını kaybettiği anlaşılmaktadır¹³¹.

Tarihsel gelişim çizgisinde yönetsel açıdan Antalya; Konya Vilayeti'ne bağlı Teke Sancağı'nın merkez kazası olmuştur. Antalya da çeşitli kazalara ve köylere ayrılmasına

---

¹²⁷ Abdullah Ekinci, “Türkiye Selçukluları'nın Akdeniz Politikası ve Doğu Akdeniz'de Hâkimiyetin Tesisi”, *Akdeniz, Doğu Batı Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 34, Ankara, Kasım 2005, s. 250.

¹²⁸ M. Güçlü, A.g.k., s. 40.

¹²⁹ Babuş, A.g.k., s. 48.

¹³⁰ Çimrin, A.g.k., s. 265.

¹³¹ M. Güçlü, A.g.k., s. 6.

rağmen salnamelerde kasaba şeklinde geçmektedir¹³². 1914’de Antalya idari açıdan Konya’dan ayrılıp bugüne kadar İçişleri Bakanlığı’na bağlı kendi başına bir mülki idare birimi (mutasarrıflık) olmuştur¹³³.

1.2.4. Demografik ve Sosyo – Kültürel Açıdan Antalya Kent Kimliği

Antalya, sosyo-kültürel anlamda tarihsel çizgiler taşımaktadır. Öncelikle sürekli bir göç olgusuyla içli dışlı olan kent, göçün her iki anlamını da yaşadığı gibi (iç ve dış göç), buna bağlı olarak pek çok farklı etnik grupların ve kültürel unsurun da bileşkesi durumundadır.

Demografik açıdan bakıldığında daha belirgin biçimde görülecektir ki Antalya, geçmişte yabancı nüfusu barındırırken bugün farklı illerden üretim sürecine dahil olmak için gelen nüfusu barındırmaktadır. Geçmişten bugüne, sözü geçen sürece baktığımızda, XX. yüzyıl başlarında Antalya şehri yerleşik nüfusu 15.662 kişidir ve bunlardan 10.828’i Müslüman, 4.270’i Rum, 51’i Ermeni, 235’i Yahudi ve 278’i de Ecnebidir¹³⁴.

Ekim 1922’de Rum sakinlerin büyük oranda kenti terk etmesiyle oturdukları mahalleler boşalmıştır. Özellikle Kaleiçi’ndeki Rum Mahallesi tamamen boşalmıştır. Boşalan yerlere Selanik, Yanya ve Balkanlar’dan gelen göçmenler iskân edilmiştir¹³⁵. 1935 yılına gelindiğinde yerleşik nüfus 22.933’e yükselmiştir. 1940 nüfus sayımında Antalya şehir merkezi nüfusu 24.957 olmuştur. Şehir merkezi nüfusu 1945’te 25.037, 1950’de 27.515’e çıkmıştır. Yine 1950 nüfus sayımı verilerine göre, Antalya ili, köy ve bucakları ile ilçelerinin toplam nüfusu olan 311.442 kişiden 297.322’si Antalya doğumludur.

---

¹³² Aydın Beden, “Konya Vilayet Salnamelerine Göre XX. Yüzyılın Başlarında Antalya’nın Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 177.

¹³³ Tuncer Baykara, “XX. Yüzyıl Başlarında Antalya”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 12.

¹³⁴ Baykara, A.g.k., s. 13.

¹³⁵ Sadettin Erten, “(1923–1950) Yirminci Asrın Yarisında Antalya”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 23.

Ülkenin başka illerinde doğup değişik nedenlerle Antalya'ya gelenlerin sayısı 10.995'tir. Yabancı ülkelerden Antalya'ya gelenlerin sayısı ise 3.100'dür¹³⁶.

Antalya'da, XIX. yüzyılın başlarındaki mübadele yoluyla gerçekleşen göç sürecini 1970'lerden sonra, turizm, iklim, kentsel çekicilik özellikleri gibi nedenlerle yoğun bir iç göç sürecinin takip ettiğini görüyoruz¹³⁷. Antalya'ya yerleşen nüfusun doğum yerlerine göre dağılımına değinmek, kültürel açıdan kentin toplumsal yapısını algılayabilmek için oldukça yararlı olacaktır. 1985 yılı verilerine göre Antalya nüfusu içerisinde (743.069), Burdur doğumlu 21.138 kişi, Konya 14.709, Isparta 8.491, Ankara 7.597, İstanbul 5.045, Mardin 4.905, Afyon 4.648, Muğla 3.878, Diyarbakır 3.246, Siirt 2.954 kişi iken 1990'da bu rakamlar 810.941 nüfuslu Antalya'da; Burdur doğumlu 27.938, Konya 22.714, Ankara 16.176, Isparta 14.289, İstanbul 13.905, Afyon 8.937, Kayseri 8.281, Diyarbakır 7.486, Mardin, 6.862, Sivas doğumlu 6.596 kişi şeklinde gerçekleşmiştir¹³⁸. Görülüyor ki Kenan Arıbaş'ın tespiti doğrultusunda "Antalya'da göç ile birlikte çoğulcu heterojen yapılanma, kentteki ekonomik, etnik, siyasal farklılaşmalar, yeni kentsel alanlar, kentsel seyrelme, kentteki sosyal kutuplaşma, yeni kentsel alt sınıf, yoksullar, kentteki mekânsal farklılaşmalar, kentsel hareketler vb. konuların kent için çözüm aranan sosyal sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır"¹³⁹.

Göç, kimi zaman sosyal sınıflar arasındaki fiziksel ve toplumsal sınırları belirginleştirebilmektedir. Bu ise toplumsal ve ekolojik değerlerin yaşama aktarımında kesintiler yaratmakta, farklılıkları keskinleştirmekte kente içkin bir kültür oluşumunu sekteye uğratabilmektedir¹⁴⁰. Toplumsal yapının bu denli karmaşık oluşu göç olgusu ile bağlantılı olarak Antalya'da sorunlu bir kaos ortamı oluşturmaktan çok, kültürel yapının hatlarının sürekli değişmesine neden olmuştur.

---

¹³⁶ Güven Dinç, "20. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Nüfusu", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 369; 22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, s. 182-183.

¹³⁷ S. Ö. Güçlü, A.g.k., s. 45.

¹³⁸ Verilerin tablolatırılmış biçimleri için Bkz. S. Ö. Güçlü, A.g.k., s. 48; DİE Genel Nüfus Sayımı Antalya, 1985 ve 1990.

¹³⁹ Kenan Arıbaş, "Antalya Kentinin Nüfus Coğrafyası", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 308.

¹⁴⁰ Birol, A.g.k., s. 28.

Yer kimliği, toplumsallaşma s¼recinde en uzun yaşanan yer veya doğulan yer ile edinilmekte ise, T¼rkiye ¼lçeđinde kentler daha çok kırdan kente g¼ eden n¼fusun, k¼lt¼r¼n¼ taşıdığı yerler olduğu için, gelinen noktada kentli olmak, o kente ait olmak duygusu, çok fazla s¼z konusu olamamaktadır¹⁴¹. Buna ek olarak Y¼r¼k yaşam biçiminin yarı g¼er karakteri de aidiyeti ve yerelliği kente içkin olmaktan uzak tutmaktadır. Bu açıdan Antalya'da b¼yle bir s¼recin içerisinde ve kentin sosyo-k¼lt¼rel yapısı açısından kentli normlarının oluşamaması, toplumsal gerçekliğin kent yaşamına kattıklarının kente ¼zg¼ nitelikler olmaması, alt k¼lt¼rlerin kent içinde yoğrulmaması kent kimliğini sorunlu hale getirmektedir. B¼t¼n bunları ve ¼zellikle yer kimliğini aynı zamanda iskan olgusu ile birlikte d¼ř¼nmek gerekmektedir.

G¼ olgusuyla bağlantılı olarak Antalya ¼zelinde toplumsal yapının ¼zg¼n karakteri konar g¼erlik olgusu ile de i içedir. Konar g¼erlik olgusunun yerel ¼lekteki yansıması olarak Y¼r¼k k¼lt¼r¼ Antalya halk k¼lt¼r¼n¼n başat unsuru konumundadır. Bunda yarı yerleşik yaşam biçiminin benimsenerek (isk¼n¼n etkisi ve tarımın getirisi ile bağlantılı olarak) kent ile etkileşim kurulması gereksiniminin geçmişe oranla daha fazla oluşu etkilidir. Oysa kent kimliğinin baskın etkileyeni toplumsal anlamda zaman zaman g¼men unsurlar olurken (Osmanlı d¼neminde k¼le olarak gelen ve ardılı kuşağın Antalya'da yerleşimi ve m¼badele ile isk¼n edilenler), g¼n¼m¼zde yarı yerleşik Y¼r¼k unsurların etkisi g¼ze çarpmaktadır. ¼rneđin Rodos, Girit, Selanik, Kıbrıs gibi yerlerden gelen g¼menlerin sebze ve balık ağırlıklı yemek k¼lt¼r¼, kentin yaşadığı n¼fus profili değişimiyle de orantılı olarak Y¼r¼k yaşamının et ağırlıklı yemek k¼lt¼r¼ne evrilmiştir. Benzer Şekilde el sanatlarında Antalya için g¼n¼m¼zde ¼zg¼nl¼k taşıyan, Antalya'nın kuzeyinde bulunan D¼řemealtı olarak adlandırılan b¼lgeye has halı ve dokuma ¼r¼nleri, çadır yaşamının ve s¼rekli hareket halinde bir yaşam biçiminin yansıması olarak ortaya çıkmaktadır.

---

¹⁴¹ G¼l¼, A.g.k., s. 83.

1.2.5. Ekonomik Açıdan Antalya Kent Kimliği

Castells'in tam ifadesiyle "insanlar arasındaki sembolik iletişim, insanlarla doğa arasındaki üretim (tamamlayıcısı olan tüketimle birlikte), deneyim ve iktidar temelindeki ilişki, tarih boyunca belli bölgelerde kristalleşir ve böylece *kültürleri* ve *kolektif kimlikleri* oluşturur"¹⁴². Bu aynı zamanda kültür ve kimlik başlıklarında değinilen pek çok noktanın da özeti gibidir. Çünkü üretim, tek başına katışıksız bir etken olmasa da kent kimliği için pek çok başka etkileyenin de itkisidir.

İskan ile ilgili noktada değinildiği gibi, kent kimliği, iktidar temelinde bir egemenlik alanı mücadelesinin sonuçlarını bünyesinde taşımaktaysa, toplumun kurumları da kentin kurumları da bu mücadelenin yansımalarını, elde edilenleri, kontrolleri, sınırlamaları yansıtır¹⁴³.

Laborit, kentin toplumsal amacı gerçekleştirmedeki araçsal karakterinin aslında dolaylı bir yapıda olduğunu belirtmektedir. Ona göre "kâr" bu noktada kent insanının toplumsal yapısını devam ettirebilmesinin temel aracıdır. Ekonomi, politika ve kurumlar ile kültür arasındaki karşılıklı etkileşim ve devingenlik, kültür gibi kent için de geçerlidir. Kent, aynı zamanda bir toplumsal kümenin ürününü simgelemektedir¹⁴⁴.

Kentteki baskın üretim biçimi, kent kimliğini açığa vuran en önemli etkidir. Çünkü kentin işlevi, toplumun ve mekânın kimliğini de büyük oranda belirler ve şekillendirir. Kentteki yaşam biçimi de kent kimliğini şekillendiren başka bir etkidir. Bu noktada toplumun mekâna (ruh, hikaye, tarih içerisinde o yere kendine özgünlük sağlayan bu öğeler ile) yüklediği anlam, sosyal yaşamın fiziksel yaşam kalitesine etki ettiği ölçüde ekonomik bir boyut kazanmış demektir¹⁴⁵. Kent insanının ya da yerel düşüncesinin ekonomik değer anlamında yerel mekâna dair duruşu, seçkici bir yapı sergilemektedir. Çünkü toprağa ilişkin bir üretim biçimi olan tarımla ve denize ilişkin bir üretim arasında büyük oranda tercih tarımdan yana kullanılmıştır. Somut verilerle bakıldığında, Antalya'da ithalat ve

---

¹⁴² Castells, A.g.k., s. 18.

¹⁴³ Castells, A.g.k., s. 18.

¹⁴⁴ Laborit, A.g.k., s. 21.

¹⁴⁵ Özer, A.g.k., s. 312.

ihracat, sektörel üretim ve ürün çeşitliliği bize, Antalya'nın denize ekonomik değer olarak bakışını ve beraberinde kent insanının denizi anlamlandırışının ekonomik kaygılar içerip içermediğinin de ipuçlarını verecektir.

Tarihsel bir noktadan hareketle ve sektörel örneklerle, Antalya'da 1899 senesinde ithalat kalemlerinde en çok yeri %29'la dokuma işgal etmektedir. Şeker %16,3, tütün %14,09, sabunlar %9,72, pamuk ipliği %5,6, tuz %4,6 ve kahve %2,5 oranlarındadır. Diğer önemli nokta ise kentin ekonomik üretkenliğinin ne yönde olduğunun da kanıtı olan ihracata ilişkindir. Un %28,9, kereste-odun-kömür %26,3, susam %7,0, hububat %12,9, ipek %3,1, balmumu %2,6, keçi derisi %2,4 olup deniz mahsulü olarak sadece palamut (3.600 kantar) balığının ihraç ürünü olduğunu görmekteyiz¹⁴⁶.

1923 yılına kadar Antalya'da ticaret, sanayi, eğlence, otelcilik, terziilik, doktorluk, pastanecilik, meyhanecilik gibi mesleklerde %87 oranında Musevi, Ermeni ve Rumların egemen olduğu görülmektedir¹⁴⁷. Meslekler ile ilgili olarak pek çok kaynakta denizcilik, tekneçilik, balıkçılık gibi meslekler ya hiç sayılmamakta ya da İskele'de ithalat ve ihracat için gemilere pamuk ipliği yüklemesi yapan hamallar, tüccarlar ve işçileri çağırmak ve organize etmekle görevli tellallar vasıtasıyla denizcilik ile ilgili mesleklere değinilmektedir.

Genel itibarıyla ekonomik yapı XX. yüzyıl başlarında tarım ve hayvancılık ağırlıklıdır. Rum, Ermeni ve Musevi kökenliler ticaret ile geçimini sağlamaktadır. Çalışan nüfus kabaca memur, esnaf, tüccar ve çiftçi şeklindedir. 1935 sayımı, Antalya halkının büyük oranda tarımsal faaliyetlerle meşgul olduğunu ortaya çıkartmıştır. Hristiyan ve Musevi cemaat mensupları, sanayi ve küçük el sanatları, nakliye, genel idare ve serbest meslek ile uğraşmaktadırlar. Çerkezler ve Yunanistan mübadillerinin ise daha çok ziraatle geçindikleri görülmektedir¹⁴⁸. Örneğin susam yetiştiriciliğine elverişli iklim ve toprak koşullarının olması nedeniyle elde edilen tahin, her dönemde Antalya yemek kültürünün bir ögesi durumundadır.

---

¹⁴⁶ Veriler için bkz. Baykara, A.g.k., s. 17-18.

¹⁴⁷ Çimrin, A.g.k., s. 271.

¹⁴⁸ Dinç, A.g.k., s. 362.

Kente ait toplam gelirin yarısı kereste ticareti ile uğraşan sayılı kişilerle, bölge ticaretini elinde bulunduran İskele tüccarlarında ve bir iki çiftlik sahibindedir. Diğer yarısı ise Antalya halkı ile köylerdeki ileri gelenler arasında paylaşılmaktadır¹⁴⁹. Bu noktada kereste ticaretinin bu denli maddi gelir kaynağı olmasında, bölgenin konar-göçer unsurlarından olan Tahtacılar'ın ormancılıkla iç içe yaşam biçimleri büyük rol oynamaktadır. Çünkü özellikle Akdeniz ülkeleri tarafından rağbet gören kaliteli orman çamları Tahtacılar tarafından tedarik edilmektedir. Ancak üretim ilişkilerinden gereken payı alabilme anlamında Tahtacılar, konar-göçer yaşamın da tesiriyle bu sürece dahil olamamışlar ve bu üretim ilişkisinden yeterince pay alamamışlardır.

Tablo 4: XX. Yüzyıl Başlarında Antalya Merkez Kazası'nın Gelir Durumu

XX. Yüzyıl Başlarında Antalya Merkez Kazası'nın Gelir Durumu		
	Guruş	Para
Çeşitli Gelir Vergileri	1.318.024	35
Ağnam (Koyun)	1.329.008	
Aşar	2.524.222	
Çeşitli Gümrük Vergileri	71.695	
Orman ve Kereste Gümrük Vergileri	2.314.224	
Mahkeme Harçları	51.220	
Çeşitli Masraflardan Dolayı Elde Edilen Gelir	67.525	
Toplam	7.675.918	35

Kaynak: Aydın Beden, "Konya Vilayet Salnamelerine Göre XX. Yüzyılın Başlarında Antalya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı", *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 187; 1322 Konya Vilayeti Salnamesi, s.150–151.

Tabloda görüldüğü üzere, merkez kazanın gelir durumu, yani devletin topladığı vergilerin dağılımı özellikle tarım ve hayvancılıktan alınan vergiler ile orman ve kereste gümrük vergileri arasında paylaşılmaktadır. Bu noktanın bize ne ifade ettiği, yoğun ekonomik faaliyet alanı olan İskeleyi değerlendirdikten sonra da karşımıza çıkacaktır.

¹⁴⁹ Beden, A.g.k., s. 188; 1330 Konya Vilayeti Salnamesi, s. 372.

Denizden sağlanan gelir ve İskele'nin kullanımı açısından konuyu değerlendirmek gerektiğinde, ekonomik etkinliğin yoğun olduğu XIX. Yüzyıl sonları ve XX. Yüzyıl başlarındaki Antalya limanına, 1899 senesinde giren yerli ve yabancı gemi sayısı; 1852 adet Osmanlı gemisi ve 269 adet yabancı gemi şeklindedir. Bunun yanında da yine yerli ve yabancı toplam 371 yelkenlinin 1897 yılı verileriyle Antalya limanını aktif biçimde kullandığını göstermektedir¹⁵⁰.

Antalya, XX. Yüzyılın başlarında ticari ilişkilerini büyük oranda liman üzerinden yürütmekteydi. Ancak gelişmiş ve işlevi çok yüksek bir liman değildir. İskele denilmesinin nedeni de budur. “Antalya İskelesi, XX. Yüzyıl başlarında iki rıhtımdan oluşuyordu ve bu rıhtımların her birinin ucunda bir kale harabesi yer almaktaydı”¹⁵¹. Yine de yüzyılın başlarına kadar iskele hem Antalya halkı için hem de çevre bölgelerin halkı için büyük önemdedir. Şöyle ki; daha önceden Hamid Sancağı'nın ihraç ve ithalatlari da buradan yapılmaktaydı. Ancak bu sancağın ticari güzergâhının Dinar tren hattının açılmasından sonra İzmir'e kaymış, Antalya İskelesi'nin bir miktar önemini kaybetmesine neden olmuştur. Konya tren hattı inşasına başlanması o bölgelerdeki halkı da Antalya'ya müracaat etme gereğinden uzaklaştırdığı için Antalya'da ticari yaşam oldukça durgunlaşmıştır. Kazada ticari yaşamı hareketli tutan tek faaliyet kereste ticaretidir¹⁵². Ayrıca 1945'li yıllarda II. Dünya Savaşı ile beraber Akdeniz ticaret yolunun olumsuz etkilenmesi nedeniyle de liman işlevsiz hale gelmiştir, ithalat ve ihracat hacmi oldukça düşmüştür¹⁵³.

İskele Antalya'da ticari yaşamın neredeyse kilit taşı konumundadır. Ancak Antalya kasabasına ulaşımın zor olması ve İskele'nin deniz şartlarına karşı dirençsizliği yeni ve çağdaş bir liman gereksinimini ortaya çıkartmıştır. Sanayi alanında ise sadece birkaç un fabrikası, dokuma tezgahları ve kiremithaneler faaliyet göstermekteydi. Deniz ve sanayi alanındaki üretim kısıtları nedeniyle Antalya'nın temel yaşam damarının, tarım ve

¹⁵⁰ Veriler için bkz. Baykara, A.g.k., s. 21.

¹⁵¹ Beden, A.g.k., s. 193; 1317 Konya Vilayeti Salnamesi, s. 192.

¹⁵² Beden, A.g.k., s. 194; 1322 Konya Vilayeti Salnamesi, s. 312, 1330 Konya Vilayeti Salnamesi, s. 501-502.

¹⁵³ Günver Güneş, Müslime Güneş, “II. Dünya Savaşı Yıllarında Antalya”, *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu 18-19 Aralık 2003*, Hzl.: Necdet Ekinci, Hatice Akın, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Antalya, 2006, s. 318.

hayvancılığa dayandığını görmekteyiz. Kentin “tarım ve hayvancılık alanında bir kaynak ama ticaret alanında bir üs olarak kullanıldığı söylenebilir”¹⁵⁴.

Dikkate değer bir nokta ise Antalya’da bir Pamuklu İplik Dokuma Fabrikası’nın ve Narenciye işleme tesisinin (burada reçel üretimi de yapılmaktadır) kurulmuş olmasıdır. Kamu eliyle oluşturulmuş bu kuruluşlar kent ve yöre ekonomisinin tarım odaklı gelişimini teşvik etmiştir. Ancak makro ölçekteki tarım politikalarının da etkisiyle işlevselliklerini yitiren bu kuruluşlar Antalya kent kimliğinde tarımsal üretime ilişkin düşünüşün sembolik ifadeleridir.

Günümüzde tarım ve hayvancılık alanındaki göreceli üstünlük halen devam etmektedir. 2003 yılı verilerine göre Antalya’da tarım iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı %49,66 olarak gerçekleşmiştir¹⁵⁵. Turizm ise başlıca ekonomik faaliyet olarak hizmetler sektöründe oldukça büyük bir istihdam alanı olarak göze çarpmaktadır. 2003 verilerine göre Antalya, imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 33. sırada yer alırken, genel gelişmişlik sıralamasında 10. sırada yer almıştır¹⁵⁶. 2007 yılında deniz ürünleri üretiminde ise Akdeniz Bölgesi’nin payı %3,5 olarak tespit edilmiştir¹⁵⁷. Antalya Limanı’na gelen gemi sayısı en yüksek düzeyde 2003 yılında 92 gemi ile olmuştur. 2004 yılında kruvaziyer turizmi ile gelen yolcu sayısı 51.049 iken, 2008 yılında 41 gemi ile 25.057 kişi gelmiştir¹⁵⁸.

Görülmektedir ki; Antalya’da tarım ve ormancılığa dayalı faaliyetlerin getirisi, denizden elde edilecek ekonomik gelire ve istihdama tercih edilmektedir. Tarihsel anlamda da bu durumun pek farklı olmadığı görülmektedir. Denize ilişkin bilgi ve uzmanlaşmanın yetersiz oluşu da büyük ölçüde bunda etkindir denilebilir. Ancak Antalya denize ilişkin

---

¹⁵⁴ Beden, A.g.k., s. 195-196.

¹⁵⁵ Antalya İli Gelişmişlik Performansı, DPT, <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/ipg/akdeniz/antalyaPER.pdf>, Erişim Tarihi: 16.04.2009, s. 1.

¹⁵⁶ Bülent Dinçer, Metin Özaslan, Taner Kavasoğlu, *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)*, DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2003, s. 118.

¹⁵⁷ Haber Bülteni, TÜİK, Su Ürünleri 2007, Sayı: 122, 23 Temmuz 2008, s. 1.

¹⁵⁸ Limanlarımıza Gelen Kruvaziyer Gemi ve Yolcu Sayıları (2002–2009), T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı, <http://www.denizcilik.gov.tr/dm/istatistikler/DenizTicaretIstatistikleri/YolcuIstatistikleri/>, Erişim Tarihi: 10.12.2009.

bilgi ve deneyimden tamamen yoksundur denilemez. Önemli olan, kentin bu bilgiyi ve deneyimi paylaşmamış, aktarmamış, bunu sağlayacak mekanizmaları ve dinamikleri üretememiş olmasıdır. Konuyu bir de sınıf kavramıyla değerlendirecek olursak, çalışma biçimlerinin gündelik yaşamla harmanlanması ile oluşması beklenen doğal sınıfsal algılamalar, egemenlik alanını tesis edememiş toplumlarda tam anlamıyla gerçekleşmemektedir. Mattelard ve Neveu'ya göre, sınıf kavramı beraberinde toplumsal ve bireysel kimliklerin de gözden geçirilmesini sağlamaktadır. Ancak bu hassasiyetin siyaset dışı tutulmaya çalışılması –ki burada siyaset egemenlik alanının tesisinde kullanılan bir yöntemdir-, “kültür ürünleri tüketicilerini” egemen bir ayniyet ilişkisiyle donatarak, popülist eğilimleri körüklemiştir¹⁵⁹. Bu ise kolay olan ve maddi getirisi nispeten daha yüksek üretim biçimlerinin uygulanmasını toplumsallaştırmakta, meşruiyet kazandırmaktadır.

Tahtacılar örneğinde ise, üretim ilişkileri ve mücadelesinde, üretimin bilgisine ve gereklerine sahip konar-göçer unsur, ekonomik getirinin bölüşümünde pasivize edilmiş ya da kendine yeter yaşam biçiminin düşün dünyası istismar edilmiştir. Çünkü konar göçer yaşam biçimi, ihtiyaç fazlasına olumlu gözle bakmamaktadır. Eşyadan hayvana, paradan gıdaya her türlü artı ürün yaşamsal unsur, konar göçer için doğal yaşamın kaidelerini bozmak demektir. Bu nedenle artı ürünün elde edilmesi tam göçebe yaşam biçimine zarar vermiştir. Ancak yarı göçer yaşam tarzı ve özellikle Yörük kültürü bu dengeyi daha iyi oturtabilmiş görünmektedir.

Yörük yaşam biçimi, küçük baş hayvan yetiştirilmesine ve satımına dayanan bir ekonomik sürecin de yansımasıdır¹⁶⁰. Yörükler bu açıdan kapalı bir ekonomik yapı sürmemekte, serbest ekonomiyi benimsemektedirler. Yani ürettikleri mal ve hizmetleri ham madde olarak satıp karşılığında kışlık giyecek, yiyecek almaktadırlar. Özellikle üretilen süt ürünleri ve hayvansal yan gelirlerin tüccarlara satılması, kil ve tuzun köylülere satılması ile dönen bir ekonomi dahi oluşmuştur¹⁶¹.

---

¹⁵⁹ Armand Mattelard, Erik Neveu, *Kültürel İncelemelere Giriş*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 9.

¹⁶⁰ Ercenk, A.g.k., s. 135.

¹⁶¹ M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, *Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği)*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 13, 14.

Daha önce de değinildiği gibi, sosyo-ekonomik anlamda sınıf oluşumu ve örgütlenme bağlamındaki yoksunluk, yarı göçebe Yörükler üzerinde edilgenleştirici bir etki yaratmaktadır. Kent kimliği, üretim sürecindeki bu kopukluktan olumsuz etkilenmektedir.

1.2.6. Kent Planlaması Açısından Antalya Kent Kimliği

Antalya coğrafi olarak batıda Bey Dağları ve doğuda Aksu Çayı ile Çubuk Boğazı arasında kurulmuştur. Yine tarihsel bir bakışla, Osmanlı idari bölümlenmesine göre Antalya, Teke Sancağının sahil kısmının orta bölümünde yer almaktadır¹⁶². Kentin yapısı açısından ise Konya Vilayet Salnamesine göre; “Antalya Kasabası’nın XX. Yüzyıl başlarındaki sokakları dar ve düzensizdi. Evler, çoğunlukla ahşaptan yapılmıştı. Şehrin kayalık bir yapıya sahip olması ve sokaklarının doğal bir kaldırım halinde bulunması nedeniyle öteden beri kaldırıma önem verilmemiş, bu nedenle de düzenli bir caddesi olmamıştır. Ancak şehrin sur dışında kalan ve imar edilen yeni bölümlerindeki Yeni Kapı, Değirmen önü, Antalya-Burdur şose yolunun başlangıcını oluşturan Şarampol caddeleri oldukça geniş ve düzdü. Mahalleler arasındaki sokakların bir kısmını da su mecralarının işgal ettiği belirtilmektedir”¹⁶³. 1908’de Şarampol mevkiinde oluşturulan 93 hanenin inşa edilmesiyle buralara 310 Müslüman muhacir yerleştirilmiştir¹⁶⁴.

Kent, XX. yüzyıl başlarında Kaleiçi çevresine yayılmış vaziyettedir. 1906-1907 senelerinde Antalya’da 1 Hükümet Konağı, 1 kışla, 1 kütüphane, 3425 hane, 1 hastane (Gureba Hastanesi), 1 hapisane, 1 medrese, 1 Mekteb-i İdadi (Gündüzcü-Lise), 1113 dükkan, 7 mağaza, 52 kahvehane, 2 otel, 30 fırın, 8 han, 7 hamam, 35 mescid, 26 cami, 1 tekke, 10 musevi ibadethanesi, 5 kilise, 8 un fabrikası, 8 değirmen, 12 yağhane, 50 dimi¹⁶⁵ tezgahı, 15 halı tezgahı, 12 gazino, 3 lokanta, 10 debbağhane (deri işleme atölyesi), 1 gaz deposu olduğunu görmekteyiz¹⁶⁶.

¹⁶² Beden, A.g.k., s. 177.

¹⁶³ Beden, A.g.k., s. 178; 1330 Konya Vilayet Salnamesi, s. 200.

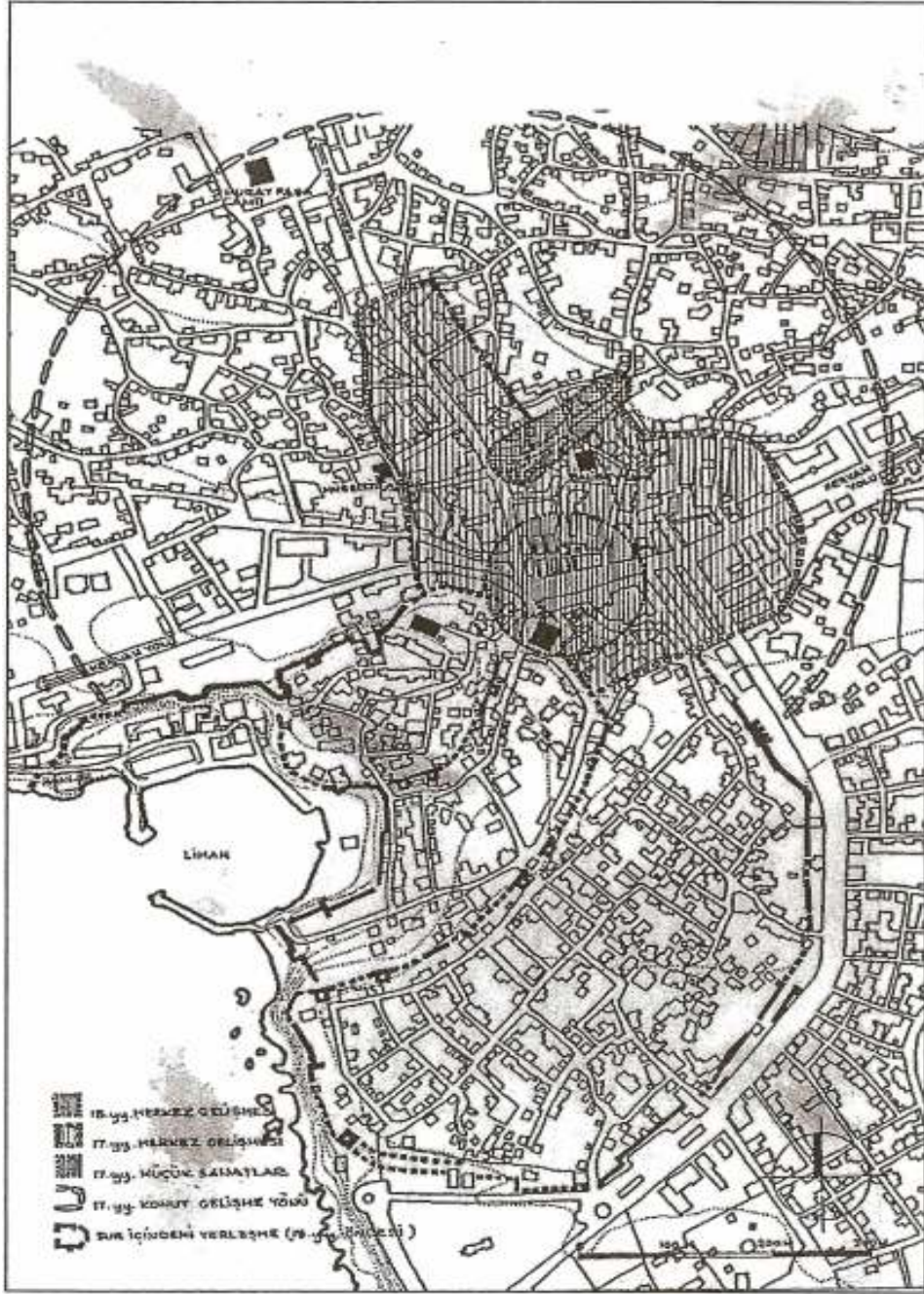
¹⁶⁴ Fahriye Emgili, “Girit’ten Antalya’ya Yönelik Göçler”, Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu 18–19 Aralık 2003, Hzl.: Necdet Ekinci, Hatice Akın, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Antalya, 2006, s. 155.

¹⁶⁵ Dimi: Renkli ince şerit kumaşlardan dokunan yolluk ve paspasların Akdeniz ve Ege yöresindeki ismidir.

¹⁶⁶ Veriler için bkz. Beden, A.g.k., s.178-179; 1322 Konya Vilayet Salnamesi, s.150, 313.

Harita 2: Kaleiçi ve sur dışı gelişme planı

(XVII. yüzyıl başından XIX. yüzyıl ortasına kadar)

Kaynak: M. Güçlü, A.g.k., s. 141; Sevgi Aktüre, “17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehrsel Yapının Değişme Süreci”, *Orta Doğu Tek. Ü. Mimarlık Fak. Dergisi*, C:1, S:1, 1975, s. 118.

Yukarıdaki plandan da anlaşılacağı üzere, İskele çevresi ve sur içine ait eski Antalya, yani şimdiki Kaleiçi olarak adlandırılan çekirdek, XIX. Yüzyıl sonlarına doğru bugünkü Şarmpol caddesi ve Kale Kapısı gerilerine doğru şişmiş durumdadır. Bunun

yanında Harita 2’de koyu taralı olarak gösterilen ticaretin yoğun olarak gerçekleştiği ve küçük esnafın, zanaatkarların yoğun olarak bulunduğu bölgelerin yerleşim alanlarının hemen dışında ve belli bir konumda oluşu da dikkat çekmektedir.

Antalya 1950’li yıllara kadar dış göç ve iskân politikalarıyla hem nüfus hem de bu nüfusun kent içindeki yerleşimi anlamında devamlı bir dönüşüm yaşamıştır. Antalya’ya 1950’li yıllara kadar devam eden dış göçün yerini 1970 yılından sonra iç göç hareketleri almıştır. Bu da beraberinde merkezden dışarıya doğru bir genişlemeyi beraberinde getirmiştir. Günümüzde şehir genel olarak Beydağları, Kepez ve Havalimanı arasına yayılmıştır. Bu genişleme sırasında tarım arazileri, bahçeler yerlerini yapılaşmaya bırakmıştır. Artan turizm faaliyetleri ile birlikte kentin gelenek ve göreneği, kültürü gün geçtikçe değişikliğe uğramıştır¹⁶⁷. Özellikle 1950 yılı itibariyle başlayan hızlı büyüme ile birlikte geleneksel kimlik değişimi göze çarpmaktadır. Tarım alanlarının konut alanlarına dönüşmesi ile doğuda Lara, güneyde Acısu mevki, batıda Konyaaltı sahil bandı, Arapsuyu mevki, kuzeyde Yeniköy’ü kapsayan bir yapılaşma söz konusu olmaya başlamıştır¹⁶⁸.

Antalya’da kent ölçeğindeki ilk imar planı 1956-1959 yılları arasında İller Bankası’na hazırlanmıştır. Bu planda asıl olarak Kaleiçi ve çevresi düşünülmüştür ve bu nedenle 1965 yılında yeni bir plana daha ihtiyaç duyulmuştur, ancak bu plan da parça parça uygulanabilmiştir. Lara kıyı bandının sit alanı olarak yapılaşmaya uygun görülmemesi kenti Batı’ya kaydirmiştir. Günümüzde ise halen bu planların çerçevesinde gözden geçirmeler yapılmaktadır.¹⁶⁹ Özellikle en başta 1957 yılında İmar ve İskan Bakanlığı’na onaylanan Antalya’nın ilk kent imar planında, kentin özellikleri göz önüne alınmamıştır. Antalya’nın yazların çok sıcak geçtiği bir Akdeniz kıyı kentinden çok bir kara kenti olarak düşünülmesi plan açısından büyük bir yanlışlıktır¹⁷⁰.

¹⁶⁷ M. Güçlü, A.g.k., s. 110.

¹⁶⁸ S. Ö. Güçlü, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Antalya”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 381.

¹⁶⁹ Sibel Mansuroğlu, Osman Karagüzel, Veli Ortaçesme, “Antalya Örneğinde Kent Planlama Çalışmalarında Biyotop Haritalarının Önemi”, <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11177.pdf>, Erişim Tarihi: 17.03.2010, s.y.

¹⁷⁰ S. Ö. Güçlü, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Antalya”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 381.

1960'lı yıllarla beraber başlayan planlı kalkınma hamleleri sanayi ve kent öncelikli kalkınma kavramını beraberinde getirmiştir. “Şehirlerdeki imtiyazlı sanayi sermayesi ile daha az değer verilen kırsal/taşra ekonomik etkinlikleri ve sınıfları arasında bir bölünmeyi getirdi. Kentli/köylü, şehirli/taşralı, sınai/zirai arasındaki böylesi bir kutuplaşma, kalkınma kavramının içsel açığının ürünü idi”¹⁷¹.

Antalya’da eski kent dokusu 1970’ler sonrasında kaybolmaya başlamıştır. Örneğin 1970 yılında belediye meclisi kararı ile bahçe mesafesi 3 m.ye indirilmiş, kat yüksekliği 9 m.ye çıkarılmıştır. Konyaaltı Caddesi boyunca yapılmış olan apartman blokları bu kararlar ile ortaya çıkmış ve kentin denizle ilişkisini koparan ilk önemli örneği yaşamıştır¹⁷². Bu binaların kıyıda bir duvar gibi yükselmeleri, denizden esen serin yaz meltemlerinin kent içine girmesini engellemektedir. Ayrıca arka kısımdaki yerleşimin denize bakışını tümüyle kapatmaktadır. 1980’ler ise imar plan ve kararları, yerel yönetim türleri, af yasaları uygulamaları gibi pek çok yasal ve yönetsel düzenlemelerin yapıldığı bir dönem olmuştur. Ancak kentsel dokuda ve arazi yapılanmasında telafisi imkansız zararlar ortaya çıkmıştır. Yasaya aykırılıkların sürekli olarak yasayla koruma altına alındığı bir dönem olmuştur¹⁷³. Her alanda yapay bir teşvik siyasetiyle şekillenen kutuplaşma, kendisini en belirli biçimde kentleşme sürecinde göstermektedir. Bu süreç kendi doğal ortamına henüz kavuşmamıştır. “Kentleşme sürecini gerçekleştirme yönünde çabalarını sürdüren toplumlarda da geleneksel üretimin alt yapısı ile sosyo-kültürel sistemin üst yapısını oluşturan yaşam tarzını değiştirme denemelerinde, hemen hemen her konuda önceki yaşam biçiminden belirli ölçüde bir kopuş yaşanırken, kentliliğe uygun bir kültür dokusu yaratılamamaktadır”¹⁷⁴. Bireysel anlamda yaşanan kentlilik, kent ölçeğinde kentleşmeye dönüşmektedir. Oysa kentleşme, hem coğrafi bir genişleme hem de kentin insani niteliğinin, topluluk yaşamının kaybolması, tarımsal yaşamın doğal halinden uzaklaşması gibi olumsuzlukları da içermektedir. Kentleşme ile kentin birbirine yabancı iki kavram olması halini ifade eden bu durum kent ile kıra ekolojik ve tarımsal yönden zarar

¹⁷¹ Meltem Çiçekli, *Konya Bir Şehrin İki Hikâyesi*, Dipnot Yayınları, Ankara 2007, s. 62.

¹⁷² Yerel Yönetimler ve 2009 Yerel Yönetimler Seçimleri, Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Kasım 2008, <http://www.antmimod.org.tr/.../yerel%20yönetimler%202009%20seçimleri.pdf>, Erişim Tarihi:31.01.2010, s. 96.

¹⁷³ Serap Fırat, “Bir Modernleşme Projesi Olarak Kentsel Gelişimi İzlemek: Antalya Örneği”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 395.

¹⁷⁴ Ruhi Ersoy, A.g.k., s. 235.

vermektedir. Bu iki kavramın birbirinden ayrılması, aynı zamanda kurumsal, teknolojik, toplumsal değişikliklerle yurttaşı kentin karar alma süreçlerinden uzaklaştırmaktadır. Bu nedenle eskiden olduğu gibi yine birey bir vergi mükellefine ya da seçmene indirgenmektedir¹⁷⁵.

Hem kent planlaması açısından önemli hem de kent ekolojisi açısından göz önünde bulundurulması gereken bir başka nokta da Maunier'in belirttiği, coğrafi şartların şehrin iç düzenini dolaylı biçimde etkilediği görüşüdür. Maunier, kentin bölümlerinin farklı coğrafi bölgelerde (ovada, dağda veya bir nehrin iki kıyısında) yerleşmesinin, bölümler arasındaki ilişkileri kopuklaştırdığını ileri sürmüştür¹⁷⁶. Buna benzer bir yapıyı ve sonucunu, mevcut durum içerisinde Antalya'nın batısında oluşan mahallelerin kent merkeziyle bağındaki kopuklukta gözlemlemek mümkündür.

Günümüzde de Kaleiçi, Balbey Mahallesi ve Haşim İşcan Mahallesi kent merkezi yerleşim yeri olma özelliklerini korumaktadırlar¹⁷⁷. Bunu kentsel gelişim sürecinde çevrenin özellikle ulaşım ile merkeze eklemleme çabasında görebiliriz. Bu eklemleme çabası bu merkezi yerleşimi etkin tutmakta, ama bir yandan da içinde barındırdığı sorunlarla çevre - merkez kopukluğuna kaynaklık etmektedir. Çünkü özellikle çevreye doğru Kuzey ve Batı eksenli büyüme, planlı bir gelişimin ürünü değildir. Elbette bunun böyle olmasında kentsel alanın adil paylaşılabilmesi, rant (geçmişte falezler üzerinde yapılaşma şeklinde görülen rant kaygısı günümüzde yerini yine manzara dürtülü sahil şeridi tahsislerine bırakmıştır) ve göç gibi etkenler büyük sorunlardır. Kentin kimliği, kent planlaması anlamında kesikli bir yapı göstermektedir. Göç sürecinin kent planlaması anlamında da doğru yönetilememesi ve gecekondulaşma ayrı bir sorun olarak durmaktadır. Lara ve Konyaaltı gibi mevkiler yoğun ve çok katlı yapılaşmanın sıklıkla görüldüğü yerlerdir. Oysaki bu yapılaşma faaliyetleri turizm ile bütünleştiğinde, kentin deniz ile etkileşimi, kent üzerindeki egemenlik alanlarının bölüşümü mücadelesinin bir parçası olmaktadır. İç göç ve mevsimlik göç ile bağlantılı olarak kentli ve konar göçer kent sakinleri, kent üzerindeki bu egemenlik mücadelesinin bir tarafı olmaktan çıkmakta ve

---

¹⁷⁵ Bookchin, A.g.k., s. 11, 41.

¹⁷⁶ Yörükkan, A.g.k., s. 98.

¹⁷⁷ Mansuroğlu, Karagüzel, Ortaçeşme, A.g.k., s.y.

süreci gözlemleyen konumuna sürüklenmektedir. Antalya'ya kimliğini veren ve özellikle birkaç kuşak boyunca Antalya'da yaşayan aile mensuplarının ayrı ayrı belleklerinde yer etmiş tarihi kamu binalarının (Hükümet konağı-valilik, Kız Enstitüsü, İnönü İlköğretim okulu, Antalya doğum evi) yıkılması gibi yönetsel hatalar da Antalya'nın kimlik oluşumundaki kesikliliğin, belleğini kaybetmiş bir kent olmanın sebeplerinden özgün ve güncel olan bir örnektir.

1.2.7. Ekolojik Açıdan Antalya Kent Kimliği

Antalya, kimliğine etki eden tüm bu belirleyenlerin yanı sıra başlı başına ekolojik bir sistemin içerisinde yer almaktadır. Kent kimliği ekolojik anlamda da özgünlüğe sahiptir. Çünkü öncelikle insan, hem ekolojik bir varlık hem de belirtildiği gibi kent bir eko-topluluktur. Ancak kimliğin bir yönünü oluşturan doğal çevre Antalya'da belirgin biçimde kent kimliğinin belirleyenlerindedir.

Doğusunda Aksu çayı ile Acısu ve batısında Boğa çayı gibi önemli pek çok akarsu ile beslenen bir kent olan Antalya, karstik jeolojik yapısının da etkisiyle geçmişte pek çok düden ve şelale ile iç içe olmuştur. Değirmenler, sarnıçlar ve hatta hidro elektrik santraliyle kent, su kaynakları açısından oldukça yüksek bir potansiyelin taşıyıcısı durumuna gelmiştir. Ancak günümüzde bu özelliğini büyük oranda kirlilik ve imara teslim etmiştir.

Özellikle kent içerisinde çeşitli vadilerin bulunduğu bir gerçektir. Bu vadilerin yapılaşma nedeniyle doldurulmuş olması, yağışın kent içinden tahliyesini güçleştirmektedir. Örneğin Kadınyarı Deresi vadisinin bir kısmının doldurulmuş olması ve buraların günümüzde dinlence alanı olarak tasarlanması, bitki çeşitliliğinin değiştirilmesi kent ekolojisi bakış açısıyla oldukça sorunludur¹⁷⁸. Benzer şekilde Düden çayının kent içerisinden geçerek denize döküldüğü hat boyunca da dinlence alanlarının yapılması öngörülmüştür.

Antalya'nın doğu uzanımlı sahil şeridi olan Lara kıyı bandının devamı olan Lara plajlarının kuzeyi ender rastlanan, *Caretta caretta* kaplumbağaları için de bir üreme noktası

---

¹⁷⁸ Mansuroğlu, Karagüzel, Ortaçeşme, A.g.k., s.y.

olan kumul oluşumlarına sahiptir ve gerisindeki doğal fıstık çamı ormanları ile kumulun iç kesimlere doğru ilerleyişi kesilmiştir¹⁷⁹. Rüzgarın (yaz rüzgarı) etkisiyle oluşan kumullar, Toros dağlarından akarsular ile gelen ve dalgalarca öğütülen toprağın tekrar yeryüzüne rüzgar tarafından atılması ile oluşmaktadır. Benzer etki falezler için de söz konusudur. Burada parçalanmış taşlar ise Konyaaltı plajına sürüklenmekte ve buradaki taşlık yapı falezlerden kopan kayaların etkisiyle meydana gelmektedir. Falezler Antalya kentinin mekânsal anlamda fiziksel kimliğinin en belirgin unsurlarındandır. 1980 yılında doğal sit alanı ilan edilen falezler 8,5 km.lik bir kıyı şeridini kapsamaktadır. Ancak yapılaşma izinleriyle turizm lehine değişim olmuştur ve I. Derece doğal sit alanı olan falezler üzerindeki koruma alanının kıyıda iç kısımlara doğru genişliği, turizmin etkisiyle gün be gün revize planlarla daraltılmaktadır¹⁸⁰. Kent içi yeşil dokunun azalması ve ormanlık arazilerin kıyı jeolojik yapısı ile birlikte eş zamanlı tahribi (özellikle falez dibi plajlarda beton inişler ve asansör çıkıntıları ile doğal denizel mağara girişlerinin tıkanması) kentin ekolojik değerlerini yıkıma uğratmıştır.

Bu coğrafi özellikler aynı zamanda denize ilişkindir. Kıyısında bulunan denizin özellikleri ve yarattıkları ile harmanlanmamış bir düşünüş, kent kimliğini elbette dönüşümü yönlendiren egemen gücün farkındalık noktaları lehine geliştirecektir. Özellikle topraktan sağlanan gelirin doğaya dair beğeni ile bütünleştirilerek hizmet sektörüne dönüştürülmesinin bir yöntemi olan turizm, bu değerleri kendisi için dönüştürmekte ve kimi zaman yok etmektedir.

---

¹⁷⁹ Mansuroğlu, Karagüzel, Ortaçeşme, A.g.k., s.y.

¹⁸⁰ Bkz. TMMOB, *Antalya Kıyı Yerleşmeleri. Planlama, Yapılanma, Kullanma ve Sorunları*, TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayını, Antalya, 1996, s. 127.

1.3. KONAR GÖÇERLİĞİN ANTALYA KENT KÜLTÜRÜ VE KİMLİĞİNE ETKİSİ

Öncelikle konar göçerlikle ilintili olarak göç kavramına kısaca değinmekte yarar var. “Göç, kişilerin yaşamlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen yahut geçici bir süre için bir iskân ünitesinden (şehir, köy gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır”¹⁸¹. Gönüllü’nün Fichter’den aktardığı şekliyle ise göç; zaman ve mekân içerisinde gerçekleşen bir hareketlilik biçimidir. Yani kişinin sosyal statüsündeki değişim bir sosyal hareketlilik iken; göç, fiziksel hareketliliktir. Bir coğrafi alandan diğerine devinim halidir. Bu, istekli ya da zorunlu yer değiştirmeleri de kapsamaktadır¹⁸². Farklı göç tanımları bulunmakla birlikte en yaygın ve tercih edilen tanım, göçün; “ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketi”¹⁸³ olduğu şeklindedir. Yalçın’ın, Eisenstadt ve Jackson’dan aktardığı şekliyle göç aslında coğrafi bir yer değiştirme hareketinden daha çok bir toplumdaki başka bir topluma doğru yapılan bir dahil olma sürecidir. Bu bize göçün toplumsal boyutunu da vermektedir. Farklı bir ortam aynı zamanda farklı bir kültürel karşılaşma demektir¹⁸⁴. Göç, kimi zaman sosyal sınıflar arasındaki fiziksel ve toplumsal sınırları belirginleştirebilmektedir. Bu ise toplumsal ve ekolojik değerlerin yaşama aktarımında kesintiler yaratmakta, farklılıkları keskinleştirmekte kente içkin bir kültür oluşumunu sekteye uğratabilmekte ve kent belleğini zayıflatmaktadır¹⁸⁵.

Bu tanımlarla birlikte göç olgusunun bir yaşam biçimi olarak yaşandığı konar göçerlik ise ekonomik, siyasi, toplumsal bir var olma biçimi, bir yaşam tarzıdır. Bu

¹⁸¹ Müzeyyen Gönüllü, “Dış Göç”,

<http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale/say11/diŝ%20%20%20goÇ.pdf>,

Erişim Tarihi: 07.12.2009, s. 94.

¹⁸² Gönüllü, A.g.k., s. 95; Joseph Fichter, *Sosyoloji Nadir?*, Çev.: Nilgün Çelebi, Selçuk Üniversitesi Yayınları No:75, Konya, 1990.

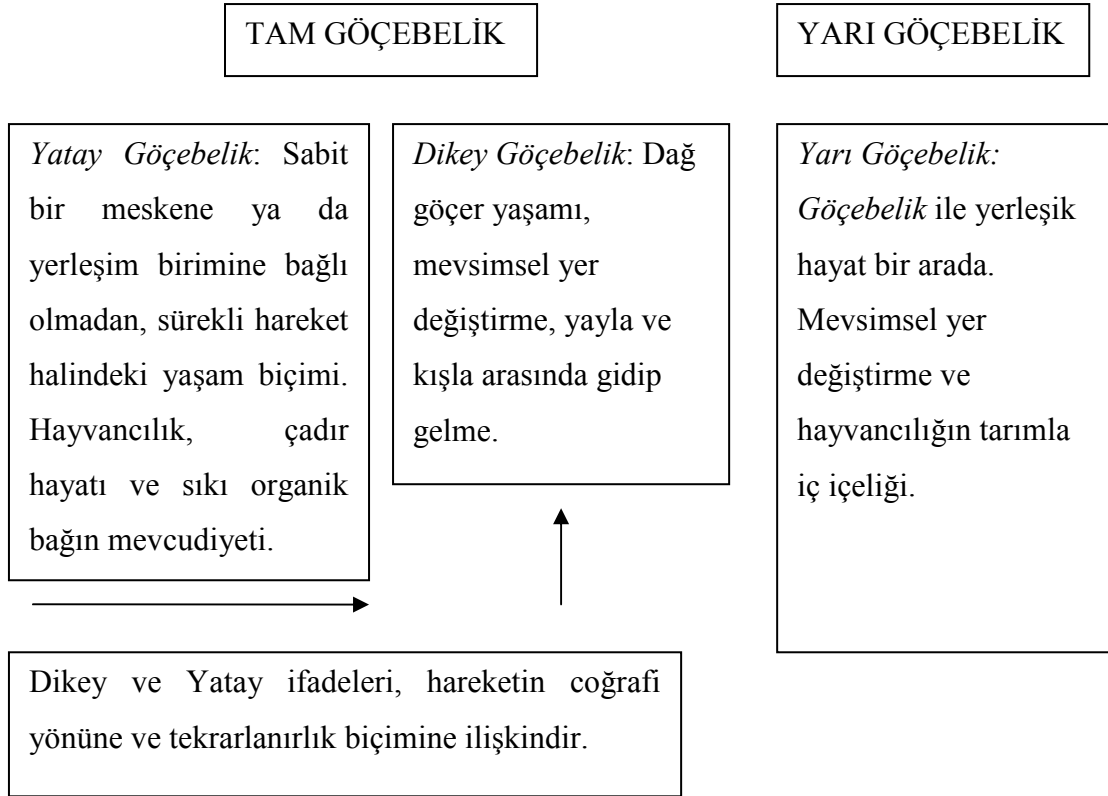
¹⁸³ Cemal Yalçın, *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 13.

¹⁸⁴ Yalçın, A.g.k., s. 12.

¹⁸⁵ Birol, A.g.k., s. 28.

anlamda Mehmet Eröz'ün sınıflandırması ile göçebelik tam ve yarı göçebelik şeklinde gerçekleşmektedir.

Tablo 5: Tam ve Yarı göçebe yaşam biçimi

Yatay göçer yaşam tarzı, yönetsel her türlü denetimden uzak, hayvancılıkla geçimin sağlandığı sürekli hareket hali olarak gerçekleşir ya da kent yerleşkelerine yakın yaşam içinde hareket yeteneği kısmen kaybedilmiş biçimdedir. Kuzey Afrika'da ve Arap yarım adasında en belirgin biçimde görülebilir. Dikey göçerlik ise, dağ göçer yaşamı biçimindedir. Mevsimlere bağımlı biçimde yazın yaylaya, kışın kışlaya, ayrıca hayvanlar için otlak ve güzlelere gidip gelme halidir¹⁸⁶. Orta Asya, İran ve Anadolu göçer yaşamı bu

¹⁸⁶ Yayla: Mayıs'tan Eylül'e kadar kalınan, bol otlulu sulak ve serin arazi.

Kışla: Kışın geçirildiği köy veya vadi tabanı, özellikle sert rüzgarlara karşı korunaklı yerler.

Güzle: Sonbaharın geçirildiği, güneş gören, kısmen dağa göre daha ılıman ve otlakların bulunabileceği dağ etekleri, köy civarları. (Mehmet Eröz, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s. 86.) Yaylak, kışlak gibi tabirler Yörükler tarafından kullanıla gelen tabirlerdir fakat içerikleri Yayla ve kışla ile aynıdır.

şekildedir. Yarı göçerlik ise, konar göçer yaşam ile yerleşik yaşam arasındaki ara biçimdir. Hayvancılıkla beraber “geçim için” tarım da yapılmaktadır ve bu yaşam biçimi kendi içinde ekonomik bir karakter de taşımaktadır. Araplarda yarı göçerlik daha çok nehir kıyılarında yaşanmaktadır. Nehir boylarında ve bataklık yerlerde sığır yetiştiriciliğinin yapılabilir olması nehir boylarında yarı hareketli yarı yerleşik bir yaşam tarzına neden olmuştur¹⁸⁷. Antalya’da tarımsal faaliyetlerin göçer yaşam biçimini sürdüren unsurlar tarafından benimsenmiş olması ve yerleşik yaşama dair belirgin özelliklerin yaşanıyor oluşundan dolayı göçer yaşam biçiminin daha çok yarı göçerlikle devam ettirildiğini belirtmek mümkündür.

Göçer (göçebe) toplumsal örgütlenmesinde beş aşama sayılabilir:¹⁸⁸

- a) Çadır
- b) Oba – Zom
- c) Kabile
- d) Aşiret
- e) Aynı kandan geldiğine inanılan ulu kişi (Günümüzde aşiret anlamında *bey* ve yönetsel anlamda *muhtar* şeklinde bir görünüm altındadır)

“İdeal olarak oba, aynı soydan gelenlerin oluşturduğu küçük bir gruptur. Ancak gerçekte birçok obada üyeler arasında kan bağı bulunmamaktadır. Bu ‘aynı gölgeyi paylaşanlar’, aynı aileye mensup oldukları için, paylaşabildikleri ve birlikte iş yapabildikleri için bir aradadırlar: ‘oba, basitçe, emeklerin bir havuzda birleştiği, üyelerinin her birinin diğerine bağlı olduğu’ bir ekonomik işbirliği birimidir”¹⁸⁹.

Kısaca göçer çadırlarında barınan haneler, oba ya da zom şeklindeki yerleşim birimlerini oluşturmakta; evlenme yoluyla meydana gelen akrabalıklardan, yani kabilelerin toplamından da aşiretler oluşmaktadır. Bunun yanında aşiretler, siyasal bir karakter de ortaya koymaktadırlar¹⁹⁰. Lindner’e göre bu siyasal karakter boylarda, sert ve tekinsiz yaşam koşullarına toplumsal karşı koyuş şeklinde kendisini gösterirken, aşiretlerde sık

---

¹⁸⁷ Eröz, A.g.k., s. 71-72.

¹⁸⁸ Tezcan, A.g.k., s. 125.

¹⁸⁹ Lindner, A.g.k., s. 78.

¹⁹⁰ Tezcan, A.g.k., s. 125, 126.

baskılara karşı siyasal bir duruş biçimindedir¹⁹¹. Lindner, aşiret, klan, hatta oba mensubiyetinin, aşiret ideolojisi ya da söyleminin ifade ettiğinden çok daha dışa açık olduğunu ifade etmektedir¹⁹².

Göçer yaşayış tarzının yerleşik biçime dönüşmeye başlamasıyla tarımsal faaliyetlerden daha radikal değişimler gerçekleşmiştir. Kabile yaşamının yurttaşlık kavramına yönelik gelişim göstermesi, kan bağı ve cinsiyete dayalı görev dağılımı ile yaşa dayalı mevki paylaşımının yeni toplumsal düzen içinde eritilmesi, bu biyolojik sınıflandırmanın yerine tabaka ve sınıflar şeklindeki toplumsal yapının ikame edilmesi söz konusudur¹⁹³. Gerçi günümüzde tamamiyle göçer aile yaşamının oldukça azaldığı gözlemlenmektedir. Yarı göçer ya da tamamen yerleşik yaşam tarzının benimsenmesinde otlakların azalması, doğal otlaklarda yapılacak hayvancılığın zorlaşması, bu tür hayvancılığın ekonomik getirisinin azalması ve riskli hale gelmesi gibi nedenler de etkili olmaktadır¹⁹⁴.

Toplumsal açıdan, toplumsallaşmanın en temel düzeyde yaşandığı aile, göçer toplumsal örgütlenmesindeki her aşamada da kilit önemdedir. “Aile ‘üretim ve tüketim birimi oluşturan özerk yapı’dır ve göçebeliğin temel birimidir. Göçebe ve kırsal faaliyetlerin asıl örgütlenmesi, sürüyü otlatıp, güdebilecek en uygun sayıda tutmak ve günlük programı aksatmadan uygulamak için gerekli personelin seçimindeki işbirliği üzerinde temellenir. İşbirliği ve kendini koruma zorunluluğu, kamplar gibi (geçici) yerleşme yerlerinin yaratılmasını gerektirir ve gerçek, imgesel ilişkilerinin sürekliliği klanı oluşturur. Ortak üyelik, potansiyel kuşku kaynağını ortadan kaldırır ve göçebeliğin aileyi zorladığı işbirliğini olanaklı kılar. Akrabalık tanımını içinde oturan bu süreç, ideolojiye gayet uygundur, ancak gerçeğin yüzü serttir, kazanç payı ve yetenek, kan bağı kadar geçerlidir”¹⁹⁵. “Asabiyet”¹⁹⁶ kavramının buradaki yansıması kuvvetlidir. Çünkü haklı-

¹⁹¹ Lindner, A.g.k., s. 32.

¹⁹² Lindner, A.g.k., s. 78.

¹⁹³ Bookchin, A.g.k., s. 286, 287.

¹⁹⁴ M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 11.

¹⁹⁵ Lindner, A.g.k., s. 31.

¹⁹⁶ Asabiyet kavramı özellikle cahiliye devri Araplarında kabilesel bir durumu ifade etmektedir. Aile fertlerinin birbirini her durumda savunması ve arka çıkması halidir. Malın ve canın korunması gayretidir. İbn Haldun, asabiyetin kan bağıyla mümkün olduğunu söylerken; E. Kongar, bu kavramda vurgulananın

haksız her türlü kendini savunma dürtüsü ve bir olma duygusu yaşamın, soyun, manevi birlikteliğin devamını sağlar¹⁹⁷. İbn Haldun, Mukaddime adlı eserinde konar göçer (onun ifadesiyle *bedevi*¹⁹⁸) yaşam tarzını, basit, cesarete dayanan ve karşılıklı yardımlaşma temelli bir yaşayış olarak açıklamaktadır. Zaten İbn Haldun, asabiyet kavramına değinirken bunu kan bağına dayanan bir ortak hareket etme bilinci olarak ifade etmektedir. Toplumsal yaşamın basitliği elbette üretim biçiminin şekli ve basitliği (sadeligi) ile de doğru orantılıdır. Topluluğun sosyal ve siyasal amaçlarını gerçekleştirebilmesi, asabiyete ilişkin bir otorite çatısını ve ekonomik yapının dinamikliğini gerektirmektedir. Ancak ekonomik yapı içerisinde kazanılan asabiyet yine ekonominin (üretim tarzının) gelişip değişmesiyle kaybedilir¹⁹⁹.

Başta da belirtildiği gibi konar göçerlik bir yaşam tarzı ve ekonomik, siyasi, toplumsal bir var olma biçimidir. Bu açıdan Antalya kent kimliği konar göçer yaşamın kültürel çerçevesiyle birlikte şekillenmiştir. Bu özgün yapı, aynı zamanda Antalya Körfezi gibi geniş bir coğrafi niteliği ve deniz gibi zengin bir ekolojik değeri de bünyesinde barındırmaktadır. Denizin kıyısında bulunan bir kent olarak Antalya, buna ilişkin kültürel bir geçmişe elbette sahiptir, fakat kentin kimliği bu doğrultuda net çizgilerle belirlenebilmiş midir? Aynı zamanda bu, denizin konar göçer düşünüş ile bağı noktasında kent kimliğine yeterince yansımadağı izlenimi vermektedir. Deniz ve deniz kültürünü irdelemek, bu anlamda konar göçerlik ve peşi sıra daha belirgin olarak Yörük kültürü ve

---

dayanışma ve ortak hareket etme bilinci olduğunu belirtmektedir. (M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 16.)

¹⁹⁷ M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 16.

¹⁹⁸ İbn Haldun'un *bedevi* sözcüğüne eş değer olarak konar göçer ifadesi kullanılabileceği gibi, *bedeviden* kasıt kimi düşünürlere göre yabanıl yaşam biçimidir. Bu, sınırlı ve gerekli ihtiyaçların tatmini ile yaşamını devam ettirme durumudur. İster yabanıl yaşam denilsin ister konar göçer yaşam biçimi denilsin, her ikisi de asabiyet temelinde şekillenen bir hareket (eylem) tarzının ifadesidir. Asabiyet bir davranış biçimidir, bu davranış ise kolektif niteliktedir. Bu hareket tarzı aynı zamanda devingen bir karakter taşımaktadır. Çünkü yabanıl yaşam biçimi İbn Haldun'a göre uygarlığa doğru evrim geçirmekte olan bir kültür aşamasıdır. Bunun dinamiği ise değişken ve devingen yapıdaki bir eyleyiş olan asabiyettir. (Ümit Hassan, *İbn Haldun'un Metodu ve Siyaset Teorisi*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1998, s. 224, 231–232.) Daha açık bir ifade ile toplumlar göç yoluyla etkileşim içerisine girerek yerleşik düzene geçmekte ve böylece evrim geçirmektedirler. (Esra Burcu, A.g.k., s. 179.)

¹⁹⁹ Ümit Hassan, A.g.k., s. 176, 178, 242, 243.

yaşam biçiminin deniz ile ilişkisini ve kent kimliğinin bundan nasıl etkilendiğini ortaya koyabilmek açısından büyük öneme sahiptir.

Antalya kenti, sadece denize kıyısı olan bir kent değildir elbette. Çevresi dağlarla çevrilidir ve iklim koşulları, çok dar bir alanda yükseltiyle bağlantılı olarak mevsim koşullarına göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bu aynı zamanda hem kent insanı hem de yarı göçer topluluklar için iklimlendirme ihtiyacı doğurmaktadır. Antalya özelinde geçmişte bu durum kent içindeki sarnıçlar, kuyular, buz satıcıları vb. ile gerçekleşirken göçer yaşam biçimine yakın topluluklarca bu iklimlendirme yaylalara göç ile birlikte bir yaşam biçimi haline dönüşmektedir. İlkinde gündelik yaşam pratiği niteliği kazanan mevsim şartlarının getirdiği zorluklara çözüm üretimi, ikincisinde hayvancılık ve aile yaşamı ile bütünleşerek kapsamlı bir yaşam algısına, soy devamlılığına dair düşünüşe ilişkin bir yaşam biçimine denk gelmektedir. Bu yaşam biçimi kentten bağımsız, kentle ilgisi olmayan topluluklarca değil aksine değinildiği gibi kentle etkileşim içinde olan yarı göçer ya da yerleşik nüfus tarafından da yaşana gelmektedir.

Antalya kent kültürünün oluşumunda tarihsel süreci de göz önünde bulundurduğumuzda başat öge Yörükler olmuştur. Bu açıdan Antalya kent kültürü, kimliği göçer yaşam süren yerel halkın belleği ve bu yaşam biçimine ait deneyimlerinin biriktirdikleri ile yoğrulmuştur. Kente dair düşünüşün çoğu zaman yerleşikliği zorunlu kılması, bu yaşam biçimi ile ters düştükçe kent üzerine düşünüş de çekinik bir yapı kazanmıştır. Üretimin bu yaşam biçiminin olmazsa olmazı hayvancılıkla yapılması, öte yandan tarımsal üretimin teşvik edilmesi, çekinik yapıyı katmerleştirmektedir. Özellikle geçimlik hayvancılığın aksine denizden sağlanacak geçim, göçer yapıyı değil yerleşikliği zorunlu kılmaktadır. Antalya bu açıdan kent kültürünün oluşumunu çevresindeki dağların kültürüne sabitlemekte, kimliğini de bu örüntünün unsurlarına içkin biçimde denize dair fiziksel çevreden uzakta mekânsallaştırmaktadır.

Antalya kent kimliği, birey ve toplum bağlamında dönüşüm sürecini konar göçer yaşam biçiminin karakteristik özellikleri ile birlikte yaşamaktadır. Antalya, Kuzey ve Batı eksenli bir yarım dairede deniz ve dağlarla çevrilidir ve bu coğrafya ile bütünleşik bir yaşam biçimi süren konar göçer unsurların ekonomik, siyasi, toplumsal hayatlarında *sürekli* ya da *kesintili* olarak yer almaktadır.

Sonuç olarak Antalya kent kimliği sosyo-kültürel ve fiziksel olmak üzere iki boyutlu değerlendirildiğinde, çok parçalı kültürel yapının farklı aidiyetlere denk düştüğü ve bunun fiziksel olarak mekâna yansımalarının ise yerellik ve kentlilik anlamında zenginlikler yarattığı, ancak kesikliliği de engelleyemediği görülmektedir. Bu kesikliliğin temel etkeninin de devlet politikaları ve iskan uygulamaları olduğu dikkat çekmektedir.

Antalya kent kimliğine özgünlük kazandıran sosyo-kültürel, ekonomik, demografik, ekolojik ve yönetsel unsurların her biri kendi içinde tarihsel bir dönüşüm geçirmiş ve kente ilişkin profilin de ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Yörük yaşam biçimi, farklı aidiyetliklerin ve yerelliğin kent kimliğinden uzaklaşarak kurgulanmasına neden olmuştur. Bu açıdan Antalya'da kentin Yörük kültürü ile temellenmiş sosyo-kültürel yapısı kentli normlarının yerleşmesini, toplumsal gerçekliğin kente özgü nitelikleri sunmasını, alt kültürlerin kent içinde yoğrulmasını sağlayamamış ve kent kimliğini sorunlu hale getirmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM:

ANTALYA DENİZ KÜLTÜRÜ

Bu bölüm içerisinde ve çalışmanın genelini etkileyecek biçimde üzerinde duracağımız deniz kültürü, insanın anlamlandırması temelinde coğrafi bir mekânsal etkileşimi ifade etmektedir. Kent mekânı da bu açıdan ve Antalya özelinde coğrafi (yerel) mekân ile bütünlük taşımaktadır. Konar göçerlik bu noktada coğrafya bağımlı bir yaşam biçimi, soy bağımlı bir kültürel kodlanma biçiminde Yörük kültürü olarak Antalya’da oldukça başat bir karakter sergilemektedir. Antalya’nın bu özgün yapısı, deniz kültürünün bir yaşam biçimine dönüşümünü nasıl yansıtmaktadır? Deniz kültürü, kent kültürü ve kimliğine dair bu süreçte hangi konumdadır?

Coğrafya, tabiat şartları ile birlikte değerlendirildiğinde bir bölgedeki yerleşim birimlerinin yapısı üzerinde etkili olabildiği gibi toplumsal ve bireysel olanı da etkileyebilmektedir. Kefeli’nin tespitiyle “denizin insana sunduğu koşullar ile dağlık alanların sunduğu koşullar farklılaşırken bu bölgelerde yaşayan insanların düşünme biçimi, söz varlığı, duyuş tarzı farklılıklar göstermektedir.”²⁰⁰ Elbette tek başına tüm yaşanan dünyayı çeviren bir coğrafya algısı oldukça ütöpik olacaktır. Ancak ifade edilmeye çalışılan, kültür ve kimlik bahsinde görüldüğü gibi kültürün de kimliğin de coğrafi ve kentsel bir mekân algılaması ile bütünlük taşıdığıdır. Özellikle Antalya’nın özgün niteliği, coğrafyanın kentten ayrışması olmamasında görülebilir. Ayrıca Antalya’da bu özgün nitelik içinde coğrafi yapı, ikincil olmayı gerektirmeyecek kadar tarihi deneyimlerin de besleyicisi olmuştur.

Toplumsal ve doğal alanların, gündelik yaşamdaki en sıradan etkinliklerde dahi kendi niteliklerini yitirmeden karşılıklı bir etkileşim süreci bağlamında iç içe oluşu gerçeği göz ardı edilmemelidir²⁰¹. Bu noktadan hareketle deniz kültürü; televizyon kültürü, basketbol kültürü vb. gibi sadece sıfat anlamında bir karşılığı ifade etmemektedir. Bu

---

²⁰⁰ Emel Kefeli, “Coğrafya Merkezli Okuma”,

<http://www.turkishstudies.net/sayilar/sayi14/Cilt1/3.%20Emel%20Kefeli.pdf>, Erişim Tarihi: 09.03.2010, s. 427.

²⁰¹ Murray Bookchin, *Toplumu Yeniden Kurmak*, Metis Yayınları, İstanbul, 1999, s. 42.

yüzden doğrudan ve şimdiden deniz kültürü tanımını sunmaktan çok bu kültürel sürecin kendisine tanıklık etmekte yarar vardır. Bu açıdan bu kültürün birikimsel ifadesi temelinde Antalya’da denize ilişkin tarihsel süreç ortaya konulmalıdır.

2.1. ANTALYA DENİZ KÜLTÜRÜNE TARİHSEL BAKIŞ

Tarihsel veriler, toplumların su ve suyun sağladığı fırsat ve faydaları değerlendirmek, toplumsal ve ekonomik refahı arttırmak için suya yakın bölgelerde yerleşimlerini ve yaşamlarını sürdürdüklerini tekrarlanan biçimde sunmaktadır. Su, coğrafi anlamda karalar içinde durağan ya da dinamik yapıda olabileceği gibi deniz anlamında karasal ve sucul ekosistemleri birleştiren ve kendi doğal yaşam alanıyla, kültürüyle bağımsız bir bütün oluşturmaktadır.

Bu bölüm çerçevesinde değerlendirilecek olan deniz kültürü olgusu ve doğal çevre, daha çok coğrafi anlamda Akdeniz havzasını kapsar biçimde olacak ve özelde Antalya örneği ve Antalya körfezi ile sınırlı kalacaktır.

Akdeniz coğrafyası ve Anadolu’nun güneyi tarihsel anlamda köklü ve insanlık tarihi için önemli bir geçmişe sahiptir. Deniz de; elbette bu coğrafyaya başta ismiyle ve kendisine kıyısı olan ülkelerin dillerine, ekonomilerine, sosyal yaşantılarına hatta uluslar arası ilişkilerine kadar şekil vermiştir. Peki, sosyo-kültürel yapı kültürel bir olgu olarak denizi toplumsal üretim kaynağı haline getirebilmiş midir? Bu soruyu, Anadolu kıyılarında neler olup bittiğine bakarak ele almak ve kuramsal temellerle harmanlamak deniz kültürüne ilişkin olarak yararlı olacaktır. Bununla beraber kentin, kimliğine ilişkin kendi duruşunu da netleştirecektir.

2.1.1. Antalya’da Deniz Kültürü

Tarihsel kayıtlar bize, geçmişte Akdeniz’de denizciliğin ve buna ilişkin yapının din eksenli olduğunu ve ekonominin savaşlar üzerinden şekillendiği bir zaman diliminin baskın olduğunu gösteriyor. Antalya Körfezi’ni ve kentini de tarihsel anlamda yoğun ticari ve askeri faaliyetlerin olduğu bir Akdeniz kenti örneği olarak görmek mümkündür.

Nitekim John H. Pryor'un da belirttiği gibi Antalya Körfezi, geçmişte Akdeniz'deki pek çok liman ve bölge gibi, deniz savaşlarına, korsan mücadelelerine, yoğun bir ticari faaliyete sahne olmuştur²⁰². Genel anlamıyla savaşlar ve ticari ilişkiler büyük oranda din ile bağlantılı olarak gerçekleşmiştir. Dini bir çatışma alanı olarak da bu coğrafyada Müslümanlık ve Hıristiyanlık arasında savaşlar, *korsanlık*, *deniz akıncılığı* ve deniz ticareti hep var olmuştur²⁰³.

1207'de I.Keyhüsrev'in Antalya'yı almasıyla Selçuklular Akdeniz kıyısını ele geçirmiştir. Bundan sonra ise denizcilik faaliyetleri başlamış ve Müslümanlar, denizcilikle ilgili kültürel mirasları fazla olmamasına rağmen pek çok başarı elde etmişlerdir. Pryor'un da belirttiği gibi, Antalya bu zaman diliminde Teke Beyliği'nin limanı durumundadır. Barış zamanlarında, özellikle 14. yüzyılda, Batılı tüccarlar için özellikle Antalya pazarı önemli hale gelmiştir. Ayrıca Pryor'a göre Alanya ve Antalya, Anadolu ve Mısır arasındaki ticaret merkezleri haline gelmişlerdir. Mısır ile ilgili olarak da Pryor, XIII. yüzyılda Mısır'ın denizlerde faaliyet gösterememesinin sebeplerinden birini Memlûkluların köklerinin Türkmen göçlerine dayanmasına bağlamakta ve süvari kültürünün deniz savaşlarına itibar etmemesi şeklinde değerlendirmektedir²⁰⁴. Deniz ile etkileşimi tek boyutlu (askeri) ve yüzeysel biçimde değerlendirmek, Türkmen göçlerinin buradaki etkisini kavramak açısından oldukça yetersizdir. Öte yandan Hüseyin Kayhan'a göre Türkler yerleşik yaşama, tarıma ve su kültürüne yabancı değillerdir. Çünkü Orta Asya coğrafyası göller ve ırmaklar açısından hiç de fakir değildir. Türklerin Akdeniz coğrafyasında denize kolay adaptasyonu; donanma sahibi olma, denizci yetiştirme gibi sonuçlarla kolayca anlaşılabilir²⁰⁵. Bu süreçte örneğin Menteşe oğulları Beyliği'nin kuruluşunda Menteşe Bey'in Teke (Caria) kıyılarını kontrol edişi ve güçlü bir deniz beyliği kuruşu, kışlak için her mevsim Toroslardan sahil ovalarına inen Türkmenler'i

---

²⁰² Pryor, A.g.k., s. 25.

²⁰³ Denize tarihsel bakış, bu başlık altında 1200'lü yıllardan bugüne doğru bir seyir izlemektedir. Ancak bu tarihsel kısıtın böyle oluşunun nedeni ve bu noktada asıl vurgulanmak istenen, ticari, yönetsel, teknolojik, toplumsal ve dinsel anlamda bugünün Antalya'sının da içinde bulunduğu sürece dair anlam dünyasına yakın bir yansımayı yakalayabilme kaygısıdır. Elbette Antalya Körfezi'nde yaşam ve denizin iç içeliği Yontma Taş Devri arkeolojik verilerinden de anlaşılabilir.

²⁰⁴ Pryor, A.g.k., s. 136-169.

²⁰⁵ Hüseyin Kayhan, "Osmanlı Öncesi Akdeniz ve Çevresinde Türk Korsanları", *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 34, Ankara, Kasım 2005, s. 267, 268.

örgütlemesiyle gerçekleşmiştir²⁰⁶. Fakat denize ilişkin bu örnekler ve savlar “gaza” ve “cihad” sözcükleriyle birleştiğinde farklı bir sonucu ortaya çıkartmaktadır. Bu iki sözcüğün daha rahat anlaşılabilmesi bakımından deniz akıncılığı ve korsanlık faaliyetlerinin içeriğine bakmakta yarar vardır.

2.1.2. Akdeniz’de Korsanlık

İlk olarak Altuğ’a göre korsanlık sözcüğü, Türk ve Batılı korsanlar için aynı anlamda kullanıldığında hataya düşülebilir. Bizans’ın Antalya ve Antakya’yı²⁰⁷ kaybetmesiyle zaten korsan akınlarına uğrayan bu iki şehir tamamen Türk korsanlarının merkezi durumuna gelmiştir. Türk denizciler bölgenin yerli denizcileri ile birlikte ortak seferlere çıkmakta ve Doğu Akdeniz’de korsanlık faaliyeti yürütmekteydiler²⁰⁸. Fakat burada önemli olan nokta Türk korsanlığı İslam hukukuna göre şekillenmiştir ve İslamiyet’teki “gaza” ve “cihad” prensipleriyle hareket edilmektedir. Yani Türk korsanları akıncıların karadaki uygulamalarını denizlerde tekrar etmişlerdir. Öyle ki; “gaza ve cihad zihniyetini” Gazavatı Hayreddin Paşa adlı Barbaros kardeşlerin destanını anlatan eserde bulabilmek mümkündür. Barbaros kardeşlerin tüm faaliyetleri gaza ve cihad anlayışıyla şekillenmiştir diyebiliriz. Bu sayede deniz akıncılığı deniz haydutluğundan daha geniş bir çerçevede değerlendirilmelidir²⁰⁹. Aynı şekilde Pryor’a göre de Müslüman korsanlar, eşkıyalık yapar karakterden daha çok “gazi” sıfatıyla “gaza” yapar bir tavır içindeydiler. Müslüman dünyanın sınırlarını “cihat” amacıyla denizden öteye yaymak, hakimiyet kurmak idealindeydiler ve korsanlık faaliyetleri ganimet sağlama amacına dayansa da, genel olarak din eksenli idi. Ayrıca köle sağlamak amacıyla da yapılmakta idi²¹⁰.

²⁰⁶ İnalçık, A.g.k., s. 140.

²⁰⁷ Fernand Braudel, Akdeniz’de yürütülen korsanlık faaliyetlerinin kente bağımlı olduğunu ifade eder. O’na göre korsanlık, denizde yaşamını sürdüren eşkıyaların ganimet avcılığından daha çok, ülkelerin mali politikalarıyla bağdaşık biçimde devam eden ve ülkeye ait bir ya da birkaç kent ile sürekli bağlantılı bir faaliyettir. (Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, Cilt II, Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık, İstanbul, 1990, s. 149.)

²⁰⁸ Kayhan, A.g.k., s. 273.

²⁰⁹ Uğur Altuğ, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Akdeniz Siyasetinde Korsanların Rolü”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 34, Ankara, Kasım 2005, s. 291.

²¹⁰ Pryor, A.g.k., s. 110, 155.

Diğer yandan Pryor'a göre Gazi Beylikleri'nin doğrudan amacı hiçbir zaman deniz ticaretini geliştirmek olmamıştır. Bu yüzden deniz yollarının güvenliğini sağlamayı ihmal etmişlerdir. Onlar için önemli olan şanlı zaferler kazanmak, köle, ganimet elde etmek ve devletlerini geliştirmektir. Hatta Katip Çelebi, 1453'te Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u kadırgalarla kuşatmasına kadar kayda değer bir denizcilik faaliyetinin olmadığını savunmuştur²¹¹.

Anadolu her ne kadar denizcilik, donanma, akıncılık anlamında faaliyetleri olan bir görüntü çizse de, bu niteliğini tarihsel anlamda denizi araçsallaştırarak elde etmiştir. Bu toplumsal yapının su kültürüyle uyumlu olduğu düşünülse bile dini, kültürel, ekonomik ve siyasi bir takım etmenler tarafından dönüştürülmüştür. Nitekim İbn Haldun daha katı biçimde, Müslümanların Batı'nın ortaçağdaki deniz üstünlüğüne yanıt verememesini "kültürel" etmenlere bağlar. Buna göre çöl bedevilerinin zihniyeti ve iktidarların zayıflığı bu zafiyeti körüklemiştir²¹². Benzer biçimde dağ kültürünün yaşam algısına müdahalesini M.İ. Yapıcı'nın değerlendirmesiyle Fernand Braudel'in "Akdeniz" adlı eserinde görebiliriz. Kitabın 1. kısmında Akdeniz'e ilişkin coğrafi ve kültürel öğeler bütünlükçü bir değerlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Örneğin kitapta dağlık bölgenin kültürünün ve toplumunun muhafazakar eğilime sahip olmasından, genç nüfusunun göç eğiliminde olduğundan ve yaşamı idame kaygısı güttüğünden bahsedilmiştir²¹³. Görüldüğü gibi coğrafi şartlara uyum sağlayarak ve buna uygun üretim biçimlerine dayanan yaşam biçimlerini benimsemiş toplumsal gruplar, yaşam algılarını doğal çevreye göre şekillendirmektedir. Oysa deniz de doğal çevrenin bir parçası değil midir? Antalya'da denize ilişkin kent kimliğinde belirgin bir dönüşüm mevcuttur ve bu dönüşüm tarihsel zaman akışı içerisinde günümüze sorunlu bir şekilde ulaşmaktadır. Bu açıdan tarih, Antalya'ya ilişkin denize ilişkin kavrayışta ilk maddedir. Çünkü tarihsel boyut, toplumsal kimliğin ve kültürel bir sürecin oluşturulmasında mekânı kendine içkin kılmanın bir aşamasıdır. Birey bu sayede kendisini toplumsal gerçeklikte ve tarih önünde ifade edebilmektedir. Bu nedenle kültürün bir açıdan yaşama dair görüngüler toplamı olması

---

²¹¹ Pryor, A.g.k., s. 168, 172.

²¹² Pryor, A.g.k., s. 161.

²¹³ Merve İrem Yapıcı, "Bir Akdeniz Tarihçisi; 'Fernand Braudel' ", *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 34, Ankara, Kasım 2005, s. 188.

tarihe bakmamızın da meşru temellerini oluşturmaktadır. Ancak burada önemli olan bir diğer nokta, yerel çevrenin mekânsal kısıtlarını düşün dünyasında kendisiyle harmanlamaya çalışan ve geleceğinin kurgusunu yapan bireyin denize ilişkin duruşudur. Bundan ötürü bireyin toplumsal düşünüşle birlikte bu duruşu ve kimliklenimi, deniz kültürünün içerdikleriyle değerlendirilmelidir.

2.2.ANTALYA DENİZ KÜLTÜRÜ VE İÇERDİKLERİ

Deniz, mekânsal anlamda insan ve kent arasında bir aracıdır ve bu açıdan kent kimliği ile ilişkilidir. Ancak salt denizin varlığı, kent kimliği ve kültürü için yeterli görünmemektedir. “Kentın kıyısında bir deniz var” tespiti, kent insanının kültüre dair edimsel yönünü göz ardı etmeye neden olacaktır. Oysaki kent insanı da göçer yaşam süren insan da farklı değildir. Yapıp eden, eyleyen, anlamlandırandır. Yontma Taş Devri’nde Karain Mağarası’nda yaşayan insan da bugün balıkçılıkla geçimini sağlayan insan da benzer kültürel nesnelere üretmiştir. Öyle ise yerel ve mekânsal olan ile toplumsal ve anlamsal olanın iç içe oluşu, maddesel nesnelere, değişim süreci ile birlikte öğrenilmiş davranış kalıpları ve yaşam biçimi ile değerlendirilmelidir. Bütün bu toplam deniz kültürüne ilişkin kapsamlı bir kavrayışı sunacaktır.

Kültürü oluşturan birikimli yapının merkezi olarak ve değişebilirliği etkileyen bir unsur olarak deniz, yaşam tarzına biçim verme, semboller ve anlam kodlarını karşılama ve ekolojik adaptasyonu mümkün kılma gibi işlevleriyle değerlendirildiği takdirde bir kültür üretim kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Kimlik boyutu ile ise en temel anlamda denize aidiyetin yansımasıdır. Kültür ve kimliğe dair bu ikili düşünüşün paydasında deniz kültürü; denize aidiyet hissiyle biçimlenen, ona ait belleklerce şekillenen bir yaşam biçimidir. Kolektif kimliğin bir parçası durumundadır. İnsanın çevresel imgelemindeki değerdir. Denize ilişkin bir yaşam biçimi ile üretilen kültür ve beraberindeki kimliklenme durumu, yaşam biçimi ve düşünüş ile paralel bir seyir izlemektedir.

2.2.1. Deniz Kültürü ve Maddesel Nesnelere

Deniz kültürü, denize içkin yapıp eyleyışlerin birikimi olduğu kadar, ona uyum ve ondan yararlanabilmeye ilişkin bilinenlerin de birikimidir. Çünkü kendine has coğrafi bir yapı, ekolojik bir sistemdir deniz. Bu sistemin kendine özgü kuralları, koşulları mevcuttur. Bu kurallar ve koşullar insan tarafından keşfedildikçe maddesel nesnelere belirginleşir, netleşir. Bu ekolojik sistem, yer şekilleri, kütleli özgünlük ve hareketlilik, canlı çeşitliliği ve sürekliliği, kara ile etkileşim gibi (çünkü yerelin karakteri düşünölmelidir) çok boyutlu bir içeriğe sahiptir. Bu sistemin her bir ögesi ve tamamlayıcı unsuru, yani denizin sahip olduğu canlı cansız varlık dünyası aynı zamanda onun maddesel nesnesidir. İnsan da bu sisteme gereksinimleri noktasında dahil olmuştur. Mekânın kullanıcısı olarak denizi kendine içkin kılmakta ve kimlik kazandırmakta; anlam kodları ve maddi pratiklerle kültürü üretmektedir. Bu noktada ise bir yandan denize insan eliyle yapılmış maddesel nesnelere eklenmektedir. Denizden yararlanma amacı güden toplumların bu amaç için kullandıkları araçların çeşitliliği, bu nesnelere ayrıntılandırılmış nitelikleri, yine bu nesnelere sayesinde nesiller arasındaki anlam bütönlüğünün ve mekâna sembolik bağın sağlanması, korunması, deniz kültürünün toplumsal üretim boyutudur.

Maddesel nesnelere varlığından hareketle denize ve insana ilişkin biyolojik, teknik ve toplumsal görüngüler, aynı zamanda bilgi düzeyindeki değışimin işaretidir. Buna deniz bilgisi demek yanlış olmayacaktır. Deniz canlılarına, karadan farklı bir coğrafyaya, meteorolojik koşullara, araçlara, aletlere, iletişim kodlarına, sembollere ilişkin içeriğe sahip bir bilgi birikiminin ifadesidir. Bu bilgi düzeyi bilimsel yöntemlerle elde edilebileceği gibi deneyim ve gelenek yoluyla da elde edilebilir elbette²¹⁴. Gemi, deniz kültürünün maddesel nesnesidir, fakat diğere yandan gemi yapımı, ekonomik anlamda bir üretim faaliyeti olduğu kadar yüzyıllar boyunca insanlığın su yüzeyini kullanım biçimini de anlatır. Antalya'da hangi mevsimde hangi balığın tutulabileceği, denizin ve hava durumunun anlattıkları, gelenekler yoluyla bilinebileceği gibi, teknoloji ile birlikte süren giden uzmanlaşma ile de mümkündür. Bu durum deniz bilgisi temelli mesleki oluşumun da

---

²¹⁴ Amerika'nın Kuzeybatı sahili yerlileri, su yolu dışında taşımacılık bilmemektedirler ve iletişimlerini kanolar vasıtasıyla sağlamaktadırlar. Tek parça keresteden 50-60 kişilik su taşıtları yapabilen yerliler madeni para olarak deniz kabuğu kullanmaktadırlar. Bkz. Ruth Benedict, *Kültür Örüntüleri*, Öteki Matbaası, Ankara, 1998, s. 186, 194.

ifadesidir. Sonuçta karadan tamamen farklı bir mekânı tam anlamıyla değiştirip dönüştürememenin açmazı, kendisini o koşulları kolaylaştırma şeklinde göstermektedir.

2.2.2. Deniz Kültürü ve Kentsel İçerik Bileşimi

Tarihsel çizgiyi konu alırken belirtildiği gibi deniz, farklı zaman dilimlerinde farklı açılardan ve insan tarafından farklı boyutlarda değerlendirilmiştir. Geçmişte dinin etkisi ile ya da günümüzdeki gibi üretim kaynağı olarak denizin kullanımı; egemenlik alanlarının ve tarihsel geçmişin korunması amacıyla denizi benimseme ve üzerinde hak iddia edilmesi denizin, kimliğin öz unsuru olduğunun da göstergesidir.

Kültür sonuçta etkileşimsel bir süreçtir ve deniz de bu sürecin coğrafi mekânsal unsurudur. Algı ve bellek tarafından bir kalıba oturtulmaktadır. “En basit düzeyde dilde, cümle yapısının, gramerinin ve sözcük dağarcığının bölünme ve dünyayı tanımlama biçimlerinde yansıtılır. Bir toplumun kültürü aynı zamanda atasözlerinde, vecizelerinde, söylencelerinde, ayinlerinde, simgelerinde, toplu anılarında, şakalarında, vücut dilinde, dilbilimsel olmayan iletişim biçimlerinde, törelerinde, geleneklerinde, kurumlarında ve selamlaşma biçimlerinde de yansıtılır”²¹⁵. Benzer şekilde örneğin dile yansımalar kendisini en açık biçimde sözcüklerde göstermektedir. Akdeniz’in denizci halklarının yapıp kullandıkları gemiler bazen karşılıklı etkilenimlerle melezleşip “arapların ‘karib’ ve ‘tarida’sını, Batı’nın ‘sagena’ ve ‘tarida’sı ile Türklerin ‘mavna’sını” içerir hale gelmiştir²¹⁶. Bu bağlamda deniz, hem yerellik bağlamında hem de kente ilişkin olarak bir algı dünyası yaratmaktadır. Bu da ona anlam yükleyen düşünsel süreçlerin, iletişimsel etkileşimlerin bir ürünüdür. Kentli bireyin, gelecek hafta limandaki balıkçıların teknelerinde hangi balıkların sergileneceği, satılabileceği üzerine düşünüş ve tahmini (kişisel meraktan öte toplumsal bir düşün dünyası olarak), kent insanının bunu en basit anlamda alışveriş ile yaşam pratiğine dökmesi, hem toplumsallaşmanın bir yansıması hem de aidiyetin çok katmanlı yapısında denize dair bir boyutun da bulunduğunu anlatır.

---

²¹⁵ Parekh, A.g.k., s. 185.

²¹⁶ Pryor, A.g.k., s. 47.

Burada önemli olan nokta, “habitus”un içerdikleri, yaşamsal faaliyetlerin varlığı ve bu faaliyetlerin bir bilinçlilik halini yana itip itmediğidir. Aksi takdirde bu durum, kültürün insan faaliyetlerinin düşünsel bir yansıması olması bakımından denize ilişkin geliştirilmiş yaşam tarzlarının, düşünüşün, alışkanlıkların, inançların, belleklerde korunanların yerine birçok başka maddesel görüngünün ve imgelerin yerleştirilmesi, buna ilişkin geliştirilen mekânın gereklerinden ve doğasından uzak bir yaşam biçimine rıza gösterilmesi anlamına gelecektir ve farklı bir “habitus” geliştirecektir.

Oysaki denize aidiyetin yolu doğrudan uzmanlaşmış bilgi düzeyinden önce en başta yerel mekânı sahiplenme ve korumadan geçmektedir. Bu bir anlamda egemenlik kurmayla da iç içedir. Egemenlik ve aidiyet, eyleyen bireyin, etkin bir anlam yaratma sürecine dahil olması demektir. Doğrudan denize ilişkin, manzara odaklı olmadan bir ekonomik çevrim, deniz alanı ve kıyı yönetimi-hukuku, ulaşım, denize dair örgütlenme, spor, sanat ve daha pek çok boyut egemenlik ve aidiyetin denize ilişkin içeriğini doldurabilir. Antalya’da ise kent kültürü ve kimliği noktasında toplumsal ve ekonomik açıdan ikili bir yapı deniz kültürünü olumsuz yönde dönüştürmüştür. Burada Yörük kültürü, mübadele yılları ve günümüz iç göç hareketliliğine ilişkin toplumsal yapı ile turizm odaklı ekonomik yapı kaynaklı bir dönüşümden bahsedilmektedir.

Ancak mevcut kültürel süreç, deniz kültürünün insan ve kent ile birlikte ekolojik bir bütün olduğunun unutulduğu bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Deniz, toplumsal etkileşimin mekânsal aracı olmaktan çıkmış, ekonomik ve kültürel üretimin kaynağı değil yan dayanağı haline gelmiştir. Yani Antalya için deniz daha çok turizme odaklı bir düşünüşü sergilemektedir. Turizm görünümünde oluşan mevsimsel bir yararlanma kaynağı olarak görünmektedir. Bu durum, denizin kente ilişkin kültürel rolünde daralma olarak görülebilir. Fakat gerçekte ortada bir kültür ve kimlik dönüşümü mevcuttur ve denizi dışlayan, denize ait ekolojik bilgiyi içermeyen bir dönüşümle deniz araçsallaşmış, içselleşmemiştir.

2.3. ANTALYA DENİZ KÜLTÜRÜNÜN KONUMUNUN BAŞAT ETKİLEYENLERİ

Antalya’da mekânın etkileşim süreçlerine aracılığı noktasında, deniz ve denize ilişkin kültürel birikim, kent kültürüne ve kimliğine bir takım etkileyenlerin süzgecinden geçerek ulaşmaktadır. Bu noktada Yörük kültürü, turizm, denizcilik ve balıkçılık kavramları ile ortaya konulabilecek etkenlerin her biri Antalya’ya özgü içeriğe sahip olgulardır. Deniz kültürü, kent kimliğine eklenirken bu özgün kimlik unsurlarının etkisi altındadır.

Toplumsal yapı bakımından Antalya elbette salt Yörük kültürünün etkisi altında olmamıştır. Mübadele ve günümüzün kırdan kente göç olgusuna vurgu yapan iş gücü hareketliliği Antalya için bir o kadar önemli etkenlerdir. Ancak Yörük kültürü, deniz kültürü ile bağlantılı olarak taşıdığı çekinik karakteri kent üzerindeki egemenlik alanlarından vazgeçmek olarak dışa vurmaktadır. Bu nedenle konuya, bu aşamada mevcut olanı tespitten daha çok, artık yerel hale gelmiş sosyo-kültürel kimliğin denizi anlamlandırışı üzerinden, egemenliği ve aidiyeti nerede gördüğünü keşfetme yoluyla bakmakta yarar var. Çünkü bu, “turizmin başkenti” olarak adlandırılan Antalya’da hem turizmin varlığına ilişkin bakışı netleştirecek hem de denizciliğin geçmişten bugüne nasıl bir dönüşüm yaşadığını görmemizi kolaylaştıracaktır.

2.3.1. Yörük Kültürü ve Yarı Göçer Yaşam Biçiminin Denizle İlişkisi

Konar göçer yaşam biçimini sürdüren topluluklara bir örnek oluşturan Yörükler, göçer yaşamın gereklerini mevsimsel koşullarla uyumlu biçimde, ancak belirli mekânlara bağlı olarak gerçekleştirmektedirler. Sadece Antalya için değil Türkiye için de bu yaşam biçimi derin bir tarihsel geçmişe sahiptir. Bekir Deniz’e göre; Kıyı Ege ve Batı Akdeniz yöresinin konar göçer yaşam tarzını benimsemiş sakinleri kendilerini “Yörük” ve “Manav” şeklinde adlandırmaktadırlar. Halen yaylacılık geleneğini yaşatanlara Yörük; yerleşik yaşayanlara ise Manav denilmektedir. Önceden her iki grup da konar göçer halde yaşarken, Manavlar erken zamanda yerleşik yaşama geçtiği ve yaylacılık geleneğini bıraktığı için göçebe yaşayan toplulukları biraz da küçük görerek, “Yörük” olarak

adlandırmaktadırlar²¹⁷. Musa Seyirci'nin anlatımına göre, Anadolu toprağında ağaç işlerini, orman işçiliğini Bulgarlar yapmaktaydı. Bu açıdan hayvancı konar göçerlerin, toprakla işleri yoktur. Varsa yoksa hayvan otlatmak, sürülerine yaylak, kışlak aramaktır. Özetle hayvancılığı sürdürenlere Yörük, ağaç işleri yapanlara, orman işçiliğini sürdürenlere zaman içinde tahtacı²¹⁸ denilmiştir²¹⁹. Oysa Gökbnar'a göre Yörük adı XV. yüzyıl Kanunnameleri'nde ve Aşıkpaşazade'de bir boy adı olarak değil, askeri ve yönetsel bir örgüt anlamında kullanılmıştır. Yörük sözcüğü daha sonra bu gerçek anlamından uzaklaşıp Batı-Anadolu ile Güney-Batı Anadolu'daki oymakların genel adı olmuştur²²⁰.

İdris Adil'e göre Anadolu'ya yerleşen Oğuz boylarının ardıllarına, yerleştikleri bölgelerde Yörük ve Türkmen denilmiştir ve bu ikisi dışında adlandırmalar da mevcuttur. Örneğin Toroslar'ın doğusunda ve Çukurova'da yaşayanlara “aydınlı” gibi adlar verilmektedir²²¹.

Yönetsel açıdan ise Osmanlı resmi kayıtlarında konar göçer unsurlar için Yörüklük, Türkmenlik, göçerlik, haymenişin (Arapçada çadırda yaşayan anlamında) gibi pek çok farklı niteleme kullanılması, Osmanlı'nın bu unsurlara marjinal topluluklar olarak bakmasından, ekonomik açıdan faydalı olarak görmemesinden ileri geldiği söylenebilir²²².

2.3.1.1. Yörük Yaşamı ve Göç

Günümüzde Yörük kültürü, büyük oranda göçer yapıdan yerleşikliğe geçiş özellikleri taşıyor duruma gelmiştir. Çünkü sürekli hareket halinde göçebe bir yapı yerine

---

²¹⁷ Bekir Deniz, “Batı Anadolu Bölgesi'nde Yaşayan Teke-Tekeli Yörüklerinde Halı ve Düz Dokumalar”, *20.yy da Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt 2, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 463.

²¹⁸ Tahtacılar da hayvancılık ikincil bir ekonomik faaliyet olarak göze çarpmaktadır. (Bkz. Mehmet Eröz, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s. 131.)

²¹⁹ Musa Seyirci, “Antalya Tahtacıları Üzerine Bir Deneme”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 267–268.

²²⁰ Gökbnar, A.g.k., s. 60.

²²¹ İdris Adil, A.g.k., s. 45.

²²² Aktan, A.g.k., s. 8.

mevsimsel koşullara göre tasarlanmış bir yaylacılık faaliyeti baskın görünmektedir. Bu açıdan bakacak olursak, kent yöresi yerleşim birimleri tam anlamıyla kentten kopuk bir nitelik taşımamaktadır. Özellikle kış ayları boyunca kent ile etkileşimi sürekli bir yarı yerleşik yapı görülmektedir.

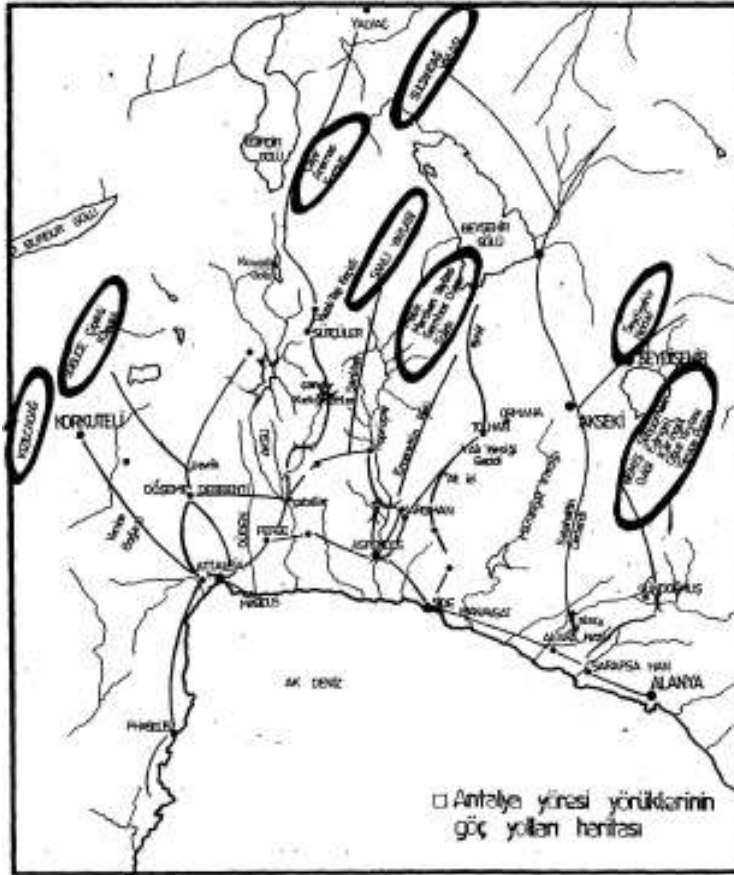
Gç sürecine ilişkin olarak Antalya kıyılarındaki otlaklar Mayıs ayı ortalarına kadar verimli iken yaz başlangıcıyla kurumaya başlamakta ve bunun aksine yayla otlakları hayvancılık için cazip hale gelmektedir. Yaz bitimiyle durum tekrar başa dönmektedir. Bu olgu Ercenk'in yerinde tespitiyle bir zaman ve mekân döngüsüdür. Bu döngünün gerçekleşmesinde, Yörük yaşamının hayvancılık ve otlaklara dayanması büyük etkendir. İki evreli bir yaşam biçimidir. Kışlak-Yaylak Şeklindeki mekân değişimine "Yörük G" denilmektedir²²³. Belirli iki mekân, yani yaylak ve kışlak arasında gerçekleşen bu g süreci, yine belirli yollar ve geçitler kullanılarak yapılmaktadır²²⁴.

---

²²³ Ercenk, A.g.k., s. 135.

²²⁴ Ak, A.g.k., s. 279.

Harita 3: Antalya Yöresi Yörüklerinin Göç Yolları

Kaynak: Giray Ercenk, “Antalya Bölgesi Yörükleri Göç Yolları”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 137.

Haritada Antalya yöresinde yaşam süren Yörüklere ait göç yolları görülmektedir. Kıyı ve dağ arasında gidip gelen yerleşik/yarı göçer yaşam, hem göç ile bütünlük açısından hem de mekânsal açıdan iki kutuplu bir yapı taşımaktadır. Ancak bu yarı göçer yaşam biçimi belirgin biçimde yaylacı bir karakter taşımaktadır²²⁵. Bu, yerleşikliğin mevsim bağlantılı mekânsal döngüsünün bir çıktısıdır. Bunun yanında 1900’lerin başında Antalya kasabasında yaşayan halk kışın şehirde yaşamakta, mevsim sıcakları ile yazın Korkuteli’ne göçmekte idi ve bugün de durum bundan farklı değildir²²⁶.

²²⁵ Belli başlı yaylalar Söbüce, Kızıldağ, Anamas, Sultandağı, Şanlı, Melik, Seydişehir ve Gemik Dağı yaylarıdır (M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 76.)

²²⁶ M. Güçlü, A.g.k., s. 110.

Bu göç sürekliliği sadece toplumsal değil yönetsel bir kimlik de taşımaktadır. Örneğin “Selçuklu devleti üst düzey yöneticileri kışı Antalya’da geçirirlerken, Osmanlı Devleti’nin Teke yöneticileri yaz aylarında Elmalı ve Korkuteli yaylalarına çıkmaktaydılar”²²⁷. Bu göç bahsi Konya Vilayet Salnameleri’nde de yer almaktadır²²⁸. Burada karıştırılmaması gereken bir ayırım mevcuttur. Bu ayırmda, ilk görüngü konar göçer yaşam biçimi ve bu yaşam biçiminin gereği olan sürekli hareket hali iken, diğeri yarı yerleşik yaşamı (yarı göçebeliği tersten okursak) büyük oranda benimsemiş halkın yazın sıcağını serin bölgelerde geçirmek adına yaptığı *mevsimlik* yer değiştirme (göç) durumudur. Çünkü konar göçer karakter yarı yerleşik yaşamı şekillendirmektedir. Konar göçer yaşam biçimi, yarı göçer toplulukların bu kent ile etkileşimini, egemenlik alanları üzerindeki etkilerini belirleyen, yönlendiren olgudur.

Yaylacılık faaliyeti tam bir mevsimsel koşullanmadan çok tarımsal ürün elde etmenin de bir yöntemi haline gelmiştir. Yarı yerleşik karakterin tarımla iç içe oluşu, yaylada da tarımsal arazilerin varlığıyla örtüşmektedir.

2.3.1.2. Yörükler ve Toplumsal Yapı – Üretim Biçimi

Yörük kültürünün, etnik bir yapıyı değil bir *yaşam biçimini* ifade etmesi bu çalışma için bir ön kabuldür. Bu yaşam biçimi belirtildiği gibi, yaylak ve kışlak arasında gidiş geliş, hayvancılıkla uğraşma, az da olsa kendisine yetecek kadar tarımsal faaliyette bulunma anlamlarına gelmektedir. Hayvancılık ise bahsedildiği üzere Yörüklerin başlıca ekonomik faaliyetidir. “Anadolu’da büyük gruplar halinde yer alan Yörük toplulukları kendi aralarında da birçok küçük kollara ayrılmışlardır. Genel olarak yörük diye ifade edilen bu topluluklar zaman içerisinde bazen beylerinin bazen de yerleştikleri yerlerin isimleri ile anılmışlardır. Anadolu’dan batıya doğru ilerleyiş sürecinde Osmanlı Devleti’nin iskân siyasetinin en temel dayanaklarından birisini oluşturan Yörükler, yeni fethedilen yerlerin Türkleştirilmesinde birinci derecede rol oynamışlardır. Yörüklük, yalnız iktisadi bir meslek türü de değildir. Örflere, törelere dayanan, geleneği ve göreneği olan

²²⁷ M. Güçlü, A.g.k., s. 79, 80.

²²⁸ Beden, A.g.k., s. 178; 1317 Konya Vilayet Salnamesi, s.191-192.

hatıralarla beslenmiş bir organik yaşam tarzı, bir yaşayış şeklidir”²²⁹. Antalya yöresinde yaşayan Yörüklerin özellikle birinci ve ikinci kuşak mensuplarının mümkün olduğunca kültürel öğeleri yaşatmaya gayret ettikleri gözlemlenmektedir²³⁰. İçerisinde hem mahremiyeti hem aidiyeti barındıran bu özel durumun denize dair bir aidiyet taşıdığını söylemek oldukça güçtür. Özellikle aidiyet yaylacıkla iç içe bir düşünüşle şekillenmektedir.

Aslında Yörük yaşam biçimi salt Fransızca’dan gelen “nomade”²³¹ sözcüğünü karşılamaz. Sadece mevsimlik yer değiştiren, basit, ziraatten, yerleşiklikten habersiz, sanattan uzak, örgütsüz bir toplumu asla ifade etmez. Aksine gelişmiş sosyal bir organizasyonu anlatmaktadır. Aile kurumu sağlam, akrabalık sistemi olan, sanatla iç içe, ziraati bilen ve hatta yerleşikliğe ilişkin özellikler taşıyan bir yapıyı anlatmaktadır²³². Bütün bunların yanında toplumsal yapının merkezi aile, üretim sürecinin de biçimlendiricisi ve yönlendiricisidir. Ekonomiye dair düşünüş kâr elde etme güdüsüyle gerçekleşmemektedir. Özellikle kolektif düşünüşün gerektirdiği biçimde bireysel menfaatlerden uzak ve karşılıklı adalete dayalı bir değiş tokuş biçimi görülmektedir. .

Kanaatkarlık, örf ve adete dayanan cömertlik, karşıdakini düşünme ve alıcı lehine alış veriş Yörük yaşamında itibarlı hallerdir. Aile bu itibarlı durumun yaratıcısıdır. Oysaki yerleşik yaşam biçimine doğru bir evrilme (yarı göçerlik ya da yarı göçerlikten yerleşik yaşama geçiş süreci), beraberinde kâr güdüsü ile alış veriş ve “para ile düşünme”nin gelişimini getirmektedir. Örneğin Eröz’ün araştırmalarında Honamlı Aşireti (Adana ve Burdur civarı ile İç Anadolu Bölgesi’ne yayılmışlardır) halkının buğdayı tarlada görmesi ve bire beş vermesine önce akıl erdirememeleri, fakat iskân ile topraklandırılmalarından sonra ekonomik bir faaliyet olarak buğday ekip biçmeye başlamaları dikkate değerdir. Yine Hayta’ların, vita yağı (bir bitkisel margarin markası) kullanmalarının nedeninin, tereyağı ile değiş tokuşta daha karlı olması yarı göçebe ekonomik düşünüşün göstergesidir²³³.

---

²²⁹ Ak, A.g.k., s. 278.

²³⁰ M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 15.

²³¹ “Nomade” burada göçebe sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır.

²³² Atilla Erden, A.g.k., s.139-140.

²³³ Eröz, A.g.k., s. 119-122.

Üretim, kendine yeterlilik anlamında bir yetinme ekonomisi şekillenirken bunun yönlendiricisi ve tasarlayıcısı aile olmaktadır. Oysaki Yörük kültürü bu nedenle sınıfsal yapıdan uzaktır ve zaten organik karakteri nedeniyle sınıflılığa yabancıdır. Ancak Castells'in belirttiği gibi, "Üretim, insan öznelerin üretim sürecindeki konumları temelinde ürünün tüketim ve yatırımla ilişkili olarak nasıl paylaşılıp kullanılacağına karar verdiği süreci tanımlayan sınıf ilişkileriyle örgütlenir. Deneyim ise cinsiyet ilişkileri etrafında yapılır, tarihsel olarak aile etrafında örgütlenir"²³⁴. Yörük kültüründe görülmekte olan, tam anlamıyla bir biriktirim, üretim süreci olmamış, deneyimlerle harmanlanmış bir geçimlik sistem boyutunda kalmıştır. Oysaki değinildiği gibi yaylacılık ve tarımsal faaliyetlerin artışı, toplumsal yapının da değişimini beraberinde getirmiştir.

Deneyimlerle harmanlanmış bir sistemin ifadesi olarak Yörük yaşantısında kadına atfedilen önem geleneksel değerlerle sıkı sıkıya bağlılığın bir göstergesidir. Bu ise aileye verilen önemle eş değerdir. Bunun en somut göstergesi Orta Asya siyasi yapılanmasında kadının danışmanlık rolünün, Yörük çadırında yerini yöneticiliğe bırakmasıdır²³⁵. Seküler özellikler taşıyan bu toplumsal yapı kendisini en çok cinsiyet eşitliğinde gösterir. Evlilik, bahsedilen değerlerle beraber dışarıya kapalı bir yapıdadır. Aynı kabile içinden, aynı aşiretten ya da başka bir Yörük aşiretinden evlilikler görülmektedir. Yörük olmayan topluluklarla evlilik çok nadir bir durumdur. Bununla beraber Antalya yöresi göçer yaşamında cinsiyet eşitliğine dair bir işaret de aile reislerinin yüksek oranda (%80) evlenmeden önce eşlerini tanımaları ve tek eşliliğin hakim olmasıdır. Görücü usulü evlilikler fazla görülmemekte ve evlilik kararının verilmesinde ailenin görüşü alınmaktadır. Topluca aynı ortamda bulunulması halinde kadınların erkeklerden ayrı oturması (kaç-göç) ya da görüldüğünde erkeklerden kaçılması gibi bir davranış görülmemektedir²³⁶.

---

²³⁴ Castells, A.g.k., s. 18.

²³⁵ Musa Seyirci, "Batı Akdeniz'de Yörükler", *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 199.

²³⁶ M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 68, 90, 93.

2.3.1.3. Yörük Yaşamı ve Yerleşik Yaşam

“Yörüklerin yerleşiklerle olan çatışması genellikle yaylak ve kışlak sürecinde yer tutmak, otlak sahibi olmak yanında ekili arazilere Yörüklerin verdiği zararlardan kaynaklanmıştır. Yörükler, yaylaların kendilerine ait olduğunu iddia ederlerken bölgede yer alan köylüler de yaylaların kendi hudutları içerisinde yer aldığını ileri sürmüşlerdir. Bu vesileyle Yörüklerden otlak parası almak istemişler ve tepkiyle karşılaşmışlardır. Oysaki Anamas yöresindeki yaylalara köylüler çıkmamış, Anamas yaylaları tamamen sahil bölgesinden çıkan Yörükler tarafından kullanılmıştır”²³⁷.

“Bu çatışmalar her zaman bir taraf için öteki sorununu gündeme getirmiştir. Yerleşikler Yörüklere, Yörükler de yerleşiklere aşağılayıcı bir gözle bakmışlardır. Bu süreçte yaşanan çatışmalarda taraflar öteki sorununa karşı birbirlerine kenetlenmiştir. Yörükler Antalya bölgesi için Teke tabirini kullanmışlardır. Teke, Yörükler için bütün sahil kesimine verilen isimdir”²³⁸.

Yerleşik yaşam ile konar göçer yapı arasındaki bu çatışma zaman zaman sözlü ifadelerle de yansımaktadır. Örneğin, yerleşik yaşamı benimseyen yöre sakinlerine “Yatuk” denilmiştir²³⁹. Göçerler için kullanılan “Allah’ın yörüğü ne bilir bayramı, lak lak içer ayranı”, “erikten bahçe olmaz, Yörükten komşu olmaz” gibi ifadeler bu çatışmanın günlük yaşama yansımalarıdır²⁴⁰.

Bir başka dikkat çekici nokta da yeme-içme kültüründeki belirgin farklardır. Antalya’da göçer yaşam biçiminin etkisiyle hayvan ve ürünleri ile beslenme daha çok görülmekle beraber, göçmenlerin etkisi ile sebze yemekleri sofralara girmiştir. Yörük sofralarında görülen dort, çökelek, toyga çorbası, paskulak kavurması (ardıç mantarından yapılır) domates civesi, kölle, arapaşı, cılbır ve hibeş gibi yemekler artık yapılmamaktadır²⁴¹. Bazı göçer yaşam biçimlerinde uygulanan etin kurutulması

²³⁷ Ak, A.g.k., s. 290-291.

²³⁸ Ak, A.g.k., s. 290-291.

²³⁹ M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 88.

²⁴⁰ Erden, A.g.k., s. 140.

²⁴¹ M. Güçlü, A.g.k., s. 79, 80.

saklanması, bozulmasının önlenmesi ve yemeklerde kullanılması Yörüklerde fazla görülmeyen bir saklama yöntemidir²⁴². Yemek kültürü, toplumun içeriğinde barındırdığı eşitsizliklerin göstergesi olabileceği gibi, düğün ve davetlerdeki yemeklerin özel olması, nadir ya da kıymetli ürünlerden imal edilmeleri de itibarın, tanınırlığın ve var olmanın meşruiyetinin zeminini oluşturabilir.

Yörükler yerleşik yaşama geçişe bağlı olarak ekonomik durumlarındaki iyileşmenin varlığını dile getirmektedirler. Ancak bu rahat yaşam biçimi, arzulanan değerlerin varlığını ve manevi tatmini beraberinde getirmemektedir. Cihangir Doğan ve Said Doğan'ın araştırmasında elde edilen verilerde ve görüşülenlerin sözlerinde, Yörüklerin şehirde yaşamalarının kendilerini şehirli olarak hissetmelerini sağlamadığı, geçmiş yaşamı özledikleri, sağlıklarının bozulduğu, manevi birliğin ve beraberliğin eskiden daha kuvvetli olduğu çok defa ifade edilmiştir. Yerleşik yaşama geçiş bu anlamda hem ekonomik sistemlerini değiştirmiş (basit mübadeleden, artı ürünün pazarlanmasına geçiş), hem de ailevi birliğin ve insan ilişkilerinin yüzeyselleşmesini beraberinde getirmiştir²⁴³.

Yörük kültürüne dair bu dönüşüm, kent kültürü ve kimliğindeki dönüşümle oldukça yakından ilişkilidir. Bu bağlılık aynı zamanda Yörük kültürünün zaten kent ile tamamen iç içe olmadığı savını da yanlışlamaktadır. Kentsel coğrafya ile ilgili bir unsur olan deniz de bu sürecin içinde yer almış, dönüşüm sürecinde kendisine yüklenen anlamın farklılaşması ile dekoratif bir nitelik kazanmıştır.

Yörük kültürünün bu noktada deniz bilgisinden ya da deneyiminden uzak oluşu, habitus benzeri bir koşullanmanın gereklerini yapma anlamında denizden uzak kalışı beraberinde getirmiştir. Deniz üzerinde herhangi bir egemenlik iddiasının olmayışı, aidiyet hissinin yokluğu, denize ait alanın görsel kullanımı şeklinde sermayenin coğrafi mekâna hükmüne dönüşmüştür.

---

²⁴² M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 85.

²⁴³ M. Cihangir Doğan, M. Said Doğan, A.g.k., s. 63.

2.3.2. Turizm Odaklı Üretim ve Kentleşme

Öncelikle Turizm, Dünya Turizm Örgütü'ne göre; toplumların kültürel, eğitsel, ekonomik ve toplumsal dilimleri üzerinde doğrudan etkileri olan gerekli bir etkinliktir. Bu durum, devletler bünyesinde uluslar arası ilişkilerle gerçekleşir. Eğitim, ticaret ve benzer amaçlar için en az yılda bir defa alışıldık ortamının dışındaki yerlerde konaklama veya seyahat şeklinde gerçekleşir²⁴⁴. Üretim ve tüketim boyutuna fazla değinmeyen bu tanımlamaya göre turizmin, kültürel, eğitsel, ekonomik ve toplumsal boyutlar içeren bir etkinlik olduğu ortadadır.

Turizm, bireysel ve toplumsal açıdan benzer etkiler taşıyan bir yapı sergilemektedir. Belirtilen dilimler hem bireye hem topluma değgin etkileşimlerle şekillenmekte ise turizmin bireysel anlamda da toplumsal anlamda da bulunduğu bir takım ortak paydalar mevcut demektir. Bu araştırma kapsamında seçkici bir tavırla değerlendirildiğinde bu ortak paydalardan ilki göç süreci olacaktır. Çünkü turizm de aynı zamanda bir göç sürecidir. Tanımda da belirtildiği gibi alışıldık bir yerden farklı bir yere gidiş, özünde yine göç sürecine dair nüveler taşımaktadır. Diğer bir nokta ise beğenilerin varlığıdır. Bu bir anlamda, insanın estetik kaygılarına ilişkindir. Oysaki eldekilerden var etme şeklinde bir üretimden ya da üretilenden çok, fiziksel çevre ile eklemlenmiş beğenin üzerine inşa edilen bir durum söz konusudur. Yani turizm, fiziksel ve inşa edilmiş çevreye ilgi şeklinde, görsel tüketim, akla ve söyleme dayalı olmayan estetik kalıplarla bağlantılı biçimde gelişmektedir²⁴⁵. Bu özellikle kıyı turizmi açısından böyledir.

Turizmin manzara ile bütünlük taşıması açısından kıyılar, pek çok coğrafi değer bir arada bulunabileceği kesişim alanlarıdır ve aynı zamanda doğal kaynaklardır. Bu turizm bölgelerinin taşıdığı mekânsal değer, üzerindeki yer aidiyeti ve denetim ile ilişki olarak biçimlenmektedir. Bununla bağlantılı olarak şu boyutu göz ardı etmemek gerekmektedir; “mülkiyet ilişkisi teknelci denetimin içinde işleyebileceği mutlak mekânlar yaratıyor. Nüfus, mal, hizmet ve bilgi hareketleri görelî mekânda oluşuyor, çünkü mesafenin direnişinden

²⁴⁴ Dünya Turizm Örgütü, *Collection of Tourism Expenditure Statistics*, 1995,

<http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1034/1034-1.pdf>, Erişim Tarihi: 02.06.2010, s. 1.

²⁴⁵ Urry, A.g.k., s. 245-246.

kurtulmak para, zaman, enerji ve benzerlerini gerektiriyor. Arazi parselleri de getiri sağlıyor, çünkü başka parsellerle ilişkileri var; demografi, piyasa ve perakende satış güçleri bir kentsel sistem içinde yeteri kadar gerçektirler”²⁴⁶.

Önemli bir nokta, parçalı arazi yapısı ve küçük ölçekli arazi mülkiyetidir. Önceki bölüm içerisinde de değinildiği gibi, iskân uygulamaları ile bağlantılı olarak konar göçer ve mübadillerin topraklandırılması çalışmaları, yerleşikliğin özellikle vergilendirmeye ilişkin olarak desteklenmesi, günümüz koşulları içerisinde farklı etkiler doğurmaktadır. Çünkü özellikle bu başlık bünyesinde konuyu değerlendirdiğimizde, turizmin ihtiyaç duyduğu yerin temini, parçalanmış ve küçük ölçekli araziden yeterli tarımsal verimi alamayanlardan topraklarını satın alma şeklinde gerçekleşmektedir. Örneğin 1991–2000 yılları arasında önce tarımsal alan olup zamanla yapılaşma ve turizm alanı durumuna geçen arazilerin artış oranı %29,33 dür. Bunun yanında benzer şekilde tüm Akdeniz Bölgesi’nde tarım alanları 1949–2001 yılların arasında sadece 1,3 kat artmıştır ve bu oran Akdeniz Bölgesi’nin taşıdığı kapasite bakımından oldukça düşük düzeydedir. Bunun en önemli nedeni yine tarımsal arazilerin yapılaşma ve turizm alanları tarafından işgal edilmesidir denilebilir²⁴⁷. Tarımsal arazilerin parçalı yapısından istifade edilen bu süreçte, turizm “rant” odaklı bir sistemin uygulayıcısı konumuna gelmektedir. Deniz, bu aşamada beğeniye yönelik bir tüketim nesnesi, araçsallaştırılmış bir ekonomik meta konumuna indirgenmektedir.

Turizm tarafından araçsallaştırılmış bir deniz yerine, kent kültürü ve kimliğinin oluşumunda kendisine vazgeçilmez bir anlam atfedilmiş bir denizden söz edilebilmelidir. Bu aynı zamanda denizin kolektif kimliğin bir parçası olması, denize dair yerel maddi mekâna ait pratiklerin yaşam biçimine dönüşebilmesi demektir.

Turizm’in istihdam potansiyeli ile katmerleşen göç sarmalı Antalya’da kentleşme ile sıkı sıkıya bağlı görünmektedir. Örneğin 1995–2000 aralığında Antalya’da gerçekleşen

---

²⁴⁶ David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir*, Çev.: Mehmet Morali, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s. 19.

²⁴⁷ Rüya Bayar, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’nin Arazi Bölünüşü ve Tarım Alanlarındaki Değişmeler”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/824/10462.pdf>, Erişim Tarihi: 10.03.2010, s. 48, 50.

net göç hızı²⁴⁸ Türkiye'nin en büyük üç kenti olan İstanbul, Ankara ve İzmir'den daha yüksek olmuştur²⁴⁹. İşgücüne katılma oranında ise Antalya'nın hizmetler sektöründe sahip olduğu pay tarım ve sanayiye oranla oldukça yüksektir. Bu durum özellikle turizm çalışanlarının, işgücü oranındaki payı ile örtüşmektedir²⁵⁰. Antalya'da turizm ile birlikte artan işgücü talebi ve buna ilişkin artan göç beraberinde hızlı bir kentleşme süreci getirmiştir. Turizm sezonunun Antalya'da mevsimsel bir karakter taşıması, işgücü talebine bağlı göç olgusunun da mevsimsel göç ile birlikte değerlendirilmesi gereğini ortaya çıkartmaktadır. Turizm sektörü, bu anlamda kent için hizmetler sektörü odaklı biçimde gönenç seviyesinin artması açısından bir kaynak olduğu kadar kentleşmenin hızlı ve plansız bir görünüm taşımasının da kaynağı durumundadır. Belirtildiği gibi kentin bu göç sarmalından olumsuz yönde etkilenişi, kent kültürü ve kimliğinin sorunlu bir değişim süreci içerisinde olduğunun en büyük işaretlerindedir.

Kıyı alanlarının turizm faaliyetleri için kullanımı, Antalya'da su kullanımına ilişkin de sorunları arttırmaktadır. Turizm sezonunda özellikle içme suyu kaynaklarının üzerindeki baskı artmaktadır. Bu durum tatlı su kaynakları ile deniz suyunun yer değiştirmesi biçiminde bir ekolojik bozulmayı ortaya çıkartmakta, denizel ve karasal biyolojik çeşitliliği tehdit etmektedir. Atık su deşarjında yaşanan alt yapı yetersizlikleri ve tesisleşme eksiklikleri²⁵¹, denize deşarj edilen atık su miktarının yüksek olmasının nedenleri arasındadır. Bu durum deniz ortamındaki azot ve fosfor yükünü arttırmakta ve deniz ekosistemini tahrip etmektedir²⁵².

Lara-Kundu kıyı alanında yükselen turizm potansiyeli ve buna yönelik yapılaşma, ormanlık alanları ve kıyı ekosistemini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle kent

---

²⁴⁸ Net göç hızı: Bir yerleşim biriminin net göç eden (aldığı göç ile verdiği göç arasındaki fark) nüfusunun, o yerleşim biriminin iki sayım arasındaki ortalama toplam nüfusuna oranıdır (*Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu, Kentleşme Şurası 2009*, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2009, s. 8).

²⁴⁹ *Türkiye İstatistik Yıllığı-2006*, TÜİK, Ankara, 2007, s. 51.

²⁵⁰ *Bölgesel İstatistikler 2008 (TR 61 Antalya, Burdur, Isparta)*, TÜİK, Ankara, 2009, s. 75.

²⁵¹ *Turizm*, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, T.C. Başbakanlık DPT, Ankara, 2007, s. 35.

²⁵² Cem Arüv, Mustafa Yıldırım, Bülent Topkaya, A.g.k., s.y.

kimliği açısından kentin taşıdığı özgünlük, denizel ekolojik özellikler bu süreç içerisinde erimektedir.

Yönetmel anlamda ise bu mevcut sorunlara yönelik çözüm önerileri tespit edilmiş durumda ancak uygulamada sorunlar yaşanmaktadır²⁵³. Antalya için turizmin önemli türleri olan deniz turizmi ve eko-turizm göz ardı edilmektedir.

2.3.3. Denizcilik ve Balıkçılık

Antalya, tarihsel anlamda denizden ve denizin sağladığı fırsatlardan tamamen uzak biçimde gelişimini sürdürmüştür demek zordur. Ancak denizin, kente kattığı özgünlük ve aynı zamanda değer açısından toplumsal ve yönetmel açıdan göz ardı edilmesinin önemi ortadadır. Bu açıdan geçmiş deniz ile yoğrulmuş bir kentin her anlamda dönüşümünde kuvvetli göstergelerden biri de denizcilik ve balıkçılık olacaktır. Bu iki adlandırmadan biri olan denizcilik kapsamlı bir sektörel faaliyeti ifade ederken, balıkçılık bir iş kolunu temsil etmektedir. Bu açıdan bu iki adlandırmayı birbirinden ayrı değerlendirmek birini eksik bırakmanın yolunu açabileceğinden, ikisini tek başlık altında ve Antalya özelinde değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bunlara ek olarak her iki adlandırma da içerisinde yaşam biçimini barındırmaktadır, her ikisini de kapsayan deniz kültürünü üreten öğelerdir.

Denizcilik, içeriğinde uluslararası siyaset, ekonomi, savunma gibi bir ülkeyi tamamen çevreleyen bir karakter taşımakla birlikte turizm, ulaşım, tarım gibi yerel öğeler taşıyan bir içerik de sunmaktadır. Bunların yanında denizciliği salt sektörel anlamıyla görmek onun, insanın bireysel ve toplumsal yaşamını doğrudan şekillendiren yapısını gözden kaçırmak demektir. Çünkü denizcilik, balıkçılıkta da olduğu gibi ayrı bir coğrafi koşul içerisinde insanın kendisini gerçekleştirmesinin yöntemlerini içermektedir.

Balıkçılık, tarihi anlamda insanlığın avcılık ve toplayıcılığı bir arada yaptığı en eski yiyecek üretim biçimlerindedir. Balıkçılığa ilişkin av gereçlerine duyulan ihtiyaç beraberinde insanlığın teknolojik anlamda günümüze dek hangi aşamaları kat ettiğinin de kanıtlarını sunmaktadır. Örneğin Paleolitik çağ ve buzul çağı sonrası mezolitik çağa ait

---

²⁵³ *Turizm*, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, A.g.k., s. 35-43.

balıkçılık gereçlerinin bulunması, günümüzden 8000 yıl önce İber Yarımadası'nın kuzeyinde yaşayan insanların, balığın bol olduğu mevsimlerde kıyılarda, diğer mevsimlerde ise denizin iç kesimlerinde ve derinlerde avlanmaları, M.Ö. 500'lü yıllarda Fenikelilerin ve Kartacalıların açık deniz balıkçılığındaki yetkinlikleri bu anlamda önemli veriler sunmaktadır²⁵⁴.

Belirtmek gerekir ki, Antalya'da da balıkçılık yeni bir iş kolu ya da yaşam biçimi değildir. Zaman ölçüğünde balıkçıların, kıyı alanlarının en eski kullanıcıları olduklarını kabul edersek Antalya'da da tarih içinde bu böyle olmuştur.

Türkiye'de balık türü çeşitliliği açısından en zengin deniz Akdeniz iken -500 tür balık-(Karadeniz 240, Marmara Denizi 200, Ege Denizi 300) ekonomik değer açısından bu sayı ülke çapında 100'e düşmektedir. Bununla beraber deniz üretiminin %65-70'ini hamsi oluşturmaktadır. Akdeniz bu üretim sürecine %3,5 luk bir katkı sağlamakta iken Karadeniz %74'lük bir orana sahiptir. Bu oranla Türkiye, Akdeniz'den en az balık üretimi elde eden ülkelerden biridir. Balıkçılık filosundaki artış olumlu yönde gelişse de (1970'de 6.376 balıkçı teknesi mevcut iken bu sayı 1999'da 13.797'ye çıkmıştır) tekne başına düşen av miktarını yakalamak adına yapılan aşırı avlanma tersi bir etki yaratarak av miktarında düşüşe neden olmuştur²⁵⁵.

Antalya, ilçeleriyle birlikte yönetsel sınırları bakımından girinti ve çıkıntılar dahil 640 km. kıyı uzunluğuna sahiptir²⁵⁶. Fakat denize kıyısı olmak ve bu kadar uzun bir kıyı şeridine sahip olmak denizciliğin ve balıkçılığın bir o kadar gelişmiş olduğuna işaret etmemektedir.

---

²⁵⁴H. Hicri Karakaş, Hüseyin Türkoğlu, "Su Ürünlerinin Dünyada ve Türkiye'deki Durumu", <http://ziraat.harran.edu.tr/zirfakdergi/images/200593/21-28.pdf>, Erişim Tarihi: 11.02.2010, s. 22.

²⁵⁵Karakaş, Türkoğlu, A.g.k., s. 24.

²⁵⁶ Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,

<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF32CB65736F5E0D5E888E2D2167B4CAA0>, Erişim Tarihi: 15.10.2009.

Antalya merkez yönetsel sınırları içerisinde 2006 verilerine göre kayıtlı balıkçı teknesi sayısı 211 iken bu sayı yaz aylarında teknelerin turistik amaçlı gezi teknesine dönüşmeleri nedeniyle oldukça azalmaktadır²⁵⁷.

Antalya Körfezi, İskenderun-Marmaris arasında uzanan “ufak asya akıntısı” adı verilen bir akıntı sisteminin ortasında yer almaktadır. Bu açıdan körfez, denizin ekolojik anlamda kendini yeni tutabilmesi gibi bir avantajı da taşımaktadır. Çünkü denize ulaşan kent atıkları, güçlü akıntı sayesinde nispeten temiz su ile yer değiştirmektedir. Nispeten çünkü, akıntı ile gelen su Lübnan ve Suriye’ye ait atıkları da bünyesinde taşımaktadır. Bu, genel olarak deniz için elbette kötü bir durum oluştursa da körfez için sağlıklı yönler taşımaktadır²⁵⁸. Bilimsel araştırmaları için Antalya körfezine gelen Kaptan Cousteau’nun tespitlerine göre körfezin 3 mil açığında bir çöküntü (halk arasında zezemin olarak bilinen karstik yapı nedeniyle) vardır ve atıklar su akıntılarıyla burada hiçbir kirlilik yaratmadan denize karışmaktadır²⁵⁹.

Bunun yanında balıkçılar tarafından dile getirildiği gibi deniz sıcaklığı, körfezin enlem konumu nedeniyle her mevsim balık üremesine müsait bir durum da taşımaktadır. Ancak bu avantajlı yapı deniz ürünleri anlamında yeterli yenilenmeyi beraberinde getirememekte ya da bunu sağlayacak kadar kuvvetli bir yapı göstermemektedir. Akdeniz genel anlamda balıkçılık açısından insana engin fırsatlar sunmamaktadır. Bunun böyle olmasında avlanma için uygun alanların kısıtlılığı, kıyı kesimlerin balık varlığının ve nüfusunun devamı için gerekli sığ alanlardan yoksun oluşu, tuzluluk oranının yüksekliği gibi etkenler sayılabilir.

Antalya’da geçimini denizden sağlayanların fazlaca dile getirdiği sorunlar, avlanma yöntemi olarak trol ve gırgırın kullanımı, turizmin yoğun olduğu aylarda balıkçı teknelerinin gezi amaçlı kullanımı, yönetsel anlamda ruhsatlandırma ve vergilendirme gibi

---

²⁵⁷ Cenkmen R. Beğburs, Turhan Kebapçioğlu, “Antalya İli Balıkçılığının Turizm ile Etkileşimi”, <http://jfas.ege.edu.tr/pdf/2006-1-2/19begburs.pdf>, Erişim Tarihi: 11.03.2010, s. 355.

²⁵⁸ Mete Kuşat, Habil Uğur Koca, “Antalya Körfezi’nde Avcılık ile Yakalanan Balık Türleri ve Bunların İşlenerek Değerlendirmesi”, [http://www.nobel.gen.tr/UserFiles/File/1\(8\).%20makale.pdf](http://www.nobel.gen.tr/UserFiles/File/1(8).%20makale.pdf), Erişim Tarihi: 12.03.2010, s. 41.

²⁵⁹ Çimrin, A.g.k., s. 94.

sorunlardır. Balık avı, şirketleşmemiş ve bireysel karakterde yürümekte, kooperatif örgütlenmesi ise kısıtlı düzeyde kalmış görünmektedir. Kaleiçi Yat Limanı'nda küçük balıkçılık faaliyetleri yoğun iken, Büyük limanda Karadeniz ve Marmara'dan gelen balıklar ve körfez balıkları için mezat ve işleme tesisleri bulunmaktadır. Ancak işlenen, avlanan, satılan balıklar için düzenli bir kayıt sistemi mevcut değildir. Antalya'da faal olarak adı geçen 2 adet balıkçı kooperatifi mevcuttur. Bu açıdan da balıkçılığa ilişkin örgütlenmenin varlığından da tam anlamıyla söz edilemez.²⁶⁰ En önemli nokta ise Antalya'da bir balık halinin bulunmayışıdır.

Denizcilik ve balıkçılık anlamında ortada duran sorun sadece Antalya özelinde yaşanan bir gerçek değil Türkiye genelini kapsayan bir gerçekliktir. Türkiye, 8.333 km (adalara ait kıyı uzunlukları da dahil olmak üzere) deniz kıyısı uzunluğuna sahip, buna paralel olarak da yönetsel yapılanma açısından 81 il içerisinde 28 tanesinin denize kıyısı bulunmaktadır. Ancak bu görünümün tam tersi biçimde denize ilişkin yönetsel yapılanma müsteşarlık düzeyinde şekillenmiştir. Türkiye'de yönetsel örgütlenme bakımından denizcilik, bu konudaki düzenleyici, yönlendirici ve denetleyici nitelikteki Başbakanlığa bağlı Denizcilik Müsteşarlığı'nın yönetimine tabidir. Deniz ve kıyı alanları odağında, yönetsel yapılanma açısından çok parçalı bir yönetsel örgütlenme de gün yüzüne çıkmaktadır. Örneğin Liman İşletme Müdürlükleri vasıtasıyla belediyelerce, turizm alanları ve kentsel imar açısından Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca, turizm ve deniz turizmine ilişkin olarak ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'na (Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü) bağlı iken, balıkçılık ve su ürünleri Tarım Bakanlığı'na bağlı olarak yürütülmektedir. Bunun gibi daha pek çok noktada mevcut parçalı yapılanma sorunu, Antalya örneğinde yaşandığı gibi denize ilişkin bakış açısının çok parçalılık içinde yüzeyselleşmesini, ötelenmesini perçinlemektedir. Örneğin Beğburs'a göre Antalya'da su ürünlerine olan talebin, turizmin su ürünlerine olan talebiyle doğrudan ilişkisi vardır. Ancak bu noktada da balıkçılık yine turizmin etkisiyle sekteye uğramaktadır. Çünkü balıkçılığa müsait alanların turistik amaçlı kullanımı balıkçılığı olumsuz etkilemektedir. Örneğin turistik amaçlı su sporlarına ait araçların kullanım alanları ile kıyı balıkçılığına ait alanlar ortak kullanılmaktadır. Bu açıdan av sahaları olumsuz etkilenmektedir. Benzer şekilde dalış turizminin yapıldığı yerler ile balıkçılığa müsait yerler birbiriyle çakışmaktadır²⁶¹. Hangi

²⁶⁰ Kuşat, Koca, A.g.k., s. 45-46.

²⁶¹ Beğburs, Kebapçioğlu, A.g.k., s. 356.

yönetmel formülle bu ve buna benzer sorunların üstesinden gelinabilir? Sorunun kaynağı yönetmel açmazları doğuran politikaların toplumsal etkenleri göz ardı edişinde yatmaktadır.

Sonuçta, Antalya'da deniz kültürü tarihsel arka plana sahipken, günümüzde kentsel kimlik ve kültüründeki yeri balıkçılık, denizcilik, Yörük yaşam biçimi, turizm gibi faktörlerden etkilenmiş ve sosyo-kültürel dönüşümüne eklemlenerek oluşmamıştır. Eko-kültürlenme süreci yaşanmamış, deniz kültürünün sahip olduğu niteliklerle yoğrulmamış ve denizin özgünlüğü kent kültürü ve kimliği ile bütüncüleştirememiştir. Deniz ekonomik üretim alanı olarak değerlendirilememiş, denizcilik ve balıkçılık geliştirilememiştir. Yörük yaşamı denize dair düşünme biçimlerinin geliştirilmesinde mesafe koyan bir nitelik taşır olmuştur. Turizm de aidiyet biçimlerindeki bu kopukluktan yararlanmış, denizi ve mekânları görsellik, peyzaj ve rant elde etmek üzere araçsallaştırmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

ARAŞTIRMA BULGULARI ve DEĞERLENDİRME

Önceki iki bölüm kapsamında kuramsal, kavramsal ve tarihsel arka plandan hareketle Antalya özelinde bir takım tespitler yapıldı. Araştırmanın uygulama safhasını oluşturan üçüncü bölüm kapsamında Antalya üzerine ortaya konulan sorunsalın açıklanmasına dair hangi veri toplama tekniği ile nitel yöntemin kurgulandığı ortaya konulacaktır. Tespitler somut örüntülerle kanıtlanacaktır. Verilerin nereden, nasıl toplandığı ve hangi aşamalarla analiz birimlerinin değerlendirildiğine yine bu bölüm içerisinde değinilecektir. Son olarak ise veri setleri değerlendirilecektir.

Bu çalışma özellikle *derinlemesine yüz yüze görüşmeler* ile elde edilen veriler üzerinden nitel karakterini biçimlendirmektedir. Araştırmanın doğal ve empatik yönlerini açığa çıkartan bu teknik aracılığı ile bireyin kültürel süreç içerisindeki oluşturan, anlamlandıran olma özelliğini doğrudan ortaya koyabilmek de mümkündür. Bu sayede derinlikli bir bakış açısının yakalanabilmesi ise çalışma için gereken verilerin daha rahat elde edilebilmesini sağlayabilmektedir. Dil ve anlatımın ortaya konulabilmesi, uzun deşifre süreçleri ile mümkün olmuştur. Bunun yanında öznelliği besleyen bir karakter de taşıyan bu tekniğin olumsuz yanları, tarafsız bir bakış açısının gereklerini daha iyi yakalamak için “görüşme gözlemleri” ile giderilmeye çalışılmıştır.

3.1. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME

Nitel yönetime ilişkin bir veri toplama tekniği olan *yüz yüze görüşme*, taşıdığı tüm olumlu ve olumsuz yanları ile bu çalışmanın uygulama aşamasını oluşturmaktadır. Öncelikle kültür ve kimlik gibi iki genel kavramın ortaya konulmasında nitel yöntemin önemi ortadadır. Çünkü kolektif boyut taşıyan bu iki kavramın içinde barınan değişkenleri ölçmek zordur ve iç içe geçmiş olguları ancak bu tarz bir yaklaşımla kavramak mümkündür. Görüşme, bu kolektif ve girift bütünü, bütünün bir parçası olan bireyin durduğu açıdan görebilme imkânı sağlamaktadır. Bu önemlidir, çünkü bireye empati yaparak bakmak, zamana ve mekâna dair derinliği betimleyebilmeyi kolaylaştırmaktadır.

Önceki iki bölümde kavramlar, kuramsal çerçevede irdelenerek değerlendirilmiştir. Bunlara dayalı olarak Antalya özelinde kentsel ve toplumsal yapının görünümü sayısal, istatistiki verilerle de tasvir edilmeye çalışılmıştır. Ancak bu aşamada bunlara ek olarak, Antalya'ya dair bu görünümün tam anlamıyla ortaya konulmasında kent insanının araştırma ortamına dahil olması her şeyden önemlidir. Bu dahil oluş, rakamlardan ibaret ya da anlık sorulara kısa yanıtlar ile olmamalıdır. Çünkü kent insanı, daha önce de belirtildiği gibi yaşadığı mekâna anlam atfetmektedir. Anlam atfederek toplumsal ve maddi çevresini benimsemektedir. Bireysel veya kolektif olanın ipuçlarını verir. Bunu yaparken de deneyimlere, tarihsel olaylara (kişisel, yerel ya da bölgesel) atıfta bulunabilir²⁶². “İnsan türü, bir canlı olarak canlı üstü varlık alanını yaratıyor, ama aynı varlık alanı (toplum) da insanı daha doğduğu günden başlayarak sarıp kucaklıyor; kurgulayıp programlıyor; belli kalıplara dökerek adeta yeni baştan yaratıyor. Kültürü taşıyan toplum çevresi, insan yavrusunun canlı bedenini etkiliyor, davranışlarımızın programı olan kişiliğini (ruhu/psiko) oluşturuyor”²⁶³. Bu anlatım belki büyük bir anlatım, fakat kent insanı için değerlendirildiğinde, görüşme tekniğinin benimsenmesinin mantıksal temelini oluşturmaktadır. Bu kentte doğmuş ya da göç yoluyla gelse dahi kültürel üretim sürecine dahil olma kaygısı taşıyarak yaşayan bireyin kendisini ifade etmesi oldukça önemlidir. Daha önce değindiğimiz gibi, aidiyetin egemenliğe olan bağımlılığını birey yaratmaktadır. Kent ile birlikte oluşturmaktadır. Sosyolojik imgelem ve coğrafi imgelem arasındaki bağı kent içerisinde kurarak oluşturmaktadır²⁶⁴.

Kentli, kendisini sürekli bir yazın dünyası içerisinde düşünmemektedir. Sözlü olarak gündelik yaşamını sürdürmektedir ve kendisini bazen başat bir unsur bazen azınlık gibi hissetmektedir. Bunları, yaşadığı, çalıştığı, ürettiği, gördüğü, üzerine düşündüğü her yerde ve her şey için sadece yazılı bir iletişimle ortaya koymamaktadır. Tablo 1’de de gördüğümüz gibi iletişimsel bellek vasıtasıyla yoğrulmuş bir kültürel üretim sürecinden bahsetmekteyiz. Kente ait bir kültürel süreç içerisinde denize dair bir kültür üretim

---

²⁶² Öncü, Weyland, A.g.k., s. 107.

²⁶³ Bozkurt Güvenç, *Kültürün ABC’si*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 17.

²⁶⁴ Toplumsal ve coğrafi muhayyile (imgelem) konusu için Bkz. David Harvey, *Sosyal Adalet ve Şehir*, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s. 28.

sürecinin varlığı ya da var ise başat kültür unsurları arasındaki konumunun ne olduğunu, kent insanının sözlerinden, dilinde yerleştiği anlam kodlarından anlayabiliriz.

Sözlü kültür tamamen silinip yok olamaz²⁶⁵. Çünkü iletişimsel bellek, maddesel nesnelere olduğu gibi sözlü anlatım aracılığı ile ardılığını gerçekleştirmektedir. “En yaşlıların hafızasıyla sınırlı bütün bilgiler, *yaşayanlar* tarafından daima *şimdiki zamana taşını*”²⁶⁶.

İstatistiksel bilgiler, tek başlarına kültürel süreçleri ve toplumsal değişimi açıklamak için yeterli değildir. Bu noktada anlatılardaki açıklamalar esas alınır. Örneğin, İngiltere’deki Hint restoranlarının işletmecilerinin %90’ı Bangladesh’te Ganges Vadisi’ndeki Sylhet kasabasından gelmiştir. “Bu kişilerin yaşam hikayelerinden, bu insanların geniş ırmak kanallarında ve mevsimsel taşkınlarda denizcilik yapmaya geleneksel olarak yetenekli olduklarını, 1920 ve 1940’larda Britanya’ya ait ticari denizcilikte, denizci olarak yer aldıklarını keşfedebilirsiniz. Bu kişilerin bir kısmı Britanya limanlarında yerleşmiştir ve az sayıda birkaç kişi de yeni gelişen topluluklarına hizmet için restoranlar açmışlardır. Onların başarısı, yüzyılın daha sonraki bölümlerinde önemli miktarda zincirleme göçü getirmiştir”²⁶⁷.

Derinlemesine görüşme ile bireyden yola çıkılarak geçmiş ve bugün arasındaki kurdukları ilişki temelinde onların bugünkü anlatıları sayesinde geniş kapsamlı değerlendirmeleri yakalamak mümkündür. Çünkü birey tarafından önem derecelerine göre söze dökülenler, kültürün ya da kimliğin yönüne, içeriğine de vurgu yapabilmektedir. Birey, zihnindekileri paylaşırken bunları tekrar bir düzen içerisinde sunar. Bu düzen üç ayırım etrafında şekillenir. Kronolojik, tematik ve sonuçsal olan bu ayrımlar aslında iç içedirler ve kendi içlerinde de bütünlük gösterirler. Anlatıyı anlamlı hale getiren de belleğin bu yöndeki işleyişidir. Deneyim ve bellek arasındaki ilişki, yaşam ve anlatı

---

²⁶⁵ Walter J. Ong, *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözüün Teknolojileşmesi*, Metis Yayınları, 4. Basım, İstanbul, 2007, s. 205.

²⁶⁶ Guy Debord, *Gösteri Toplumu ve Yorumlar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996, s. 73.

²⁶⁷ Paul Thompson, “21. Yüzyılda Sözlü Tarih İçin Potansiyeller ve Meydan Okumalar”, *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 26.

arasındaki ilişkiye benzemektedir. İlki ikincisine malzeme sağlarken ikincisi ilkini biçimlendirir²⁶⁸.

Derinlemesine görüşme, Antalya için, bireyin kente ait kimliği algılayışı ve bireysel kültür kodları içerisinde yerelliği ve aidiyetinin tespiti açısından tekil bir çıkış noktası oluşturmakta, fakat kent kültürü ve denize içkin durumu ile ilişkisi bağlamında kapsayıcı bir sonuca götürmektedir.

Sözlü kültürün seçkici yapısı, eyleyenin kültür yaratımında neyi öne çıkarttığının da ipuçlarını verebilir. Bu açıdan derinlemesine görüşmede, kültürün ve bireyin karmaşık düşünce ve duygu bütününe ulaşabilmekteki başarı, bu veri toplama tekniğinin esnek ve buna bağlı derinlikli karakteri ile ilintilidir. Toplumsal ve kültürel unsurların iç içe yapısı, bireyin bakış açısıyla ele alınabilmektedir²⁶⁹. Derinlemesine görüşme sayesinde; egemenlik alanının tesisinde ve denize ilişkin kültür üretiminde merkezi bir konumda olan eyleyenin kendisini nispeten geniş bir zaman dilimi içerisinde ifade etmesi sağlanabilmektedir. Bu çalışma açısından derinlemesine görüşme, toplumsal güç dengelerinin kurulmasında, pasivize edilerek yerleştirilmiş olan konar göçerliğin doğrudan doğruya algılanabilmesini de sağlamaktadır.

Görüşme tekniğinin benimsenmesi, aynı zamanda konar göçer kültürün sözlü kültürüne de vurgu yapmaktadır. Antalya'nın konar göçer ve göçmen bir kültürel daire ile tarihten bugüne gelmiş olması sözlü ifadenin önemini de bize sunmaktadır. Adil'in belirttiği gibi "göçebe toplumlarla yerleşik toplum arasındaki en temel farklılık, sadece, sahip oldukları üretim araçları ve üretim biçimleri değil, aynı zamanda yazı yazmaya olan yakınlık ölçüsünde ortaya çıkar. Yerleşik toplumlar, sadece yerleşim biçimleri (kentler) inşa etmediler, uygarlığın temel ölçütlerinden olan düşüncenin yazıya dökülmesini de sağladılar. Göçer topluluklar ise bunun tersine, kültürlerini sözlü olarak yaşatmakla, düşüncelerini kuşaktan kuşağa anlatıcılar aracılığıyla aktarmakla yetindiler"²⁷⁰. "Türk boyları da, deniz yerine Orta Asya göçerleriydi ve göçer kültürünün tüm bilgisi ağızdan

---

²⁶⁸ E. Egemen Özbek, Y. Doğan Telli, "68'li Olmak: Hatırlamak ve Aidiyet", *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 249, 252.

²⁶⁹ Özbek, Telli, A.g.k., s. 246.

²⁷⁰ Adil, A.g.k., s. 21.

ağza iletilen destanlar, fıkralar ve bilmecelerde saklıdır. Göçer halk kalıcı iz bırakmaz, kalıcılıkla zaten kafasını yormaz²⁷¹.

Danacıoğlu'nun belirttiği şu değişim, Antalya'da kentlilik ve deniz olgusu için oldukça çetrefilli bir yapıyı ifade etmektedir. XIX. Yüzyıla ait "iskelesi" ile deniz kıyısında kurulan asıl yerleşimin daha güvenli yamaç köylerini, "kıyı" köyelerine dönüştürmesi, hatta "ova köylerini" yaratması. Konar göçerliğin iskân siyaseti ile sona erdirilerek, göçerliğin marjinal grupların yaşam tarzına dönüşmesi. İmar planları ve yeni bir şehircilik anlayışıyla kente yepyeni bir görünüm verilmesi²⁷². Bu değişim sürecini bireye/eyleyene evet-hayır seçenekleri ile onaylatmak ya da yanlışlatmak yerine onun belleğindeki, yaşam biçiminin özünü ortaya koymasına tanıklık etmek, değişim gibi sürekliliğe ilişkin bir kavramın içeriği ile de uyumludur.

3.1.1. Görüşme Aşamaları

Nitel yöntemin esnek karakteri, elbette araştırma sürecine ilişkin olarak bazı olumsuz yönler içerebilmektedir. Bunlardan en önemlisi araştırmanın başlangıç ve bitiş aşamasına kadar takip edeceği izleğin tam manasıyla uygulanmasındaki güçlütür. Yani birbirine eklemlenmiş aşamalar, bu esnek yapı içerisinde birbirlerinin yerine geçebilmektedir. Bu daha çok iki nedenle yaşanmaktadır. İlki araştırmacının kendisini sürecin bağımlı öznesi olarak görmesi tehlikesi ve süreçten etkilenmesi, ikincisi veri toplamada veriyi sağlayacak olan bireyin (kendisiyle görüşme yapılanın) bu görüşmeye bakış açısı ve deneyimlerini, düşün dünyasını, isteklerini ve yaşamından kesitleri paylaşma isteğindeki kırılmalıdır.

Derinlemesine görüşme, bu çalışma kapsamında üç aşamalı olarak uygulanmıştır.

---

²⁷¹ Walter J. Ong, A.g.k., s. 6.

²⁷² Esra Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri Yambaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2008, s. 20, 21.

3.1.1.1. Görüşme Ön Hazırlık Süreci

Görüşme ön hazırlık sürecinden bir önceki aşama, kendisiyle görüşme yapılması planlanacak bireylerin seçimi olmuştur. Bu sayede rastlantısal örneklem seçimi ile belirlenen bireylerle, yapılandırılmamış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Tespit edilen 10 birey, Antalya kent merkezinde yaşayan ve kent merkezine çok yakın yerleşim birimlerinde oturan bireyler arasından belirlenmiştir. Bireyler, Antalya kenti içerisinde belli bir yerleşim biriminde toplanmamışlardır ve köken itibarıyla de aynı yere ait değillerdir. Nesiller arası etkileşimi yakalayabilmek için ve belleğin maddesel ve sembolik aktarımlarını dile getirebilecek olgunlukta, ifade kabiliyetinde oldukları tahmin edilen genel itibarıyla 45 yaş ve üzeri bireylerden oluşan bir örneklem grubu oluşturulmaya dikkat edilmiştir. Bireylerden Abdullah Alkan 76 yaşında, çiftçilikle uğraşmakta ve Antalya ili Gökçam köyü doğumlu. Cemil Esmer 62 yaşında, balıkçılıkla uğraşmakta ve Ordu doğumlu. Mustafa Ertuğrul Topcu 66 yaşında, emekli asker ve İstanbul doğumlu. Hüsametkin Kural 60 yaşında, emekli ve Antalya ili Serik ilçesi doğumlu. Ömer Yılmaz 44 yaşında, Çiftçilikle uğraşmakta ve Antalya ili Akdamlar köyü doğumlu. Oya Köseoğlu 61 yaşında, emekli öğretmen ve Antalya doğumlu. Şükran Karakaya 74 yaşında, ev hanımı ve Antalya doğumlu. Ümmüşah Daldır 67 yaşında, çiftçilikle uğraşıyor ve Antalya ili Doyran köyü doğumlu. Murat Yılmaz 66 yaşında, çiftçilikle uğraşıyor ve Antalya ili Geyikbayırı köyü doğumlu. Salih Atılğan ise 40 yaşında, balıkçılıkla uğraşıyor ve Antalya doğumludur. Kendisiyle görüşme yapılan bireyler içerisinden Antalya kent merkezi çevresindeki köylerde yaşayan bireyler ya yaylacılık geleneklerini sürdürmekte olan ya da genel anlamda yarı göçer özelliklerini sürdüren köylerde doğan, yaşayan bireylerdir. Ayrıca bu profil ile Antalya kent kültürü ve kimliğinin taşıdığı kent merkezi-kırsal çevre etkileşimini de ortaya koyabilmek de mümkündür.

İlk aşama olan ön hazırlık sürecinde öncelikle tespit edilen kişilerin (kendileri ile görüşme yapılacak bireylerin) bu araştırmadan haberdar edilmesi ve çekincelerinin giderilmesi olmuştur. Kendileriyle bir protokol yapılmamıştır. Sadece yüz yüze sözlü çalışmanın genel karakteri, amacı, usulü ile ilgili bilgilenmeleri sağlanmıştır ve görüşme esnasında yaşayabilecekleri tereddütler, itiraz, kaydı sonlandırma, görüşme sonrasına ilişkin güvensizlik gibi olasılıklar başlangıçta en aza indirilmeye çalışılmıştır.

Görüşmeler, açık uçlu sorularla şekillenmiştir. Bundaki amaç görüşmeyi belli bir noktada toplamak, yönlendirmek yerine bireyin yaşam pratiklerindeki başat etkileyenleri ya da etkilenimleri yakalayabilmektir. Bunun için soruların oluşumuna yönelik herhangi bir tematik çerçeve çizilmemiştir. Katı sorular hazırlanmamış, görüşme yapılandırılmamıştır. Geniş, kapsayıcı ve açık uçlu sorular, bireyin kendisi, ailesi üzerinde temellenmekte, yaşam pratiklerini keşfetme, kent ile etkileşim, üretim ve sorun olarak gördüklerine önerileri şeklinde bir çerçeve dahilinde sorulmaya gayret edilmiştir. Katı ve belli bir kalıp dahilinde bir soru akışı izlenmemiştir. Çünkü nitel yöntemin de doğası ile bağlantılı olarak verilerin bütün derinliği ve zenginliği ile ortaya konulması için görüşmenin yönlendirici olmaması önem taşımaktadır.

Bireyin anlattıkları sonucunda ya da anlatımı esnasında sorun olarak gördüğü noktaların ne olduğunun tespiti ve bu noktalara dair çözüm önerisi getirip getirmediği önemlidir. Bununla bireyin kentsel süreçlere katılımcılığı, sorun merkezlerini doğrudan tespit kabiliyeti ya da bunu tespit etmedeki fırsatlara erişebilirliği sınanacaktır. Derin tarihsel köklerine rağmen Antalya’da “yalnız geçmişe ve tarihe dayanarak geleceği kestirmek pek geçerli bir yöntem değil”²⁷³. Bu yargı, Antalya’da bir kent kültürü ve kimliğinin oluşumu için bugünden yola çıkılarak ifade edilen bir öneri ya da teklifin varlığının önemine işaret etmektedir.

Bunun dışında, görüşme esnasında görüşmecinin daha ayrıntılı bir şekilde paylaşımında bulunması için elbette sondaj sorular sorulmuştur. Örneğin Şükran Karakaya ile yapılan görüşmede, kendisi Antalya / Kaleiçi ile ilgili olarak su sıkıntısından bahsederken bir ara soru olarak Antalya’nın içme suyu açısından zengin bir yer olduğu izlenimine açıklık getirebileceği düşünülerek sondaj soru sorulmuştur.

Ş.K.: “Kaleiçi’nde su yoktu Antalya’da. Kaleiçi’nden çok afedersin eşeklerle, tenekelerle su satarlardı şehre. Ha bak bunları file (filan) kimse pek bilmez. Gerçekten. O iskeleden sonra, çok sonra ben baya 20 yaşına 21 yaşına filan girmiştım. O zamanlar orda mikrop çıktı dediler, onu yasakladılar, sonra su getirttiler artık. Çok geç geldi su.”

---

²⁷³ Bozkurt Güvenç, *Sosyal ve Kültürel Değişme*, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara, 1976, s. Viii.

A.Y.: “Antalya sulak bir yer diye biliniyor.”

Ş.K.: “E sulak bir yerdi ama yoktu su. Uzaktan herkes dışıcaak. Bi Sakarya Okulu’nun orda bi su akardı, ordan çok su dışıdık biz. Hatırlıyom bunları. Sakarya Okulu’nun dibinde böyle bi oluk var, çeşme vardı, ordan su dışırdık. Antalya’da çok işcek su yoktu. Su çok ama işcek su yoktu. İskele’den eşeklerle dışınırdı.”

Son olarak görüşme sürecinin hazırlık safhasında teknik donanıma değınmek gerekmektedir. Görüşmeler için gerekli bir adet dijital ses kayıt cihazı ile görüşmecilere gidilmiş ve kayıt yapılmıştır. Buna ek olarak Ek 1’de görülebileceği gibi bir “Görüşme Gözlem Formu” hazırlanmıştır.

3.1.1.2. Görüşme Süreci

Görüşmenin ikinci aşaması olan görüşme sürecinde, görüşme yapılacak mekânın seçimi oldukça önemlidir. Bunun için görüşmecinin kendisini samimi biçimde ifade edebileceği ortamlar tercih edilmiştir. Bu daha çok görüşmecinin evi ya da iş ortamı olmuştur. Ayrıca görüşmecinin çeşitli müdahalelere maruz kalabileceği ortamlar (arkadaş evi, kahvehane, çocuk parkı) tercih edilmemeye çalışılmıştır. Konuşmalar kayıt edilmiştir.

Kayıt esnasında oluşabilecek kesintileri en aza indirmek amacıyla görüşmeciden acil bir durum yoksa cep telefonunu kullanmaması, ev telefonunun fişini çekmesi istenmiştir. Ancak buna karşı çıkan görüşmecilerle yapılan görüşmelerde zaman zaman kesintiler yaşanmıştır.

Görüşme bitiminde kayıtlar 24 saat geçmeden deşifre edilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken, kayıt öncesi, kayıt esnası ve sonrasına ilişkin olarak görüşmeyi yapanın neler yaşadığı, ne gözlemediği ile ilgili verilerin tutulması için “Görüşme Gözlem Formu” doldurulmuştur. Çünkü araştırdığımız konunun hassasiyeti ile ilgili olarak “anlatıcının mimikleri, ses tonu, duraksamaları ipuçları verecektir”²⁷⁴. Bu gözlem notunun tutulması

---

²⁷⁴ Danacıoğlu, A.g.k., s. 139.

görüşme veri toplama tekniğini destekleyici niteliktedir. Bu açıdan veri toplama tekniği olarak bir anlamda çeşitlemeye gidilmiştir. Bunda araştırma verilerinin doğruluğunu pekiştirme kaygısı elbette etkindir.

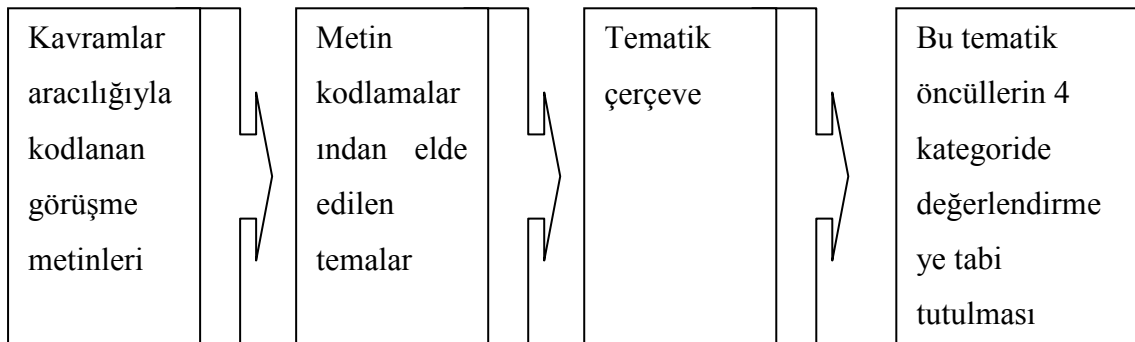
Ek olarak ise her görüşme sonunda, bireyin kişisel bilgileri ve aile bilgilerini de içeren bir “Görüşme Bilgi Formu” doldurulmuştur. Bu form, gerekli görüldüğünde bireylere tekrar ulaşabilmek veya ailenin diğer fertleri ile görüşebilme ihtimali göz önünde bulundurularak doldurulmuştur. Bunun yanında çalışmanın arşiv değerini arttırma kaygısı da güdülmüştür.

3.1.1.3. Deşifre Süreci ve Verilerin Tasnifi

Bu aşamada, görüşme tekniği ile elde edilen veriler yazılı hale geçirilmiş ve deşifre edilmiştir. Bu yapılırken konuşma içerisinde geçen yerel sözcükler, ifadeler muhafaza edilmiş ve dil olduğu gibi yazıya aktarılmıştır.

Verilerin tasnifi, görüşülen bireylerin kayda alınan ve deşifre edilen ifadelerinin belli bir sıra takip edilerek değerlendirilebilir hale getirilmesidir. Burada önemli olan, güvenilirliğe ve doğrulanabilirliğe imkan verecek bir sürecin takip edilmesidir. Ham verinin taraflı bir bakış açısına yer vermeyecek şekilde işlenmesini mümkün kılacak bir süreç takip edilmeye çalışılmıştır. Şekil 3 bu süreci özetlemektedir.

Şekil 3: Verilerin Tasnifi

Deşifre işleminin sonucunda ilk adım olarak kavramsallaştırma çalışması yapılmıştır. Kavram, Acar ve Sey’in aktardıkları gibi “veriler arasında yer alan anlamlı

bölgümlere (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) ve olaylara verilen anlamdır”²⁷⁵. Kavramlar seti, bir sonraki aşama olan tematik kodlama ve verilerin anlattıklarını ortaya koyabilmek için temel teşkil eden bir aşamadır.

Ses kaydından metne dökülen ifadeler, kavramlara ilişkin olarak kodlanmakta ve tematik yığını oluşturmaktadır. Kodlamalar dâhilinde görüşmecinin ifadeleri bir tema şeklinde formüle edilmektedir.

Tablo 6: Tematik Kodlama Örneği

(Kodlanan metinden elde edilen tema(konu)):
<i>Kentsel değişim</i>
Kodlanan Metin:
(...)Kırcami tarafı bütün şeydi söyle, narenciye, sebze ekilirdi oralarda, hiç ev yoktu. Küçük küçük evler herkesin kendine göre, küçük küçük evleri vardı. Hep at arabaları vardı. Büyük araba yoktu hiç.(...)
(...)Meydana kadar küçük bi cadde vardı, ondan sonrası toprak yoldu zaten. Ama Enistitü yoktu, İnönü yoktu, bu oteller yoktu. İlk önce!..dur aklıma gelsin, bu Belediye İşhanı'nın ilk köşesi, meydana doğru olan ilk köşesinde, bu Gebizliler bi ev yaptırdı oraya bina yaptırdılar. İlk bina odur. Ordaki köşedeki guyumcunun üstü ilk binadır, yeni bina olarak.(...)

Tablo 6’da görüldüğü gibi kodlanan metinde yer alan imara ilişkin veriler *yapılaşma*, *ulaşım* gibi kavramlar temelinde “kentsel değişim” konusunun varlığına işaret etmektedir.

Bu ve bunun gibi kodlamalar topluluğunun sonucunda, elde edilen veriler Tablo 7’deki “Tematik Çerçeveyi” ya da temalar yığını oluşturmuştur. Burada önemli olan

²⁷⁵ Emrah Acar, Yıldız Sey, “Teknolojik Yenilik Üzerine Kalitatif Bir Araştırma Deneyimi”, http://www.itudergi.itu.edu.tr/tammetin/itu-a_2006_5_2_E_Acar.pdf, Erişim Tarihi:10.12.2009, s. 56.

nokta bireylerin yaşam biçimlerinde ve pratiklerinde deniz ile ilgili içeriğin varlığını ya da aksini keşfedebilmektir. Çünkü toplumsal genellemeler yapmak birincil amaç değildir. Birincil amaç, kent kültürünün ve kimliğinin yaratıcısı insana, yani eyleyen olarak bireye ilişkin bir kavrayışı yakalayabilmek ve mevcut durumun niteliğini ortaya koymaktır. Aynı zamanda buna yönelik olarak önermeler şeklinde bir formülasyonun benimsenmiş olması, mevcut verilerin başat karakterini tespit edebilme ve tarafsız olmalarını sağlayabilme kaygısıdır. Bu sistematik analiz, “Tematik Değerlendirme” başlığı altında kendisi ile görüşme yapılan bireylerden doğrudan alıntılar ile desteklenmiştir. Bu alıntılar, önceki başlıklar içerisinde de ilgili başlıklar altındaki mevcut konuları Antalya özelinde somutlaştırmak üzere değerlendirilmiştir.

Tablo 7: Tematik Çerçeve

Köken Bilgisi	Çocukluk	Gençlik	Güncel
Aile Ataların nereden geldikleri Ataların ne iş yaptığı Nasıl yerleştikleri	Aile Doğup büyüdüğü ortam Oynanan oyunlar Yeme-içme Komşuluk-dayanışma İbadetler-önemli günler Okul-eğitim Alış veriş Sağlık Göç (iç-dış) Göçer yaşam Deniz Mekân-coğrafi algı	Evlilik, eş Çocukları Çalışma yaşamı Üretim Deniz Göçer yaşam	Kullanılan dil ve özel sözcükler Deniz Değişim Turizm Yönetim Öneri-Fikir

Veriler (temalar), her biri kendi içinde tematik unsurlar taşıyan 4 kategori altında değerlendirilmiştir. “Köken bilgisi”, “Çocukluk”, “Gençlik” ve “Güncel” olarak sıralanan bu kategoriler aynı zamanda bireyin tarihsel ve toplumsal anlamda içinde bulunduğu etkileşimleri ve dönüşümü de ortaya koymaktadır.

Bu temalar topluluğunun ne ifade ettiği, bize ne anlattığı, Antalya üzerine nasıl bir dönüşümün var olduğu “Tematik değerlendirme” başlığı altında sunulacaktır. Görüşme gözlem formlarından elde edilen çıkarımlar ise bütüne içkin olarak “Değerlendirme” başlığı altında ele alınacaktır.

3.1.1.4. Tematik Değerlendirme

Aslında kategorileştirilmiş bir değerlendirme aşaması olan bu bölüm, bireyler üzerinden Antalya’ya içkin verilerin çok daha somut olarak ortaya konulduğu bir bölümdür. Kent kültürü ve kimliğinin oluşumuna etkileyen ve etkilenen olarak dahil olan canlı belleğin sahibi bireyin kendi ifadelerinden yola çıkılarak ortaya konulacak geçmiş ve mevcut durum daha net ve somut biçimde açıklık kazanacaktır. Burada amaç Antalya’da deniz kültürünün geçmiş ve bugününe ilişkin bir tespitte bulunmaktır. Bu tespit dönüşüme ilişkindir ve bu açıdan zamansal bir karakter taşımaktadır. Değerlendirmenin yapıldığı kategoriler bireyin geçmişi ve bugününe ilişkin görünse de *etkileşimin* mekân-toplum boyutu ve ardıllığı göz önünde bulundurulmalıdır.

3.1.1.4.1. Köken Bilgisi

Bireylere genel anlamda ve görüşmeye bir başlangıç olarak sorulan sorulardan ilki “kendinizden bahsedebilir misiniz” kalıbındadır. Bu soru kalıbına ilk karşılık iki şekilde olmaktadır. İlki,

S. A. : “Ben Salih Atılgan. Kaleiçi Balıkçılar Kooperatifi başkanlığım abim. Aşağı yukarı 1982’den beri de balıkçılık yapıyorum. 12 yaşında yani bu mesleğe başladık, şu anda 40 yaşındayım.”

şeklinde doğrudan kendini tanıtır biçimde olurken diğeri ise;

Ü. D. : “Kendimden, işte evlendim 18 yaşından beri 10 sene geçindim beyim vefat etti. 4 tane çocuğum oldu ikişer yaş areyla 10 sene oluyo. Ne yapalım ki. 1970’de mefaat etti beyim. Ufak çocuğum 6 aylık bebeydi. Bebekti yani. Ondan sorası da çobanlıkla geçti ömrüm. Gaynımla geçindim.”

biçiminde aile odaklı bir cevapla karşılık bulmaktadır. Bireylerin genelinde aile ile bağın kuvvetli oluşu, hiç olmazsa çocukluk ve gençlik yıllarında bu durumun böyle olduğu göze çarpmaktadır. Kültürün yaratımında toplumsallaşmanın daha hangi aşamada gerçekliğe dönüştüğünü buradan kavramak da mümkündür. Birey kendisini tanımlarken öncelikle ailesi ile ilintilendirmektedir.

O. K. : “Ben öğretmen bir anne babanın çocuğuyum. 1949 yılında Antalya’nın şimdi yıkılan, üzüldüğüm bir konudur o da, doğumevi dediğimiz yıkılan binasında doğmuşum.”

Ş. K. : “İnönü’ye giderdim. Gazi Mustafa Kemal’deyken, ilk biri ikiyi orda okuduk, abim beşinci sınıftaymış.”

Birey kendisini ailesi ile ilintilendirirken aynı zamanda aidiyetini kent ile bütünleştirmekte, kente dair maddesel nesnelere aracı kılmaktadır. Bu açıdan Antalya kent kimliği, özgünlüğünü borçlu olduğu değerler yani canlı belleklerce korunan değerler ile bir bütündür. Tam da bu noktada “bellek kaybı” bu tema içinde karşılık bulmaktadır. Antalya’da pek çok insanın ya kendisinin ya da bir akrabasının doğduğu Doğumevi ve okuduğu İnönü İlkokulu ile İnönü Kız Meslek Lisesi alışveriş merkezi yapılmak üzere yıkılmıştır. Antalya’da resmi bellek ile şekillendirilen bir kent düşüncüsü, kent kimliğini kimi zaman sorunlu hale getirmektedir²⁷⁶.

---

²⁷⁶ Antalya Doğumevi olarak bilinen Akdeniz Sağlık Vakfı Hastanesi, 2008 yılında Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında yıkılmıştır.

Görüşme yapılan bireyler, önceki kuşakları hakkında farkındalığa sahiptir. 3 birey bunu açıkça ifade etmemiştir. Ancak kadın bireylerin geçmişte yaşamış aile bireyleri hakkında, nereden geldikleri ile ilgili duyarlılıklarının yüksek olduğu dikkate değer.

Aile kökenlerinin nereden geldiklerine ilişkin olarak;

O. K. : “Şimdi o yönünü nasıl ayarladıklarını bilmiyorum. Benim büyük dedem büyük büyük dedem, Kıbrıs’tan işte göç edip gelen, Baflıymış benim büyük dedem İngiltere’de o zaman tabi bu dediğim tabi 1800’lü yıllarda olan bi olay, 1800’ün son senelerinde yaşamış büyük dedemiz. İngiltere’de eğitim almış ve ustalık belgesi vermişler ona. İşte tekrar Baf’a gidiyo, orda arazilerinde bu çalışmaları yapıyo ama nedense aile ile bi muhalefet yaşıyo ve büyükannemi, ikinci hanımı olan büyükannemi ve ondan doğan ilk kızını alarak önce İzmir’e sonra Antalya’ya mübadele usulü geliyo. Burada ona önce bu taraflarda bi yer veriyolar Lara tarafında ama o ben bu şehirden uzak istemiyorum diyo. Çok uzak orası gidip gelmek zor olacak diyo, şehir merkezinden yer istiyio Kaleiçi’nden yer veriyolar büyük dedeye.”

Ş. K. : “annem o zaman evliymiş üç kız kardeşi bi oğlu onun iki kız kardeşi yanındaymış annemin, Korkuteli’de oturuyolarmış o zaman sonra gelmişler buradan yeniden... Yaylalarımıyş Korkuteli’de buraya gelip giderler, ordan oraya gelip giderler gelirlermiş annem babamgil.”

Ö. Y. Annesi : “Önce Geyikbayırı’ndaymış. Ordan bura inmiş. Hacı Murat’tan beri bura yerleşmişler. Şurda su varmış. Şu Murat ağanın oturduğu ilk ev onlarınmış. Ondan sonra bizim aklımız erdiğinde bu daha yoğudu bu ev.”

M. Y. : “Mesela orlarda bi yerde mi, mesela Musa çavuşun babası Mamut. Heçbirini de bildiğimiz yok bi Hacı Murat’ı biliyoz. İşte bizim atalarımız bunu bilmiyo bilmeleri lazım. Bubası dedesi nerde bi adamın. Bilmemi? Onları bilmeyolar işte biz o kadar biliyoz yani bizim bildiğimiz bunlar yani, biz dabanı yani Girengiz’den geldik de Girengiz’de de bi rivayete göre işte Konya’da bi çatışma oluyo iki şey arasında, ordan dağıldığımız söyleniyio. Öle.”

biçimindeki bu ifadeler öncelikle *Antalya'da toplumsal ve kültürel çeşitliliğin* de en büyük işaretidir. Ancak bu özgün yapının parçası olan toplumsal unsurlar arasında yer alan göçer aile birimleri kendilerini “asabiyet”e dayalı bir organik yapı içerisinde de görebilmektedirler.

Ö. Y. : “Biz öle o şekil bizim pek garışım yok. Bizim Hacı Murat sülalesi. Yılmazlar. Burası ekseriyet yüzde doksandokuz Yılmaz.”

Mübadeleyle gelen bir aileye mensup olan birey ile atalarının Yörük göçü ile nasıl Antalya'ya gelip yerleştiklerini ifade eden bireyler arasındaki ortak nokta kökenleri hakkında farkındalığa sahip olmaları, doğrudan sorulara değil konuşmalarını ayrıntılandırmak ya da açıklığa kavuşturmak adına köken bilgisine yer vermeleridir. Özellikle O. Köseoğlu'nun “*Burada ona önce bu taraflarda bi yer veriyolar Lara tarafında ama o ben bu şehirden uzak istemiyorum diyo*” ifadesini, iskan politikalarına ilişkin olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu, “mübadele” sonucunda kente yerleştirilen unsurların, şehirden kısmen uzak yerlere yerleştirilerek topraklandırılmasının özgün bir ifadesidir. Benzer şekilde Ş. Karakaya'nın da ifadesi dikkate değerdir.

Ş. K. : “Bu şeyden Selanik'ten Atatürk zamanında, Selanik'ten, Bulgarya'dan gelen bütün muhacirleri şeye kadar daha bile ileriye gidiyolar her memlekete yerleştiriyyolar ama buranın da Üç Kapılardan sonrayı hep muhacirlere vermişler en güzel yerleri, tabi Atatürk bilirdi tabi herkes kendi tarafını heralde iyi yerlere yerleştirecektir. Bizim gibi saf saf bakanlar sahip çıkıcak onlar. Güzeloba'ya kadar hep muhacirdir orlar hep. Ama bahçe aralarını bizim yerlilerimizin çoğu kendinindir. Antalya'nın yerlisinin kendi öncekilerin kendisinindir. Sonradan muhacirler de almıştır ama hep daireler, yerler onlar sonradan yerleştiği için baya yerleri de var onların da var onlar da artık yerli oldu ya. Onları o taraflara yerleştirmişler. Değirmenönü tarafına.”

Geçmiş kuşakların hangi mesleklerle uğraştığı ise yine köken bilgisi ile ilgili bir temadır. “Ataların ne iş yaptığı” şeklinde ifade edilen temaya ilişkin olarak Antalya'da kendisiyle görüşülen bireylerin günümüzde sahip oldukları meslekler bir önceki kuşakla

büyük oranda paralellik taşımaktadır. Bunda, görüşme yapılan bireylerin iş gücüne katılım çağlarında Türkiye'deki mevcut eğitim ve istihdam olgusunun yapısı göz önünde bulundurulmalıdır.

S. A. : “Babadan, dededen, dedemizin babası hep balıkçılık. Kaleiçi’nde doğduk Kaleiçi’nde büyüdük. Artık heralde bu Kaleiçi’nde de gömecekler bizi.”

3.1.1.4.2. Çocukluk

Yüz yüze görüşme yapılan bireyler için de aile toplumsallaşmanın ilk adımı olarak görünmektedir. Bir önceki başlık olan “köken bilgisi”nin dışında da değerlendirilebilecek olan aile, çocukluktan itibaren bir takım anlam kodları ile eklemlenmektedir.

Antalya’da çocukluk yıllarını geçirmiş bireyler (sadece C. Esmer Ordu’da büyümüştür), ailelerini öncelikle “baba” odaklı biçimde kurgulamaktadırlar. Bu şekilde bir kurgulayış babanın özellikle karar alma süreçlerinde ve mesleki ilişkilerdeki rolünün anneye göre daha somut görüngüler içermesi ile ilişkili olabilir. Ancak bu, “anne”nin bu süreçlerde ikincil planda olduğuna ilişkin doğrudan veriler sunmamaktadır ancak bireylerin bu süreçleri ifade ederken daha çok “baba” rolüne atıfta bulunmaları, “anne”nin arka planda kalan durumu olarak değerlendirilebilir. 1934 doğumlu bir bireyin ilk ifadelerinde önce babasından bahsetmesi, yerleşime ilişkin önemli bir adım atan babasını merkeze almasından kaynaklıdır. Sonra ise annesinin ölümünden bahsetmektedir.

A. A. : “1934 doğumluyum. Ben bilebildiğimi anlatacam, ben bilemediğimi anlatmam. Benim bildiğim bu kadar. Burlada içme suyu yok. Bilmem ne yok. Geldik yerleştik buraya. 1940 yılında orda arazi aldı bubam. Orda bubamın sağlığında 15–20 sene daha fazla yaşadı bubam. Ondan sonra 1991, 1990 yılında bubam mafaat etti. Anam 1991’de mafaat etti.”

Çocukluğun ifadesinde babanın mesleğine ilişkin bir başlangıç da sıklıkla görülebilmektedir.

Ş. K. : “1936 yılında Antalya’nın Balbey mahallesi Günaydın sokağı, numarayı unuttum, sokağında otururduk. Orda doğduk büyüdük. Biz esnaf çocuğuyuz. Zaten Antalya’nın ilk yerlisi esnaftır.”

Kendisini tanıtırken dahi babadan başlamanın en belirgin örneğini Ö. Yılmaz, “*Ben Murat Yılmaz’ın oğlu, dört kardeşin üçüncüsüyüm*” şeklindeki ifadesi ile vermektedir. Ancak tamamen baba odaklı bir durumdan bahsetmek de güçtür. Çünkü çocukluğa dair hatırlananlar içinde kadın aile büyüklerinin etkisi sıklıkla dile getirilmiştir.

O. K. : “Çünkü büyükannem o zaman tabi biz çok küçüğüz, babam şimdiki Güllük caddesinin bulunduğu Memurevleri dediğimiz semtten bir yer alıyor ve oraya da evler de yapılmaya başlamış o zaman. Oraya direk götürmek istiyor. Büyükannem (anneannem) diyor ki ona; hayır ben oraya çocuklarımı yollayamam kızım, orda kurtlar var.”

Aile sadece anne, baba ve kardeşlerden değil, mahalleye kadar varan bir yaşam dairesini kapsamaktadır.

O. K. : “Gerçi zaman zaman babam sıkılırdı şeyden dolayı, ailenin tutumundan dolayı, orda olmaktan ama biz güzel çocukluk yaşadık. Çünkü büyüklerimizle birlikte yaşadık. Çok yakın olduğumuz için, büyükannem, teyzelerim, mahallemiz. Çok güzeldi.”

Antalya’da bu temellendirme ile belirlenebilecek çocukluk ve aile ilişkisi, geçmişten bugüne aynı seyretmemiştir. Ancak bireylerin kenti anlamlandırışı bu çerçevede ayrıntılandırılabilir. Çünkü bireylerin kendi kurdukları aile ile bağları ve toplumsal ilişkileri, çocukluklarını kurguladıkları kentin dönüşümü ile birlikte gerçekleşmektedir.

Geçmiş ve şimdi arasındaki dönüşüme ilişkin nüveleri de yakalamak adına fiziksel çevre kavrayışının, bireyin doğup büyüdüğü ortamın canlı belleğe yerleştiği zaman dilimi olan çocukluk ile birlikte düşünülmesi, günümüzdeki dönüşümü de açığa çıkartacaktır. Bu açıdan bireyler doğup büyüdüğü ortamı aslında iki şekilde değerlendirmektedirler. İlki

aile ve doğulan ev odaklı olurken diğer kavrayış kente ilişkin farkındalıkları içerisinde barındırmaktadır.

Ş. K. : “Antalya'nın yerlisiyiz.1936 yılında Antalya'nın Balbey mahallesi Günaydın sokağı, numarayı unuttum, sokağında otururduk. Orda doğduk büyüydük. (...)Biz şöyle 10, 11, 12 yaşlarındayken yeni yeni dolmuş gelmeye, faytonlar çoktu. Bizim 3 tane faytonumuz vardı, 3 tane uşağımız vardı, 7,8 tane atımız vardı. Evimizin bahçesi genişti, bi eski evimiz vardı, yeni evi sonradan yaptırık, çok ben 15 yaşındayken filan yeni ev yaptırık. O eski evin altında atlarımıza bakardı uşaklar, uşak derlerdi o zaman yani ben onu öyle biliyom. Büyükçe bi bahçemiz vardı ama bahçemizde guşun sütü eksikti. O kadar çok meyvelerimiz vardı ki.”

O. K. : “(...) babam şimdiki Güllük caddesinin bulunduğu Memurevleri dediğimiz semitten bir yer alıyor ve oraya da evler de yapılmaya başlamış o zaman. Oraya direk götürmek istiyor. Büyükannem diyor ki ona; hayır ben oraya çocuklarımı yollayamam kızım, orda kurtlar var. O kadar viranmış oralar o zaman. Dağlık yerlermiş. Düşünün Antalya'nın şimdi merkezi Memur evleri. Öyle diyince de mecburen O, bahçeye bi ev yapıp orada Kaleiçi'ne yerleşiyoruz. Orada kız kardeşim ve erkek kardeşim doğdu. Onları tabi ben hatırlıyorum. Ama iyiki oraya yerleşmişler. Gerçi zaman zaman babam sıkılırdı şeyden dolayı, ailenin tutumundan dolayı, orda olmaktan ama biz güzel çocukluk yaşadık. Çünkü büyüklerimizle birlikte yaşadık. Çok yakın olduğumuz için, büyükannem, teyzelerim, mahallemiz. Çok güzeldi. Mahalle kozmopolit bi mahalleydi o zaman. Çünkü herkes, Antalya'da çoğu insan göç usulü gelmiştir zaten. Kaleiçi de öyledir.”

Aile ile bağın çocuklukta kurulması, içine doğulan kültürün izlerinin de belleklerce korunması ve aktarılmasının temeli olmaktadır. Ş. K.'nin “Buraya Mermerli denirdi, oraya Banyo denirdi. Sabah saat 8 buçuk 9 dedimi annem bizi götürürdü, ablamlam, abim dükkana giderdi, okurdu, gitmezdi, belki bizimle de geliyomuştur, ufaklığım pek de şey de değil ama ablamlam ikimizi götürürdü ekseriyetle. Orda denize girerdik saat 11'de hemen eve gelirdik ki, öğlen yemeği gidecek dükkana” sözleri denize dair bir kültürel yaşam pratiğinin

çocukluktaki kazanımının halen canlı bellekte güncelliğini korumakta olduğunu anlatmaktadır. Aidiyet kodları ile bağlanan bu toplumsallaşma süreci hem aileyle hem de yaşam pratiklerinin gerçekleştiği kent ile bir bütündür. Ş. K.’nın ifade ettiği “Mermerli” Antalya’nın ilk yerleşim merkezi olan Kaleiçi’nde eskiden “İskele” olarak adlandırılan günümüzdeki Yat Limanı’nın bitişiğindeki plaja verilen isimdir. Bu anlamda Antalya, toplumsallaşmanın bir aracı olduğu gibi kent içinde deniz kültürünün yaratımı sürecinin de nüvelerini taşımaktadır. Kente aidiyet, aile bağları ve yaşam pratikleri ile desteklenmektedir.

Ancak bireylerin çocukluklarındaki, doğup büyüdükleri kente ilişkin düşünceleri deniz odaklı bir bakış açısı gerektirdiğinde farklılık göstermektedir. Kent içinde büyüyen bireyler ile kent merkezine nispeten daha uzak yerleşim birimlerinde çocukluğunu geçirmiş olan bireyler açısından denizin fiziksel çevre özelliğini bellekte taşıma, bunu bugün ifade etme biçimi farklıdır. Bunu mesafe ve ulaşılabilirlik gibi kavramlarla ilişkilendirmek büyük oranda mümkün görünmektedir. Kentte büyüyen ve halen kentte yaşayan bireyler;

H. K. : “Bizim bir Antalyalı olarak deniz kenarı çocuğu olmamız, sahil çocuğu olmamız. Çok ayrıcalıklı bir şey. Tabi bugün bir ilkokul çocuğuna, talebeye bir resim yaptırırsanız, şuraya bir resim yap deseniz, dağları, denizi ve dağın arkasındaki güneşi yapar. İşte Antalyalı zaten hiç öğretmeden karşımızdaki şu manzarayı çiziyor. Bu çok hoş bir şey. Tarih, deniz, dağ, güneş. Biz tabi gözümüzü açtık bu denizi gözdük. Bütün çocukluğumuzda. Çocuklukta deniz bambaşkaydı.”

O. K. : “Aşağıda Mermerli plajı vardı. Mermerli plajına ilk başlarda, yani en derin hatırlayabildiğim hayal meyal, sabahları bizi annem götürürdü orda yüzerdik, öğleden sonra da babam götürürdü. Öğleden sonra da erkeklere olurdu. Ama tabi biz çocuk olduğumuz için öğleden sonra da girerdik orda. Ama sonradan artık maaile herkes, kız erkek girmeye başladı, kadın erkek yani ayırım yapmadılar ama uzun süre öyle bayan ve erkek ayrı oldu.”

Ş. K. : “İskeleydi, şimdi liman oldu. O zaman öyleydi, küçücük. Orda banyo vardı, şeyden inilir, mermerliden inilirdi. Biz, annem saat 8’de 9’da götürürdü,

yüzerdik 11’de eve gelirdik. Baya banyolar vardı. Denize inilir, merdivenli. Parayla, girerdik, çıkardık. Bi de Karaoğlan Parkı’nda vardı. Ordan aşağıya inilirdi. Oraya da banyo denirdi. Buraya Mermerli denirdi, oraya Banyo denirdi. Sabah saat 8 buçuk 9 dedimi annem bizi götürürdü, ablamlam, abim dükkana giderdi, okurdu, gitmezdi, belki bizimle de geliyomuştur, ufaklığım pek de şey de değil ama ablamlam ikimizi götürürdü ekseriyetle. Orda denize girerdik saat 11’de hemen eve gelirdik ki, öğlen yemeği gidecek dükkana.”

şeklinde doğup büyüdüğü ortama denizi ve denize dair yaşam biçimini dahil ederlerken kente mesafesi olan yerleşim birimlerinde doğup büyüyen bireyler kente ve denize ulaşımın ya zorluğunu açığa çıkartmakta ya da çocukluklarında denize dair bir mekân ve yaşam biçimi kurgusu tarif etmemektedirler;

A. A. : “O devirlerde nereye gider gelirdik de yayan varı gelirdik yeğen. Çakırlardan yayan, Hurma’ya yayan gider gelirdik denizin içine. Orlarda çimer döner gelirdik. Büyük agamın sayesinde o zaman oralara gider gelirdik. O götürürdü.”

Ü. D. : “(...)Eskiden, çocukluğumdan gederin. Eski Antalya’nın hükümet binası sora nüfus oldu, ne meydana vardı orası? Bilemedim, önünde Atatürk, karaguz şeyi vara ora ne? (...) İşte eskiden şey ordeydi, Adliye. Adliye ordeydi, yani hükümet binası. Diyelim mahkeme olunan yer. Bazı oluyor dilim de dönmüyor benim. Hani çocukluğumdan annem mirası yüzünden mahkemeye göhördüydü. Antalya’da at arabasına binilirdi, eski. Ata goşallardı arabayı takır tikir takır tikir, onla giderlerdi Antalya’da.”

Oynanan oyunlar, çocukluk dönemindeki toplumsal etkileşimi, ekonomik ve teknolojik gelişimi, çevresel şartları ve zaman-mekân kavrayışını belirgin biçimde yansıtabilmektedir. Ancak bireylerin ifadeleri, oynanan oyunların deniz kültürüne vurgusu açısından çok sınırlı kalmıştır. Bu açıdan sadece iki bireyde oyunların deniz ile bağı kuvvetlidir. Diğer bireyler ise sadece denize dair değil hiçbir şekilde çocukluk yıllarına dair bir oyun kurgusu ile dahi yaşamlarını ifade etmemişlerdir.

H. K. : “Bizim için bir oyundu deniz. Balık tutmak mesela. En büyük keyfimiz balık tutmak. Hepimizin küçük oltaları vardı.”

O. K. : “Çocukların mesela oyunları toplar, şimdiki çocuklar gibi bilgisayar yok veyahut ta işte onların oynadığı oyunlar yok, sek sek oynardık ne biliyim taşlardan deniz kozalaklarından kim en güzel figürü yapacak diye yarışlar yapılırdı, top oyunları oynanırdı voleybol, işte büyükler küçüklerle.”

Ş. K. : “Böyle biz muşmula deriz, yeni dünyaları, evimizde çoktu biliyo musun? Üzümleri, ergin iri iri olurdu üzümlerimiz. Onların çocukları gelirdi, çocuğuz ya bizde, mukallitlik yapacaz onlara. Onların içini somurur yerdik, dışını şişirirdik, orda kerestelerin üstüne sıralar, o çocuklar böyle onları bişey zanneder bi goşturur, ayy biz güle güle güle. Neymişiz, biz çok yaramaz bi çocukmuşuz. Öyle günlerimiz çok geçti.”

Yeme içme alışkanlıkları ise çocukluğa dair düşünüşte iki önemli farklılık taşımaktadır. Bunlardan ilki mübadele ile gelen göçmenlerin kente kazandırdıkları yeme içme biçimleri, diğeri de Yörük kültürünün başat tüketim ürünlerinin kente yansımalarıdır. Bunun yanında kentin tarımla uğraşan kesimleri tarafından üretimi yapılan pamuk, fıstık, fasulye, susam, narenciye gibi ürünlerin yeme içme kültürünü etkilediği de açıktır.

O. K. : “Pamuk yağı kullanılırdı Antalya’da mesela, pamukyağı hala kullanıyolardır heralde. Böyle bişey vardı, mesela margarin ben çocukken çıktı. Vita o zaman vita yağı yemeklere konuldu, anneannem kullanmadı ben tereyağından başka şey kullanmam dedi eskiden kabul etmedi ama.”

Ü. D. : “Fıstık. Fıstık eken yok, yemeye zor buluyollar. (...)Susam da ekilirdi, darı da ekilirdi. Susam, darı eskiden. Bide fasülle ekilirdi bahar günü fasülle, yani yeşil fasülle, oturak fasülle ekilirdi benim çocukluğumda.”

Kentin sahip olduğu organik ilişkilerin derecesini görebilmek ve dönüşümün açıklanmasındaki temelleri ortaya koyabilmek adına komşuluk ve dayanışmanın başlı başına bir tema olarak yer alması gerekmektedir. Bu açıdan bireyler çocukluklarına ilişkin

zaman dilimlerinde komşuluğun ve dayanışmanın oldukça yoğun olduğuna dair veriler sunmuşlar ve hatta bu aidiyet kodlamalarını özlemleriyle ifade etmişlerdir.

H. K. : “Millet birbirini tanımıyor. O atmosferi kaybettik. O birbirimizi tanıma, çarşıya çıktığımızda selamlaşma, esnafımızı tanıma, geceleri sabaha kadar rahatlıkla dolaşma, emniyet açısından diyorum, bunları kaybettik.”

O. K. : “İnsanların diyalogu birbiriyle. Fakat en büyük kaynaşma, ben eski Antalyalı olarak söylüyorum; Kaleiçi’ndeydi. Neden dersiniz. Şimdi Kaleiçi’nde öyle bir yardımlaşma vardı ki, o mozaiğin içerisindeki değişik yerlerden gelmiş bir yığın değişik insan değişik kültür. Ama biri hastalanır dimi hemen, dün de geçti aynı konu, palüze diye bişey yaparlar burada. Tabi o gelen insanların da memleketlerinde öğrendiği bişey, sanıyorum Arnavut Ayşe teyzenin yaptığı bişeydi. Nişastayı (...) suda pişirirler sıcak sıcak üzerine tarçın ekip gülsuyu döküp, hastaya yumuşak yumuşak boğazını yumuşatsın diye onu kaşık kaşık içirirler. Komşu mu hastalandı hemen o palüzesini yapar götürür, hemen sıcak sıcak iç komşum diye. Öteki, yatıyo diye öğleyin çorbasını yapar götürür, öteki evini toparlamaya çalışır çocuklarına bakar. Böyle bi dayanışma vardı yani. Her konuda. Kapı kilidi yoktu zaten, kapılar yukardan böyle bi iple, ikinci üçüncü katta oturulduğu için, hani her seferinde in çık olmasın diye yukarı bi ip bağlıydı. O zaman elektrikli sistem yok. Yukardaki, kapı tık tık tık çalar, yani ben geliyorum demek, halbuki eline şöyle yapsa zaten açılacak kapı da, ben geliyorum demek, eğer şeyse mandalı böyle yukardan şak açarsınız o ipi çekersiniz veyahut ta kapı açık dersiniz, girer insanlar çıkar yukarı otururlar.”(...) “Bizim evimiz de bahçe duvarıyla, iki komşumuza biri Paşalar dediğimiz bir aile büyük, hala onların evi en bakımlı ev seçildi Kaleiçi’nde güzel bi konaktır o, eski bir Rum rahibin eviymiş orası, onunla diğer Gülşen hanım teyzenin bahçesi bitişiktir bizim bahçe duvarlarımız. İkisine de içinden kapı vardır. Neden? Komşular hani, komşular geçerken sokaktan geçmeyelim de diye yapılmış. Orda açarsınız hani onlar siz yokken de girip çıkabilir oraya, siz de aynı şekilde. Yani iki komşunun da hakkı var size girip çıkmaya, sizin de var onlara. Bu kadar birbirlerine güveniyorlar. Güven fazlaydı. Yardımlaşma çok fazlaydı. İnsanlar çok duyarlıydı. Her konuda.”

C. E. : “O zamanlar bir bağlantı vardı, bağ vardı insanlarda. Yardımlaşma, her şey vardı. Ben bi yere gittiğim zaman işten geri kalmazdım. Tanısın, tanımasın ihtiyacı olan gidip kalabilir. Ama şimdi kardeşin bile yardımcı olmuyo. Bu devirde. Neden? Hep maddi, maddi durum. Buranın yerlisi galmadı, Antalya'nın yerlisi. Antalya'nın yerlisi Kaleiçi'ydi.”

Kent kültürünün oluşabilmesi için önemli olan bu veriler, kent kültürü anlamında günümüzde yaşanan durumun sağlıksızlığının bu ilişkilerin de sağlıksızlaşmasıyla paralel yürüdüğü bir ifadesidir. Benzer şekilde kent kültürüne dair sembolik ifadelerin ve aktarımların da dönüşüme uğrayışını gözlemlemek mümkündür.

H. K. : “Bi de bizim 1 Temmuz, tabi denizle olan ilişkilerimizde 1 Temmuz Kabotaj Bayramı, meşhur deniz bayramı, denizcilik bayramı vardır ya. Çocukluğumuzda çok neşelenirdik zevk alırdık tabî ki. E sonradan seyretmek. Kısa bi döneme kadar, orda baya böyle yarışmalar olurdu. Ama çoktandır olmuyor. Yüzme yarışları olurdu. İskelenin içinde elli metrelik bi kulvar yaparlardı. Yağlı direk olurdu kıyıda, yağlarlardı direği. Böyle bir elektrik direği gibi. Eskiden elektrik direkleri, telefon direkleri şeydi ya, tahtadandı. O direğin ucuna bir bayrak asarlardı. Yarışmacılar tabi kaydolur herkes, halka açık. Kim o yağlı direğin ucundan o şeyi alıp denize atlarsa o ödüllendirilirdi. Biz çok keyif alırdık tabi bundan. Seyretmesinden çok, ama ben yarışmaya girmedim şimdiye kadar.”

O. K. : “Biz her bir Mayıs şeyde altı Mayıs'ta Hıdırellez yaparız. Antalyalılar tabi çok inanır bunlara, inanışlıdır. Ben çocukluğumdan Hıdırellezi yaparım, o gece gül ağacına bişeyler bağlarız, dileklerde bulunuruz. Ne istiyorsak onun altına resimlerini yaparız, şekillerini yaparız, asarız bebekler asarız falan. Sabahları da gider onu denize atarız, dualarımızı ederiz, ağaçlara sarılırız onlar gibi sağlam ve sağlıklı, güçlü olalım diye. Böyle bi şeyimiz vardır bütün Antalyalıların eski Antalyalıların yaptığı. Her semtte vardır heralde.”

Çocukluk döneminde eğitime ilişkin olarak görülebilecek en önemli nokta, kentte yaşayan bireylerin ifadelerinde, kent kimliğinin belirgin biçimde ifadesi olan çeşitli kamu binalarının yer bulmasıdır. Ancak kentte büyüyen bireyler için geçerli olan bu durum, kent çevresindeki yerleşim birimlerinde eğitim süresinin düşmesi ile birlikte ve ailenin kırsal ile etkileşiminin yoğunluğu ile paralel olarak daha yüzeysel bir durumdur.

O. K. : “Bizim sokağımız daha genişti ama. Bir dört yol ağzı, eskiden arık akardı Kaleiçi’nde benim çocukluğumda, o arıkların dört köşesinin birleştiği yere dört yol ağzı diyoruz, ben oradaki Atatürk okulunda okudum. Şuan Atatürk okulu değil orası Fen Lisesi sanıyorum oldu.”

Ş. K. : “Bizim okulumuz da uzak yakın, ilkokulu zor bitirdik. Okulu bitirdikten sonra babamız esnaf çocuğu olduğundan dışarı bırakmak istemezdi. İşte eski Türkçe okumaya gönderdi. Eski Türkçe öğrendik. (...) 5’i bitirdik ama ben illa okumak istiyordum. Esnaf çocuğuyuz ya abim okumadı diye, o erkek çocuğu okumadı diye, kızları da okutmuyolardı.”

Kentte eğitim hayatı şekillenmiş bireylerin ayrıntılı ifadeleri göze çarparken, kırsal nitelikli yerleşim birimlerinde büyümüş bireyler, “Okul hayatımız burda (köyde) geçti. Burda geçti” gibi ifadeler kullanmayla yetinmişlerdir. Ancak Ü.Daldır, cinsiyete dayalı bakış açısının eğitim önündeki engelini, “Gadınlar, eski bizim zamanımızdaki kadınların okuyanı az. Okutmadı köylü. İşte kız çocuğu okusa nolcak gibi gelenle. İşte böle. Çok, benim emsallarımda okuyan azdır. Soruları ille mecburi tuttular, bizim günümüzde az okuyan vardı. İşte kız çocuğu okurda nolcak dediler yani köylü bu, işte geri düşünce. İşte napacak. Hala ben kendimden söyleyen, eskiden çok iyi güzel okudum. Hanı benim öğretmenim de o zaman Aksu’ya garantlik sokağa verelim, tek masrafını ben çeken amca dedi babama öğretmenim, vermedi babam” sözleriyle kanıtlamaktadır. Bu durum göçer yaşamda var olan kadın erkek eşitliğinin, yarı yerleşik yaşam ile birlikte karmaşıklaşan toplumsal ilişkiler bağlamında ya da kadın iş gücü ihtiyacı şeklinde tahrip olması ile bağdaşabilir. Çünkü Ü. Daldır küçük yaştan beri çobanlık yaptığını ayrıca belirtmiştir.

Çocukluğa ilişkin bir başka tema da gündelik yaşamda gözlemlenen alışveriş biçimleridir. Varlıklı ailelerin alışveriş işlerinin görülmesinde hamallık mesleğinin oldukça

işlevsel olduğu göze çarpmaktadır. Kente ilişkin olarak gündelik yaşamın bir parçası olan alışveriş, göçer yaşamla ve göçer yaşama ait üretim biçimleriyle eklemlendiğinde yarı ticari bir görünüm almaktadır. Çünkü kent civarında ya da yaylada üretilen geçimlik ürünlerden arta kalanın kentte satılması ve yaylaya ya da köye geri dönüşte kentten ihtiyacın karşılanarak geri dönülmesi söz konusudur.

O. K. : “Onlar, ya erkekler gitmiştir önceden alışverişe, halk pazarı vardı neresi diyim şimdiki büyük plazanın olduğu 2000plaza’nın olduğu yerde bir eski Pazar vardı çok eski bi Pazar vardı. Orada herkesin manavı vardır kasabı vardır falan. Erkekler alır o hamallara verir, hamal sırtında size bütün şeyini getirir, malzemesini bırakır. Eğer o gün acil bişey oldu, evin en küçük çocuğu ben olurum genellikle beni yollarlardı. Söyle işte falan manava bize şunu şunu yollasın diye.”(...) “Onu da şey getirir gene sizin o hamalınız bellidir o getirir. Kapınıza bırakır. Zaten toptan alınırdı. Yani mesela yağı ben büyükannemin evinde, kendi babamın evinde tabi ayırık olduğu için normal alınırdı, büyükannemin evinde tenekelerle alınırdı. İşte soğan, patates yani yağ, pirinç toptan eşyalardı alınan, yiyeceklerdi.”

Ü. D. : “Antalya’ya. Ya bi yeycek içcek almaya gönderirdi erkekler. Köylerimizde heç bişey yoktu ki. Köyümüzde o benim devrimde bakkal vardı da, öle pek fazla bişey satılmazdı. Çocuk için şekerdir, bişeyler satılır, hani çay şeker ihtiyaç görmeye gederdik öle. Hindiki gibi her şey bol değildi, burada hindi kantin her şey var çok. Eskiden yoktu.”

A. A. : “İhtiyaç görmeye gederdik gatırlarla, eşeklerle. Ne satarsan 2-3 gurusluk satardık. Alır gelirdik ihtiyacımızı. Başka bişey yok.”

Antalya, ekolojik anlamda su ile iç içe bir kent görünümü sergilemektedir. Bunda yöre halkı tarafından “zerzemin” olarak adlandırılan karstik özellikli jeolojik yapının etkisi, çevresinde Toros Dağları’nın varlığı ve yıl boyu yağış miktarının etkisi büyüktür. Ancak içme suyu açısından kentin tam anlamıyla zengin olduğunu söylemek güçtür. Bunun yanında özellikle iki kadın bireyin ifadeleri, ev için gerekli olan içme suyunun nasıl

karşılandığı ile ilgili bir farkındalığın eseri olarak içme suyu konusuna dikkat çekmeleri önemlidir.

O. K. : “Dört şey dedim ya yollardan sular geçirdi, artık derdik biz onlara hep su akardı şeyin aralarında, herkes ordan kullanma suyunu alırdı zaten. Bahçe sulama...”(...) “

Ş. K. : “Ali Çetinkaya’dan işte, o enstitünün karşı taraflarında değirmenler vardı. Zati bir değirmen vardı, orda yüksek bir arık vardı, ordan değirmene su akardı. Bak orları bile hatırlıyorum da, çok fazla biliyorum da unutuyom da. Ordan şey derler kemerle geçilirdi, Değirmenönü tarafına böyle. Damlalık diye böyle sular akardı ordan, hoşumuza giderdi bi de o. O su değirmene gelirdi, değirmen çalıştırırlardı orda.”

O. K. : “İçme suyu yoktu. Çocukluğumda içme suyu, çok çocukluğumda bu dediğim iki yaşlarında falan olduğum sıralarda. Tabi onu ben tam hatırlayamıyorum ama babamın anlattıklarından anneannemin anlattıklarından çıkarıyorum, eşeklerle onları aşağıdan sakalar taşırmiş, şeyden limandan. Limanın orda bir su vardır. Akar, sürekli hala akar o su, oranın temiz su olduğunu söylerler, oradan doldururlarmış, ordan şeylerle sakalar getirir evlere, nasıl şimdi şeyle alıyoruz damacanayla öyle damacanalarla tabi plastik değil şu anda plastik, onlarla bırakırlar sonra ertesi gün tekrar gene isteyene verirlermiş. Fakat bizim evimize su, ben ilkokuldaydım, bizim evimiz zafer sokak dedim ama şu anda orada eskiden jandarma dairesi vardı, benim çocukluğumda yedi yaşına kadar, yedi yaşında büyük bi yangın geçirdi adı yanan jandarma dairesi olarak kaldı, şu anda Anıtlar Kurulu olarak kullanılan bi yer orası, güzel eskiye bağlı kalınarak yapıldı. Düzgün bi yer oldu. O sokak içerisinde biz oturuyoruz, onun köşesinde. Yani şehrin tam ortasındayız. Bizim hala şeyimiz yedi numara. Su numaramız. Geçenlerde bişey için gittik ordaki evimizin yedi numaralı, yani biz pardon kırk numara, kırkıncı kişiyiz alan suyu evimize mahallede.”

Ş.K.: “Kaleiçi’nde su yoktu Antalya’da. Kaleiçi’nden çok afedersin eşeklerle, tenekelerle su satarlardı şehire. Ha bak bunları file kimse pek bilmez. Gerçekten. O iskeleden sonra, çok sonra ben baya 20 yaşına 21 yaşına filan girmiştim. O zamanlar orda mikrop çıktı dediler, onu yasakladılar, sonra su getirttiler artık. Çok geç geldi su.”(...) “E sulak bir yerdi ama yoktu su. Uzaktan herkes daşıcak. Bi Sakarya Okulu’nun orda bi su akardı, ordan çok su daşıldık biz. Hatırlıyom bunları. Sakarya Okulu’nun dibinde böyle bi oluk var, çeşme vardı, ordan su daşırıldık. Antalya’da çok işcek su yoktu. Su çok ama işcek su yoktu. İskele’den eşeklerle daşınırdı.”

Ö. Y. Annesi : “Şurda su varmış. Şu Murat ağanın oturduğu ilk ev onlarınmış. Ondan sonra bizim aklımız erdiğinde bu daha yoğudu bu ev.”

Son anlatımda mekânın tarifinde suyun öncelikli kullanımı, suya atfedilen önemin sadece kente özgü değil kent civarı yerleşim birimleri için de var olduğunu göstermektedir.

İçme suyunun azlığına karşın geçmişte su havzaları yer yer bataklık araziler nedeniyle sağlıksız alanlara dönüşmüştür. Halk sağlığını kötü yönde etkileyen bu ve buna benzer durumlara ilişkin bireylerin ifadeleri, Antalya’nın sağlık açısından yaşadığı tecrübelerin, kent kimliği ve bireylerin bellekleri ile bütünlük taşıdığına göstergesidir. Özellikle sıtma salgınlarının yaşanması, bireylerin ifadelerinde yer bulmaktadır.

O. K. : “Sıtma vakaları benim çok önce. Sivrisinek çoktu. Sivrisinek Antalya’da vardı ama Kaleiçi onu, Kaleiçi insanı çok değişik tabi her yerden gelen belki onlardan biri onu bulmuş, çok enteresan ama fesleğen şeyi yaklaştırmıyo sivrisineği.” (...) “Ama çok önce babacım anlatırdı; sıtma mücadelesi yapılmış Antalya’da.” (...) “Şimdi nasıl söylüyim size, Uncalı’nın ön tarafı ne diyoruz Arapsuyu’nun ilerisi Altinkum’un oraları bataklık. Yani Boğaçayı’na doğru her yer bataklıkmiş ve oraları pirinç tarlasıymış.”

Ş. K. : “Şöyle denize doğru yürüdümü Arapsuyu’na, yasemin kokusundan geçilmezdi. Ama bir sinek olurdu, çok sivrisinek olurdu.”

Ö. Y. : “Ee Osman Dede almış, varmış. Varmış aslında da ben netcem burda demiş. Tabi o zaman çobancılık meşhur ya. Ben netcem burda demiş, sineğin içinde demiş. O zaman bataklık sinekmiş o Konyaaltı sahilleri filan, varmış.”

Çocukluk yıllarına ait temalar içerisinde önemli bir konumda yer alan göç olgusu, iç göç sürecinden daha çok dış göç ve özellikle “mübadele” ile bütünlük taşımaktadır. Nüfus, istihdam ve iş gücü ile orantılı bir şekilde değişime uğrayan göç olgusu bireylerin “gençlik” yıllarında ve “güncel” yaşamlarında mübadeleye ilişkin olmaktan çıkıp iş gücü göçünü ifade eder bir nitelik taşımaktadır. Yüz yüze görüşülen bireyler, kendi göç hikayelerine yer verdikleri gibi yerleştikleri mahallelerdeki dış göç yoluyla Antalya’ya yerleşmiş mübadillerden de bahsetmişlerdir. Bu açıdan Antalya’nın *demografik ve sosyo-kültürel* yapısının çeşitliliğine ilişkin verilere ulaşmak da mümkündür.

K. O. : “Bi Antalya çocuğuyum. Büyük annemden sonra, onlar göç mübadele usulü gelen çok var Antalya’ya, o grupla gelip işte Kaleiçi’nde onlara ev verilmiş ve orada mekân edinmişler, kalmışlar. Sonradan anneler falan burada doğmuş, yani toplasanız 90 yılı geçiktir Antalyalıyız.”(...) “Hatta benim çok yakın bi arkadaşımın dedesi Mursi Çiftliği derlerdi oraya, ben çocukluğumda onların bahçelerine gittim mesela orada Araplar çalışırdı. Arap, Mısır’dan getirilmiş Araplar çalışırdı.”(...) “Benim büyük dedem büyük büyük dedem, Kıbrıs’tan işte göç edip gelen, Baflıymış benim büyük dedem İngiltere’de o zaman tabi bu dediğim tabi 1800’lü yıllarda olan bi olay, 1800’ün son senelerinde yaşamış büyük dedemiz. İngiltere’de eğitim almış ve ustalık belgesi vermişler ona. İşte tekrar Baf’a gidiyo, orda arazilerinde bu çalışmaları yapıyo ama nedense aile ile bi muhalefet yaşıyo ve büyükannemi, ikinci hanımı olan büyükannemi ve ondan doğan ilk kızını alarak önce İzmir’e sonra Antalya’ya mübadele usulü geliyo. Burada ona önce bu taraflarda bi yer veriyolar Lara tarafında ama o ben bu şehirden uzak istemiyorum diyo. Çok uzak orası gidip gelmek zor olacak diyo, şehir merkezinden yer istiyolar Kaleiçi’nden yer veriyolar büyük dedeye.”(...) “Şimdi Kaleiçi’nde öyle bir yardımlaşma vardı ki, o mozağin içerisindeki değişik yerlerden gelmiş bir yığın değişik insan değişik kültür.”

A. A. : “Sülale, Arabistan’dan gelip yerleşme şeyden Araplardan gelip yerleşme.”

Ş. K. : “Arabistan’dan gelmiş onlar önce. Yani kocam tarafı, kendimle alakalı.”(...) “Bu Giritliler işte 45’li yıllarda 40’lı yıllarda gelmişler herhalde ki onlar, orasını çok fazla da bilmiyom. Ben daha küçüktüm küçücük çocuktum ki, babam, ablamla abim pamuk çekirdeğini ayırırken, o fabrikada çalışırken beni sandığın içine atarlardı, yuvarlarlardı ondan önceymiş bu Giritlilerin gelmesi. Onlar ayrılmış, akıllarını toplamışlar yer almaya başlamışlar, ilerlemişler”(...) “Ha var. Şarampol göçmenlerin mahallesi. Şarampol mahallesi hep Giritlilerin mahallesi. Göçmen, onlar da göçmen de ama sırf Giritlileri yerleştirmişler. Muhacirlere de Üç Kapılardan sonrayı vermişler.”

Göç olgusu, Antalya’da iç göç ve dış göç ile birlikte, önceki bölümlerde ayrıntılı olarak değinildiği gibi yaşam biçimine, kültüre dair bir içerik de taşımaktadır. Yani Antalya özelinde yarı göçer unsurlara ilişkin bir yaşam biçiminin yansıması olan yaylacılık odaklı yaşam, bireylerin çocukluk yılları temelinde Antalya’nın mekâna dair kurgulanışında farklı ve özgün görünümeler içermektedir. Özellikle kentte büyüyen bireyler göçer yaşama ilişkin unsurları, kentten yaylaya şeklinde değil, mevsimsel olarak iklime uyum yöntemi biçiminde deniz kıyısında kurulan barakalara birkaç ay için göç ederek yaşam biçimlerine eklemiştirler. Bu noktada göçer yaşama ilişkin hem bir örgütlenme biçimi hem de geçici biçimde yarı göçer unsurlarla kurulan yerleşim biriminin adı olan *oba*, kent kıyısındaki plajlarda kurulan yazlık barakalara da verilen isimdir. Dağın ve denizin ağırlığını aynı noktada buluşturan obalar, göçer unsurlar için dağ yamaçlarında gördüğü işleve benzer şekilde kent insanı için de bir toplumsal etkileşim merkezi özelliği taşımıştır. Ancak her iki kültürel unsuru bir araya getirme noktasında bir gerçekliğe ulaşmak oldukça güçtür. Antalya’da aidiyetin farklı mekânsal yansımalar ile kendisini gösteren bu yapısı kent kimliğinin de parçalı yapısının bir işaretidir.

O. K. : “Sonradan Konyaaltı Arapsuyu’nda obalar kurulurdu benim çocukluğumda. Konyaaltı’nda belediyenin barakaları vardı. Onlar yıllık ihaleye verilirdi yazın. Ama büyük rakamlara. Çünkü herkes arkadaşıyla aynı

yerde olmak isterdi. Tek tuvaletin olduğu, düşünün yani iki üç oba tek tuvalate gidiyo. Çok güzel evlerde yaşayıpta oraya gidip oturan insanlar yazın da o tek tuvaleti, tek kullanayım ama arkadaşımın olayım denize gireyim, işte kıyıda olayım. O bi havaydı yani. Sosyete bile ordaydı diyebilirim Antalya sosyetesini ama yerli, hep yerliydi bunlar.”

Ş.K.: “Obalar, sonradan obalar kuruldu. Onlar çok geç, çok olsun kaçtı 70’li 80’li yıllarda filan...”

H. K. : “Denize girmek, tabii Antalya çok sıcak bir yer ayrıyeten. Yazları çok sıcak olduğu için halk, insanlar hep böyle deniz kenarlarına, temmuz, ağustos ayında deniz kenarlarında oturmak isterler, bir ayağı denizde olsun isterdi. Hatta o yüzden çocukluğumuzda Konyaaltı’nda obalar vardı. Bu obalar hem belediyenin yapmış olduğu birkaç oba, belediyenin yapmış olduğu belli obalar bunlar, kurayla sahiplerini bulurdu, belli bir ücret karşılığında. Bir de halkın kendi imkânlarıyla yaptığı obalar, bunlar hasırdan, karton kutulardan, sazdan damları üstüne naylon çekilmiş geçici evlerdi. Ama 3-4 ay kalınırdı. Denizin hemen 2-3 metre yanına yapılırdı. Fakat tabii görünüş olarak çirkindi. Çünkü hiçbiri birbirine benzemezdi. Hepsisi de ayrı böyle bir çirkin görüntü verirdi ama o güzellikleri biz yaşadık çocukluğumuzda, hemen deniz kenarında olduğu için sabahtan akşama kadar biz çocuklar denizdeydik.”

M. Y. : “Denize, buranın yaylası vardır. Yaylaya gideriz. Burda bağ, bahçe. Telefon elinde şimdi ne zaman suyun gelecek geliller suyunu sular gene yaylaya gider. Denize burda geden olmaz. Bura çok sıcak olur yazın, Antalya’dan çok sıcaktır. 4-5 derece fark atar. Gece eyi olur da gündüz sıcak olur. Meltem, melteme kapalı bura. Hiç meltem almaz. Tepelere çıkarsan accık görüsin, olmadıktan sora bura yanar, yakar. Burası yakar.”

Ü. D. : “Yazın yaylaya gidiyöz köylü, gışın burada duruyoruz. Yaylada oluyor ekenek köylünün çok zebzesi oluyor köylünün alan zebzesi”.

Ö. Y. : “Yazın Haziran sonu yaylaya göçüyoruz. 3 ay.”(...) “Mera da vardı. Doyran’ın orda bi merası vardı. Bi tarih vardı o gün de herkes malını salardı. Ağustos sonunda develer o zaman hamut vurulurdu, işe başlardı develer. Haydi bakalım yayladan, işte mısır, saman işte yarı yolda indirirsin azıcık dinlendirirsin deveyi, bi daha, inerlermiş bura. Burda boşaldırlarmış dönerlermiş yaylaya. Akşama gene çıkarlarmış yaylaya. Öyleydi yani, bu daha yirmi-otuz senelik mesele bu.”

Görüldüğü gibi farklı aidiyet kodları ile şekillenen yaşam biçimleri, iklim ve denize ilişkin bir yorumlayışı da içermektedir. Kentli birey için sıcaklığın fazlalığına çözüm yolu olarak görülen deniz, dağ yamaçlarına doğru gidildikçe meltem rüzgarlarının serinletici etkisi ile bağlantı kurularak yorumlanmaktadır. Aksi durumda dağ yamaçlarındaki yaşam biçimi, mevsimsel iklimlendirme yöntemlerinde denizi değil dağı merkezi bir noktada tutmaktadır. Bunun yanında kent anlamında obalarla sağlanan mevsimsel koşullara uyum, dağ yamaçlarında hayvancılıkla birlikte de bir düşünüşü içermektedir. Yazın dağ yamaçlarında halen yeşil kalabilmiş otlaklara ulaşabilme kaygısı da hayvancılıkla bağı olan bir göçer yaşamın izlerini taşımaktadır.

Bu tematik kategori altında denizin kente ilişkin olarak canlı bellekteki konumu, obalar yoluyla kurulabildiği gibi kent kıyısındaki plajlar ile de temellenmektedir. Ayrıca bu noktalar, daha çok çocukluğu kentte geçmiş bireyler tarafından dile getirilmektedir.

O. K. : “Aşağıda Mermerli plajı vardı. Mermerli plajına ilk başlarda, yani en derin hatırlayabildiğim hayal meyal, sabahları bizi annem götürürdü orda yüzerdik, öğleden sonra da babam götürürdü. Öğleden sonra da erkeklere olurdu. Ama tabi biz çocuk olduğumuz için öğleden sonra da girerdik orda. Ama sonradan artık maale herkes, kız erkek girmeye başladı, kadın erkek yani ayırım yapmadılar ama uzun süre öyle bayan ve erkek ayrı oldu. Biz annemle bir iki sene devam ettik, sonradan Konyaaltı Arapsuyu’nda obalar kurulurdu benim çocukluğumda. Konyaaltı’nda belediyenin barakaları vardı.”

Ş. K. : “O zaman öyleydi, küçüçüktük. Orda banyo vardı, şeyden inilir, mermerliden inilirdi. Biz, annem saat 8’de 9’da götürürdü, yüzerdik 11’de eve

gelirdik. Baya banyolar vardı. Denize inilir, merdivenli. Parayla, girerdik, çıkardık. Bi de Karaoğlan Parkı'nda vardı. Ordan aşağıya inilirdi. Oraya da banyo denirdi. Buraya Mermerli denirdi, oraya Banyo denirdi. Sabah saat 8 buçuk 9 dedimi annem bizi götürürdü, ablamla, abim dükkana giderdi, okurdu, gitmezdi, belki bizimle de geliyomuştur, ufaklığım pek de şey de değil ama ablamla ikimizi götürürdü ekseriyetle. Orda denize girerdik saat 11'de hemen eve gelirdik”

H. K. : “Ha küçükken dedim Konyaaltı'nda şambriyelerle yani otomobil tekerleği iç lastikleriyle denize girerdik o yıllarda. Çünkü Türkiye'de doğru dürüst hiçbir şey yoktu. Yani deniz yatağı yoktu, deniz simidi yoktu, şu yoktu bu yoktu...” (...) “Ankara'ya gittiğim zaman veya denizi olmayan bir şehre gittiğim zaman en fazla 5, 6 gün dayanabiliyorsunuz. Şöyle bir sabah kalktığımızda denizi görüyoruz veya alışmışız ya. 60 senedir, 50 senedir deniz kenarında, denizi görmek, sabahleyin şöyle denize karşı bir nefes alıp şöyle ufuklara bir bakmak. Tabi bu çok güzel bir şey. Antalyalı olarak biz şanslıyız. Kara iklimi olan bir şehirde pek fazla duramıyoruz, sıkılıyorum yani. İyot kokusu, o yosun kokusu...” (...) “Bir de tabi her Antalyalı her kentli, burada doğan insanların Konyaaltı'ndan sonra denize girdiği yer, bilhassa Yenikapı ahalisinin, Bahçelievler Konyaaltı'na tabi çok sık gidiyorlardı, Yenikapı tarafında oturan ve Şarampol tarafındaysa o taraflarda oturan insanların da denize girdikleri yer Mermerli, İskele'nin yanındaki Mermerli plajıydı. Mermerli plajı, kumsal, ince kum bir plajdı. Sabahları kadınlara, öğleden sonra erkeklere olmak üzere, sabah akşam öğleden sonra öyle iki fasıl plajı açarlardı. İskele'de oturan hanımlar, annelerimiz, anneannelerimiz oralarda denize girerlerdi. Mermerli plajında. İskele'nin hemen yanı başında, merdivenleri inince hemen dalgakıranın dışında olan, sol tarafında olan yer.”

Denizin kent kıyısındaki varlığı ve ekolojik değeri, Antalya'nın özgün yapısını oluşturan en önemli unsurlardan birisidir. Bu açıdan fiziksel çevre kimliğinin varlığı, kentte deniz ile bütünlük göstermektedir. Ancak bireylerin belirttikleri noktalarda mekânın coğrafya ile bütünlük gösterdiğini görmekteyiz. Örneğin Ş. K. “Ali Çetinkaya'dan işte, o enstitünün karşı taraflarında değirmenler vardı. Zati bir değirmen vardı, orda yüksek bir

arık vardı, ordan değirmene su akardı”. (...) “Ordan şey derler kemerle geçilirdi, Değirmenönü tarafına böyle. Damlalık diye böyle sular akardı ordan, hoşumuza giderdi bi de o. O su değirmene gelirdi, değirmen çalıştırırlardı orda. O değirmeni bile çok erken kaldırdılar, baya çok oldu yani” gibi bir ifadeyle Antalya’da suyun bolluğundan bahsederken değirmenlerden de bahsetmiştir. Bu açıdan mekân ve coğrafi algının birlikteliğinden bahsetmek mümkün görünmektedir. Örneğin yine O. K.’nin “O kadar viranmış oralar o zaman. Dağlık yerlermiş. Düşünün Antalya’nın şimdi merkezi Memur evleri.” ifadesinde mahalle ile coğrafi düşünüş bir arada yer bulabilmektedir.

O. K. : “Şarmpol hala Şarmpol şimdi de, Merkez ortaokul arka tarafta yani. Bir de Fali Bahçesi dediğimiz aslında Vali Bahçesi’nden, halkın şeyinden dolayı Fali Bahçesi olarak yansımış, şimdiki Antalya Öğretmen Evi var şehir merkezindeki onun arka kısmına da, Antalya Lisesi’nin arkalarına da Vali Bahçesi derdik. **En uzak yer doğuya doğru döndüğümüz zaman** şimdiki Tayla Oteli’nin olduğu yer yerleşim mekânı olarak da. Bu dediğim benim çocukluğumda olan şeyler. Burhanettin Onat’ın caddenin bulunduğu yerde Buhanettin Onat beyefendinin bulunduğu bir ev vardı. Ondan ötesi hep yeşillik olan yerlerdi.”

Ş.K.: “Anafartaların sonuna kadar yol vardı, buralar hep ormandı. O memurevlerinde ev yoktu.”

Bir diğer önemli nokta da özellikle kentte ulaşımın genellikle faytonlarla sağlanıyor oluşudur. Kentteki dönüşüme dair kuvvetli bir veri olan bu durum, aynı zamanda ve bu kategori altında kent içi mesafe ve kentin sınırlarına ilişkin verileri sunmaktadır. Ulaşımına ilişkinmiş gibi görünen bu veriler bireylerin mekânı yorumlayışlarının da bir aracıdır.

Ş. K. : “Ondan önce Antalya’da taksi, dolmuş hiç bişey yoktu. Biz şöyle 10, 11, 12 yaşlarındayken yeni yeni dolmuş gelmeye, faytonlar çoktu.”

O. K. : “Benim babacığımın da bi motoru vardı demin demiştiniz size, o motor bizim sanki dolmuşumuzdu. Biz beş kişi ona binerdik. Üç çocuk bi annem bi

babam. Ona biner, babacım bizi Pazar günleri şimdiki fenerin olduğu yer, sahilde fener var oraya kadar getirirdi.”

H. Kural ise denize ilişkin farkındalığını ve yaşam biçimini faytonlara dair bir ifade ile değil “*ondan sonra biraz palazlandık 14–15 yaşında bu sefer kayıkla, deniz motoruyla gezmek. Bunlar çok hoş şeylerdi*” şeklinde ortaya koymaktadır. Bireylerin çocukluklarında denize ilişkin yaşadıkları, sosyo-ekonomik farklılıklarla ilişkili olabileceği gibi (obaların ücretli olarak kullanıma açılması ve daha çok maddi gücü kuvvetli ailelerin obalarda kalabilmesi) kentsel mekâna dair toplumsal atıflar içeren cinsiyet anlamında var olmuş bir bakış açısını görmeyi de gerekli kılmaktadır. Çünkü erkek çocuğu 13–14 yaşında deniz motoru ile gezebiliyorken öte yandan Ş. Karakaya’nın ifadesinde bu durum “*Ordan sonra artık büyüyöz. O arabaların sokağa çıktığımız zaman, arabalarda şoför şeyleri arabacılar hemen bizi alırdı, eve getirir gordu, sokaklarda görmesinler diye*” şeklinde yer bulmaktadır.

3.1.1.4.3. Gençlik

Öncelikle çocukluk yılları ile değerlendirilen bellek ve toplumsal ilişkiler ağı, gençlik yılları ile birlikte bireyin yaşam dairesinde evlilik, çocuklar, çalışma yaşamı ve üretim ile birlikte şekillenmekte, bu unsurlar ile maddesel nesnelere ortaya koymaktadır. Bireyin toplumla ve mekân ile etkileşiminin, toplumsal rollerdeki değişim çerçevesinde de görülmesi gerekmektedir. Bu kategori, aynı zamanda kent kültürü ve kimliği anlamındaki değişimin seyrini daha belirgin biçimde yansıtmaktadır ve deniz kültürünün bu değişim sırasındaki konumunu gözlemleyebilmek çok daha mümkündür.

Kent kimliği ve aidiyet açısından düşünüldüğünde evlilik, bireysel ve toplumsal ilişkiler anlamında bir değişimin yaratıcısı olduğu kadar mahremiyete ilişkin bir kimlik yaratımının da temeli durumundadır. Evlilik, kent kimliğine dair unsurların bireysel kimlikle kesiştiği nokta olarak görülebilir. Bu nedenle gençlik yıllarında yapılan bir evlilik, toplumsal ilişkiler anlamında bir sosyal çevre kimliğini yapısal çevre ile eklemlenmektedir. Böyle bir durumda aidiyet, kesin bir ifadeyle egemenlik alanının koyu çizgilerle çizilmesi aşamasındadır. Aynı zamanda evliliğin mahremiyeti, bireylerin gençlik yıllarında geleneksel cinsiyet kodlamaları ile eklemlenmektedir. Bu açıdan evliliğin, bu kategori

içinde çalışma yaşamı ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin O. Köseoğlu, “Ondan sonra da öğretmenlik diplomasını aldım ben. Lise mezunlarına öyle bi hak verilmişti. Aksu Köy Enstitüsü’nün sınavlarına girdim ordan da öyle bi diplomam oldu. Ama yıllarca çalışmadım, on yıl on beş yıl. Hemen çünkü evlenmişim liseyi bitirince. Çocuk daha küçük diye. Eşim de çocukları büyüt de ondan sonra falan dedi. Bi on yıl sonra, çocuklar İlkokula başladı ben o zaman eğitime başladım. İşte bi otuz yıl çalıştım.” diyerek çalışma yaşamı ve evliliği aynı anda ortaya koymaktadır.

Toplumsal anlamda evliliğe ilişkin bir nokta, Antalya’da özgün bir konumdaki “besleme” geleneğidir. Besleme tabiriyle, eve alınan ve yarı evlatlık yarı hizmetçi gibi yetiştirilen kız çocukları kastedilmektedir.

O. K. : “Antalya’nın kültüründe bi besleme kız olurdu. Mutlaka büyütme bir evlat olurdu. Ben ona çok karşıydım ama, mesela benim en iyi arkadaşlarım evde büyütülen ablalarımızdı, abla derdik biz onlara. Ama bizim evde çok iyi davranılırdı ama davranılmayan evler de vardı tabi her insanına göre değişen. Ondan sonra duvağıyla, teliyle, gelinliğiyle evlendirilir, evin kızı gibi de çeyiz verilir onlara. Ama ne olursa olsun onlar tabi ezik büyüyen çocuklar olurdu.”

Evlilik ile bir bütün olarak kentin kavranması, aynı zamanda resmi bir işlem olan evliliğin kamu binalarıyla birlikte düşünülüşünü getirmektedir ki bu da kent belleğine ilişkin bir noktadır. Kente, özgünlük kazandıran bu unsur, kent kimliğinin maddesel nesnelere açık biçimde beslendiğinin de kanıtıdır.

O. K. : “Nikah Salonu’nun olduğu yer Öğretmen Evi olarak kullanılırdı.”

Ş. K. : “Bi Nafta Galesi deriz şimdiki nikah giyılan yer var ya bi orası vardı, oraya da aygır deposu derlerdi.”

Çalışma yaşamının “köken bilgisi” ile ilişkili boyutunda da görülebileceği gibi Antalya, hayvancılık, tarım ve kısmen balıkçılığa ilişkin olarak hem zanaat faaliyetleri hem de esnaflık şeklinde bir mesleki çeşitlilik taşımaktadır.

Ş. K. : “O zaman da pamukçu dükkanımız vardı bizim. İlk pamuk çıkırtığını, çekirdeğini ayıran fabrikayı, benim babam getirmiş Antalya’ya. Pamukçu Mustafa Efendi benim babam. Demirciler içinde, ama önce sandık yapmış, kadifeli sandıklar çakarmış, bıçaklar yaparmış. Bir Çakıcı Mustafa vardır, bu benim babama da Çakıcı Mustafa derler ama o ayrıdır benim babam ayrıdır. Benim babam pamukçuluk, o sırf çakıcılık, bıçakçılık yapmış, Çakıcı Mustafa derlerdi ona. Benim babam sonra onu bırakmış, pamukçuluğa geçmiş.”

O. K. : “Yoğurtçumuz gelir, aşağıdan işte İzzet’tir yoğurtçu meşhur çok güzel yoğurt yapardı, o “kaseyi bırakıyorum abla” der. Hatta hastaysa o gün para da almaz, benden der bırakır. Sütçünüz gelir, aşağı tasınız vardır koyar, kimse kimsenin şeyini ellemez zaten.” (...) “Mesela ekmek geçerdi sabahleyin mahallenin muhtarı ekmek satardı. Şeyde işte, bisikletiyle satar o gider fırından alır sıcacık ekmekler.”

H. K. : “Burada iskele önüne demirleyen gemilere, şileplere mavnalarla birlikte pamuk balyaları taşırlandı hamallar.”

Seyyar küçük esnaf özelliği taşıyan bu mesleki oluşumların yanında Antalya, ticari anlamda kendine özgü alışveriş ve üretim mekânları ile de dikkate değer bir dönüşüm yaşamıştır. 1800’lü yıllardan 1970’li yıllara kadar Antalya’da en az 10 büyük çarşı ve alışveriş mekânı faaliyet göstermiştir. Bunlar aynı zamanda iş kollarına göre ayrılanmış çarşılardır. Bu bölümlenmede üretilen ürünler hangi çarşıda satılmaları gerekiyorsa orada satışa sunulmuşlardır. Örneğin Yukarı Pazar dar gelirli halkın alışveriş merkezi iken, Pabuçcular arastası ayakkabıcı esnafın, Çerçiler içi aktarların ve baharatçıların, Tahta pazarı kerestecilerin ticari mekânlarıdır. Demirciler çarşında demircilikle uğraşan zanaatkarlar bir arada çalışmıştır. Kasaplar ve balıkçılar hali ise 1934 yılında inşa edilmiştir²⁷⁷.

Ş. K. : “O halk pazarından ilerde ekşili bahçe vardı. Handı orası. Atlar gelir takılır, arabalar gelirdi eskiden, çok afedersin eşeklerle odunlar satılırdı. Bu

²⁷⁷ Hüseyin Çimrin, “Eski Antalya’da Çarşı Pazar”, *Antalyalılar*, Mart-Nisan, Sayı: 10, Antalya, 2005, s. 45–49.

İnönü İlkokulu'nun olduğu yer oduncu pazarıydı. Bizim dükkanımız, bu demircilerde sıralı dükkanlar varya, onun en sonundaki dükkan da bizimdi.”(...) “O gadar, bi de et kesmek için ışıkların ilersinde, ne derlerdi oraya ya, kasaphane vardı işte orda kesilirdi, mezbaha vardı mezbahada kesilirdi atlar, hayvanlar. Sonra bu belediye iş hani yoktu. Belediye iş hanının olduğu yer büyük bitane kasaphaneydi. Bütün etler oraya gelirdi. Tavuk, et, kelle, balık ne varsa orda satılırdı. Halk pazarında önce açık halk pazarı sonra bi de kapalı halk pazarı yapıldı.”

H. K. : “Antalya'nın içinde tabi halk pazarlarında balık pazarları her zaman vardı. Yıkılan eski halk pazarının içerisinde de olsun, yeni yapılan halk pazarlarında da olsun hep balıkçılar vardı.”

S. A. : “Daha önce bizim şimdiki kooperatif binasının önünde Antalya'da ilk balık halini biz yaptık burda.”

Çalışma yaşamının üretime değgin noktasında görülen bu çeşitlilik, kentin tarım ve hayvancılık açısından üretime müsait yapısı ile ilintilendirilebilir. Bunu, kentteki bazı yerleşim yerlerinin adlarında da görebiliriz. Örneğin “Değirmenönü” olarak adlandırılan mekân sulak bir alan olması ve hububat öğütülmesi için kullanılan değirmenlerin çokluğu ile kent belleğinde yer ederken, “Karpuzkaldıran” ise tarım arazilerinin coğrafi şartlardan etkilenişi ile adlandırılmıştır.

Ş. K. : “Ordan şey derler kemerle geçilirdi, Değirmenönü tarafına böyle. Damlalık diye böyle sular akardı ordan, hoşumuza giderdi bi de o. O su değirmene gelirdi, değirmen çalıştırlardı orda.”

O. K. : “Karpuzkaldıran'a neden Karpuzkaldıran demişler bi araştırma yapmışım ben bu proje ile ilgili; eskiden oraları karpuz tarlasıymış. Karpuzkaldıran çevresi. O kadar çok kuvvetli rüzgar esermiş ki o karpuzları kaldırmış. Rüzgarla.”

Mesleki ve hane halkı gönencini tarımsal ürünlerin değeri ile bağdaştırmak mümkündür. Örneğin Antalya’da susam ekildiği Ü. Daldır’ın “*susam da ekilirdi, darı da ekilirdi. Susam, darı eskiden*” ifadelerinden öğrenilebilirken, M. Yılmaz’ın “*Antalya’nın yerlileri varmış mesela onların yer varmış. Onlar almış helvacı Salih, helvacı bilmem ne bissürü araziler satın alma bura.*” gibi ifadeleri susam yetiştiriciliğinin helvacılık şeklinde mamul madde ticaretiyle bütünleşerek kentte bir sektörel güç yarattığına denk gelmektedir. Göçer unsurların geçimlik hayvancılık faaliyetlerinin yanında büyük sürü sahipliği de bilinen bir gerçektir. Örneğin Ü. Daldır buna ilişkin olarak “500 davar vardı, geçi, geçimiz vardı” demektedir.

Hayvancılık anlamında da bu güçlü yapıyı M. Yılmaz’ın ve Ş. Karakaya’nın ifadelerinde görmek mümkündür.

M. Y. : “Adam bana gelir davar kesive bana der öle yani. Kasaplık değilde. Eskiden o da vardı. Antalya’da 5–6 dene kasap vardı benim.”

Ş. K. : “Pamuk gelirmiş çekirdekli, çekirdeğini aldırırdu, biliyom ben çok büyük bi dükkanimiz vardı, bu evin içinden büyüktü. Pamuk gelir yığılırdı böyle, pamuk çekirdeğini ayıran fabrikayı Afyon’dan ilk babam getirmiş Antalya’ya. Ondan Pamukçu Mustafa galmış adı. Ondan sonra devlet bu pamuğa el goymuş yasaklamış, kaçak pamuk mu çıkarıyolarmış neymiş o zaman.”

*Ü. D. : “Sora malla da gettiler çok. **Mallara**, fıstık ekilirdi, fıstık sararlar büyük başlara, onu götürürlerdi.”*

Ü. Daldır’ın bu son ifadesinden iki durumu anlamak mümkün görünmektedir. İlki hayvanlara “mal” denilmesidir. Bu sadece kendisiyle görüşme yapılan bireye özgü bir durum değil, kırsal kesimde yaşanan bireylerin sözlerinde de “mal” ifadesi kullanılmaktadır. Bu durum hayvancılığın ticaret ile bağını ortaya koymaktadır. Diğer nokta ise, ticari bir unsur olarak tarımsal ürünlerin köyden kente naklinin burada da bir yansıması görülmektedir. Fıstığın küspesi hayvan yemi olarak kullanılmaktadır kendisi ise ticari bir üründür.

Ancak balıkçılık ve deniz ürünleri anlamında benzer verileri elde edebilmek oldukça güçtür. Mesleki anlamda teknik donanımın yetersizliği ile birleşen bu durum balıkçılığın geçimlik bir boyutta sürdürüldüğü ile ilintilidir.

C. E. : “Tabi hep geçim ondan sağlanıyordu, tatmin ediyodu. Balık boldu, ucuzdu. Ama boldu balık. Gittiğin zaman kırk, elli kilo balığınan geliyodun. beş liraya on liraya verdiğini kabul et, beş liraya verdiğini kabul olsun elli kilo balığı. O beş lirayla beraber evin geçiniyordu, kirani veriyosun, suyunu elektrik paramı veriyon, artı yiyip içiyosun, e teknenin mazotunu alıyosun boyası oluyo, malzemesini alıyosun. Yani bir günde olan bişey değilde, biriktirebiliyodun para biriktirebiliyodun yani.”

H. K. : “Eskiden olta balıkçılığı çoğunlukta olmakla sonradan motorlu tekne ile açık deniz balıkçılığı başladı.”

S. A. : “Eskiden balık boldu para etmiyordu; şimdi balık çok az, para ediyo. Ama balığı biz tutamıyoz. Tamam teknolojiye biz de ayak uydurduk, biz de ırgatlar taktık. Eskiden ırgat yoktu elle çekiyo. Ama şimdi ırgatlar var, bizde de ufak cihazlar var.”

H. K. : “Bizim en güzel en lezzetli balığımız da Akdeniz’in Girida’dır. Girida balığı; hem kum Giridası hem kaya Giridası vardır, iki çeşittir. Çok lezzetlidir ve bütün Antalyaluların en çok sevdiği ve aradığı balıktır. Tabi bunun yanında Akdeniz’de, bizde burada barbun, mercan çok çıkardı. Küçükken Papaz kayasından, yani bu şimdiki Tayla Otel’inin önünde eskiden şehir kulübüydü orası, şehir kulübünün önünde büyük, uzun, yüksek Papaz kayası’nın dibinden biz, çocukken oltayla balık avlarken, Iskaroz yakalardık. Iskaroz şimdi yok. Hiçbi Antalya’da Iskaroz yok. Nesli tükenmiş bir tür, ot yiyen bir balık türü. Tutması çok zevkliydi. Geldiği zaman oltaya böyle sanki üç beş kiloluk bir balık tutmuş gibi bir havaya girerdik. Fakat şimdi bakıyorum yok Iskaroz.” (...)
“Açılırdık biz Konyaaltı’ndan gençken, oltalarımızla yani böyle en fazla 100-200 metre açıldığımız zaman barbun ve mercanı bulurduk. Çok güzel barbun, mercan tutardık baya. Şimdi bakıyorum da o, tabi deniz şey gelince o

yumurtalar gitti o büyük troller falan geldi hatta büyüdü, şimdi yok yani balık eskisi gibi yok. Onu da balıkçıdan alıyoruz, eskiden kendi balığımızı kendimiz avlardık.”

Balıkçılık, kentin sosyo-ekonomik yapısında diğer sektörel etkileyenlere nazaran yetersiz bir konumda bulunmasına rağmen kentte büyüyen bireylerden ve kırsaldaki bireylerden denize dair bir yaşam biçiminin yine de var olduğunu kavrayabilmek mümkündür. Fakat yine de bu yaşam biçimi başat unsur olmaktan uzaktır. Öyle ki H. Kural’ın denize dair net ifadeleri bu yaşam biçiminin varlığını kanıtlarken Ö. Yılmaz’ın ifadeleri, denize dair yaşam biçimine ilişkin düşünüşün daha yüzeysel ve kaygı taşıyan yönüne vurgu yapmaktadır.

H. K. : “Gençken, 18–19 yaşındayken, özellikle bu yosun kokusu sabaha karşı olur. Mesela 4 buçuk, 5’te iskeleye inerdik, uyumazdık, uyumadığımız geceler. Eğlence yerlerinden çıkıp, bir çorba içip saat 4’lerde, 5’lerde, iskelede balık kızartışımız olurdu. Balıkçılar yeni dönerlerdi, onlardan alıp balık kızartırdık, o yosun kokusunu içimize çekerdik.”

*Ö. Y. : “Devamlı işimiz düştüğü zaman. Yani sosyal yaşantı iç içe. İç içeyiz yani. **Denize de gedyoz, otiline de gedyoz, düğününe de gedyoz.** Yani biz Antalya’nın aşağı yukarı her yerini garış garış bilirim yani bilirim. Biz öle ne bileyim Yörük derken artık bazı kişiler yanlış anlıyo da yani Yörük dediğin zaman aslında utanılacak bir yanı yok bu işin. Daha doğrusu ne bilem o kültür, Yörük demek kültür bence.”*

Bu kültürün kendine ait yaşam biçiminin denizden uzak oluşu noktasında ön yargılardan yakınan bir birey olan M. Yılmaz’ın ifadelerinde yer alan “Yörük demek kültür bence” cümlesi elbette bir gerçekliğe denk gelmektedir. Aynı şekilde Yörük kültürüne ilişkin yaşam biçimini kısa fakat net anlatımını A. Alkan’ın ifadelerinde bulmak mümkündür.

A. A. : Çadır, o davar güderken gurardık çadırı. Topbaş dediğimiz yere. Yaylaya. Yayardık, yanaştırdık çadırı. Kıldan. Alaçık dutardık, keçeden. Bunlar

vardı yani. Başka bişey göreseğimiz yok daha. Çocukluğumuzda öyledi bizim göreseklerimiz eskiden. Bi gandil olurdu onu yakardık.

Bu çerçevede Yörük kültürü kendisini tamamen denizden soyutlamıştır demek zordur. Ancak yaşam biçimi ve düşünüş, ekonomik süreçlerde, toplumsal ilişkilerde, maddesel nesnelere üretiminde, bunların sembolleştirilmesinde denizi ikincil bir konumda tutmaktadır. Örneğin kırsalda yaşayan bireyler hiçbiri Konyaaltı plajında kurulan obalardan bahsetmemiştir.

Ü. D. : “Getmezdik, ne yapalım denizi? Köylü. Geden olusa da varmıştır biliyon mu ben bilmiyon.”

Ö. Y. : “Ben netcem burda demiş, sineğin içinde demiş. O zaman bataklık sinekmiş o Konyaaltı sahilleri filan, varmış. Böle olacanı bilememişler. Ha varmış aslında Soğuksu mahallelerinde filan varmış, yer varmış. O zaman eline bir tahta alan, nacak alan o çevreyi çevirebiliyodu. Kimse bunu akıl etmemiş. Boyuna dağya, nerde çobancılık, otluk, nerde mal yaylıyosa.” (...)

“Keçilerimiz nerde rahat ediyö, davarımız nerde rahat ediyö diye artık dağya dağya geçmişiz.”

Yani kentte yaşayan bireyler ile kırsalda yarı göçer yaşamı devam ettiren bireyler arasında denizi konumlandırış bakımından farklılık mevcuttur ve bu durum kent kültürüne ve kimliğine de yansımaktadır.

3.1.1.4. 4. Güncel

Öncelikle köken bilgisi, çocukluk ve gençlik kategorilerinin biriktirdiği bir takım adlandırmalara, özel sözcüklere ve kullanılan “dil”e değinmekte yarar vardır. Çünkü gündelik yaşamda karar alırken ya da bir duruma ilişkin anlatıda bulunurken birey, yaşamında değerli gördüğü, anlam atfettiği noktalara ilişkin biçimde sözcükler kullanmakta, cümlelerini buna göre şekillendirmektedir. Değinildiği gibi, “mal” tabirinin sahip olunan hayvanları ifade için kullanılması, aynı zamanda hayvanların ticari değerine atıfta bulunmaktadır. Dilin organik yapısı, zamansal anlamda dönüşümü de yansıtmaktadır.

S. Atılğan “*Tamam teknolojiye biz de ayak uydurduk, biz de ırgatlar taktık*” derken balıkçı teknelerindeki ağ çeken makineleri kastetmektedir. Oysa çiftçilikle uğraşanlar tarafından da kullanılan bu tabir, tarlada, bağda, bahçede çalışan iş gücü için de kullanılmaktadır. Yani bir işin ağır kısmını halleden anlamında bir ortak paydaya sahip olan bazı sözcüklere, toplumsal etkileşim ve zaman içinde kentin aracılığı ile farklı anlamlar yüklenmektedir. Tarıma ilişkin bir tabirin balıkçılıkta kullanılan bir aracı tanımlaması dikkate değerdir. Başka bir sözcük olan “Banyo” ise kadın erkek ayrı zaman dilimlerinde, kısmen ya da tamamen çevresi kapalı bir mekânda denize girilmesini, girilen yeri tanımlamaktadır. H. Kural’ın kullandığı bir sözcük olan “Şarpi”, denizcilikte tek direkli ve iki yelkene sahip bir yelken türünü ifade etmektedir. H. Kural, Antalya’nın denizcilik alanında geçmişte bulunduğu konumdan bahsederken bu sözcüğü kullanarak denize dair bilgiyi hem yaşatmakta hem de aktarımını gerçekleştirmektedir. O. Köseoğlu ise kendi köken bilgisine ilişkin olarak Kıbrıs Adası’ndan gelen ailesini ve kendisini kastederek dış göçe atıfta bulunmakta ve kendisini, ailesini öncelikle “Adalı” olarak ifade etmektedir. “Mermerli Plajı” ise adını hemen üst kısmında bulunan Mermerli Parkı’ndan almaktadır. “Oba” kavramı, Yörük kültürü ile doğrudan ilgili olan bir kavram olarak hem Yörük kültürüne ilişkin bir örgütlenme biçimini ifade etmektedir hem de kentin hemen dışında kalan Konyaaltı plajına mevsimlik bir göç sürecini, burada oluşan toplumsal etkileşimin Yörük kültüründeki organik yapı ile ortaklığını çağrıştırmaktadır.

O. K. : “Çünkü herkes arkadaşıyla aynı yerde olmak isterdi. Tek tuvaletin olduğu, düşünün yani iki üç oba tek tuvalate gidiyo. Çok güzel evlerde yaşıypta oraya gidip oturan insanlar yazın da o tek tuvaleti, tek kullanayım ama arkadaşım ile olayım denize gireyim, işte kıyıda olayım.”

Mübadele ile kentin kazandığı kültürel çeşitliliğe ilişkin olarak iki sözcük önemlidir. İlki, “palüze”dir. Komşuluk ve dayanışmaya ilişkin bir içeriğe sahiptir.

O. K. : “Ama biri hastalanır dimi hemen, dün de geçti aynı konu, palüze diye bişey yaparlar burada. Tabi o gelen insanların da memleketlerinde öğrendiği bişey, sanıyorum Arnavut Ayşe teyzenin yaptığı bişeydi. Nişastayı (...) suda pişirirler sıcak sıcak üzerine tarçın ekip gülsuyu döküp, hastaya yumuşak yumuşak boğazını yumuşatsın diye onu kaşık kaşık içirirler. Komşu

mu hastalandı hemen o palüzesini yapar götürür, hemen sıcak sıcak iç komşum diye.”

Diğeri ise “ırvaza”dır. Bu sözcük de benzer şekilde dayanışmaya ilişkindir ancak bir ritüel niteliği de taşımaktadır.

O. K. : “Çocukluğumdan hatırımda kalan demin ırvaza dedim size, bi ırvaza olayı var. Şimdi biz üç kardeşiz. Benimle en küçük kız kardeşimin arası beş yaş. Yani hep üst üste ikişer yaş arayla doğmuşuz. Küçük kız kardeşim doğduğunda çok güzel bi çocuktü. Yine öyledir ama böyle sarışın top gibi bi kızcağızdı. Yuvarlak böyle sevimli, herkes çok severdi O da çok ağlardı. Ama hep ağlardı. Ağlayan bir çocuk. İşte komşu Atiye hanım teyzemiz demin anlattığım Kesriyeli; “Mari bu çocuk birini öldürecek böyle ağlaya ağlaya”, Arnavut Ayşe hanım teyzemiz işte buna bişey yapalım bi ırvaza yapalım birini öldürecek işte çok ağlıyo falan. Annem de böyle şeylere inanan biri değil. Babam hiç değil. Babam duysa hepten yaptırmayacak yani. Bigün en nihayet onlar bize gelmişlerdi. Biz de merakla bekliyoruz, nasıl bişey söylüyolar? Gül’ü aldılar kız kardeşimi kucaklarına. Dört tane, mahallenin işte teyzeleri. Dört şey dedim ya yollardan sular geçerde, artık derdik biz onlara hep su akardı şeyin aralarında.” (...) “Dört arığın dört başlarına herkes birer tane kale tutar gibi durdular karşılıklı. Kız kardeşimi eline aldı bi tanesi, karşısındakine, işte mari diye konuşur o Kesriyeli, “Mari tut” dedi. Bişey okudu, bi dua okudu içinden, attı kucağından. Top gibi zaten, yuvarlak, küçük bi bebek. O zaten yukarı çıktığı zaman bence susmayı öğrenmiştir, korkmuştur çocuk. Öteki kaptı. O diğere çaprazına attı. Çaprazındaki karşısına attı. Dolayısıyla bizim kız kardeş böyle top gibi, dört hanımın elinde bi yani iki üç dakika kadar dolaştı. Ama o sırada biz erkek kardeşimle böyle eteklerine sarıldık annemin. Annecim öldürcekler kardeşimizi, annecim bırakma al nolur diye. İnanmıcaksınız belki ama kız kardeşim o günden sonra uzun uzun ağlamayı unuttu.”

Balıkçılığa ilişkin olarak kullanılan bir başka sözcük “Şamarfarı”dır. “Şamar” Antalya’ya özgü bir adlandırmadır ve deniz kıyısında yetişen bir ota verilen isimdir. Şamarfarı ise bu otların bolca bulunduğu bölgede yaşayan bir balık türüne verilen isimdir.

“Zerzemin”, Antalya’nın karstik jeolojik yapısını ifade ederken; “Trol”, balıkçılıkta bir avlanma yöntemidir.

Kullanılan dil ve özel kelimeler açısından yöresel farklılığa ve şiveye ilişkin unsurlar mevcuttur ancak çalışmanın içeriğini, deniz kültürünün kent kültürü ve kimliğinin dönüşümündeki konumuna dair çıkarımları etkilemesi bakımından Antalya’ya özgün kelimelere yer verilmeye çalışılmıştır.

Denize dair mekânsal kavrayışın en önemli ifadelerinden biri olan bayramlar ve ritüeller, denizin kültürel anlamda yeniden yaratımının özgün örneklerini bulmamıza yardımcı olmaktadır. Tam da bu noktada O. Köseoğlu’nun her sene 5-6 Mayıs tarihlerinde yapılan Hıdırellez Şenlikleri kapsamındaki bayram ritüellerine ilişkin söyledikleri deniz kültürünün sembollere değgin yönüne karşılık gelmektedir.

O. K. : “Biz her bir Mayıs şeyde altı Mayıs’ta Hıdırellez yaparız. Antalyalılar tabi çok inanır bunlara, inanışlıdır. Ben çocukluğumdan Hıdırellezi yaparım, o gece gül ağacına bişeyler bağlarız, dileklerde bulunuruz. Ne istiyorsak onun altına resimlerini yaparız, şekillerini yaparız, asarız bebekler asarız falan. Sabahları da gider onu denize atarız, dualarımızı ederiz, ağaçlara sarılırız onlar gibi sağlam ve sağlıklı, güçlü olalım diye. Böyle bi şeyimiz vardır bütün Antalyalıların eski Antalyalıların yaptığı.”

H. K. : “Bi de bizim 1 Temmuz, tabi denizle olan ilişkilerimizde 1 Temmuz Kabotaj Bayramı, meşhur deniz bayramı, denizcilik bayramı vardır ya. Çocukluğumuzda çok neşelenirdik zevk alırdık tabii ki. E sonradan seyretmek. Kısa bi döneme kadar, orda baya böyle yarışmalar olurdu. Ama çoktandır olmuyor. Yüzme yarışları olurdu. İskelenin içinde elli metrelik bi kulvar yaparlardı. Yağlı direk olurdu kıyıda, yağarlardı direği. Böyle bir elektrik direği gibi. Eskiden elektrik direkleri, telefon direkleri şeydi ya, tahtadandı. O direğin ucuna bir bayrak asarlardı. Yarışmacılar tabi kaydolur herkes, halka açık. Kim o yağlı direğin ucundan o şeyi alıp denize atlarsa o ödüllendirilirdi. Biz çok keyif alırdık tabi bundan. Seyretmesinden çok, ama ben yarışmaya

girmedim şimdiye kadar. Yüzme yarışları olurdu ve Antalya'dan milli takıma verdiğimiz, Türk Milli Takımı'na verdiğimiz yarışçı, yüzücüler çıkmıştır o tarihlerde, 66-67'de. Ve hep bunlar işte o İskele'deki, o Kabotaj Bayramı'ndaki yarışmalarda, yarışmalara katılarak yüzmeyi iyice şeyyapar, çocuklar..."

Deniz ile bütünlük taşıyan bu yaşam biçimi, gündelik yaşamda belirgin biçimde yansımalarını bulmaktadır. Özellikle mevsimsel sıcaklıklara ve yağışın fazlalığı gibi meteorolojik şartlara uyum sağlama çabası bir anlamda kent insanına çözüm yolları ürettirmiştir.

O. K. : "Ama mesela buzdolabı konusunda, beş altı yaşındaydık herkesin evinde buzdolabı yok. Kuyulara şöyle, kuyular olurdu büyük harç dedikleri onları şöyle içine mesela bozulacak şeyleri iple sarkıttılar orada soğuk hava deposu gibi kalırdı. Etiniz, kıymanız işte neyse bozulacak şeyler." (...) "Kapı girişleri çok enteresandı Kaleiçi'nde. Benim o dikkatimi çeker. İçeri doğrudur. Yani yağmur çok yağardı Antalya'da. Girdiğiniz zaman kapınıza girip kapıyı çalmak istediğiniz veya beklediğiniz zaman üstünüz kapalıdır. Yani böyle bir sanki dolaba girer gibi girersiniz. Dikkat edin o kapılara öyledir. Büyük evlerin, merdivenle çıkarsınız da içeri girerken. Belki o da o mimari tarz düşünülerek yapılmış. Her bölgenin tabi mesela yağışa göre yapılmış, çatı her evde vardır. Çok yağmur yağardı. Benim çocukluğumda ben kırk gün yağmurun yağdığını hatırlıyorum. Hatta öyle bişey olmuş ki kadı kaçırın yağmuru koymuşlar adını." (...) "Herkes kiloyla, buzu şeyden alırdık aşağıdan limandan." (...) "O zaman dedem mesela Antalya'da yönü nasıl bulduğunu anneanneme anlatmış ama ben onu tam bilemiyorum. Öyle bi yön vereceksin ki dermiş, hem güneşi görecek hem batışını görecek. Şimdi onun anlattığına göre biz şöyle diyoruz, Antalya'da güneydoğudan ev alacaksın yahut ta evin yönünü güneydoğuya çevireceksin. Şimdi bizim Kaleiçi'ndeki evimize ki önünde bir yığın bina var, denizden epeyce uzak. Benim evime yüz metre ya var ya yok deniz. Burayla Kaleiçi'ndeki evin serinlik farkı farklı. Orada öyle bi esinti alıyorsunuz ki Kaleiçi'ndeki evde inanamıyorsunuz. Bu kadar binanın içinde ben bu serinliği nasıl yaşıyorum diye. Ki ordaki bizim bu dediğim ev betonarme, büyükannemin evi ahşap binaydı, o iki üç katlı bildiğimiz ahşap evlendendi Rum eviydi." (...)

“Aşağısı mozaik taşlarından küçük küçük mozaik taşlarından süslemeleri vardı. Akşamüstü olunca o akan su arıktan su getirirler veyahut ta kuyudan su çekerler onların şeyi yıkarlardı o mozaik taşlarını. Mozaik taşları öyledir ki şöyle şöyle çakıl taşlarıdır araları da boşluktur. Dolayısıyla sular orda birikirdi. O şeydeki serinliği ben hiçbi yerde bi daha göremedim.”

Antalya, iklim ve denize ait duruşunu yüzeyselleştirmekte, deniz kültürüne ilişkin sahip olduklarını yitirmekte fakat yerine başka unsurlar yerleştirmektedir. Bunun en somut örneği denizin kullanımı ve denizcilik açısından yaşanmıştır.

H. K. : “Altmış sekiz altmış dokuzlu yıllarda, deniz yollarının hiç yoksa 10 tane yolcu gemisi, İstanbul - İskenderun seferi yapardı. Evet, hatırladığım kadarıyla isimlerini Ankara, İskenderun, Marmara, Karadeniz gibi şimdiki aklıma gelen isimler. Bu gemiler yolcu vapurlarıydı ve posta servisi yaparlardı. Yani İstanbul'dan kalkar, İzmir, Fethiye, Kaş, Antalya neyse Alanya, İskenderun uğrar bir haftada. Dönüşte gene buradan, uğramadığı limanlara uğrayarak on beş gün zarfında İstanbul-İskenderun, İskenderun-İstanbul seferini yapardı. İnan Ahmet, şimdi insanın aklına işte bu gemi seyahatlerine baktığımız zaman, bilmem işte Yunan adaları şu kadar falan fiyatlara baktığımız zaman aklımız duruyor. O günlerde bir talebe bile, memur zaten, işçi bir senelik şeyde izninde bir hafta on günlük gibi seyahatine verecek parayı rahatlıkla çıkarabiliyordu, yani verebilirdi. Hele üçüncü kamara, ikinci kamara. Bunlar işçi ve memurun rahatlıkla kalabileceği yerlerdi. Biz talebe olduğumuz halde, İzmir'de okuyordum ben o zaman, seyahatlerimi hep yazın, İzmir'e gideceksem vapurla yapardım veya turistik seyahatleri, gezileri vapurla yapardık. Antalya mesela Kaş. Bir gün. Bir gece. Kaş'ta iniyorsun. İzmir, iki gece üç gece neyse. İstanbul, dört, beş gece. Gidiyorsun İstanbul'da iniyorsun, ordan karadan dönüyorsun. Hep babam, ailem ve ben hep seyahatlerimizi yazın vapurla yapardık. Bu da tabi denizin bize vermiş olduğu en güzel nimetlerden bir tanesi. Ve bütün halka, bütün kentliye, o zaman Antalya'da herkes vapurla seyahat ederdi.”

E. T. : “Antalya'da fırtınalı gün sayısı az. Yani deniz ulaşımı için uygun koşullar var. Buna istinaden deniz otobüsleri olabilir. Antalya Limanı bu

konuda yolcu trafiğine müsait. Elbette kruvaziyer turizmi arttı. Ama yeterli değil.”

Görülmektedir ki kentin kimliğine etki eden bu unsurlar kimi zaman dönüşüme uğramış ya da işlevini kaybetmiştir. Antalya’da belirgin biçimde bir dönüşüm yaşanmaktadır. Özellikle bu dönüşümün kentleşme, ulaşım ve üretimde yaşandığı bireylerin ifadelerinden anlaşılabilir.

H. K. : “Büyümeyle beraber o bakırlık kalmadı. Şimdi 40 sene evvel, şu anda bulunduğumuz mekân 35 senedir oturuyoruz, bu balkondan körfezi seyrediyoruz. Tabii ki bundan 20 sene evvel Konyaaltı plajında, sahilinde, karşıda hiçbir şey yoktu, hiçbir bina, yapı yoktu. Yani Antalya bir yerden genişlerken, gelişirken, büyük bir şehir olurken tabii ki bazı güzelliklerini kaybetti. Ama bu zaten önlenemez bir şey bu, yani tabii ki büyürken binalar oluyor, insanlar çoğalıyor, boş araziler doluyor, hani bir kenardan belki uzaktan bizim için değişen bir şey olmuyor ama, falezler olsun Antalya’nın en güzel falezlerinin üzerine binalar yapılıyor, sahiller kirlenebiliyor kalabalıktan.”

S. A. : “(...) Şimdi artık büyüdükçe büyüdü büyüdükçe büyüdü, herkes kaçmaya başladı Antalyalılar. Şeye Korkuteli yaylalarına kaçmaya başladılar. Akseki’ye kaçmaya başladılar. Dikkat et hep yayladakinler hep Antalyalılardır. Antalya’nın merkezinde Antalyalı kalmadı denecek kadar az. (...)”

E. T. : “Eskiden bu kadar beton yoktu. Antalya çirkinleşti. Hiç olmaması gerektiği biçimde falezlerin üzerine yüksek yapılar yapıldı.”

O. K. : “Sonra ben evlendiğim zaman da Konyaaltı belediye obaları hala devam ediyodu. İnsanlar gene çadır kuruyodu, şimdi temizlendi orası beachpark oldu biliyorsunuz. Daha da güzel oldu bence.”(...) “Devlet Hasatanesi’nin orası şehrin son yeri gibiydi. Ondan sonra böyle artık kayalıkların makiliklerin olduğu yerlerdi, o Bahçelievler çevresi Konyaaltı caddesi. Lisedeyken ben otobüs düzenlendi oraya ve şeye doğru, Memurevleri

daha çabuk gelişti fakat Bahçelievler'in olduğu kısma sonradan, en son meteoroloji istasyonunun olduğu yerd, oraya kadar otobüs vardı. Oradan içeriye yürüyerek girerdik, içeriye doğru giriş yoktu yani. Artık Falez Otel'in olduğu yer, Şerit'in olduğu yerler, Migros'a kadar inin oralar bildiğiniz makilik toprak, kayalık, makilik işte kurtların kuşların olduğu yerlerdi Antalyalı tabiriyle."(...) "Meteoroloji İstasyonu yani Konyaaltı caddesinin en sonu oluyor. Doğu kısımda da Talya Otel'in olduğu yer şimdiki Talya Otel'in olduğu yer o cadde değildi orası, orada bir eski evler vardı tek katlı. Talya'nın yeri boştu, kayalıktı. Dedeman'ın olduğu yere gittiğimiz zaman bir ... teyzemiz vardı eski öğretmen orda, rahmetli onun eşi Rıza Bey'in çiftliği vardı orada. Dedeman'ın olduğu yer bahçe orda, kocaman bi bahçeleri vardı onların. Hatta onların kayınpederinin şeysi heykeli şeydeki Atatürk Parkı'nda heykeli dikili. Bu aşağıya bir saldırı yapılmış o zaman koruyanlardan birisi yüzbaşımı, öyle bir anıları da vardır onların. Artık devlet mi orayı verdi onlar mı satın aldı bilmiyorum ama çocukluğumda orada onların büyük bir portakal ve bahçeleri işte çiftlikleri olduğunu biliyorum. Sonradan işte Dedeman orayı nasıl aldıysa aldı, onlardan satın aldı ve ortasından da yol geçti. Yani olacak bişey değil ama yapıldı. Böyle çirkin bir şey yapıldı. Sırf Dedeman'ın oraya yapılması o yolu ordan geçirtti yani. Düşünürseniz orda biliyorsunuz o köşeden sonra yani ulaşım yok. Dönüyorsunuz. Orası büyük bi çiftlikte işte Dedeman'ın karşısındaki yeri öyle. Liderkent'in olduğu yer öyle büyük bir çiftlikte. En son yani rahatlıkla ulaşabileceğimiz yer oralardı. Ondan sonra zaten bahçelikti. Camekanlar vardı (sera), bahçe insanları vardı. Şimdi herkesin apartmanlarının olduğu yerler diyim. Serik tarafında da, artık Kundu mundu zaten yok düşünemiyosunuz oraları"(...) "Antalya böyleydi. Şimdi gelelim günümüze. Yani inanamıyorum böyle bir, bi kere çarpık bi kentleşme var Antalya'da çok. Yani yanlış yapılanma. Bunu ben değil mesela çok rahmetli Tarık amcamız vardı Tarık Akıltopu. Antalya'nın en eski ilk mimarı diyim. Doksan küsur yaşında vefat etti. Son ana kadar çok birbirimizi överek konuştuğumuz bi büyüğümüzdü. Tarık amca derdi ki "o Antalya artık ıslah olmaz." Çünkü o kadar çok büyük binalar yaptılar ki falezlerin üzerine bir bu konuda sempozyum hazırlanmıştı ve bütün İstanbul'dan da Mimarlar Odası'ndan her yerden bu konuda uzmanlar geldi. Ben de o konuşmalara katılmışım bi Antalyalı olarak dinleyici olarak. Bunu

Tarık amca oradaki topluluğa da söyledi. Oradaki çok yetkili bi bey adını hatırlayamıcam o da bi yüksek mimar, Antalya'nın bu kadar çok ağırlığı falezlerin taşıyamıcağını, bi süre sonra bunun denize çökeceğini söyledi. Şimdi doğru da olabilir diye düşünüyorum çünkü şu anda ne var orada şimdi Selekler Çarşısı'nın yanındaki büyük bina boşaltıldı ya Özel İdare binasının karşısında büyük bir kapalı binalar vardır, altları mağaza olan. Aynı zamanda iş yeridir onlar biliyorsunuz bir ara oraların boşaltılmasını söylediler denize doğru her gün belirli miktarda kaydığını. Oda falezlerin üzerine oturur orası da. Mesela oranın hızla boşaltılması gerektiğini o sempozyumda söylediler. Lara tarafına doğru, yani bütün Talya'dan tutun, şeye kadar Kılıçarslan ...'nin ötesine kadar falezlerin üzerinde bi yığılma var. Bunu taşıyamayacak şehir, kaldıramayacak deniyor tabi. Bu bilimsel olarak onlar açıklamaları getiriyorlar. Şu kadar milim kayıyor diye. Ben buna inanıyorum.”

Ş. K. : “Kebapçılar Çarşısı varya... Oraları bile hep sonradan zapt etmişler. Pazar hamamı vardı. Şimdi erkek hamamı duruyo, Pazar hamamını kuyumcular çarşısı yaptılar. Orası hamamdı. Büyüklük arkalı önlü, arkasında erkek hamamı, ön tarafında bayanlar hamamı vardı. Hep orlar bozuldu yıkıldı, bişey kalmadı ki. O Tekel gene yerinde, İş Bankası yerindeydi ama küçüktü tabi onlar. Sonradan yapıldı hep onlar büyüdüler. İş hani yapıldı bu belediye iş hani yapıldı ilk büyük olarak, ondan sonra gerisi yapıldı artık, bu neydi Subaşı zamanından sonra-önce tabi Subaşı'ndan önce yapıldı onlar hep Belediye'den. O belediye yenilendi, parklar yenilendi artık ne diyim, Konyaaltı düzene girdi.”

Kent merkezinde büyümüş ve halen yaşamakta olan bireyler tarafından ifade edilen bu dönüşüm, ulaşımına ilişkin olarak fayton ve deniz ulaşımı ile birlikte 1960'lardan sonra yavaş yavaş kent merkezinde kullanılmaya başlanan dolmuşlarla ifade edilmekte, günümüzde ise mevcut durumdan şikayet edilmektedir. Deniz ulaşımının büyük oranda yetersiz olduğu bireylerin ifadelerinde yer bulmaktadır. Öte yandan kent çevresindeki yerleşim birimlerinde yaşayan bireyler tarafından ise kente ulaşımın eskiye oranla iyi bir duruma geldiği belirtilmektedir.

H. K. : “Millet birbirini tanımıyor. O atmosferi kaybettik. O birbirimizi tanıma, çarşıya çıktığımızda selamlaşma, esnafımızı tanıma, geceleri sabaha kadar rahatlıkla dolaşma, emniyet açısından diyorum, bunları kaybettik. Büyük şehir havasında, yani bugün trafik desenez öyle.”(...) “Yani deniz bizim bir nevi deniz ulaşımımızı da sağlıyordu. Altmış sekiz altmış dokuzlu yıllarda, deniz yollarının hiç yoksa 10 tane yolcu gemisi, İstanbul - İskenderun seferi yapardı. Evet, hatırladığım kadarıyla isimlerini Ankara, İskenderun, Marmara, Karadeniz gibi şimdiki aklıma gelen isimler.”(...) “Şimdi maalesef o vapurlar jilet oldu”

C. E. : “Üç tarafımız deniz. İsviçre’de büyük bi göl var. Bağlantılıdır, Almanya, şey Avusturya, İtalya var, yok Almanya, Avusturya, İsviçre. Üç ülkenin gölü, bağlantılı. Türkiye’de bu gemi yok. Bu yelken tekneleri yok. Burada yelken teknesi hiç yok, var mı? Normal büyük tekne var mı bizde, kaç tane var?”

Ö. Y. : “Ordan bura, Antalya’dan geliş Çakırlar, bilirsiniz, Çakırlar’a üç dört tane araba o da sabah bir öğlen bir akşam yani o da bulabilirsen Çakırlara kadar gelirsin, bunu bizzat kendim yaşadım daha yeni bu olaylar. E ordan bura yayan gelirdik. Bi yukarı bazar vardı. Bi ora vardı bilirdik. İşte ordan bura yayan. Bişey almaya Antalya’ya gidecen, Çakırlar’da bişey yok. Yaşantı yani şu on onbeş senedir hızlanma var.”

Kent kültürü ve kimliğinde kentleşme ve ulaşım anlamında belirgin biçimde görülen bu değişim, üretim biçimlerinin de değişimi ile paralellik taşımaktadır. Hayvancılığa dayalı bir üretimi göçer yaşam biçimi ile pekiştirmiş kentsel yapı, kalkınma hamleleriyle tarıma odaklı bir kent ekonomisinin oluşturulmaya çalışılmasıyla dönüşüme uğramaya başlamıştır. Ancak günümüzde Antalya’da hayvancılığın yerine yerleştirilmeye çalışılan tarımın da bir dönüşüm süreci yaşadığı gerçeği göz ardı edilemez.

Üretim biçimlerindeki değişimin, geleneksel atadan aktarılmış mesleklerle uyuşmadığı, kent kimliğindeki dönüşümün üretim biçimleri boyutunda da ortaya çıktığı görülebilir.

Ö. Y. : “İnşallah. Çiftçilik biraz şey oldu, sen söle az ile olmaz oldu. Şimdi şirketleşme olduğu için e biz de artık küçük çiftçiler mümkün değil yani, artı biz bu işi bilmek zorundayız.” (...) “Yani onun için bizim buradaki barınmamız zor. Bu araziyle, o ovayla burayla rekabet yapamazsın, mümkün değil. E burda bir dönüm sera yapmak için bir dönümlük masraf etmen lazım, bi o kadar masraf ediyosun, arazi düzlüyosun. Orda öle değil, daş, bir şeye kadar daş yok, adam onla geçiniyo. Bizim burda en fazla iki dönüm üç dönüm.”

M. Y. : “E tabe. Kar zaten yok. O 70’li yıllarda bak adam bi sera yapıyordu bullarda, yaptığı sera borcunu ödüyordu. Şimdi 10 sene ödüyemiyo seranın borcunu. Yani büyük şirketler var ya, onlar çok yapıyo 50 dönüm 100 dönüm. Devletten krediyi çekiyo. Onların işi eyi amma çiftçi bitti. Onla da işte büyük çiftçi yani. Devletin ufak çiftçiyle işi yok. İşte öle.”

Kendisiyle görüşme yapılan bireylerden Ömer Yılmaz’ın ifadesindeki gibi, dedeleri hayvancılıkla uğraşmaktayken babası ile birlikte çiftçilik yapmaya başlamış ancak günümüzde çiftçilikle geçimini sağlayamadığını ifade etmekte. Aksu ve Serik taraflarındaki seralarla rekabet edemediklerini belirtmektedir. Kentin kimliği tarımla bütünleşebilmiş midir? Birey kendisini atalarının mesleği ile bütünleştirmekte fakat günümüzde yaşanan dönüşüme ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Aksu ve Serik tarafları tarım ile bütünlük taşımakta, ancak Antalya’nın Bey Dağları yamaçları aynı bütünlüğü taşımamaktadır. Bu parçalanmış sektörel yapıya balıkçılığı da dahil etmek mümkündür.

H. K. : “Tabi her zaman balıkçımız vardı. Balık alırdık halde. Şimdi tabi çok daha fazla. Dışardan da geliyor. Mersinden, güneydoğu tarafından, o taraftan balık geliyor tabi buraya.”

C. E.: “Barbunya bu memlekette çoktu. Barbunya, mercan çoktu. Başka yerde lagos derler biz girida deriz. Şurda limandan olta atardık girida dutardık. Şimdi beş bin metre ... döküyorsun, beş bin metre nereden baksan bin, binikiyüz olta kanca yapar ya bi dene ya yok. Onun da masrafı kırk elli bindir. O beş bin metreden masraf kırk elli bindir. Bi dene dutarsan gurtarır, dutamadın mı o da gitti. Cepten zarar.” (...) “Iskaroz, eskiden kuzu(Akya balığı) vardı. Palamut,

kuzu olur bu aylarda. Ama bu sene hiç yok, geçen sene çok azdı bu sene hiç yok. Palamut tek tük gözükiyo, kuzu yok. Neden yok? Büyütmediler hayvanları. Büyük hayvanları da duttular, vurdular bilmem ne yaptılar. Üretimine son verdiler. Üretim yok. Belki şey tarafında Mersin tarafında olsun, Ege tarafında olsun, orlardan kaçıp ta gelip buralarda yumurta bırakan olursa belki o zaman üç beş kuzu olur. Bunun haricinde bitirdiler. Mesela Üç Adalar vardır şeyin karşısında Faselis'ten ilerde. Bu Üç Adalar, yaz mevsimi yumurta zamanı kuzu balığından geçilmezdi. Sürüyle, yüzlerce. Şimdi get bi tane bulamazsın. Dinamitle vurdular, zıpkınnan vurdular, oltayla duttular yok ettiler. Biz kendimiz yok ettik, kendi kendimize. Bizim üç tarafımız deniz. Dışardan balık ithal ediyoruz. İhraç edeceğimiz balığı ithal ediyoruz. Bu memlekette uskumru da varıdı hepsi varıdı. Niye yok şimdi. Kıymeti bilinmedi. Üremesine izin verilmedi. Yunanistan'da var, Yunanistan'da var ama bizim tarafa geldi mi hoop çeviriyolar, yok ediyolar. Üremelerine izin verilmiyo.”

S. A. : “1972 yılından beri 1973 yılından beri burda ihale yapılyodu ve sadece bizim kendi Antalya'mızın balığı satılıyodu. Şimdi yeni limanda 3-5 tane nasıl diyim komisyoncunun elinde kaldı şu anda. Bütün her yerde hamsiyi getiriyolar palamut getiriyolar, yani nerde bulurlarsa balık getirip Antalya'ya yayıyolar. Antalya'nın yerlisi Antalya'nın balığı diye dışarının balığını yiyor. Bizim burası açsakta kimse gelmiyo buraya ama eskiden sadece burasıydı. Şimdi o yeni limanda 3-5 komisyoncunun elinde kaldık yani senin anlıcan. O da balıkçıya zarar başka hiç bişey değil.”

Oysaki balıkçılık sadece üretim anlamında değil, denizel yaşam biçiminin kent kültürüne dahil edilmesi anlamında da bir etkidir. Bu bir açıdan deniz bilgisini, maddesel nesnelere bütünü ve toplumsal etkileşimi de içinde barındıran bir süreçtir. Antalya bu açıdan deniz bilgisine ulaşabilmekte sıkıntı çekmemekte fakat bu potansiyeli kent kültürüne ve kimliğine yansıtacak etkileşimlerden uzak kalmaktadır. C. Esmer ve S. Atılğan'ın sözlerinde olduğu gibi,

C. E. : “Elektronik cihaz. Tabanda bin metreye kadar görüyorsun balığı, bin metrede görüyorsun ne balığı olduğunu biliyorsun. Çevrende ne kadar balık var

görebiliyosun. Yüz metrekaresi ve yahut ta beş yüz metrekaresi tarayan cihazlar var. Bu cihazlar, bak kendileri kullanmıyorlar. Kendileri yasakladılar o cihazları, balığı bitiriyo diye. Bu cihazlar geldi, bizim bu baragadi balıklarımız bitti. Bizde, şimdi yasakladılar zannedersen, ufak oltalar şöyle. 15 numara, 16 numara, 14 numara, ufacık olur onlar. Kırklık misine, ellilik misine ile beraber ufak şöyle şöyle balıklar, yüz gram elli gram. Giridası olsun, şamarfarı (Şamar denizkiyısında yetişen bir ota Antalya'da verilen isim) deriz, bunlar Eylül'de olur, çok olur. 100 tane dutarsın beş kilo gelir. Beş altı kilo gelir. Kendi kendimizi yok ettik. Şimdi burada oniki ay balık yumurta bırakır. Buranın suyu sıcak, 18 dereceden aşağı düşmüyo. 12 ay 18 derecenin altına düşmez burda. Git birinci ayda yağmur yağsın suyu tut sanki ateşle ısıtmış gibi, poyraz essin git denizden suyu dut ısıtmış kadar sıcaktır. Dışarı ne kadar soğuk, su o kadar sıcaktır, evet. Onun için biz kendimiz kendimizi yok ettik. Kendi kendimizi yok ettik.”

S. A. : “Sadece bizim tek ihtiyacımız Antalya'nın en büyük kanayan yarası bir balıkçı barınağı yok. Yeni limandakinler orda şey nasıl yetim bi çocukmuş gibi, biz de burda işte Belediye'nin yatçıların yanında yetim kaldık. Bir tek Türkiye'de balıkçı barınağı olmayan il Antalya. Bu çok dikkat çekici. Ve bizim her yerimiz deniz Antalya gibi yerde. Karadeniz'de belki 50-60 tane balıkçı barınağı var. Bakın 50-60 tane. Mersin tarafına git en azından 20 tane. Alanya gibi yerde balıkçı barınağı var ve Antalya, Türkiye'nin göz bebeği Antalya'da balıkçı barınağı yok bu çok enteresan bişey. Yüz karamız ya Türkiye'nin yüz karası bu Antalya'nın değil.”

Bireylerin sözlerinde de görüldüğü gibi balıkçılık, artık neredeyse kente ekonomik değer katamayacak, kente özgün bir nitelik kazandıramayacak duruma gelmiştir. E. Topcu ve S. Atılgan balıkçılıktaki sorunlara ilişkin çözüm önerilerinden bahsetmektedirler.

E. T. : “Evvla derin su avcılığı Antalya'da yetersiz ve aynı zamanda teçhizat da yetersiz tabi. Suyun tuz oranı, sıcaklığı da balıkçılığı olumsuz yönde etkileyen faktörler tabi. Bir de üç mil konusu var ki, balıkçılar ağlarını bu üç millik dar bir sahada atarlar ve bu maalesef balıkçılığı karlı bir iş olmaktan

çıkarmaktadır. 1973 'te Samsun 'da görevliyken de ben, bu çok büyük problemdi. Orda da deltadaki balıkçılar aşırı ve usulsüz avlanma ile balık popülasyonunu tüketti. Bu noktada işte helikopter, Sahil Güvenliği bu konuda yani denetim konusunda rahatlattı. Daha sonra ise zaten Hava Grup Komutanlıkları devreye girmiştir. Tabi bu tek başına sahil güvenlik ile olacak şey değil. Halkın da duyarlı olması, ihbar hatlarını kullanması gerekmekte. Orman yangını, kaçakçılık konuları da ihbar kapsamına dahil elbette.”

S. A. : “Benim kent halkından sadece beklentim balığı gelsinler burda balıkçı teknelerinden alsınlar. Hem taze hem daha ucuza mal ederler. Ben burda misal veriyorum barbunyanın kilosunu 15 milyon liraya veriyom onlar gidiyolar marketlerde büyük marketlerde, isim vermiyim orda 25 milyona 30 milyona alıyolar. 2 katı para ödüyolar. 1 kilo balık alacaklarına gelsinler burda 2 kilo alsınlar, bizden alsınlar balığı. Komisyoncuyla kaldıralım. Markete gidiyosan Kaleiçi 'ne de inersin yani bu kadar zor değil. Sabah saat 8 buçuk 9 'da gelsin bütün balıkçı tekneleri dönüyo. Gelsin burda taze taze balık alsınlar.”

Hayvancılık, tarım, denizcilik ve balıkçılıkta yaşanan dönüşüm ve parçalanmadan boşalan ekonomik yapı turizm ile bütünleştirilmektedir. “Turizmin başkenti” sıfatı ile yüceltilen bu durum, çok parçalı arazi yapısı ile (miras ile paylaşılan) arazisi değersizleşen, turizm sektörü tarafından arazisi satın alınan çiftçinin, köylünün mülksüzleşmesini de beraberinde getirmektedir.

A. A. : “Yaylalara gedip geliyoduk evvelce canım şimdi gedemiyoz gari. Yaylalarda bi yerimiz de galmadı biraderler gabzımal etti çoluğuna çocuğuna tapı değişti, bubamın hakından hak alamadık yaylalardan. Var da alamadık. Yani anlaşılamadık daha Türkçesi. Anlaşma yok. Mahkemeye de vermeyi bilmedik. Gardaştır dedik. Birinde mahkemeye veripte dalına endirmeyelim dedik. Mahkemeye, kanunla uğraşmadık.”

Tarımsal faaliyette bulunmakta güçlük çeken çiftçi, turistik anlamda arazisinin değer kazanımı ile teselli olmaktadır. Denize kıyısı olan bölgelerde çok daha belirgin biçimde görülen bu durum, yarı göçer özellik taşıyan yerleşim birimlerinde yazlık konut ya

da arazi alımı şekline dönüşmektedir. M. Yılmaz'ın ifadesinde, bir arazinin nasıl el değiştirdiği açıkça görülebilir.

M. Y. : “Soradan tabe. Öle eskiden akdam deriz şurda dermen vardı, deermenin arkasında bi ev varımış burda. Bu dabanda bi kaç dene dermen varımış eski. Taa gavurların yani. O zaman. İşte Hacı Murat buraya iniyo, sahip oluyo bi sürü yer satın almış bütün. Antalya'nın yerlileri varımış mesela onların yer varmış. Onlar almış helvacı Salih, helvacı bilmem ne bissürü araziler satın alma bura. Buraya yerleşmiş satın almış. Antalya'ya yerleşmemiş buraya yerleşmiş. E hindi de şehirdeki buraya yerleşmeye uğraşıyo. Yer bulamıyollar şindi bura geldiği zaman. Bura çok kıymatlı.”

Arazilerin el değiştirmesi süreci, turizm lehine gelişen bir sektörel büyümeyi de beraberinde getirmektedir. Bunda insanın estetik zevklerine hitap edilmesi ve Antalya'nın manzaralaşan görselliği büyük öneme sahiptir. Turizmin beğeni yönüne ilişkin tüketiler tatminsizlik, kimi zaman daha henüz piyasa ekonomisinin süreçleri içerisinde büyümeden zihinlerde meşrulaştırılabilmektedir.

H. K. : “Zamanla tabi daha da yaşlandığımız zaman, bu kartpostal gibi manzaraları artık kartpostallarda görmeye başladık Antalya'da. Yani Antalya'da dışarıdan gelen insanlar yılbaşında olsun, bayramlarda olsun Antalya'nın gün batımında, gurubu çekerek, denizi çekerek, iskeleyi ve Konyaaltı'nı çekerek kartpostallarda görmeye başladı artık. Ve çok hoşumuza gidiyordu. Nasıl olsa bizlerde dostlarımıza, ahabplarımıza bu kartpostalları göndererek Antalya'nın güzelliklerini artık sınırlarının dışarısına taşırmaya, Antalya'yı biraz olsun bir tutam dışarıdaki İstanbul'daki, Ankaralılara tanıtmayı düşündük. Tabi o zamanlar Antalya çok küçüktü, 30-40 bin nüfusu vardı benim gençliğimde, ben şimdi 59-60 yaşında olduğuma göre, yani bundan bahsettiğim 45 sene evvel. Antalya da çok küçük bir şehirdi ve hiçbir iletişim vasıtası yoktu. Zaten telefonlar bile doğru dürüst yoktu, değil telefon televizyon ve şey. Onun için bu kartpostallarla tanıtımı bilhassa yurtdışına, Avrupa'ya gönderirdik ve Antalya'nın tanıtımı için uğraş verirdik.”

Değişim oysaki kentin canlı belleğe ilişkin noktalarında, doğrudan bireyin yaşam alanındaki eksilmeler şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bunda baskın iki örnek sinema ve spordur. Kentsel bellek alt başlığında değinilen Altın Portakal Film Festivali, geçmişte kent kimliğinin sinema ile ilişkisi ve bugün kentte sinemanın bir mekânsal belirlenimden oldukça uzakta oluşu ile birlikte değerlendirilebilir. Çünkü sinema bir toplumsallaşma aracı, etkileşim mekânı olduğu gibi Antalya’da kültürel paylaşımın eğitsel paylaşım ile bütünleştiği bir mekâna denk gelmektedir.

O. K. : “Onun yanında bir El Hamra Sineması vardı. Şimdi yıkıldı. Orayı bahçe olarak kullanıyorlar, belediyenin bahçesi gibi. Ve sonradan o El Hamra Sineması ben lisedeyken de kitaplık olarak kullanıldı. Antalya Şehir Kitaplığı olarak. Sonradan o kitaplık nereye gitti ne oldu bilmiyorum.”

Ş. K. : “Yani biz kendimiz böyle sere serpe, 3 tane sinema vardı sonradan 4 oldu 5 oldu, kapandı başka açıldı.”

Spor’un da sinema’da olduğu gibi toplumsal yansımaları açısından kente kattı değer ve özgünlük geçmişle sınırlı kalmaktadır.

H. K. : “Yüzme yarışları olurdu ve Antalya’dan milli takıma verdiğimiz, Türk Milli Takımı’na verdiğimiz yarışçı, yüzücüler çıkmıştır o tarihlerde, 66-67’de” (...) Vardı, o zaman hocamız vardı evet bir Kulüp vardı. Yüzme İhtisas Antalya’da. Bölgeler arası yarışmalara giderlerdi. Akdeniz Bölgesi işte, Ege Bölgesi, Güneydoğu Bölgesi ve Adana’ya bilhassa çok yarışlara giderlerdi. Tanıdığım içlerinde çok iyi arkadaşlarım, hâlihazırda da gördüğüm arkadaşlarım var. Talat Altan gibi mesela isim vermek, Mahmut Koç gibi, İsmail Koçak gibi, ondan sonra, Pekgelegenler var kardeşler, Hüseyin-Ferhat Pekgelegen vardı, Ahmet Pekgelegen var bunlar hep iyi, Antalya’nın en iyi yüzücüleri idi ve Türk Milli Takımı’na gitmişlerdir.”

C. E. : “Artı, 70’li yıllarda bu yüzmehavuzu çalışırdı. 85’lere kadar çalıştı galiba. 90’lara mı? O zamanlara kadar çalıştı. Burada yelken kulübümüz vardı. Burda burda, limanın içerisinde yelken kulübü vardı. Enver Kaptan vardı, o

burada yelkencilik yapıyordu. Tabi burda yelken kulübü vardı. 80'li yıllarda kapandı. Yüzmehavuzu ile beraberdi aynı, oranın müdürü buranın da müdürüydü. Aynı adamdı, Süleyman isminde bi adamdı. Her iki tarafı organize ediyodu. Ve burada yetiştiriliyodu adamlar.”

E. T. : “Üç tarafımız denizlerle çevrili ama su sporları konusunda adımız geçmez. Yelken, yüzme, kürek... Bu sporlarda Antalya'nın adı geçmiyor.”

Antalya, bu dönüşümü yaşarken yönetsel anlamda alınan kararlardan, deniz kıyısında bir kent olma özelliğine uygun siyasalar üretilmemesinin sıkıntılarını yaşamaktadır. Spor'da dahi görülebilecek bu nokta, sektörel anlamda yaşanan sorunların çetrefil bir duruma gelmesiyle doğrudan ilintilidir.

C. E. : “Denizcilik Müsteşarlığı diyosunuz, ben bakanlık biliyodum. Bu adamlar bu işi bilmesi lazım, bilmesi için de bu işin başına, oranın başına denizci gelmesi lazım. Deniz mühendisleri var, bilmem neleri var, biyologları var. Bu denizle ilgilenen insanların gelmesi lazım. Bilmesi lazım. Şimdi burada bilgili kaptanlarımız var ki hocalık yapacak derecede kaptanlarımız var. Diceksin ki işte üniversitede şeyler var. Benim bildiğimi o bilmez. O sadece kitaptan okuyor, öğretiyor bana. Ama ben birebir bunun içerisinde yaşayarak öğrendim. Ama o sadece kitapta ne yazılmışsa onları okuyo, okutuyo, söylüyo, anlatıyo. Birebir yaşıcak.”

E. T. : “Bir kere turizm gibi büyük bir sektör kaynağı deniz. Ticaret ve turizm anlamında deniz Antalya için son derece önemli. Coğrafi ve stratejik açıdan da önemli fakat deniz ticaretinin olmayışı biraz da Antalya'nın hinterlandının dar olmasına bağlı. Mesela Mersin limanı daha işlevsel. Ayrıca tabi bunda turizmi baltalamama gayretleri de olabilir. Antalya'da bir de kanalizasyon meselesi var tabi. Yörede zezemin denilen karstik yapı artık eski işlevinden uzak ve deniz kirliliği artmış durumda. Bu durumda kanalizasyon büyük ihtiyaç. Ancak arıtma sorunu halen çözülebilmemiş değil. Arıtma da iki türlü olur. Biyolojik arıtma, kimyasal arıtma. Bunların ikisi de yok. Deniz ulaşımı sıfir.”

3.2. DEĞERLENDİRME

Yüz yüze görüşme ile elde edilen verilerin yanı sıra, görüşme öncesi, görüşme esnası ve sonrasını da kapsar biçimde tutulan gözlem formları, mekâna, kişiye ilişkin gözlemler, hissedilenler açısından veriler sağlamaktadır. Bu veriler hem birey ile empati kurabilmeyi hem de yüz yüze yapılan görüşmede elde edilen verileri destekleyici verilere ulaşma çabasıdır. Bu açıdan “değerlendirme” alt başlığı genel bir bakış açısı sunmakla birlikte bu gözlemlere ilişkin verileri de içerecektir.

Antalya’da kentin sahip olduğu toplumsal çeşitlilik pek çok etkileyenle bütünlük taşıdığı gibi, yaşadığı dönüşümün doğası gereği parçalı bir yapı da sergilemektedir. Özellikle devlet siyasasının kent üzerindeki değiştirici etkisi kentin tarihsel süreçte izlediği uyum ve zenginlikle örtüşmemekte, bir takım sorunları kente taşımaktadır. Bu sorunlardan en belirgin olanlardan bir tanesi, bireylerin anlatımları ile de şekil bulduğu gibi, deniz kültürünün kent kültürü ile bağının derinlikli ve eko-sosyo-kültürel yapıyı dönüştürücü olmadığını ve bu etkinin yüzeysel kaldığını göstermektedir.

Kendisiyle görüşme yapılan bireylerin, ifadelerinde kentin geçmişinde güven ve huzurun egemen olduğunu belirtirken kendi tavırlarındaki çekingenlik ve temkinlilik belirgin bir şekilde gözlemlenebilmekteydi. Özellikle balıkçılık ve tarım ile uğraşan bireylerin sorun odaklı ifadeleri, kayda geçmemesini talep ederek siyasi ve sektörel gelişmeler paralelinde belirtilenler ile değerlendirildiğinde yönetsel anlamda bir karşı duruşu da körüklemekte olduğunu düşünmemize neden olmaktadır. Hemen her bireyde görülen aileye saygı, kent kimliğini oluşturan en önemli unsurlardan aidiyeti, bireylerin en başta nerede gördüklerinin cevabı gibidir.

Antalya’da deniz kültürünün, kendi özgün coğrafi konumu ve taşıdığı ekolojik değerle birlikte, tarihsel anlamda yok sayılamayacak bir konuma sahip olduğu bir gerçekliktir. Daha çok dinsel bir içerik de taşısa, belleklerde aktarıla gelen bir kültüre de denk gelmektedir. Ancak kentin taşıdığı güncel sorunlar, resmi bellek ile çetrefilleştirilmekte, deniz kültürü bireylerin belleklerindekiyle farklılaşmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma ile amaçlanan, denizi, iklimi, coğrafyası ekolojik bütünlük taşıyan ve turizm ile ekonomik değer atfedilen bir kent olan günümüz Antalya'sında, denizin ve mevcut deniz kültürünün, kent kültürü ve kimliğinin dönüşüm süreci içerisindeki yerini ortaya koymaktır.

Antalya kent kültürü ve kimliği, geçmişten bugüne farklı toplumsal, ekonomik, yönetsel unsurlarca değiştirilip, dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm süreci zaman zaman bazı unsurların baskınlığının artması bazı unsurların ise şahitliği ya da mesafeli duruşu şeklinde gerçekleşmiştir. Bu süreç Antalya kenti için çok parçalı ve kesikli bir yapı göstermektedir. Bunda dış göç süreçlerinin toplumsal dönüşüme etkisi ve en önemlisi Yörük kültürünün yarı göçer mahremiyetçi ve yaylacı karakterinin etkili olduğu görülmektedir. Kentin toplumsal çeşitliliğin bu noktasındaki yerleşik düşünüşten mahrumiyeti, yerleşikliği gerekli kılan denizin ikinci plana itilmesi ile ilintilendirilebilir. Kent kimliği ve kültürü Antalya için ne kadar sorunluysa, yine Antalya için deniz kültürü olgusu da o kadar sorunludur. Oysaki, Antalya kentine ait kültür ve kimlik oluşumlarının her aşamasında doğal çevre-yerel mekân olarak deniz var olmuştur ancak kültürel bir üretim ve yaşam biçimine kaynaklık edememiş, toplumsal etkileşimin aracı olamamıştır.

Antalya kent kültürü; mekâna ve zamana ilişkin eko-sosyo-kültürel yapıları, kent belleğini, nesnel görüngüleri, sembolleri, imgeleri, habitusa ilişkin bir yaşam biçimini tarih içinde dış ve iç göç süreçleriyle oluşturmuştur. Bu aynı zamanda devingen bir yapıyı da ifade etmektedir. Kent kültürü ve belleğinin bu devingen yapının gel-gitleri ile şekillenışı, ardılıklara yönelik kesintililikleri doğurmaktadır. Öte yandan, kentin kendine özgü nitelikleri nedeniyle gerçekleşmesi beklenen eko-sosyo-kültürel dönüşümün izleri gözlenememektedir.

Antalya kent kimliği sosyo-kültürel ve fiziksel olmak üzere iki boyutlu değerlendirildiğinde, çok parçalı kültürel yapının farklı aidiyetlere denk düştüğü görülebilmektedir. Bu aidiyet ilişkisi, fiziksel olarak kent merkezi ve coğrafi mekânda yerellik ve kentlilik anlamında zenginlikler yaratmakla beraber kesikliliği de

engelleyememektedir. Bu kesikliliğin temel etkeninin devlet politikaları ve iskan uygulamaları olduğu dikkat çekmektedir.

Antalya kent kimliğine özgünlük kazandıran sosyo-kültürel, ekonomik, demografik, ekolojik ve yönetsel unsurların her biri kendi içinde tarihsel bir dönüşüm geçirmiş ve kente ilişkin toplumsal anlamda çok zengin, ekonomik anlamda çok boyutlu ve ekolojik olarak oldukça özgün bir profilin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Fakat ekonomik anlamda gelir düzeyi düşük, eğitimden yararlanamamış, kent merkezinden uzaklaşmış, kenti sahiplenememiş, kentin sosyo-ekonomik getirilerinden yararlanamamış önemli bir nüfus kentsel mekânları başka sosyal gruplara bırakmış, kent de bu durumda olumlu bir etkileşim sürecinden mahrum kalmıştır.

Yörük yaşam biçimi, farklı aidiyetliklerin ve yerelliğin kent kimliğinden uzaklaşarak kurgulanmasına neden olmuştur. Bu açıdan Antalya'da kentin Yörük kültürü ile temellenmiş eko-sosyo-kültürel yapısı kentli normlarının yerleşmesini, toplumsal gerçekliğin kente özgü nitelikleri sunmasını, alt kültürlerin kent içinde yoğrulmasını sağlayamamış ve kent kimliğini sorunlu hale getirmiştir. Kentte uygulanan iskân politikaları, çok parçalı arazi paylaşımı, mülksüzleşme gibi sorunlar doğurmuştur. Buna rağmen hayvancılığı bilen yerel halk, daha ziyade tarıma yönlendirilmiştir. Mevcut sermaye yapısının dönüştürücü etkisi, kentleşme politikasının kent ekosistemini göz ardı edişi ve sonuçta kalkınmanın turizm odaklı şekillenmesiyle katmerleşen bu zincir kent içinde ya da yöresinde yerleşmiş yerel halkın çekinik karakterini pekiştirmektedir. Eski ve kırılğan dengelerini muhafaza etmek adına yapılan bu geri çekiliş ki bu habitus anlamında bir tutulma ile de sıkı sıkıya bağlıdır, denizden de kentten de uzak kalmanın yolunu açmaktadır. Toplumsal çeşitlilik ile birlikte değerlendirildiğinde toplumsal unsurun düşün ve eylem anlamında boş bıraktığı alanlar, mülkiyetin el değiştirmesi yoluyla bambaşka bir mecraaya kaymıştır. Deniz de bu süreçte dekoratifleşmiş, manzaralaşmıştır.

Antalya'da deniz kültürü, onu meydana getirecek insan unsurundan ve denizin özgün yapısını kente taşıyacak düşünüşten yoksun görünmektedir. Deniz kültürü, kullanıcı olmayı ve yerleşikliği gerektirmektedir. Çünkü denize ait mekânın mülk edinilmesi ancak kıyılarla mümkündür. Oysa Yörük kültüründeki kıyıların değersiz olduğu yargısı en başından böyle bir egemenlik isteğinin oluşmasını boşa çıkartmaktadır.

Süreç içerisinde denizin etkileşime müsait karakteri kent kimliğine yansımaktan uzak kalmakta ve bu katmerli ayrışmanın katmanları arasında kaybolmaktadır. Doğu-Batı uzanımlı neredeyse geleceğin üç merkezli kenti (Doğuda Fener Mahallesi, Çağlayan ve Güzeloba, Batıda ise Arapsuyu, Gürsu, Uncalı üçgeni ve ortada Kaleiçi, Balbey ve Haşım İşcan mahalleleri), konar göçer toplumsal yapının sahip olduğu kent üzerine düşünüşün mesafeli karakteri ile tamamen bir kopuşa sürüklenmekte, bu ise kent insanının da farkındalığını olumsuz etkilemektedir. Çakırlar civarında oturan ve hatta yayla kültürüyle büyümüş bir bireyin kent üzerine düşünüşü, Memur evlerinde oturan ve kendisini Antalya'nın yerlisi olarak adlandıran bir bireyin Lara sahil şeridi ve hatta falezler üzerine düşünüşüyle aynı değildir elbette. Fakat kente ait düşünüşteki bu kopukluk ve etkileşimin tarafları arasındaki gel-git, kente içkin eyleyişi de yıpratmaktadır.

Sonuç olarak Antalya'da deniz kültürü, kentin kimliği ve kültürü ile birlikte tarihsel arka plana sahip biçimde, balıkçılık, denizcilik, Yörük yaşam biçimi, turizm gibi faktörlerden etkilenmiş biçimde günümüzde gözlemlenebilmektedir. Ancak deniz kültürü kentin eko-sosyo-kültürel dönüşümüne eklenilerek oluşmamıştır. Eko-kültürlenme süreci daha çok dağa özgü yaşanmış, deniz kültürünün sahip olduğu niteliklerle yoğrulmamıştır. Denizin ekolojik ve ekonomik özgünlüğü kent kültürü ve kimliği ile bütüncülleştirilememiştir. Deniz, ekonomik üretim alanı olarak değerlendirilememiş, denizcilik ve balıkçılık geliştirilememiştir. Yörük yaşamı, denize dair düşünme biçimlerinin geliştirilmesinde mesafe koyan bir nitelik taşır olmuştur. Turizm sektörü ise aidiyet biçimlerindeki bu kopukluktan yararlanmış, denizi ve mekânları görsellik, peyzaj ve rant elde etmek üzere araçsallaştırmıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1961.

Adil, İdris, *Kürkçüler*, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Babuş, Fikret, *Osmanlı'dan Günümüze Etnik-Sosyal Politikalar Çerçevesinde Göç ve İskan Siyaseti ve Uygulamaları*, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Benedict, Ruth, *Kültür Örüntüleri*, Öteki Matbaası, Ankara, 1998.

Bookchin, Murray, *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

Bookchin, Murray, *Toplumu Yeniden Kurmak*, Metis Yayınları, İstanbul, 1999.

Bourdieu, Pierre, *In Other Words*, Stanford University Press, Stanford, 1990.

Bourdieu, Pierre, *Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi*, Der: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Bölgesel İstatistikler 2008 (TR 61 Antalya, Burdur, Isparta), TÜİK, Ankara, 2009.

Braudel, F., *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, Cilt II, Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık, İstanbul, 1990.

Burke, Peter, *Tarih ve Toplumsal Kuram*, Çev.: Mete Tunçay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994.

Castells, Manuel, *Ağ Toplumunun Yükselişi, Enformasyon Çağı: Ekonomi, toplum ve kültür*, I. Cilt, Çev.: Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

Chaney, David, *Yaşam Tarzları*, Dost Kitabevi Yayınları, Çev.: İrem Kutluk, Ankara, 1999.

Çiçekli, Meltem, *Konya Bir Şehrin İki Hikayesi*, Dipnot yayınları, Ankara 2007.

Çimrin, Hüseyin, *Yakın Geçmişe Yolculuk Bir Zamanlar Antalya*, Cilt 2, Atso, Antalya, 2006.

Danacıoğlu, Esra, *Geçmişin İzleri Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Klavuz*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2008.

Debord, Guy, *Gösteri Toplumu ve Yorumlar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996.

DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 2002.

DİE, Genel Nüfus Sayımı Antalya, 1985 ve 1990, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.

Doğan, M. Cihangir, Doğan, M. Said, *Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği)*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 2005.

DPT, *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)*, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2003.

Ergun, Doğan, *Türk Bireyi Kuramına Giriş*, İmge Kitabevi, Ankara, 2004.

Erkan, Rüstem, *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilim Adamı Yayınları, Ankara, 2004.

Eröz, Mehmet, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991.

Es, Muharrem, *Kent Üzerine Düşünceler*, Okutan Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Featherstone, Mike, *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, Çev.: Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 2005.

Fichter, Joseph, *Sosyoloji Nadir?*, Çev.: Nilgün Çelebi, Selçuk Üniversitesi Yayınları No:75, Konya, 1990.

Güçlü, Muhammet, *XX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya*, ATSO Kültür Yayınları No:25, Antalya, 1997.

Güçlü, Sevinç Ö., *Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

Güvenç, Bozkurt, *Kültürün ABC'si*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.

Güvenç, Bozkurt, *Sosyal ve Kültürel Değişme*, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara, 1976.

Harvey, David, *Post modernliğin Durumu*, Metis Yayınları, İstanbul, 2006.

Harvey, David, *Sosyal Adalet ve Şehir*, Çev.: Mehmet Moralı, Metis Yayınları, İstanbul, 2003

Hassan, Ümit, *İbn Haldun'un Metodu ve Siyaset Teorisi*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1998.

Kartal, S. Kemal, *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme*, Yurt Yayınları, Ankara, 1983.

Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar Komisyonu Raporu, Kentleşme Şurası 2009, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2009.

Konya Vilayeti Salnamesi, 1317.

Konya Vilayeti Salnamesi, 1322.

Konya Vilayeti Salnamesi, 1330.

Laborit, Henri., *İnsan ve Kent*, Çev.: Bertan Onaran, Payel Yayınları, İstanbul, 1990.

Lefebvre, Henry, *La Production de L'espace*, Paris, 1974.

Lindner, R. P., *Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar*, Çev.: Müfit Günay, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.

Malinowski, Bronislaw, *İnsan ve Kültür*, V Yayını, Ankara, 1990.

Mattelard, Armand, Neveu, Erik, *Kültürel İncelemelere Giriş*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.

Maunier, Rene, *L'origine et la fonction economique des villes*, Giart et Briere, Paris, 1910.

Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi, Der: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Ong, Walter J., *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözüün Teknolojileşmesi*, Metis yayınları, 4. Basım, İstanbul, 2007.

Öncü, Ayşe, Weyland, Petra, *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

Parekh, Bikhu., *Çok Kültürlülüğü Yeniden Düşünmek Kültürel Çeşitlik ve Siyasi Teori*, Çev.: Bilge Tanrıseven, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2002.

Pryor, John H., *Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş – Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler*, Çev.: Füsün Tayanç, Tuna Tayanç, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004.

Sezal, İhsan, *Sosyolojiye Giriş*, Martı Kitap ve Yayınevi, II. Basım, Ankara, 2003.

Smith, Philip, *Kültürel Kuram*, Babil Yayınları, İstanbul, 2007.

Tezcan, Mahmut, *Sosyolojiye Giriş Temel Kavramlar*, Feryal Matbaası, Ankara, 1995.

TMMOB, *Antalya Kıyı Yerleşmeleri. Planlama, Yapılanma, Kullanma ve Sorunları*, TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayını, Antalya, 1996.

Tomlinson, John, *Küreselleşme ve kültür*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.

Turizm, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, T.C. Başbakanlık DPT, Ankara, 2007.

Türkiye İstatistik Yıllığı-2006, TÜİK, Ankara, 2007.

Urry, John, *Mekânları Tüketmek*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

Uygur, Nermi, *Kültür Kuramı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

Vierkandt, Alfred, *Natuvölker und Kulturvölker*, Leipzig, 1896.

Yalçın, Cemal, *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.

Yörükan, Ayda., *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, Nobel yayın ve Dağıtım, Ankara, 2006.

MAKALELER

Ak, Mehmet, “20. Yüzyılda Serik’te Yörükler”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 278-296.

Aktan, Oğuz, “Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu’da Depreşen ve Dinen Konar-Göçer Asabiyeti”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 1-23.

Aktüre, Sevgi, “17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci”, *Orta Doğu Tek. Ü. Mimarlık Fak. Dergisi*, C:1, S:1, 1975, s. 101-128.

Alada, Adalet B., “Küreselleşen Şehrın ‘Geleneksel Mahallesi’ne’ Reddiye”, *Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed.:Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 27-46.

Altuğ, Uğur, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Akdeniz Siyasetinde Korsanların Rolü”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl:9, Sayı:34, Ankara, Kasım 2005, s. 289-295.

Arıbaş, Kenan, “Antalya Kentinin Nüfus Coğrafyası”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 302-321.

Aygün, Banu, Mutlu, Ahmet, “Ekolojik Toplumun Organik Toplumla İlişkisi Üzerine”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Ocak-Mart 61-1, Ankara, 2006, s. 4-35.

Barkan, Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 2, İstanbul, 1942, s. 281-365.

Baykara, Tuncer, “XX. Yüzyıl Başlarında Antalya”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 11-22.

Beden, Aydın, “Konya Vilayet Salnamelerine Göre XX. Yüzyılın Başlarında Antalya’nın Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 176-196.

Bilgin, Nuri, “Geçmişin Araçsallaştırılması Tarih ve Kolektif Bellek (I)”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, Tarih Vakfı Yayınları, Sayı:173, Mayıs 2008, s. 34-41.

Çimrin, Hüseyin, “Eski Antalya’da Çarşı Pazar”, *Antalyalılar*, Mart-Nisan, Sayı: 10, Antalya, 2005, s. 45-49.

Deniz, Bekir, “Batı Anadolu Bölgesi’nde Yaşayan Teke-Tekeli Yörüklerinde Halı ve Düz Dokumalar”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt 2, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 463-496.

Dinç, Güven, “20. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya Nüfusu”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 349-373.

Ekinci, Abdullah, “Türkiye Selçuklularının Akdeniz Politikası ve Doğu Akdeniz’de Hakimiyetin Tesisi”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl:9, Sayı:34, Ankara, Kasım 2005, s. 247-263.

Emgili, Fahriye, “Girit’ten Antalya’ya Yönelik Göçler”, *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu 18-19 Aralık 2003*, Hzl.: Necdet Ekinci, Hatice Akın, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Antalya, 2006, s. 147-158.

Ercenk, Giray, “Antalya Bölgesi Yörükleri Göç Yolları”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 133-138.

Erden, Atilla, “Günümüzde Toros Yörüklerinden İzlenimler”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 139-146.

Erkan, Nihal E., “Dünyanın Yerel Aynası”, *Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed.: Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 47-58.

Ersoy, Ruhi, “Şehirleşme-Halk Kültürü İkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 20, Yıl:2006/1, s. 233-238.

Erten, Sadettin, “(1923-1950) Yirminci Asrın Yarisında Antalya”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 23-30.

Fırat, Serap, “Bir Modernleşme Projesi Olarak Kentsel Gelişimi İzlemek:Antalya Örneği”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 387-407.

Güçlü, Sevinç, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Antalya”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 374-386.

Güneş, Günver, Güneş, Müslime, “II. Dünya Savaşı Yıllarında Antalya”, *Son Bin Yılda Antalya Sempozyumu 18-19 Aralık 2003*, Hzl.: Necdet Ekinci, Hatice Akın, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Antalya, 2006, s. 297-324.

İnalçık, Halil, “Akdeniz ve Türkler”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl:9, Sayı:34, Ankara, Kasım 2005, s. 133-169.

Kayhan, Hüseyin, “Osmanlı Öncesi Akdeniz ve Çevresinde Türk Korsanları”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl:9, Sayı:34, Ankara, Kasım 2005, s. 267-287.

Kayıkçı, Murat, “Düşünce-Mekân İlişkisi Bağlamında Eski Yunan’da Kent”, *Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed.: Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 147-158.

Lynch, Kevin, “Çevrenin İmgesi”, *Kent ve Kültürü*, Çev.: İlknur Özdemir, Cogito, Sayı:8, İstanbul, 1996, s. 153-161.

Özbek, E. Egemen, Telli, Y. Doğan, “68’li Olmak: Hatırlamak ve Aidiyet”, *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 245-260.

Özen, Sanem L., Aydemir, Şinasi, “Trabzon’un Mimari Mirasının Korunması: Bütünleşik Koruma Yaklaşımı-Kentsel Sosyal Alan Analizi:Trabzon Örneği”, *Kent ve Politika - Antik Kentten Dünya Kentine*, Ed.:Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 221-244.

Özer, Mehmet Nazım, “Kentlerimizde Kimlik Arayışlarında Bir Yaklaşım Aracı Olarak Kimlik Çözümleme Rehberi”, *Kent ve Bölge Üzerine Çalışmalar – Orhan Kuntay’a Armağan*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2007, s. 309-313.

Öztürk, Özlem Hemiş, “Akdeniz’de Kültürel Belleğin Fragmanları ve Kültürel Belleğin Taşıyıcıları: Çocuklar, Deliler, Entelektüeller”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl:9, Sayı:34, Ankara, Kasım 2005, s. 117-129.

Seyirci, Musa, “Antalya Tahtacıları Üzerine Bir Deneme”, *20. Yüzyılda Antalya Sempozyumu Sempozyum Bildirileri*, Cilt I, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, Antalya, 2007, s. 266-277.

Seyirci, Musa, “Batı Akdeniz’de Yörükler”, *I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, s. 191-202.

Tatlıdil, Ercan, “Kent Sosyolojisi: Kuram ve Kavramlar”, *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, Sayı:3, İzmir, Yıl:1992, s. 25-45.

TÜİK, Haber Bülteni, Su Ürünleri 2007, Sayı:122, 23 Temmuz 2008, s.y.

Thompson, Paul., “21. Yüzyılda Sözlü Tarih İçin Potansiyeller ve Meydan Okumalar”, *Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 23-37.

Yapıcı, Merve İrem, “Bir Akdeniz Tarihçisi: ‘Fernand Braudel’ ”, *Akdeniz*, Doğu Batı Dergisi, Yıl:9, Sayı:34, Ankara, Kasım 2005, s. 183-199.

DİJİTAL KAYNAKLAR

Antalya İli Gelişmişlik Performansı, DPT,

Erişim Adresi: <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/ipg/akdeniz/antalyaPER.pdf>,

Erişim Tarihi: 16.04.2009.

Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,

Erişim Adresi:

<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF32CB65736F5E0D5E888E2D2167B4CAA0>,

Erişim Tarihi: 15.10.2009.

Acar, Emrah, Sey, Yıldız, “Teknolojik Yenilik Üzerine Kalitatif Bir Araştırma Deneyimi”,

Erişim Adresi: http://www.itudergi.itu.edu.tr/tammetin/itu-a_2006_5_2_E_Acar.pdf

Erişim Tarihi:10.12.2009, s. 51-58.

Apaydın, G. Ertuğrul, “Popüler Kültür ve İktidar Sorunu”,

Erişim Adresi: http://www.mu.edu.tr/sbe/sbedergi/dosya/4_4.pdf,

Erişim Tarihi: 11.05.2008, s.y.

Arslandoğlu, İbrahim, “Kültür ve medeniyet kavramları”,

Erişim Adresi: <http://w3.gazi.edu.tr/~iarslan/kulturvemedeniyet.pdf>,

Erişim Tarihi: 08.11.2008, s.y.

Cem Arv, Mustafa Yıldırım, Bülent Topkaya, “Antalya Kentindeki Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarına Etkilerinin Belirlenmesi”,

Erişim Adresi: <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11094.pdf>,

Erişim Tarihi: 03.06.2010, s.y.

Bayar, Rüya, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’nin Arazi Bölünüşü ve Tarım Alanlarındaki Değişmeler”,

Erişim Adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/824/10462.pdf>,

Erişim Tarihi: 10.03.2010, 41-55.

Beğburs, Cenkmn R., Kebapçıoğlu, Turhan, “Antalya İli Balıkçılığının Turizm ile Etkileşimi”,

Erişim Adresi: <http://jfas.ege.edu.tr/pdf/2006-1-2/19begburs.pdf>,

Erişim Tarihi: 11.03.2010, 355-357.

Birol, Gaye, “Kentlilik Bilinci ve Balıkesir’den Yarım Asırlık Bir rnek: Yeni arşı Deneyimi”,

Erişim Adresi: http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kentlilik_bilinci.pdf,

Erişim Tarihi: 20.04.2008, s. 28-31.

Burcu, Esra, “Evrimci Teorinin Sosyolojik Düşünce zerindeki Etkileri ve Sosyobiyoledi”,

Erişim Adresi: <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/1998152EsraBurcu.pdf>,

Erişim Tarihi: 02.01.2010, s. 175-186.

Duman, nder, “Atatürk Döneminde Romanya’dan Türk Gçleri (1923-1938)”,

Erişim Adresi: <http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/175.pdf>,

Erişim Tarihi: 03.06.2010, s. 23-44.

Dünya Turizm rgt, *Collection of Tourism Expenditure Statistics*, 1995,

Erişim Adresi: <http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1034/1034-1.pdf>,

Erişim Tarihi: 02.06.2010.

Ertan, Kıvılcım A., “Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği”,

Erişim Adresi: <http://www.mu.edu.tr/sbe/sbedergi/dosya/20-01.pdf>,

Erişim Tarihi: 07.12.2009, s. 1-22.

Gökbunar, Ali Rıza, “Osmanlı Devletinde Yörüklerin Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçirilmesinde Uygulanan Vergi Politikaları ve Sosyal Sonuçları”,

Erişim Adresi: <http://www.bayar.edu.tr/~sosyal/dergi2/OsmanliDevletinde.pdf>,

Erişim Tarihi: 28.11.2009, s. 59-66.

Gönüllü, Müzeyyen, “Dış Göç”,

Erişim Adresi: <http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale/sayı1/diŞ%20%20%20goÇ.pdf>,

Erişim Tarihi: 07.12.2009, s. 94-106.

İlgin, Candan; Hacıhasanoğlu, Orhan, “Göç-Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi İçin Model: Berlin/Kreuzberg Örneği”,

Erişim Adresi: http://www.itudergi.itu.edu.tr/tammetin/itua_2006_5_2_C_Ilgin.pdf,

Erişim Tarihi: 4.11.2008, s. 59-70.

Karakaş, H. Hicri, Türkoğlu, Hüseyin, “Su Ürünlerinin Dünyada ve Türkiye’deki Durumu”, Erişim Adresi: <http://ziraat.harran.edu.tr/zirfakdergi/images/200593/21-28.pdf>,

Erişim Tarihi: 11.02.2010, s. 21-28.

Karakaş, Mehmet, “Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”,

Erişim Adresi: <http://www.sosbil.aku.edu.tr/dergi/III1/9.pdf>,

Erişim Tarihi: 12.05.2008, s. 121-132.

Kefeli, Emel, “Coğrafya Merkezli Okuma”,

Erişim Adresi: <http://www.turkishstudies.net/sayilar/sayi14/Cilt1/3.%20Emel%20Kefeli.pdf>

Erişim Tarihi: 09.03.2010, s. 423-433.

Köse, Sevinç, Tetik, Semra, Ercan, Cuma, “Örgüt Kültürünü Oluşturan Faktörler”,

Erişim Adresi: <http://www.bayar.edu.tr/~iibf/dergi/pdf/C8S12001/SKSTCE.PDF>,

Erişim Tarihi: 02.05.2010, s. 219-242.

Kuşat, Mete, Koca, Habil Uğur, “Antalya Körfezi’nde Avcılık ile Yakalanan Balık Türleri ve Bunların İşlenerek Değerlendirmesi”,

Erişim Adresi: [http://www.nobel.gen.tr/UserFiles/File/1\(8\).%20makale.pdf](http://www.nobel.gen.tr/UserFiles/File/1(8).%20makale.pdf),

Erişim Tarihi: 12.03.2010, s. 41-47.

Limanlarımıza Gelen Kurvaziyer Gemi ve Yolcu Sayıları (2002-2009), T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı,

Erişim Adresi:

<http://www.denizcilik.gov.tr/dm/istatistikler/DenizTicaretiIstattistikleri/YolcuIstatistikleri/>

Erişim Tarihi: 10.12.2009.

Mansuroğlu, Sibel, Karagüzel, Osman, Ortaçşeme, Veli, “Antalya Örneğinde Kent Planlama Çalışmalarında Biyotop Haritalarının Önemi”,

Erişim Adresi: <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11177.pdf>,

Erişim Tarihi: 17.03.2010, s.y.

Yerel Yönetimler ve 2009 Yerel Yönetimler Seçimleri, Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Kasım 2008,

Erişim Adresi:

<http://www.antmimod.org.tr/.../yerel%20yönetimler%202009%20seçimleri.pdf>,

Erişim Tarihi:31.01.2010.

Zengin, Eyüp, “Türkiye’de Kent Sosyolojisi Çalışmaları”,

Erişim Adresi: <http://www.qafqaz.edu.az/.../20031207%20Turkiyede%20Kent%20-zengin.pdf>,

Erişim Tarihi: 07.12.2009, s. 179-196.

EKLER

Ek 1: Görüşme Gözlem Formları

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU		
Kaynak Kişi Adı Soyadı: Abdullah Alkan		
Cinsiyeti : Erkek	Doğum Yılı: 1934	
Doğum Yeri: Geyikbayırı-yayla		
İl: Antalya	İlçe:	Köy: Gökçam Köyü
Mesleği: Çiftçi		
GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ		
Görüşmenin Tarihi (leri): 10.01.2010		
Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar		
Görüşmenin Yapıldığı Yer: Gökçam Köyü girişi		
Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Gökçam Köyü		
Görüşmenin Süresi: 15 dk.		
Görüşmeye İştirak Eden (ler): Yok		
Kayıt Süresi: 9.30 sn.		
Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012		
GÖRÜŞMENİN ÖZETİ		
Kaynak Kişiye İlişkin Not: Zayıf, fazla uzun boylu olmayan ama dinç görünüşlü bir yaşlı. Abdullah Alkan, atalarının Arabistan'dan geldiğini söyleyen bir birey. Komşu köy olan Karatepe köyünden Hüseyin Gök adlı birey aracılığı ile kendisini buldum.		

Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiyeye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):

Görüşme öncesi:

Görüşme, köyleri dolaşmak için kullandığım aracın yanında gerçekleşti. Görüşme ile ilgili olarak kendisine bilgi aktardığımda herhangi bir itirazda bulunmadı ve kabul etti. Süreç hakkında bilgisi olmadığından kayıt öncesi, sen sor ben söyleyeyim dedi. Ancak böyle olmayacağını, kendisinin anlatacaklarının daha önemli olduğunu belirttim. Zaten ilk olarak “kendisinden ve ailesinden bahsetmesini” istediğimde şaşırarak konuşmasına başladı.

Görüşme esnası: Görüşme esnasında oldukça rahattı. Oldukça samimi bir şekilde hareket etti. Herhangi bir çekince emaresi göstermeksizin sözlerini sürdürdü. Özellikle toprak paylaşımı ve çalıştığı kurumları dile getirirken hararetle el kol hareketleri ile konuşmasını destekledi.

Görüşme sonrası: Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Görüşmenin sonunda bir yere yetişecekmiş gibi acele etti. Kendi rızası dahilinde görüşme yaptığımız halde çabucak ayrılmak istedi. Bunun nedenini sormadım.

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU

Kaynak Kişi Adı Soyadı: Cemil Esmer

Cinsiyeti : Erkek

Doğum Yılı: 1948

Doğum Yeri: Ordu

İl: Ordu

İlçe: -

Köy: -

Mesleği: Balıkçılık

GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ

Görüşmenin Tarihi (leri): 07.11.2009

Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar

Görüşmenin Yapıldığı Yer: ÇYDD Parkı

Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Konyaaltı Mahallesi

Görüşmenin Süresi: 50 Dk.

Görüşmeye İştirak Eden (ler): Yok

Kayıt Süresi: 41.42 sn.

Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012

GÖRÜŞMENİN ÖZETİ

Kaynak Kişiye İlişkin Not: Cemil Esmer, balıkçılıkla uğraşan ve kaptanlık yapan bir birey. Antalya'ya Ordu ilinden gelmiş. Askerliğini Antalya'da yapmış ve 20'li yaşlardan itibaren Antalya'da yaşamaya başlamış. Birkaç defa yurt dışına çıkmış ve bulunduğu ülkeleri gözlem imkanı bulmuş. Zayıf, orta boylu bir birey. Görüşme sırasında çokça sigara içti.

Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):

Görüşme öncesi: Görüşme başlamadan önce birkaç defa telefon ile nerede oturulup konuşulabileceğine ilişkin yer tespiti yaptık. Yanında İsviçreli olduğunu öğrendiğim bir bayan arkadaşı vardı. Ancak arkadaşı

bir işinin olduğunu söyleyerek yanımızdan ayrıldı. Başlangıçta Cemil Bey'in sessiz, sakin tavırları ön plandaydı. Önce benden soru beklediğini belirtti, ancak belli bir soru-cevap düzeni izlenmeyeceğini, kendisinin anlatacağı şeylerin önemli olduğunu belirttim.

Görüşme esnası: Görüşme oldukça samimi bir şekilde gerçekleşti. Ancak Cemil Esmer'in başlangıçtaki sakin tavırları, hem görüşmenin samimiyeti ile hem de siyasi konulara duyarlılığı nedeniyle daha hararetili bir hal aldı. Özellikle siyasi konulara yatkınlığını bu konular geçmeye başladıkça ortaya çıkan heyecanından, el hareketlerinden, daha dik oturuşu ve ses tonunun yükselmesinden anlamak mümkündü. Denize dair anlattıkları sırasında denize dönerek konuşması dikkate değerdi. Sık sık sorun olarak gördüğü noktalara çözüm önerileri getirirken onaylatıcı bir tavır içinde bulundu. Kendisine bu anlarda yorumla karşılık vermektense başımla onaylayarak konuşmasına devam etmesini ima ettiğim anlar oldu.

Görüşme sonrası: Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Görüşme sonrasında Cemil Esmer memnuniyetini dile getirdi.

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU

Kaynak Kişi Adı Soyadı: Mustafa Ertuğrul Topcu

Cinsiyeti : Erkek

Doğum Yılı: 1944

Doğum Yeri: İstanbul

İl: İstanbul

İlçe: -

Köy: -

Mesleği: Asker (Emekli Deniz Albay)

GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ

Görüşmenin Tarihi (Ieri): 09.11.2009

Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar

Görüşmenin Yapıldığı Yer: Ansan çay bahçesi

Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Antalya, Kale Kapısı

Görüşmenin Süresi: 40 Dk.

Görüşmeye İştirak Eden (ler): Yok

Kayıt Süresi: Ses kaydı yapılmamıştır.

Kayıt Cihazının Modeli:

GÖRÜŞMENİN ÖZETİ

Kaynak Kişiyeye İlişkin Not: Ertuğrul Topcu, müfettiş bir babanın oğlu. Deniz Albay olarak emekli olmuş. Aslen Çanakkaleli olmasına rağmen son görev yeri olan Antalya'dan ayrılamamış ve eşi ile birlikte Antalya'da yaşamaya devam etmekte.

Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiyeye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):

Görüşme öncesi: Kendi mesleki durumu ve sanıyorum aileden gelen bir disiplin ile kazandığı disiplinli bir mizaca sahip. Kendisinden görüşme talep ettiğimde herhangi bir tereddüt göstermedi. Yer ve saat konusunda kendisi bana öneride bulundu. Kendisine telefonda görüşme konumuzdan bahsederek bu

görüşmeyi kayda alacağımı belirttim. Görüşme için Ansan (Antalya Sanatçılar Derneği) çay bahçesinde buluşuldu. Arasına bu çay bahçesine gelerek dinlendiğini, arkadaşlarını gördüğünü söyledi.

Görüşme esnası: Kendisi son siyasi gelişmeler nedeniyle ses kaydının yapılmasının kendisini huzursuz edebileceğini, bu nedenle kaydın yapılmamasını benden istedi. Bu mecburiyet karşısında not aldım. Görüşme sırasında yine de siyasi konulardan uzak durdu. Rahat, kendine güvenli tavırları mevcuttu. Önemli gördüğü ya da öneride bulunduğu noktaları ifade ederken ileri doğru eğilip kısık sesle söylemesi dikkat çekici idi.

Görüşme sonrası: Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Görüşmenin bitiminden birkaç dakika sonra Hüseyin Çimrin (yerel tarihçi), Ertuğrul Topcu'yu görerek yanına geldi. Ertuğrul Topcu'nun daveti ile bir çay içmek için oturdu ve Antalya üzerine bir müddet sohbet ettiler. Hüseyin Çimrin'in masadan ayrılması ile Ertuğrul Topcu'da görüşme mekânından ayrıldı.

GÖRÜŞME AYRINTI		
Kaynak Kişi Adı Soyadı: Hüsamettin Kural		
Cinsiyeti : Erkek	Doğum Yılı: 1950	
Doğum Yeri: Antalya-Serik		
İl: Antalya	İlçe: Merkez	Köy: -
Mesleği: Emekli		
GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ		
Görüşmenin Tarihi (Ieri): 15.10.2008		
Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar		
Görüşmenin Yapıldığı Yer: Tevfik Işık cad. 2.Kural Apart. Daire:10		
Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Işıklar semti, Hüsamettin Kural'ın evi		
Görüşmenin Süresi: 40 dk.		
Görüşmeye İştirak Eden (ler): Yok		
Kayıt Süresi: 36.39 sn.		
Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012		
GÖRÜŞMENİN ÖZETİ		
Kaynak Kişiye İlişkin Not: Hüsamettin Kural Antalya'nın köklü ailelerinden birine mensuptur. Şu örnek bunu daha iyi anlatmaktadır; kayıt harici vedalaşma anında bahsettiğine göre kardeşinin adı Burhanettin'dir ve bu ismi Burhanettin Onat koymuştur.		
Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):		
Görüşme öncesi: Hüsamettin Kural, varlıklı ve eğitimli bir aile reisi profili çizmekte. Oturduğu semt ve evden, ekonomik durumunun iyi olduğu anlaşılmakta. Işıklar semtinde deniz manzaralı bir apartmanın deniz gören üst		

katlarından birinde oturmakta. Eşi de Antalya'nın köklü ailelerinden birine mensup. Oldukça rahat bir atmosferde geçti görüşme. Eşi, Hüsametkin Kural ile görüşme esnasında odada bulunmadı ve sessizlik konusunda her iki birey de titizlikle davrandı. Antalya'da Kent Müzesi oluşturulması çalışmaları ile yakından ilgili olduklarını söyleyerek Antalya üzerine çalışmaları büyük bir merak ve ilgiyle takip ettiklerini, katkı sağlamaya çalıştıklarını her fırsatta dile getirdiler. Hüsametkin Kural, hobi olarak ayrıca yerel bir gazetenin internet sayfasında Antalya ile ilgili köşe yazıları yazmaktadır.

Görüşme esnası:

Resmi bir iletişim kurmaktan yana değildi. Çoğu kez Ahmet'ciğim diye hitap etti. Oldukça mütevazı ifade tarzı ve hareketlere sahipti. Canlı ve yaşına göre daha hareketli bir mizacı vardı.

Hazırlıklı bir bireydi. Çünkü konuyu merak edip sormuştu ve güvenini pekiştirmek için konudan bahsetmiştim. Denize ilişkin farkındalığı olduğundan hevesli bir konuşma yaptı. Hobilerinin varlığı ve yaşam algısı deniz ile iç içe idi.

Elinde bir kağıt ve kalem tutmaktaydı. Uzun sorular soracağımı tahmin ederek hazırlamıştı sanırım ve kendisi de bazı notlar yazmıştı üzerine. Görüşme esnasında kağıda çok nadir göz kaydırıldı ve zaman zaman oturduğu koltuğun kenarındaki Hüseyin Çimrin' in Antalya hakkında yazdığı bir kitabına dokunarak söyleyeceklerini söyledi. Manzara ile ilgili sözleri esnasında balkonundan dışarıyı işaret ederek sözlerini pekiştirdi.

Balık çeşitlerinden bahsederken ve plajların buldukları mevkileri anlatırken yine sıklıkla işaret ederek anlattı.

Görüşmenin sonunda kendisinin Antalya üzerine çalışmalara verdiği önemi bir kez daha vurguladı.

Görüşme sonrası:

Rahat ve aydınlık bir salonda yüz yüze bir görüşme oldu. Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Eşinin bir şeyler ikram etmek istediğini söyledi. Eşini ve oğlunu odaya davet etti. Onlarla tanıştırdı. Oğullarının gelecek planları üzerine konuşuldu ve çay içildi. Uğurladılar.

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU

Kaynak Kişi Adı Soyadı:Ömer Yılmaz

Cinsiyeti : Erkek

Doğum Yılı: 1966

Doğum Yeri: Akdamlar Köyü

İl: Antalya

İlçe:

Köy: Akdamlar

Mesleği: Çiftçi

GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ

Görüşmenin Tarihi (Ieri): 10.01.2010

Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar

Görüşmenin Yapıldığı Yer: Akdamlar köyü

Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Akdamlar köyü'nde Ömer Yılmaz'ın evinin önü

Görüşmenin Süresi: 25 Dk.

Görüşmeye İştirak Eden (ler): Annesi

Kayıt Süresi: 16.27 sn.

Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012

GÖRÜŞMENİN ÖZETİ

Kaynak Kişiyeye İlişkin Not: Ömer Yılmaz, köyün köklü bir ailesine mensup. Kendisiyle görüşebileceğimi köyün muhtarı söyledi. Yaylacılık geleneğini sürdüren ve çiftçilikle uğraşan bir birey.

Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiyeye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):

Görüşme öncesi: Ömer Yılmaz'ın evi yol üzerinde ve büyükçe bir bahçenin önündeydi. Kendisi bahçede çalışmaktaydı. Yanına gittim ve kendisini bilgilendirdim, izin istedim. Görüşme teklifimi olumlu karşıladı ve evinin önünde görüşebileceğimizi söyledi. Etraftaki evcil köpeklerini uzaklaştırdı. Evinin önüne gittik. Bir miktar tedirgin ve tutuk davranışlarını gözlemledim.

Görüşme esnası: Görüşme başlangıcında aslında babasının bana daha fazla yardımcı olabileceğini ama şu an evde olmadığını söyledi. Biraz tutuk ve ne diyeceğini bilemez tavırları vardı. Zaten görüşmenin başında buna ilişkin ifadelerde bulundu. Detaylandırılacak bir şey olmadığı görüşündeydi. Kollarını kavuşturmuş bir haldeydi. Ancak görüşme devam ettikçe ifadeleri daha samimi ve detaylı hale gelmeye başladı. Bir ara babası namaz vakti yaklaştığı için eve geldi ve o esnada babasına, kökenleri ile ilgili soru sordu. O ise yanıtlamaktan kaçındı ve uzaklaştı. Bu bir anlamda görüşmenin kendisine odaklanacağına onayı gibi oldu ve bundan sonraki ifadeleri daha net hale geldi. Evi caminin karşısında olduğundan okunan ezan sesi karşılıklı konuşmayı imkansız hale getirdi. Bu kesintinin hemen ardından bu defa annesi geldi ve benim ilaç mümessili olduğumu zannederek ne sattığımı sordu. Ömer Yılmaz, görüşmenin araştırma için yapıldığını söyledi. Annesi görüşmeye uzaktan müdahil oldu ve birkaç konuşmanın ardından Ömer Yılmaz ile birlikte ifadelerde bulundu. Ömer Yılmaz bu dakikalarda daha çok annesini onaylar nitelikte konuşmalar yaptı. Annesi oldukça yaşlı ama sağlıklı bir kadındı. Kökenlerine ilişkin verileri daha çok onun konuşmaları sağlamaktadır. Ancak kayıt dışı belirttiğim görüşme isteğimi reddetti. Ömer Yılmaz görüşmenin sonuna doğru oldukça samimi ve rahat tavırlıydı. Kollarını açmış ve evin duvarına yaslanmış biçimde konuşmaktaydı.

Görüşme sonrası: Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Bu esnada annesi beş altı adet portakalı kapının önünden oğluna verdi, bana vermesi için. Ardından köyden ayrıldım.

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU		
Kaynak Kişi Adı Soyadı: Oya Köseoğlu		
Cinsiyeti : Kadın	Doğum Yılı: 1949	
Doğum Yeri:		
İl: Antalya	İlçe: Merkez	Köy: -
Mesleği: Emekli Öğretmen		
GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ		
Görüşmenin Tarihi (leri): 06.11.2009		
Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar		
Görüşmenin Yapıldığı Yer: Oya Köseoğlu'nun evi		
Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Çağlayan mah., 2061 sok., Yücedağ Sitesi A Blok Daire:4		
Görüşmenin Süresi: 70 Dk.		
Görüşmeye İştirak Eden (ler): Yok		
Kayıt Süresi: 63.00 sn.		
Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012		
GÖRÜŞMENİN ÖZETİ		
Kaynak Kişiye İlişkin Not: Oya Köseoğlu, Antalyalı sayılabilecek eğitimci bir aileden gelmekte ve kendisi de emekli öğretmen. Gönüllülük esasıyla çalışan eğitim kurumlarına katkılarda bulunmakta. Babasının Antalya'daki eğitimci geçmişi nedeniyle kente ilişkin farkındalığı oldukça yüksek. Kendisinden görüşme talep ettiğimde oldukça memnun oldu ve oldukça istekli idi.		
Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):		
Görüşme öncesi: Görüşme öncesi kararlaştırıldığı gibi Oya Köseoğlu'nun evine gittim. Beni telefondaki		

gibi sıcak karşıladı ve büyük misafirperverlik gösterdi. Bazı günler komşuları ile bir araya geldiklerini söyledi ve az önce de üst kat komşusunda olduğunu belirtti. Tek başına yaşadığı evi oldukça bakımlı, sık ve özenli idi. Evin denize bakan cephesindeki misafir odasında ağırlandım. Kendisine görüşme süresince ses kaydı yapacağımı daha önceden belirtmişim. Bu konuda çekincesi olmadı.

Görüşme esnası: Görüşme esnasında öncelikle Oya Köseoğlu'nun kibar ve diksiyonuna dikkat eder tavrı dikkat çekici idi. Kaydı oldukça önemseyerek konuşmasına resmi bir havada başlayıp, duruşu da bir o kadar resmi iken konuşmasını sürdürdükçe doğallaştı. Bunun tekrar tekrar yaşanmasını önlemek adına kayıt cihazını misafir odasının ortasındaki sehpanın uzak köşesinde kamufle etmeye çalıştım. Antalya'ya ilişkin olarak mesleki yaşamında yaptığı fotoğraf projelerinden birisine ilişkin fotoğrafları benimle paylaşmak istedi. Bu nedenle gidip fotoğrafları getirdi ve bu esnada kaydı durdurmamı isteyerek bir şeyler hazırlamak için mutfaka gitmesi gerektiğini söyledi, izin istedi. Fotoğrafları getirdiğinde bir müddet bu fotoğraflara baktık. Aralarında tarihi öneme sahip Antalya fotoğrafları, aile fotoğrafları mevcuttu. Ayrıntılandığı konuşmalarını önemli noktalarla birleştiren bir üslubu vardı. Genelde dik ve düzenli oturuşunu bozmadı. Ellerini fazla kullanmadı.

Görüşme sonrası: Görüşme sonunda kendisi oldukça yorulmuştu. Diğer görüşmelere nazaran daha uzun bir görüşme olmuştu ve Oya Köseoğlu'nun ayrıntıları atlamama kaygısı, görüşmenin uzunluğunda ve kendisinin de yorulmasında etkili oldu. Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Komşusu kapısını çaldı ve onunla kısa bir görüşme yaptı kapıda. Ara sıra aile mensuplarının evine ziyarete geldiğini, ama yalnızlığın bir miktar zor olduğunu belirtti. Beni yine kibarca uğurladı.

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU

Kaynak Kişi Adı Soyadı: Şükran Karakaya

Cinsiyeti : Kadın

Doğum Yılı: 1936

Doğum Yeri:

İl: Antalya

İlçe:

Köy:

Mesleği: Ev Hanımı

GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ

Görüşmenin Tarihi (leri): 07.06.2007

Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar

Görüşmenin Yapıldığı Yer: Şükran Karakaya'nın evi

Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Memurevleri mah. 212 sok. 32/4

Görüşmenin Süresi: 40 - 45 dk.

Görüşmeye İştirak Eden (ler): Yok

Kayıt Süresi: 37.31 sn.

Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012

GÖRÜŞMENİN ÖZETİ

Kaynak Kişiyeye İlişkin Not: 71 yaşında olan Şükran Karakaya, dedelerinden bu güne kadar Antalya yerlisi. Ancak Korkuteli kökenli bir aile. Kızlık soyadının kapıcılar olması, anlattıklarına istinaden kale kapısını dedesinin açıp kapatmasından gelmekte.

Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiyeye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):

Görüşme öncesi:

Şükran Karakaya'yı aynı apartmanda oturduğumuz için tanıyordum. Görüşme için izin istediğimde doğal ve yardımsever bir tavır gösterdi. Ancak dini açıdan uygun bulmadığı için video ya da fotoğraf çekiminin

olup olmayacağını eğer olacaksa buna izin veremeyeceğini söyledi. Bu konuda ses kaydından başka bir kaydın yapılmayacağını belirttim. Şükran Karakaya'nın kendi evinde görüşme yapıldı. Eşinin biraz da hobi olsun diye bahçeye gidip çalıştığını, genelde evde yalnız kaldığını söyledi. Görüşme esnasında da yalnızdı.

Görüşme esnası:

Açıklıkla ve çocukluğundan başlayarak, hayali bir zaman çizelgesi takip ederek söyleyeceklerini söyledi. Ayrıntılara dikkat ederek ve özellikle çocukluk yıllarına ilişkin hatırladıklarından şevkle bahsetti. Zaman zaman kendisi yorgunluk belirtileri gösteriyor ve sıklıkla unutuyordu. Çünkü söylediğine göre sabah Kur'an-ı Kerim okumuş. Görüşme sırasında unutup sonradan aklına gelen pek çok şey olduğu kayıt haricinde söylediklerinden anlaşılıyor.

Evde genelde tek başına olması nedeniyle telefon fişini çekemedi (merak ederler diye) 2 kez telefon çaldı ve 1 kez kapı zili çaldı. 26 dakika sağlıklı ilerleyen kayıt aksadı. Kaydı geçici olarak durdurdum fakat kapı zili sonrası geldiğinde sıkılma emareleri gösterdi. Bu nedenle görüşme kesildi.

Görüşme sonrası:

Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Samimi ve sıcak bir ev ortamında gerçekleşen görüşme sonrası meyve ikramında bulundu. Çilek ve pudra şekeri dikkatimi çekti. Banıp yemem gerektiğini söyledi. Uğurladı.

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU

Kaynak Kişi Adı Soyadı: Ümmüşah Daldır

Cinsiyeti : Kadın

Doğum Yılı: 1943

Doğum Yeri: Doyran

İl: Antalya

İlçe:

Köy: Doyran

Mesleği: Çiftçi

GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ

Görüşmenin Tarihi (leri): 17.01.2010

Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar

Görüşmenin Yapıldığı Yer: Doyran köyü

Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Doyran köyünde Ümmüşah Daldır'ın komşusuna ait sokağa açık avlu

Görüşmenin Süresi: 15 dk.

Görüşmeye İştirak Eden (ler): Yok

Kayıt Süresi: 9.50 sn.

Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012

GÖRÜŞMENİN ÖZETİ

Kaynak Kişiyeye İlişkin Not: Ümmüşah Daldır'ı komşu köyden (Karatepe köyü) bahçıvan Hüseyin GÖK aracılığı ile bulduk. Çobanlıkla geçimini sağlamaktadır. Yaşlı olmasına rağmen dinç ve konuşkan bir yapıya sahipti. Görüşme önerimi makul karşıladı ve itiraz etmeden bir köşede konuşabileceğimizi belirtti.

Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiyeye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):

Görüşme öncesi: Ümmaşah Daldır'ın yanına gittiğimde 2 komşusu ile birlikte, küçük bir ara sokağa bakan evlerinin avlusunda konuşmaktaydı. Yanına gittim ve kendimi tanıtarak görüşme için izin istedim.

Daha önce telefonla vb. şekilde iletişim kurmamıştım. Kendisini ismini duyarak tespit etmiş ve yerini tarif üzerine bulmuştum. Görüşme hakkında kendisini bilgilendirdim. Bana satış elemanı olup olmadığını onaylattı. Kendisinin endişelenmesini gerektirecek bir durum olmadığını ve akademik bir araştırma yaptığımı belirttim ve ikna oldu. Görüşmeden hemen önce, ses kaydı yapacağımı kendisine söyledim. Komşularının yanından biraz uzaklaştık ve bir bahçe duvarına yaslanarak soru sormamı istedi. Kendisine belli sorular sormayacağımı, kayıt başlangıcında bir sorum olacağını ama asıl olarak söyleyeceklerini dinleyeceğimi söyledim. Bu esnada rahat ve kendinden emin tavırları ön plandaydı.

Görüşme esnası: Ümmüşah Daldır, çobanlık yaparak ve kısmen tarımla uğraşarak geçimini sağlayan bir birey. Bu nedenle yaylaya gidip geldiğini anlatırken sık sık dağı işaret etti. Antalya'ya ilişkin konularda ise hafifçe yönünü Antalya'ya döndü. Okul ve aile yaşamına ait konularda ellerini birbirine birleştirmesi veya kollarını bağlaması dikkate değerdi. Keçilerinin artık azaldığından bahsederken küçük ahır işaret ederek yakındı. Görüşmenin son bölümlerine doğru, yaylalarda bir toprak paylaşımı olup olmadığı ve köylülerin ayrı yaylalara gidip gitmediklerine ilişkin düşüncelerini belirtirken komşularına seslenerek söylediklerinin doğruluğunu teyit etmek istedi. Görüşme, son dakikalarda meraklı komşuların çevreyi sarması ve onların oluşturduğu gürültü ile aksamaya başladı. Bu nedenle son bölümü fazla uzatmadan bitirmek zorunda kaldım. Köylü ve okumamış olduğunun cahil olmayacağını ifade eden sözleri oldu. Bu noktaya değinirken oldukça kendine güvenli idi. Ailevi ve ekonomik zorlukları tek başına aşma mücadelesinin bunda etkin olduğunu sanmaktayım.

Görüşme sonrası: Görüşme sonrası komşularıyla bir müddet konuştu. Komşuları bana ne konuda araştırma yaptıklarımı da sordular. Ümmüşah Daldır'ın komşularıyla konuşması bitince görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Kendisine teşekkür ettim.

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU

Kaynak Kişi Adı Soyadı: Murat Yılmaz

Cinsiyeti : Erkek

Doğum Yılı: 1944

Doğum Yeri: Geyikbayırı Köyü-Antalya

İl: Antalya

İlçe:

Köy: Geyikbayırı

Mesleği: Çiftçi

GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ

Görüşmenin Tarihi (leri): 10.01.2010

Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar

Görüşmenin Yapıldığı Yer: Akdamlar Köyü'nde Murat Yılmaz'ın evinin önü

Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Akdamlar Köyü

Görüşmenin Süresi: 20 dk.

Görüşmeye İştirak Eden (ler):

Kayıt Süresi: 10.26 sn.

Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012

GÖRÜŞMENİN ÖZETİ

Kaynak Kişiyeye İlişkin Not: Birey, köklerini Yörük olarak belirtmektedir. Hayvancılıkla, ticaretle uğraşmış ve şimdi tarımla uğraşmaktadır. Çocuğu olmadığı için evletlik almış ve şuanda da evlatlık oğlundan torun sahibidir. Antalya ile sıkı ticari bağları olmuş. Kasaplara et tedarik etmiş. Günümüzde tarımla uğraşiyor oluşu bunda etken. Oldukça varlıklı bir aile görüntüsü çizmektedirler. Zaten belirttiği üzere sürekli toprak satın almışlar. İfade gücü ve tavırları kendinden emin ve doğrudan idi. Maddi gücün getirdiği bir özgüven de olabilir bu. Görüşme konusunda hiçbir çekince göstermedi. Kayıt dışında sert ve küfre varan ifadeler kullanmaktan da kaçınmadı. Sert mizaçlı görünmesine rağmen nüktedan bir kişiydi.

Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiyeye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):

Görüşme öncesi: Öncelikle Köye girdiğimizde portakal satıcıları ile karşılaştık. Bu satıcılardan birisi de evlatlık oğlu idi. Bunu sonradan öğrendim. Evleri, ahır ve bahçe ile birlikte hemen yol kenarındaydı. Köydeki pek çok ev de bu şekildeydi. Kendisi babasını evden çağırdı. Görüşme hakkında kendisi bilgilendirmemle anlatmaya başlaması bir oldu. Kayıt için bekletmek zorunda kaldım birkaç dakika ve kayda başladık.

Görüşme esnası: İletişimi resmiyetten uzaktı. Söyleyeceklerini de ayrıntılı olarak anlatmaya çalıştı. Bazen uzun uzadıya düşündü. Bir misafire nasıl davranılıyorsa o şekilde davrandı. Arada tarıma ve narenciyeye ilişkin sözlerini portakalları göstererek pekiştirdi. Ürünleri ile ilgili övücünü portakalları tatmamı isteyerek tasdik ettirdi. Ürünleri ve köyü ile övünç duymaktaydı. Zira buldukları yerin artık çok kıymetli olduğu görüşündeydi. Okul ile ilgili hatırladıklarını anlatırken arasına portakal satışının yapıldığı küçük kulübeye girip çıkan torununa bakarak anlattı.

Görüşme sonrası: Tekrar portakal ikramında bulundu. Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum. Görüşme yaptığımız yerin hemen yanında keçilere ait bir ahır bulunmaktaydı. Keçilerin yem saatinin geldiğini söyleyince bakmak istedik. Eşi de o sırada bahçe içinden çıkageldi. Keçilerin sayısının eskiden çok daha fazla olduğunu ama şimdi şartların yetiştiricilik için uygun olmadığını söyledi. Bahçeye doğal gübre için faydalı olduklarını ve sütünden lezzetli ürünler elde ettiklerini belirtti. Tüm konukseverliği ile uğurladı.

GÖRÜŞME GÖZLEM FORMU

Kaynak Kişi Adı Soyadı: Salih Atılgan

Cinsiyeti : Erkek

Doğum Yılı: 1970

Doğum Yeri: Kale İçi

İl: Antalya

İlçe:

Köy: -

Mesleği: Balıkçılık

GÖRÜŞMENİN TEKNİK BİLGİLERİ

Görüşmenin Tarihi (leri):

Görüşmeyi Yapan Kişi(ler): Ahmet Yazar

Görüşmenin Yapıldığı Yer: Antalya Kale İçi yat limanı

Görüşmenin Yapıldığı Mekân ve Yerleşim: Yat limanı

Görüşmenin Süresi: 15 Dk.

Görüşmeye İştirak Eden (ler): Yok

Kayıt Süresi: 12.42 sn.

Kayıt Cihazının Modeli: Premier PDR 6012

GÖRÜŞMENİN ÖZETİ

Kaynak Kişiye İlişkin Not: Salih Atılgan oldukça geniş çevresi olan saygın bir balıkçı. Aile geçmişi ve sözü geçen bir kooperatif başkanı olması da bunda etkili olmalı. Balıkçılık ve kaptanlık yapmakta.

Görüşmecinin Notları: (Genel izlenimler mekâna-kişiye ilişkin-, görüşmenin bitiminden hemen sonra hissedilenler, görüşme sırasındaki gözlemler vb.):

Görüşme öncesi: Kale İçi yat limanına inip Salih Kaptan'ı aradığımı söylediğim kişiler büyük şevkle kendisine götürdüler, tanıştırdılar. Pek çok balıkçı teknesi çekek yerlerinde onarılmaktaydı. Salih Atılgan bu teknelerden birkaçının arasındaydı ve birkaç arkadaşı ile tamirat yapmaktaydı. Görüşme için geldiğimi öğrenince birkaç metre uzaklaşıp karşılıklı bir masa etrafına oturduk.

Görüşme esnası: Balıkçı teknelerinin onarımı için kullanılan alet seslerinin arasında bir görüşme oldu. İşe odaklanmış olduğundan ve ortamın da tesiri ile görüşmenin ana eksenini balıkçılık üzerinde geliştirdi. Ailesi ve kendisi hakkında konuşmaktan çok iş yaşamı ve sektöre ait problemlere odaklandı. Bu görüşmenin konusunun kısıtlı bir çerçevede gerçekleşmesine neden oldu. Aslında bunları anlatırken Antalya'ya ilişkin oldukça net bir profil çizdi.

Görüşme sonrası: Görüşme bilgi formuna ilişkin sorularımı yanıtladı ve formu doldurdum.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Ahmet YAZAR

Doğum Tarihi ve Yeri : 21.04.1981-Isparta

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Ş.Urfa/Bozova Lisesi

Lisans Diploması : Gazi Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü

Yükseklisans Diploması: -

**Tez Konusu : Deniz Kültürünün Antalya Kent Kültürü ve Kimliğinin
Dönüşümündeki Yeri**

Yabancı Dil / Diller : İngilizce, Almanca

Bilimsel Faaliyetler

İş Deneyimi

Stajlar : -

**Projeler : Akdeniz Üniversitesi Avrupa Birliği Dokümantasyon Merkezi
Projesi**

**Çalıştığı Kurumlar : Türkiye İstatistik Kurumu, Akdeniz Üniversitesi AB
Dokümantasyon Merkezi**

Adres : Memur evleri Mahallesi, 212 Sokak, 32/8 Antalya

Tel. no : 0 242 345 87 05 – 0 532 394 95 59